

22 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 22 april fm.

	Std.
Svar på frågor av:	
herr Antby ang. lokalisering till Bengtsfors av enskild industri	5
herr Svenungsson ang. visst skydd för bostadssökande	6
Belysnings- och reflexanordningar på cykel	8
Förbättring av rättsskyddet för bostadsrättshavare	9
Rätt till avdrag vid beskattning för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan	10
Successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar	22
Vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.	24
Reformering av förmögenhetsbeskattningen	29
Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde:	
Länsstyrelserna: Avlöningar	31
Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar	37
Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader	40
Arbetsförmedlingen: Avlöningar	41
Arbetsförmedlingen: Omkostnader	48
Allmänna beredskapsarbeten m. m.	48
Omskolning m. m.	77
Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade	83
Bidrag till driften av verkstäder för handikappade	85
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	88
Meddelande ang. plena fredagen den 24 och tisdagen den 28 april	90
Interpellationer av:	
herr Levin ang. ändringar i djurskyddslagstiftningen i syfte att förhindra eller försvåra handeln med stulna djur	90
herr Svensson i Ljungskile ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter	91

	Sid.
herr Svensson i Ljungkile ang. prövning av ett vakuumsystem för avloppsledningar	94
herr Rimmerfors ang. möjligheterna för gammalsvenskbybor att återförenas med anhöriga i Sverige	96

Onsdagen den 22 april em.

Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.	98
Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun	100
Förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen....	104
Ändring i semesterlagen, m. m.	109
Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.	113
Familjepolitiken m. m.	121
Effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation	131
Införande av sommartid	133
Interpellation av herr Nilsson i Tvärålund ang. skillnader i arvode- ring enligt timlärarkungörelsen	142
Meddelande om enkel fråga av herr Kellgren ang. rätt för lärare att till- godoräkna tjänstgöring i annat nordiskt land såsom merit	143

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 22 april fm.]

<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. belysnings- och reflexanord- ningar på cykel	8
— nr 20, ang. förbättring av rättsskyddet för bostadsrättshavare...	9
— nr 21, ang. villkoren för framförande av motorfordon, m. m., och ang. utredning rörande körkortsåldern	10
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, om vissa åtgärder för ökad upplysning om Sverige i utlandet	10
— nr 16, om ändrade bestämmelser rörande försäljning av slaktdjur för statens räkning	10
— nr 17, ang. ansvarsförsäkring för statlig verksamhet	10
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 28, om rätt till avdrag vid beskatt- ningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan	10
— nr 31, om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktie- bolag och ekonomiska föreningar	22
— nr 33, om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för kon- junkturutjämning, m. m.	24
— nr 39, om reformering av förmögenhetsbeskattningen	29

Sid.

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 4, om godkännande av tre tilläggsprotokoll till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	31
— nr 5, om godkännande av ändring i konventionen angående upprättande av Europeiska frihandelssammanslutningen	31
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, rörande utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde	31
— nr 23, ang. utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	89
— nr 47, ang. förstatligande av Vetenskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik m. m.	90

Onsdagen den 22 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 48, rörande anslag till Statistiska centralbyrån: Centralt företagsregister m. m. och till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.	98
— nr 49, ang. inrättande av institut för verkstadsteknisk forskning	100
— nr 50, ang. pensionerna vid de av staten övertagna enskilda järnvägarna	100
— nr 51, ang. nybyggnad för Chalmers provningsanstalt, m. m.	100
— nr 52, ang. anslag till ersättning i anledning av nedläggning av viss tullstation	100
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 36, ang. fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun	100
— nr 44, ang. avtal med Island för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet	103
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar	103
— nr 20, om ett särskilt kreditinstitut för investeringar i enskilda fritidshem	103
— nr 21, om en aktiv samhällsplanering av glesbygder, m. m.	103
— nr 22, ang. utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet	103
— nr 23, ang. riksdagens behov av service för utlandskontakter	103
— nr 24, om livränta till fru Ebba Tranæus	104
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 19, om lagstadgad skyldighet för politisk organisation att offentligt redovisa sin finansiering	104
— nr 20, om enhetliga avgifter för polismyndighets förvaring av upphittat gods	104
— nr 21, ang. traktamentsersättningen till ledamot av jury i tryckfrihetsmål	104
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om allmänna barnbidrag	104
— nr 35, om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen	104
— nr 36, ang. ändring i lagen om semester, m. m.	109
— nr 37, ang. föreskrifter om gonorrétest på blivande mödrar	112
— nr 38, om ränta å arbetsgivaravgift inom ATP	112
— nr 39, ang. ändrad lydelse av 7 § förordningen om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m.m.	112
— nr 40, om höjning av folkpensionsavgiften	112

<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 22, om upphävande av bestämmelserna om minimimått på torsk, m. m.....	112
— nr 23, ang. förarbevis vid passagerarbefordran med motorbåt....	112
— nr 24, om djurägares ersättningsskyldighet	112
— nr 25, om förenkling av fastighetsböckerna.....	113
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.....	113
— memorial nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader....	121
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. familjepolitiken och om bättre förhållanden för kvinnlig arbetskraft m. m.....	121
— nr 19, om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation	131
— nr 20, om införande av sommartid	133

Onsdagen den 22 april

Kl. 10.00

§ 1

Svar på fråga ang. lokalisering till
Bengtsfors av enskild industri

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Antby har frågat vilka ansträngningar som har gjorts eller göres genom vederbörande arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska organ för att möjliggöra lokalisering till Bengtsfors av enskild industri, som kan ersätta den av nedläggning hotade, där drivna sulfittfabriken.

Som svar vill jag anföra följande.

Antalet anställda vid Bengtsfors Sulfit AB uppgår till 211, varav 34 tjänstemän. Besked har den 9 mars lämnats till arbetsmarknadsverket att verksamheten skall upphöra den 18 juni 1964. Ett mindre antal anställda kommer att få fortsatt arbete vid företaget.

Så snart beskedet om nedläggelsen lämnats började planeringen för hur de uppkomna problemen skall lösas. Sålunda bildades en samarbetskommitté med representanter för företaget, de anställda, länsarbetsnämnden och Bengtsfors köping. Vidare har arbetsförmedlingen i Bengtsfors förstärkts med 2 man för att sköta omplacering och övriga åtgärder.

Arbetslösheten i bengtsforsområdet är dess bättre för närvarande ringa. Närliggande industriföretag har viss brist på arbetskraft. Genom rationalisering inom jordbruk och skogsbruk minskar emellertid sysselsättningen totalt i bengtsforsregionen, varför det under alla omständigheter behövs ett tillskott av arbetstillfällen inom stadsnäringarna, om arbete skall kunna beredas på hemorten.

I den planering som nu sker ingår också att förbereda kommunala och statliga beredskapsarbeten. Dessa skall vid behov kunna tas i anspråk då arbetskraften blir friställd, i den mån den inte kan beredas arbete på annat sätt. Undersökningar pågår även rörande behovet av omskolningsverksamhet.

Liksom vid varje annan industrinedläggelse inriktas ansträngningarna i hög grad på att tillföra orten nya arbetsmöjligheter. Härvid medverkar — förutom arbetsmarknadsverket — företaget, köpingen, kommerskollegium, företagarföreningen och Sveriges industriförbund. Bengtsfors ligger i det område där investeringsfondsmedel får tas i anspråk av lokaliseringspolitiska skäl. Inom samma område må enligt förslag i 1964 års statsverksproposition industribyggnad utföras som statskommunalt beredskapsarbete. Dessa omständigheter bör underlätta möjligheterna att tillföra området nya arbetsplatser.

Redan nu har ett betydelsefullt resultat uppnåtts i strävandena att tillföra orten nya arbetstillfällen. AB Volvo har nämligen fått tillstånd att ta i anspråk medel för investeringsfond bl. a. för att uppföra en verkstad i Bengtsfors för 4 miljoner kronor. Arbetena skall påbörjas omedelbart och slutföras nästa år. Sysselsättningen vid den nya verkstaden kommer att till en betydande del kompensera det bortfall av arbetsmöjligheter som nedläggningen av sulfittfabriken medför.

Vidare anförde

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Johansson för det positiva svaret.

När jag mitt i stilla veckan störde lugnet genom att ställa denna fråga hade

Svar på fråga ang. visst skydd för bostadssökande

man en känsla av att långfredagsmörkret denna gång skulle vila tyngre än vanligt över bengtsforsbygden. Skogsägarnas organisation hade måst redovisa att dess råvarutillgångar inte var tillräckliga för att kunna garantera så stora leveranser som ansågs behövliga för att möjliggöra en ekonomiskt nödvändig utbyggnad av sulfittfabriken. I vart fall skulle ett dylikt åtagande ställa till stora svårigheter för den övriga industrien i landskapet.

Den redovisade otillräckliga råvarutillgången medförde således att den ifrågasatta förflyttningen av Tumba bruk till Bengtsfors enbart från denna synpunkt måste anses vara betänkelig.

Så mycket mer glädjande är det då man nu erfar att Volvo ämnar förlägga en del av sin tillverkning till Bengtsfors. Näringslivet på Dal blir därigenom bättre differentierat än hittills, något som från alla synpunkter är tacknämligt. Genom denna lösning av bengtsforsproblemet synes också den övriga dalsländska trämasseindustrin komma att beredas bättre rationaliseringsmöjligheter.

Vi har här ett vittnesbörd om hur en framgångsrik enskild industri i god samverkan med samhällets organ visat sin vilja och förmåga att positivt medverka i samhällets och näringslivets strukturrationalisering.

Jag vill slutligen hoppas att vad som här skett tillsammans med i svaret antydda ytterligare åtgärder skall leda till en gynnsam utveckling inom Dalslands näringsliv.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2**Svar på fråga ang. visst skydd för bostadssökande**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Svenungsson har

frågat om jag i avvaktan på hyresregleringens avskaffande vill vidtaga åtgärder för åstadkommande av ett effektivt skydd för bostadssökande mot ekonomiska förluster och personlig tragik av den art som avslöjades i ett TV-program den 31 mars 1964.

Självfallet är det utomordentligt angeläget att på allt sätt försöka komma till rätta med brottsligheten av det slag som det nämnda programmet gav exempel på. Detta är emellertid förenat med särskilda svårigheter. Anmälningar om dylika brott göres endast i begränsad utsträckning. Vidare föreligger bevisssvårigheter. Som framgått av pressen har i Stockholm ansträngningarna att komma åt ifrågavarande brottslighet ytterligare intensifieras genom att en särskild kommission bildats inom polisen. Att — utöver de ansträngningar som nu görs inom polisen — vidtaga några exceptionella åtgärder synes inte böra komma i fråga.

Jag vill i sammanhanget erinra om att riksdagen nyligen har godkänt ett av första lagutskottet avgivet utlåtande (nr 12), vari utskottet i anslutning till motionsyrkanden avvisade tanken på ett allmänt statligt ansvar för ekonomisk skada som vållats genom brottslig verksamhet.

Jag är väl medveten om att bristen på bostäder medför betydande sociala olägenheter och i många fall även personlig tragik. Dessa svårigheter drabbar dock inte endast dem som blir bedragna av brottsliga hyresmäklare. Svårigheterna förorsakas av den bristande balansen mellan tillgång och efterfrågan på bostäder. Åtgärder som syftar till att söka komma till rätta med detta förhållande vidtages efter hand, och andra övervägs.

Vidare anförde

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det snabba och positiva svaret på min fråga.

Svar på fråga ang. visst skydd för bostadssökande

Det var TV-programmet den sista mars som föranledde denna fråga. Karl Axel Sjöbloms och Roland Hjeltens reportage blev ett skakande debattinlägg, som har framkallat reaktioner runt om i vårt land. Det var ruskiga interiörer som avslöjades; det var en historia om fräcka spekulationer i människors bostadsbekymmer och om åtskillig personlig tragik i förening med ekonomiska förluster.

Med stor tillfredsställelse lyssnade jag till inrikesministerns svar, i vilket han säger ifrån att det är utomordentligt angeläget att på allt sätt försöka komma till rätta med brottslighet av detta slag.

Man vill bara hoppas att den hyres-skojarkommission, som nu tillsatts här i Stockholm med stadsfiskal Eliasson som chef genom sina punktaktioner skall få i gång ett välbehövligt uppröjningsarbete i Stockholms bostadsdjungel. Denna sanering bör emellertid utsträckas till andra orter där likadana förhållanden förekommer.

Det är en underlig situation att det, samtidigt som vi har stor bostadsbrist, finns enligt bostadsräkningen 1960 9 000 tomma lägenheter i Stockholm. Åtskilliga av dem torde höra till den svarta marknadens bostadsbank.

Statsrådet påpekar att det är förenat med svårigheter att komma åt brottsligheten på bostadsområdet, och det förstår jag väl. Men jag tror också att, med den inställning som statsrådet har till detta allvarliga problem, skall han finna utvägar för att försöka komma till rätta med detta samhällsönda. Det är väl att strålkastaren blivit riktad mot de förhållanden med kriminella inslag som råder på bostadsområdet. Den skumrasktrafik, som nu delvis kommit i dagen, är ovärdig vårt samhälle, och indignationen måste följas av aktion. Hyggligt folk som vill få någonstans att bo måste skyddas för hyreshajar och metoder som orsakar dem ekonomiska förluster och personlig tragik.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 148, med förslag till naturvårdslag m. m.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående vissa lönegradsuppflyttningar.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 962;

till statsutskottet motionerna nr 963—965;

till behandling av lagutskott motionerna nr 966—968;

till statsutskottet motionen nr 969;

till behandling av lagutskott motionerna nr 970—972;

till statsutskottet motionen nr 973;

till behandling av lagutskott motionen nr 974;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 975 och 976;

till bankoutskottet motionen nr 977;

till statsutskottet motionen nr 978;

till behandling av lagutskott motionen nr 979;

till statsutskottet motionen nr 980; samt

till bankoutskottet motionen nr 981.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 53—56 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 32, 34, 40 och 41.

§ 7

Belysnings- och reflexanordningar på cykel

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående belysnings- och reflexanordningar på cykel.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag fogat en blank reservation vid detta utskottsutlåtande är att jag har en något mera positiv syn på de föreliggande motionerna än utskottets ledamöter i övrigt. Jag anser också att utskottsutlåtandet är i viss mån inkonsekvent.

Här i riksdagen råder enighet om att vi måste göra allt vad vi kan för att minska olycksriskerna i trafiken. Den sak det nu gäller är inte någon särskilt stor fråga, men den förtjänar dock en viss uppmärksamhet. Det utgör en viktig detalj att fordon av olika slag är utrustade med tillfredsställande ljus- och reflexanordningar. Motionärerna har föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en sådan ändring av vägtrafikförordningen att som utrustningsnorm kräves att cykel och till cykel eventuellt kopplade fordon skall vara försedda med föreskrivna ljus- och reflexanordningar. Detta innebär att föreskrifterna skall gälla inte bara när cykel framföres i mörker.

Utskottet har med hänvisning till frågans tidigare behandling i riksdagen avstyrkt motionerna. Det menar att mer står att vinna genom en effektiviserad kontroll av att fordonen vid färd under mörker är försedda med de föreskrivna anordningarna och att de befinner sig i funktionsdugligt skick.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att även utskottet finner att en sådan utsträckning av reglerna, att cykel skall vara försedd med belys-

ningsanordningar inte bara under mörker, skulle »i och för sig», såsom utskottet skriver, »framstå som från trafiksäkerhetssynpunkt önskvärd». Detta måste tolkas så att utskottet är överens med motionärerna om att den i motionerna föreslagna åtgärden skulle verka främjande för trafiksäkerheten.

Det är därför enligt min mening inkonsekvent när utskottet på ett annat ställe i sitt utlåtande säger att mer står att vinna genom en effektiviserad kontroll av fordonen under mörker. Slutsatsen måste väl bli den att man ur trafiksäkerhetssynpunkt skulle vinna mest på en kombination av de båda åtgärderna, dels den som motionärerna har föreslagit och dels den ökade kontroll som utskottet finner vara önskvärd.

Det kan invändas att man går längre än nöden kräver, om man bestämmer att cykel skall vara försedd med tillfredsställande belysning även om den inte framföres i mörker. Man har här bl. a. hänvisat till kostnadsskäl, när denna fråga tidigare diskuterats. Invändningen har tydligen allttjämt aktualitet för utskottet. Men jag tycker inte att vi av kostnadsskäl skall underlåta att vidta åtgärder av det slag motionärerna föreslagit. Vi bör ta större hänsyn till den ökade säkerhet i trafiken som kan vinnas genom motionärernas förslag.

Herr talman! Jag har inte något särskilt yrkande utan har endast velat anföra det sagda i anledning av min blanka reservation.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Den fråga vi nu diskuterar behandlades senast vid 1960 och 1961 års riksdagar, då andra lagutskottet handlade dessa trafikfrågor.

Jag kan inte finna att det skulle vara mycket vunnet med ett bifall till motionärernas förslag att cykel skall vara försedd med belysningsanordning även vid färd i dagsljus. Många cyklar används ju aldrig annat än under några

Förbättring av rättsskyddet för bostadsrättshavare

§ 8

Förbättring av rättsskyddet för bostadsrättshavare

timmar på dagen, t. ex. när vederbörande cyklar till eller från stationen eller liknande. Då kan det väl inte vara mycket att vinna på att införa en bestämmelse om att cyklar alltid skall vara försedda med ljusanordning, speciellt som vi ju vet att det inte räcker bara med att ha en lykta framtill och en baktill på cykeln. Om det alls skall vara någon mening med bestämmelsen måste man ju se till att belysningen också fungerar. Det är detta som gjort att utskottet har skrivit: »Utan att de nuvarande reglerna om ljus- och reflexanordningar på området utsträcker att gälla vid färd även under dagsljus, torde från trafiksäkerhetssynpunkt vida mer stå att vinna genom en effektiviserad kontroll av att fordonen vid färd under mörker är försedda med de föreskrivna anordningarna och att de befinner sig i funktionsdugligt skick.»

Det händer ju dagligen och stundligen att cyklar framföres i mörker, utan att de cyklande märker att baklyktan inte fungerar. Vi anser därför att det viktigaste i detta sammanhang är att cyklar, som verkligen används efter mörkrets inbrott, inte bara är försedda med ljusanordningar utan också att dessa fungerar som de skall.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! När herr Levin säger att inte mycket skulle vara vunnet med ett bifall till motionärernas förslag, gör han sig skyldig till samma inkonsekvens som jag tidigare påpekat hos utskottet. Utskottet skriver nämligen: »En utsträckning av reglerna i föreslagen riktnings skulle därför i och för sig framstå som från trafiksäkerhetssynpunkt önskvärd.» Herr Levin, som har skrivit under utskottets utlåtande, anser sålunda även han att en sådan åtgärd skulle ha en viss nytta.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion angående förbättring av rättsskyddet för bostadsrättshavare.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 735 av herrar *Gustafsson* i Borås och *Jönsson* i Ingemarsgården.

I motionen hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning angående bostadsrätternas rättsliga ställning och funktion särskilt med utgångspunkt från de samhällsförändringar som inträffat sedan lagens tillkomst 1930 och innefattande särskilt

a) bostadsrättshavarnas rättsliga ställning och behovet av ökat skydd

b) huruvida lagens målsättning skall vara att bevara bostadsrättshavarens innehav på hyresmarknaden eller att endast som f. n. kan vara fallet tillgoda dem med en mer begränsad rätt».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 735, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkesson*, *Nyberg*, *Tobé* och *Bengtson* i Solna, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att förevarande motion, II: 735, icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att motionen jämte detta utlåtande överlämnades till bostadsrättskommittén.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det är ju inte ovanligt att motioner som väckes i vissa frågor hänvisas till pågående utredningar, när det anses att de innehåller någonting som kan vara av betydelse för utred-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

ningens arbete och man därför bör närmare överväga dem där. I likhet med mina medreservanter anser jag att den motion som nu behandlas är av den arten att den borde kunna hänvisas till den arbetande bostadsrättskommittén. Det förefaller som om kommitténs direktiv inte helt täcker de önskemål som framställts i motionen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson* i Borås (fp).

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Frågan om överlåtelsevärdena har varit mycket diskuterad på en rad kongresser och konferenser inom den bostadskooperativa rörelsen. Vid den senaste HSB-kongressen redogjordes för en mycket omfattande och noggrann utredning i berörda ärende. Kongressen anslöt sig till den uppfattning, som utredarna kommit till. I övrigt hänvisades till att bostadsrättskommittén håller på med en förutsättningslös översyn av bostadsrättslagstiftningen.

Vid 1962 års riksdag förelåg också en motion som till sin karaktär liknade den nu föreliggande. Tredje lagutskottet hemställde att motionen jämte utlåtandet överlämnades till den för översyn av bostadsrättslagstiftningen tillkallade utredningen. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Utskottet har alltså beaktat att en utredning med mycket erfaret folk i denna angelägenhet arbetar med en översyn av bostadsrättslagens olika områden. Utskottet konstaterar i sitt utlåtande: »Vad motionärerna yrkat har enligt utskottets mening redan tillgodosetts genom kommitténs direktiv. Utskottet, som anmärker att vissa av motionärerna berörda spörsmål kommer att prövas av riksdagen i samband med behandlingen av motionen II: 736, finner

därför att förevarande motion icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Åkesson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner, dels angående villkoren för framförande av motorfordon, m. m., dels angående utredning rörande körkortsåldern; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om vissa åtgärder för ökad upplysning om Sverige i utlandet,

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande försäljning av slaktdjur för statens räkning, och

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ansvarsförsäkring för statlig verksamhet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 370 av fröken *Andersson m. fl.* och II: 444 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt på belopp som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål»; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 373 av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Per-Olof Hanson* samt II: 445 av fru *Gärde Widemar* och herr *Rimmerfors*, vari hemställts, »att riksdagen genom skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära en utredning av frågan om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för avgifter, som erlägges av medlemmar i annat trossamfund än svenska kyrkan».

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 370 av fröken *Andersson m. fl.* och II: 444 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 373 av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Per-Olof Hanson* samt II: 445 av fru *Gärde Widemar* och herr *Rimmerfors* om rätt till avdrag vid beskattningen för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Enarsson*, *Sundin*, *Skårman* och *Magnusson* i Borås, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Darlin*, *Nilsson* i Tvärälund och *Broberg*, vilka — under åberopande av vad som anförts i de förevarande motionerna I: 370 av fröken *Andersson m. fl.* och II: 444 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.

ävensom I: 373 av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Per-Olof Hanson* samt II: 445 av fru *Gärde Widemar* och herr *Rimmerfors* — ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 370 av fröken *Andersson m. fl.* och II: 444 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av viss rätt till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för belopp som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål, samt

2) att motionerna I: 373 av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Per-Olof Hanson* samt II: 445 av fru *Gärde Widemar* och herr *Rimmerfors* måtte anses besvarade med vad reservanterna ovan hemställt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp):

Herr talman! Vi vet alla att i vårt land finns en rad frivilliga organisationer som utför ett stort och i hög grad samhällsgagnande arbete. De kan vara av humanitär, litterär, pedagogisk, vetenskaplig eller religiös art, men gemensamt för dem alla är att de i stort sett bäres av personlig frivillig insats och likaså frivilliga offergåvor. Jag tror att vi alla är överens om att detta arbete är en stor tillgång i vårt folks liv. Den som ger ett ekonomiskt, ofta permanent, bidrag till en organisation, knytes till verksamheten med ett personligt engagemang och intresse som är ytterst värdefullt.

Ingen skulle väl önska att staten skulle överta de frivilliga organisationernas arbete eller skattefinansiera det genom direkta anslag. Alla vet vi ju hur olika detta arbete bedöms av olika människor — det gäller även riksdagen. Man åberopar statsfinansiella motiveringar

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

för och emot anslag, och hög- eller lågkonjunkturer spelar in. Jag har i denna fråga alltid hävdad, att folkrörelserna inte bör komma i beroendeförhållande till statsmakterna i vad gäller existens och arbete mer än vad som är normalt och gäller för alla.

Däremot anser jag att man inte bryter principen, om staten till vissa speciella arbetsområden ger direkt stöd, t. ex. till ett uppbyggande studie- och ungdomsarbete. Statsmakterna har ju under senare år uppmanat de ideella organisationerna att intensifiera sitt ungdomsarbete för att söka slussa in den föreningslösa ungdomen i vad man väl tror vara personlighetsgagnande och uppbyggande gemenskap.

Det är i detta sammanhang, herr talman, som frågan väckts på vilka vägar samhället bättre och mer effektivt skulle kunna inspirera och möjliggöra för människor att ge ökade ekonomiska bidrag och därmed också ge större möjligheter till utökat arbete. Och så har under minst ett tjugotal år på riksdagens bord legat frågan om avdragsrätt vid beskattningen för gåvor till det arbete det här gäller. Det vore dåraktigt, herr talman, och tjänade absolut till intet att återigen vädra alla de argument, som mer eller mindre klyftigt har anförts här i kammaren under årens lopp till stöd för den ena eller andra uppfattningen.

En tid skylldes man på skattelagssakkunniga — man borde bida deras betänkande. Det kom 1956, och sedan har bevillningsutskottets hållning skärpts så att majoriteten är synnerligen negativ till stöd efter avdragslinjen. Ytterst är det ju dock samhället som har den största vinsten av det arbete, som särskilt i detta sammanhang ligger mig varmt om hjärtat, nämligen nykterhetsarbetet och det kristna ungdomsarbetet. Verksamheten avser ju att möta just det moderna samhällets behov att komma till rätta med t. ex. ungdomsbrotts-

lighet, alkoholproblem, ungdomens fosteran och karaktärsdaning.

Utskottet åberopar även i år skattelagssakkunnigas negativa inställning. Jag har förut i denna kammare diskuterat skattelagssakkunnigas betänkande, och jag upprepar att detta imponerande dokument på 228 sidor bara ägnar fattiga 7 sidor åt hela denna fråga. Större delen av dessa 7 sidor ägnas åt en redogörelse för nu gällande bestämmelser och inte åt klarläggande av den fråga som vi här väckt. Det är väl ingen som tror att det här gäller ingående utredning.

Varför ägnade inte de sakkunniga större uppmärksamhet åt denna fråga? Jo, helt enkelt därför att de intog en negativ ställning även till frågan om utvidgning av avdragsrätten för periodiskt understöd. De föreslog i stället ganska kraftiga inskränkningar i möjligheterna att få avdragsrätt för periodiskt understöd. Under sådana förhållanden tyckte självfallet de sakkunniga att de rimligtvis inte kunde föreslå en utvidgning på det område som vi nu talar om.

I själva verket finns det på de 7 sidor som behandlar avdragsrätten inte presenterat något undersökningsmaterial i vanlig mening. Där har i stället redovisats alla de invändningar mot tanken på skatteavdrag, vilka bevillningsutskottet under årens lopp i sina betänkanden givit uttryck för och vilka man för resten också möter i kammardebatterna. Jag vill inte sätta någon mindervärdesstämpel på detta material, men man skall akta sig för att säga, att de sakkunniga har utrett denna fråga. Herr talman! Vi ställer allt större krav på SOU än så.

1956 års utredning gällde inte heller det som vi begärt i motionerna. Den av oss föreslagna utredningen kan därför inte vara verkställd. En del tekniska spörsmål bör lösas i detta sammanhang, och de kan säkerligen också lösas utan

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

större svårigheter. Det vore därför rik-rikt och sakligt motiverat att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en utredning efter de linjer, som vi föreslagit i motionen och som reservanterna gjort sig till talesmän för.

Gåve denna allsidiga utredning ett negativt resultat, finge man väl citera följande gamla skaldeord: »Nu tystne de klagande ljuden!» Jag har dock svårt att föreställa mig att en allsidig utredning skulle komma till samma resultat som skattelagssakkunniga gjorde 1956.

Jag utgår ifrån att det inte längre finns någon som tror, att det skulle vara omöjligt att tillfredsställande lösa frågan om avgränsningen mellan de organisationer som kan betraktas som allmännyttiga och dem som inte bör räknas till dessa.

Jag tror även att den skattetekniska frågan skulle kunna lösas både enkelt och effektivt. 1944—1945 fick skattebetalarna göra avdrag för gåvor till internationellt hjälparbete för lindrande av nöd i krigshärjade länder. Det var den gången ingen svårighet att klara de tekniska problemen vid taxeringen. Det vore för övrigt i högsta grad underligt, om vårt lands administratörer inte skulle kunna klara både avgränsningsspörsmålen och den skattetekniska sidan av saken. Jag tror att de fått sig förelagda svårare samhällseliga frågor att lösa och lyckats med det. Varför skulle inte vi kunna utreda och redovisa hur man löst dessa frågor — såvitt jag vet till gagn och nytta för alla — i Amerika eller, för att hålla oss till Europa, i Väst-tyskland och Danmark?

Motiveringen till vår motion är verkligen inte att människor som offrar till kristna och ideella rörelser skall komma lindrigare undan. De skulle säkert betacka sig för ett sådant resonemang. Bara det samfund jag tillhör insamlar årligen mellan 40 och 50 miljoner kronor till olika slag av verksamhet i vårt land och i missionslän-

terna. Detta kommer vi, herr talman, och andra organisationer att fortsätta med oavsett vad riksdagen beslutar. Givandet kommer inte att bestämmas av tillmötesgående deklarationsbestämmelser.

Frågan är likväl om riksdagen i dag vill sträcka sig så långt som till en allsidig utredning av de frågor som vi återigen fört fram i vår motion. Med tanke på de väldiga krav vi ställs inför nu och i framtiden både här hemma och i missionsländerna, tycker jag att det vore en gård av billighet att utredningsvägen visa vad som är det riktiga i den fråga som vi åter aktualiserat. Vi skulle behöva få detta område bättre kartlagt.

Jag skall inte ens gå in på de förslag som diskuterats från vårt håll eller från centerpartiet, utan jag vill bara sluta med en varm rekommendation om utredning enligt reservationen av herr Lundström m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp) och *Wiklund* (fp), fru *Forsling* (fp) samt herrar *Rimås* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Hedin* (h), *Nelander* (fp), *Gomér* (cp), *Hylltander* (fp), *Persson* i Heden (cp), *Westberg* (fp) och *Jonsson* (fp).

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Vi har onekligen råd med den generositet det innebär att i någon mån koppla bort fiskaliska synpunkter från kulturpolitiken. Därför bör donationer och bidrag till religiösa, ideella, kulturella och vetenskapliga ändamål medföra rätt till avdrag vid beskattningen, även om det kanske åtminstone till en början kan vara nödvändigt att den avdragsberättigade summan maximeras till ett relativt blygsamt belopp. Ett system med skatteavdrag för donationer och bidrag till nämnda ändamål anses fungera utmärkt i åtskilliga länder, t. ex. i USA. Genom ett sådant indirekt kulturstöd skapas

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

förutsättningar för framväxten av en mera mångsidigt förgrenad och rikt differentierad kultur. Det enda momentet av dirigering — en sådan kan aldrig restlöst undvikas i något fall — ligger i godkännandet av de stiftelser och institutioner som skall komma att åtnjuta skattefriheten. Givetvis kan ett visst mått av godtycke spela in därvidlag, men den risken för s. k. kulturdirigering är mycket liten i jämförelse med vad som blir fallet vid ett arrangemang med blott och bart statliga bidrag av olika slag.

Det ständiga talet om att ett avdrags-system utgör en avvikelse från grundläggande principer i den svenska skattelagstiftningen innebär att principerna upphöjs till en helighetsgrad där de blir helt oberörbara — ja, nästan förvandlas till självändamål. Ingenting säger i sig, att direkta bidrag från staten i varje läge och under alla förhållanden är att föredra framför lättnader vid beskattningen. En avdragsrätt, begränsad till beloppet och tillkommande vissa bestämda organisationer, institutioner och fonder, kan inte vara oförenlig med vår skattelagstiftning, såvida denna inte upphöjs till något slags ideologi som inte medger undantag eller variationer.

Avgränsningen av de ändamål, vilkas främjande skall ge avdragsrätt, kommer — sägs det — att möta betydande svårigheter. Och det skall förvisso inte förnekas att avgränsningen kan resa vissa problem. Kvistigare lagstiftning brukar våra lagstiftare dock kunna gå i land med, och de torde inte stå handfallna härvidlag heller. Att konstruera oöverstigliga hinder är väl närmast den obotfärdiges självförsvär, när han inte vill pröva avdragsrättens överlägsenhet över bidragstänkandet.

Kravet från dem som i en avdragsrätt hoppas finna en väsentlig kulturfrämjande faktor sträcker sig för närvarande inte längre än till en utredning. Det borde kunna accepteras även

av dem som i denna fråga är mera traditionalistiska och som avvisat tidigare avdragspropäer. Glädjande nog förefaller det som om fler och fler också här i kammaren — av reservanternas antal att döma — börjar bereda sig på en allvarlig och förutsättningslös omprövning av saken.

Herr talman! Även jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Lundström m. fl.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Dagens föredragningslista är ju rätt lång, och ärendena torde ge upphov till mycken diskussion. Jag skall därför, eftersom jag i stort kan ansluta mig till de motiveringar som framförts av tidigare talare rörande den allmänna synen på frågan om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära, kulturella, religiösa och andra allmännyttiga ändamål, nöja mig med att instämma med dessa talare när det gäller motiveringarna.

En passus i utlåtandet vill jag emellertid säga några ord om. Det står på s. 7: »Härtill kommer att den ifrågasatta avdragsrätten, med hänsyn till progressionen i beskattningen, särskilt gynnar skattskyldiga med höga inkomster och därmed också sådana ändamål, vartill högre inkomsttagare lämnar bidrag.»

Från vårt håll har vi alltid hävdat att en sådan utformning av avdragsrätten för ifrågavarande ändamål, att bidragsgivarens inkomst har inflytande på det samhällsekonomiska stöd, som erhålles genom skattelindring på grund av avdraget, inte är förenlig med den ideella motiveringen för avdragsrätt i dessa sammanhang. Det är ju inte fråga om avdrag för inkomstens förvärvande, utan helt andra motiv är anledningen till yrkandet om avdragsrätt. Vill samhället stödja en ur ideella grunder framsprungen vilja att ge gåvor som också sammanfaller med samhällets angelägna

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

intressen, bör samhällets åtgärder utformas så att värdet därav, låt mig säga per krona, är lika för änkans skärv och den rike mannens möjligen större gåva. Skulle det bland reservanterna finnas skilda meningar om samhällets principiella värdering av gåvor för religiösa och andra ändamål, så framkommer inte detta i reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i vad Axel Gustafsson i Borås sagt, men då jag tagit verksam del i behandlingen av dessa frågor både här i riksdagen och annorstädes ber jag ändå att få säga ett par ord.

Motioner av samma innebörd som de nu väckta har vid flera tillfällen förts fram i riksdagen men tyvärr avslagits. Jag vill endast påminna om hur förslaget behandlades i allmänna beredningsutskottet vid ett tidigare tillfälle. Vi påyrkade att motionen skulle behandlas på samma sätt som en motion med begäran om utredning rörande direkt bidragsgivning, men detta vårt yrkande fick ingen verkan.

Vi beklagade den partiskhet som kom till uttryck. Riksdagen tog ingen hänsyn till att Frikyrkorådet — som visserligen inte fått motionen remitterad för yttrande men som ändå på visst sätt behandlade frågan — i ett uttalande i princip instämde med motionärerna och underströk att motionen borde behandlas jämsides med den motion i vilken begärts utredning om direkt bidragsgivning. Den senare motionen blev bifallen men inte vår. Vi anser det vara ett rättvisekrav att också vårt alternativ prövas. Vid det nyligen hållna frikyrkomötet behandlades i ett uttalande förslag till tre alternativ till statligt stöd till religiösa, humanitära och liknande ändamål. Ett av dessa alternativ var förslaget om avdragsrätt för gåvor. Ty-

vär gjorde frikyrkomötet av vissa skäl inget egentligt uttalande, men man kunde inte missta sig på den positiva inställningen i den debatt som då fördes.

Varför vill man nu inte tillmötesgå motionärerna då dessa än en gång trots tidigare motstånd vågat framföra sin begäran om en utredning? Det synes mig vara lyckligt för sakens objektiva bedömande om riksdagen beslutar att utreda denna fråga jämsides med frågan om direkt bidragsgivande. Det är endast det vi begär: en objektiv utredning. Jag anser att det är en billig och välmotiverad begäran, och det skulle lända riksdagen till heder om den bifölle motionen. Med tanke på den debatt som förs i kristna, ideella och moraliska frågor anser jag att riksdagen inte bör ta på sitt ansvar att motsätta sig en förutsättningslös utredning. Om vi får medverkan från våra trosfränder inom alla partier skulle en utredning kunna komma till stånd, och vi behövde då inte återkomma ett kommande år med en liknande begäran.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Det finns tecken på att de som står bakom motionen och reservationen inte har tänkt sig någon mera utförlig debatt kring det här kära ämnet, som vi vid så många tillfällen haft uppe här i riksdagen och som så ofta har behandlats, icke minst i den kristna pressen.

Man frågar sig alltid när en motion kommer åter: Vad är det för nytt som hänt och som föranleder att frågan på nytt tas upp? Det har verkligen hänt någonting sedan 1962 då motionen senast avlogs, låt vara att det som inträffat bör tala emot reservanterna, nämligen tillsättandet av den utredning som 1962 års vårriksdag beslöt begära och som skulle undersöka möjligheterna till stöd för det ideella byggandet, närmast

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

det frikyrkliga byggandet. Faktum är att detta byggande, såsom det hittills fungerat i vårt samhälle inte har kunnat följa med samhällsutvecklingen när det gäller befolkningsomflyttningen. Där är det stora eftersläpningar både inom kyrka och frikyrka, framför allt frikyrkan. Det vore lätt att belysa detta med exempel från våra storstadsområden, men det finns ingen anledning att gå in på det nu.

Riksdagen har alltså beslutat begära en utredning, och den har tillsatts. Om jag är rätt underrättad kommer det inte att dröja länge, förrän den framlägger sitt betänkande. Hade det då inte varit skäl att nu avstå från att väcka den här gamla motionen och först se vad man kan få ut av den utredning som pågår beträffande stödet till byggandet? Stödet till byggandet kommer framför allt att stimulera den framtida verksamheten och vitalisera den kristna arbetet. När vi fått utredningens förslag kan det vara skäl att på nytt diskutera dessa frågor.

Motiveringarna i motionen och reservationen är desamma som vi tidigare sett. Hade det inte f. ö. varit skäl för motionärerna att läsa igenom protokollet från de tidigare debatterna? Jag unnade mig det nöjet i går kväll och läste då även herr Berglunds intressanta och värdefulla inlägg 1962, vilket han nu delvis upprepat. Jag tog också del av det svar han då fick både beträffande den formella behandlingen av ärendet i allmänna beredningsutskottet och beträffande sakfrågan. Jag tror att om herr Berglund går tillbaka till protokollet så skall han finna svaret på de frågor han i dag framställt.

Jag skulle vilja ställa en fråga som sällan berörts i de här debatterna men som ändå är av stort intresse: Vad väntar man sig att vinna med denna avdragsrätt? Väntar man att den skall leda till ett mera omfattande gävogivande än det vi nu har? Det har till och med gjorts gällande, bl. a. i en

folkpartitidning i Uddevalla, att gävogivandet har minskat på grund av att samhället tar ut så stor del av medborgarnas inkomster i skatt och att detta skulle motivera denna stimulans.

Vi saknar inte helt möjlighet att bedöma effekten av ifrågavarande skatteavdrag genom att följa vad som hänt i England, Västtyskland och Danmark på detta område.

Det har i år inte varit möjligt att få några exakta siffror på hur mycket denna avdragsrätt har kunnat öka de danska samfundens tillgångar. Men året 1961—1962 uppgick det avdragsberättigade gävogivandet till sammanlagt en miljon kronor. Det är en ytterligt blygsam siffra. Skattebortfallet för staten uppgick till mellan 300 000 och 500 000 kronor.

Västtyskland har på detta område en betydligt mer generös lagstiftning när det gäller både mottagarna och givarna; mottagare av sådana gåvor har varit t. ex. också »statspolitiska» organisationer. Vidare: i Västtyskland är det ingalunda bara enskilda personer som får göra avdrag för sådana här gåvor, utan även de stora bolagen kan av sina tillgångar ge mycket betydande belopp till allmännyttiga ändamål och får göra avdrag för dessa vid sin beskattning. Men trots detta och trots att Västtyskland räknar en befolkning på omkring 50 miljoner, har dessa gåvor under åren 1961—1963 medfört ett skattebortfall på omkring 20 miljoner riksmark per år, alltså ett i förhållande till hela verksamhetsområdet rätt obetydligt belopp.

De senaste siffror jag sett från den engelska kyrkans skattedepartement lämnades i oktober 1963. Dessa siffror visar att av den engelska kyrkans inkomster, vilka är helt baserade på frivillig grund, utgjordes ungefär 3 procent under det sista beskattningsåret av bidrag som kom på denna väg.

Vi bör också erinra oss att givandet

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

inom hela den svenska kristenheten kraftigt ökar. Så är det inom den svenska kyrkan. Jag skulle tro att gåvogivandet från år 1962 till 1963 ökade med mellan 15 och 20 procent. De senaste årens ökning kommer framför allt på Lutherhjälpen. Utan den stimulans som motionärerna yrkat på och framhållit som angelägen har vi alltså fått en uppgång i gåvogivandet. Jag följer också med glädje och respekt den ökning av gåvogivandet som trots minskat medlemstal noterats inom Svenska missionsförbundet, t. ex. vid dess missionskollekt på Annandag Jul.

Även en annan ny fråga har tagits upp i år; i varje fall har den frågan inte diskuterats sedan 1951. Det gäller frågan om möjligheterna att behandla de avgifter som betalas till samfund utanför den svenska kyrkan på samma sätt som avgifterna till den svenska kyrkan, den s. k. församlingsskatten. Detta är en mycket intressant fråga, ty den tangerar religionsfriheten. Det är emellertid svårt att av motionerna och reservationen få någon uppfattning om vilken omfattning motionärerna och reservanterna har tänkt sig att denna avdragsrätt skulle få. Att den skall gälla mosaiska trosbekännare är uppenbart, ty där förekommer en direkt avgift: ett slags församlingsskatt. Men mig veterligt — det finns ju flera sakkunniga i denna kammare som kan ingripa — upptas inga årsavgifter inom exempelvis Svenska missionsförbundet eller Pingströrelsen, våra två stora frikyrkosamfund. Hur skulle man reglera denna avdragsrätt vid den kommunala beskattningen, när det tydligen är fråga om frivilliga avgifter? Jag har svårt att förstå vad detta förslag skulle kunna leda till.

Jag är i likhet med motionärerna en god vän av den mosaiska församlingen och vill medverka till alla åtgärder som kan gagna och stimulera dess verksamhet. Men den nu föreslagna åtgärden

kan jag inte finna leder till någonting positivt, eftersom målsättningen förefaller alldeles för oklar. I detta sammanhang kan också erinras om att utredningen kyrka—stat enligt sina direktiv har att behandla frågan om den kyrkliga beskattningen. Alla dessa frågor kommer alltså att beaktas i utredningsarbetet, och när utredningen så småningom lagt fram sitt betänkande kan frågan bedömas i sin helhet.

Helt visst finns det på detta område skattefrågor som är väsentligt viktigare än de som nu aktualiserats. Jag har varit med om att motionera om en omräkning av det procenttal beträffande kyrkoskatten som gäller dem som utträtt ur svenska kyrkan. Den gången var våra borgerliga vänner i bevillningsutskottet inte särskilt intresserade. Procentsatsen är nu 60, och den borde enligt min mening omprövas. Den siffran, som gällt från 1951, är numera säkert felaktig.

Det finns också andra viktigare problem. Ett av dessa gäller den kyrkliga beskattningen av juridiska personer. Ett familjebolag som ägs av t. ex. mosaiska trosbekännare får i egenskap av juridisk person betala full skatt till den svenska kyrkan, trots att ingen av ägarerna tillhör denna. Detta är uppenbarligen ur religionsfrihetssynpunkt betänkligt, och denna fråga bör uppenbarligen bli föremål för prövning. Den, som är orolig för att dessa frågor nu inte prövas, får alltså förvisso möjlighet att återkomma.

Det nya i årets motion är inte argumenten — jag kan inte hitta ett enda nytt sådant — utan det är namnen. Där ser man namn som väcker förvåning. I protokollet för 1962 ser jag att fru Boman höll ett principiellt och vädjande anförande, i vilket hon hävdade att hon för sin del inte kunde tänka sig denna form av skattenedsättning för gåvor till de angivna ändamålen. I slutet av sitt anförande yttrade fru Bo-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

man bl. a.: »Jag tror inte att vi skall införa en sådan här reform, utan vi skall i stället försöka ingjuta en mer offervillig anda hos människorna för att gagna den ideella gärning som var och en på sitt sätt är engagerad i.» Protokollet fortsätter sedan: »I detta anförande instämde herr Dickson.» Herr Dicksons namn återfinns nu på den motion, vari anlägges helt andra synpunkter än de som fru Boman hade för två år sedan.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zetterberg undrar om vi har läst igenom protokollet. Jag kan försäkra att vi har gjort det, och eftersom jag närmast är ansvarig för motionens skrivning, kan jag i varje fall svara för mig själv. Jag har här både betänkandet från 1956 och protokollen från föregående kammarbehandling.

Det är riktigt som herr Zetterberg säger att vi varken genom motionen eller reservationen har velat få till stånd en ingående sakdebatt. Jag tror att det är onödigt. Argumenten för och emot är vädrade och luftade här i riksdagen. Vad vi skulle önska var ett ställningstagande från riksdagens sida till frågan, huruvida det fanns skäl för den i motionen föreslagna utredningen.

Det är nog riktigt som herr Zetterberg sade att det finns åtskilliga här i kammaren som kanske något ändrat ståndpunkt under årens lopp. Jag tycker inte att detta är någon skam; det kan i vissa fall betyda och bevisa en god intellektuell rörlighet om man så vill, vilket är bättre än att år efter år låsa sig fast i samma position. Man lyssnar till skäl och motskäl och kommer så småningom fram till en annan uppfattning.

Herr BERGLUND (fp) kort genmäle:
Herr talman! Jag skall inte ta upp

någon diskussion med min broder i Christo herr Zetterberg, men jag tycker att det är beklagligt att herr Zetterberg talar så ringaktande om denna motion. Först talar han om detta kära ämne med en tonvikt som utgör en viss ringaktning, och därefter talar han om den här gamla motionen.

Jag måste verkligen beklaga att man får höra någonting sådant från det hållet. Jag är sedan tidigare medveten om att herr Zetterberg är motståndare till denna motion och de principer den företräder och att han hellre vill gå på den andra motionen, innebärande direkt stöd och vad det kan medföra av tvång för den frikyrkliga verksamheten. Detta är någonting som vi inom frikyrkan tar mycket allvarligt på. Om det skulle bli så att en utredning ger vid handen att ett statligt stöd under vissa givna former kan tänkas göra intrång på vår verksamhet, kommer vi naturligtvis att ompröva vår inställning. Det gäller inte bara verksamheten utan också kyrkobyggnader.

Herr Zetterberg frågade också vad vi trodde att vi skulle få ut av detta. Ja, det är det som vi vill ha reda på genom en opartisk utredning. Den utredning som herr Zetterberg talar om och som riksdagen beslöt år 1962 förbisa våra önskemål, och dessa kommer troligen inte att tas upp till behandling i denna utredning, ty efter vad jag kan förstå omfattar de givna direktiven inte de spörsmål vi här tagit upp och därför ställs vi utanför. Jag måste verkligen beklaga att herr Zetterberg och den grupp han företräder inte vill medverka till att vi får en allsidig utredning. Det skulle vara värdefullt för det förtroende som vi bör ha för varandra både från statskyrkligt och frikyrkligt håll.

Herr DICKSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det har upplysts att herr Zetterberg påpekat att jag vid ti-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m.fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

digare tillfälle icke stödde vad som nu står i reservationen men att mitt namn nu står på den motion som ligger till grund för denna reservation.

Detta är alldeles riktigt. Jag har av rent principiella och formella skäl varit tveksam. Det är ingen konst att ställa upp principiella betänkligheter, men jag har övertygats av en annan sak, nämligen att man i det mycket trängda utgiftsläge som vi befinner oss i på grund av de höga skatterna skall uppmuntra människor som vill ge till ändamål som inte rör dem själva utan som har ett ideellt syfte.

Det är av denna anledning som jag har ändrat ståndpunkt. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Fru BOMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att ta till orda i denna debatt, men jag blev i någon mån uppfordrad därtill av herr Zetterbergs anförande.

Det enda jag har behov av att säga efter att ha lyssnat till debatten är att den fråga vi här diskuterar är en för många människor mycket känslig fråga. Det rör sig inte om åsikter för och emot, utan det gäller för de flesta djupgående övertygelsefrågor. Därför bör vi ha respekt för varandras olika engagemang utifrån den trosgrund som vi står på. Detta engagemang har ingenting med intellektets försämring eller förbättring att göra.

Jag tror nu liksom jag alltid har trott att jag i det ögonblick jag skall ge åt Herren inte skall snegla på skattsedeln. Framför allt finner jag den tanken avskyvärd att jag skall deklarera hur mycket jag är beredd att ge för att i samma ögonblick få ett motsvarande avdrag på min skattsedel.

Den som är beredd att ge — och gör det av hela sitt hjärta därför att han är gripen av den sak det gäller — blir inte utan belöning, även om han betalar skatten.

Herr ZETTERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillhör dem som har stor respekt för människor som ändrar mening på grund av att något nytt argument har framkommit eller därför att en ny situation har inträtt som kräver ett ändrat ståndpunktstagande.

Vad som väckt min förvåning är att det här var fråga om en ledamot som ändrat mening och som, såvitt jag förstår, gjort det utan att den motion som här inlämnats innehåller ett enda argument utöver dem som fanns med i de avslagna motionerna 1962. Därtill kommer att det mig veterligt inte har inträffat någonting nytt sedan 1962 som kunde föranleda en ändrad ståndpunkt. Min förvåning grundade sig alltså helt på en jämförelse mellan motionerna från de olika åren.

Herr Berglund beklagade sig över att jag skulle ha visat ringaktning för motionen genom att använda uttrycket »denna gamla motion». Man får väl ändå, herr Berglund, vara måttligt ömtålig i denna kammare och i alla fall finna sig i en dateringsuppgift. Detta är en gammal motion, och det är i och för sig ingenting att beklaga sig över. Saken är bara den att debatten inte tillförts någonting nytt genom denna motion. Varken herr Berglund eller jag har i dag tillfört debatten några nämnvärt nya synpunkter. Det är emellertid angeläget att herr Berglund inte får sprida sin propaganda helt oemotsagd. Det är därför jag står upp och säger samma saker som tidigare framkommit. Jag håller annars gärna med om att en sådan verksamhet är helt onödig.

Sedan är det väl också skäl, herr Berglund, att inte använda sig av sådana små finesser i resonemanget som t. ex. uttrycket att finna förståelse även på den »statskyrkliga» sidan. Det låg liksom en insinuation i luften om att denna sak är en frikyrklig angelägenhet och att det vore kärt om också en statskyrklig person visade förståelse för

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

den. Jag har aldrig uppfattat denna sak som en speciellt frikyrklig angelägenhet kontra en kyrklig sådan. Det finns stora insamlingsändamål även inom den svenska kyrkan som skulle kunna tänkas komma i åtnjutande av den här föreslagna minskningen av skatten.

Vidare skall jag be att få tala om för herr Berglund att jag känner mig som en kristen i gemenskap med alla andra representanter för samfund som finns här. Gäller det stora och viktiga frågor tillhör jag dem som lägger ner samma omsorg och tar samma hänsyn vare sig synpunkterna framkommer från frikyrkligt eller från annat kyrkligt håll.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! I en motion till denna kammare har jag begärt utredning av frågan om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för avgifter, som erlägges av medlemmar i annat trossamfund än svenska kyrkan. Tyvärr har utskottsmajoriteten avstyrkt motionen under anförande av olika skäl.

Utskottsmajoriteten säger således dels att dylik avdragsrätt skulle innebära ett avsteg från gällande principer för den svenska skattelagstiftningen, och dels uttalar den att det vore förenat med svårigheter att i varje särskilt fall avgöra i vad mån en församlingsavgift verkligen användes för religiösa ändamål. Som ytterligare skäl anför utskottsmajoriteten, att en avdragsrätt av ifrågasvarande art är ägnad att motverka planerna på genomförandet av en definitiv källskatt.

Jag skall försöka att bemöta argumenten i tur och ordning.

Beträffande principen om avdrag för kyrkoavgifter kan sägas att denna redan finns i det svenska skattesystemet genom den avdragsrätt som föreligger för avgifter till den svenska kyrkan i den mån de ingår i kommunalskatten. För övrigt ansågs avgifter till religiösa sam-

fund tidigare avdragsgilla vid beskattningen genom den praxis som grundade sig på ett regeringsrättsutslag av år 1917, eftersom sådana avgifter på den tiden betraktades som likställda med skatt till den borgerliga kommunen. Denna avdragsrätt kom emellertid bort vid införandet av källskattesystemet, och såvitt jag kan förstå var detta en tämligen oavsiktlig följd av systemet. Det visar dock att det tidigare ansetts föreligga starka skäl för en sådan avdragsrätt. Jag tycker att det är ganska rimligt att dessa medlemmar av andra trossamfund än svenska kyrkan i detta hänseende skulle bli jämställda med medlemmar i svenska kyrkan. I flertalet fall erlägger dessa samfundsmedlemmar betydligt högre avgifter än de som uttas av medlemmar i den svenska kyrkan. Om man inte vill medge avdragsrätt med hela den del av medlemsavgiften som åtgår för religiösa ändamål, kunde man införa en maximering av avdragsbeloppet. Det skulle i alla fall tyda på god vilja och en önskan att rätta till den orättvisa som finns på detta område.

Herr Gustafsson har tidigare talat för en maximering av avdragen, och för min del kan mitt syfte helt tillgodoses genom ett bifall till herr Gustafssons önskemål, eftersom den avdragsrätt jag har yrkat i stort sett täcks av herr Gustafssons yrkande.

Jag tror att utskottsmajoriteten har överskattat svårigheten att avgöra till vilken del församlingsavgifter används till religiösa och till andra ändamål. De flesta trossamfund för ordentliga räkenskaper, varför det bör vara mycket lätt att göra en fördelning mellan vad som åtgår till religiösa och till andra ändamål.

Vid utskottsutlåtandet har fogats en reservation av herr Lundström m. fl., vari anhålles om en utredning med delvis vidare syften än som föreslås i min motion. Jag har ingenting emot de synpunkter som framförts i reservatio-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål samt för avgift till annat trossamfund än svenska kyrkan

nen, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Som här tidigare har sagts finns det inga nya synpunkter på denna fråga. Jag skall därför tillåta mig att endast i allra största korthet redogöra för hur utskottet har sett på frågan och den motivering som har anförts.

Riksdagen har tidigare uttalat, att regler av denna art innebär en klar avvikelse från grundläggande skatteprinciper. Man säger att skatteförmågan är avgörande, d. v. s. vederbörandes inkomster; man har då rätt att göra avdrag för omkostnader för inkomstens förvärvande, varjämte även hänsyn tas till existensminimum. Hur den enskilde disponerar sina inkomster tar man däremot ingen hänsyn till, om han lever upp dem, ger bort dem eller sparar dem. Det är endast sociala avdrag — socialförsäkringsavdrag exempelvis — som principiellt medges.

Jag ber kammarens ledamöter uppmärksamma en sak som utskottet redogör för i sitt betänkande, nämligen att skattelagssakkunniga i sitt betänkande 1956 framhöll att avgränsningen av avdragsberättigade bidrag med största sannolikhet skulle möta betydande svårigheter. Det torde nämligen knappast vara möjligt att mera exakt ange de institutioner eller sammanslutningar till vilka avdragsgilla bidrag kunde ges, menade de sakkunniga. Det skulle bli fråga om allmänt formulerade regler som i princip komme att vålla många och svårlösta tvister. Därtill kommer progressionsverkningarna. För den store inkomsttagaren finge det allmänna betala huvuddelen av gåvan. Det skulle innebära att det allmänna finge erlagga mellan 50 och 80 procent av anslagen. Det är ju lätt att vara generös och ge gåvor när över hälften av värdet betalas av andra!

Avdrag för avgifter till främmande

trossamfund skulle också innebära avsteg från skattelagstiftningens principer. Det skulle möta avsevärda svårigheter att i varje särskilt fall avgöra i vad mån en församlingsavgift utgått till religiöst ändamål eller inte. Det är ju till *detta* som motionärerna vill avgränsa avdragsrätten. Jag måste för min del säga, herr talman, att jag inte alls skulle vilja vara med om att av mina skattepengar bidrag skulle lämnas till »Håll-i-gång-Målles» rörelse och Maranatarörelsen och alla möjliga andra underliga »religiösa» rörelser. Men vem skall dra gränsen för de religiösa rörelser till vilka pengarna skall gå? Man finge säkert också räkna med att kostnader, som rätteligen borde räknas som vanliga levnadskostnader skulle medföra avdragsrätt. Belopp som Mosaiska församlingen debiterar sina medlemmar används till stor del för andra än religiösa ändamål enligt vad utskottet har inhämtat. Man bör också observera att personer som redan har utträtt ur svenska kyrkan enligt gällande lag är befriade från den del av avgifterna till svenska kyrkan som används för rent religiösa ändamål.

Slutligen, herr talman, skulle alla dessa avdragsrättigheter, som utskottet säger, motarbeta försöken att genomföra definitiv källskatt. Det är uppenbart att ju fler avdrag vi inför, ju mera vi komplicerar skattesystemet, desto mera motverkar man en sådan strävan. Utskottet anser att stöd i stället bör ges på de direkta anslagens väg.

Herr talman! Jag tillhör nog dem som inte har den där »intellektuella rörligheten» som herr Gustafsson i Borås anser finns endast hos dem som yrkar bifall till detta förslag. Jag ansluter mig i stället till vad riksdagen tidigare har beslutat och yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag skulle inte tro, att

Successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar

det finns någon ledamot av denna kammarare som inte någon gång ändrat sig i en fråga. Man har ju att väga skäl och motskäl från det ena året till det andra. Finns det då anledning att ta under övervägande att ändra ståndpunkt, så gör man väl det.

Beträffande avgränsningen, herr talman, diskuterade religionsfrihetssakkunniga ett liknande problem, nämligen om vigselrätt för olika trossamfund. Det var en mycket svår avvägningsfråga, men kommittén fann en möjlig väg, och jag tror att systemet har fungerat mycket bra. Även detta avgränsningsproblem kan nog lösas mycket lätt efter de linjer som man där funnit möjliga.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 92 nej, var-

jämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HELEN (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstat fel i denna fråga. Min avsikt var att rösta nej.

§ 11**Successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 207 av herr *Virgin m. fl.* och II: 247 av herr *Heckscher m. fl.*, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen måtte ge denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 207 av herr *Virgin m. fl.* och II: 247 av herr *Heckscher m. fl.* avseende en successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gösta Jacobsson, Ottosson, Magnusson* i Borås och *Darlin*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 207 av herr *Vir-*

Successiv avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar

gin m. fl. och II: 247 av herr Heckscher m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen måtte ge denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar;

II) av herrar *Stefanson*, *Lundström* och *Christenson* i Malmö samt fru *Nettelbrandt*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en motion beträffande borttagandet av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar. Så som förhållandet nu är beskattas vinsten först hos bolagen och föreningarna och därefter hos delägarna, när vinstmedlen utdelas till dessa. Visserligen har den s. k. Annell-lagen tillkommit, som innebär att nyemissioner icke blir föremål för denna dubbelbeskattning, så till vida som avdrag får göras för utdelning med upp till 4 procent å det inbetalade kapitalet. Med den form beskattningen nu har är det emellertid svårt för näringslivet att genom nyemissioner anskaffa nytt riskvilligt kapital, eftersom det blir nära nog dubbelt så dyrt som att låna på marknaden. Det är därför som vi i år återkommit med vår motion.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservation I.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 31 har folkparti-representanterna fogat en blank reservation. Vi har sympatier för de argument som ligger bakom huvudreservationen. De problem som berörs i den föreliggande motionen har av folkpartiet tagits upp i andra sammanhang,

och av den anledningen har vi lämnat en blank reservation.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det är nu femte året i följd som riksdagen har att ta ställning till det yrkande som framförs i motionerna. Något nytt har motionärerna inte anfört. Däremot kan utskottet erinra om att riksdagen nyligen beslutat förlänga den s. k. Annell-lagens giltighetstid med ytterligare fyra år. Denna lag innebär bl. a. avdragsrätt under sex år för utdelning på nyemissioner med upp till fyra procent av inbetalat aktiekapital. Avdraget kommer sålunda att gälla även nyemissioner under åren 1967—1970.

Syftet med detta beslut är ju att motverka effekten av dubbelbeskattningen och underlätta aktiebolagens kapitalanskaffning. Därtill kommer att frågan om dubbelbeskattning kommer att prövas av den företagsskatteutredning som arbetar i anslutning till allmänna skatteberedningen. I direktiven till utredningen sägs, att det för utredningen kan bli fråga om att bygga vidare på den provisoriska Annell-lagen. Utskottet understryker att denna utredning bör vara förutsättningslös. Det är kanske onödigt att stryka under detta, eftersom det i direktiven står klart och tydligt att utredningen skall vara förutsättningslös. Man skall pröva alla de synpunkter som under senare år framförts och som kan komma att framföras under själva utredningen.

Beträffande familjebolagen torde dubbelbeskattningen inte utgöra något större problem. Utdelning från dessa sker väl i begränsad omfattning, och dessutom finns möjligheter att i dessa utbetala vinstmedel i form av lön, och då erhåller företagen fullt avdrag för vad som har utbetalats.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 38 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12**Vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunktur-utjämning, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta,

av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 549 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 692 av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl., vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an-hålla om prövning och förslag till riksdagen om sådana ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, att rätten till avsättningar till sådana fonder utsträckes även till andra företagsformer än aktiebolag och ekonomisk förening»; samt

2) de likalydande motionerna I: 574 av herr *Virgin m. fl.* och II: 684 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag senast till 1965 års riksdag om rätt för rörelseidkare resp. jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna uppdrag-na riktlinjer.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 549 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 692 av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl. om vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunktur-utjämning, samt

2) de likalydande motionerna I: 574 av herr *Virgin m. fl.* och II: 684 av herr *Heckscher m. fl.* om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Billman, Enarsson, Sundin, Magnusson* i Borås, *Christenson* i Malmö, *Nilsson* i Tvärålund, *Enskog* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 549 av herr *Tor-*

Vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.

sten Andersson m. fl. och II: 692 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om prövning och förslag till riksdagen rörande sådana ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, att rätten till avsättningar till sådana fonder utsträcktes till andra företagsformer än aktiebolag och ekonomiska föreningar;

II) av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson, Sundin, Magnusson* i Borås, *Nilsson* i Tvärålund och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 574 av herr Virgin m. fl. och II: 684 av herr Heckscher m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag senast till 1965 års riksdag om rätt för rörelseidkare resp. jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna upprägnade riktlinjer;

III) av herrar *Lundström, Billman, Christenson* i Malmö och *Enskog* beträffande punkten 2) i utskottets hemställan, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! När rätt till avsättning för konjunkturutjämningsfonder infördes år 1955 var avsikten att erhålla ett nytt konjunkturpolitiskt instrument. De erfarenheter som vi har fått sedan dess har väl givit vid handen att genom de ifrågavarande avsättningsmöjligheterna för företag har vi erhållit ett konjunkturpolitiskt instrument som haft betydelse när det gällt att påverka sysselsättning och varuefterfrågan i olika konjunkturlägen.

Tyvärr har inte alla företag och företagsformer möjlighet att avsätta vinstmedel till konjunkturutjämningsfonder

— endast aktiebolag, ekonomiska föreningar och sparbanker har denna rätt. De avsevärda skatteförmåner som dessa företagsformer erhållit genom sådana avsättningsmöjligheter åtnjuter inte handelsbolag eller enskilda firmor — alltså företagsformer som företrädesvis representerar de mindre företagen. Ofta har dessa mindre företag på grund av brist på eget kapital en blygsam lagringshållning och kan därför inte tillgoda göra sig rätten till nedskrivning av lagervärden i sådan utsträckning att nedskrivningen kan leda till en stabilisering av företagets ekonomi. Ofta är också, av samma skäl som jag nyss nämnde, utrustningen i fråga om maskiner och inventarier otillräcklig för att utgöra en utgångspunkt för självfinansiering genom avskrivning. När dessa mindre företag således saknar rätt att avsätta medel till konjunkturutjämningsfonder — som naturligtvis även har betydelse för självfinansieringsmöjligheterna — och inte heller har tillgång till obligationsmarknaden i samma utsträckning som större företag, är det förklarligt om småföretagarna blivit hårt klämda i kapitalhänseende.

Från vårt håll har framlagts flera förslag som syftat till att åvägabringa att olika företagsformer skall kunna konkurrera på någorlunda lika villkor på kapitalmarknaden. Vi har bl. a. föreslagit lättnader i fråga om lån av olika slag. De mindre företagen är också just i det avseendet mera hänvisade till lånemarknaden än de större företagen. I fråga om konjunkturutjämningsfonderna är således många mindre företag diskriminerade beträffande möjligheten att avsätta medel härför. Detta är så mycket mera beklagligt som just de mindre företagen har så stort behov av att finna ytterligare möjligheter på kapitalområdet för att på någorlunda lika villkor kunna konkurrera om kapitalet och finna möjligheter för självfinansiering.

När konjunkturutjämningsfonderna

Vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.

kom till stånd var motivet att man skulle erhålla ett instrument för att kunna påverka konjunkturerna. Samma motiv föreligger i dag. Huvudargumentet var alltså inte att skapa gynnsammare skatteregler för vissa företag. Om man vill få ett så effektivt konjunkturinstrument som möjligt är det felaktigt att bedöma de mindre företagen som närmast betydelslösa i detta sammanhang. Jag tror att riksdagen har gjort en felbedömning därvidlag. Man får inte undervärdera de mindre företagens betydelse. Vi måste beakta att de till antalet är många även om de inte alltid till sin storlek är så imponerande. Ur principiell synpunkt är det angeläget att samhället eftersträvar lika behandling av olika företagsformer och medger olika företag någorlunda likvärdiga möjligheter att konkurrera om marknaden, oavsett om de har olika utgångslägen.

Utskottet påpekar att de större företagen har bättre sysselsättningsberedskap och större resurser för att projektera och planera för kommande investeringar. Det må äga sin riktighet i många fall, men jag tror inte att man generellt kan dra en sådan skiljelinje mellan olika företag som utskottet har gjort. Även mindre företag planerar på sikt sina investeringar och utvidgning av sin verksamhet. I all synnerhet finns det anledning att tro att de kan göra det i ännu större utsträckning, om det finns ett ytterligare dokumenterat behov därav; andra behov än dem som nu föreligger för en sådan planering.

Vi reservanter menar alltså att det är oriktigt att undervärdera de mindre företagens betydelse i fråga om att påverka konjunkturer. Skall man göra konjunkturutjämningsfonderna till ett fullvärdigt instrument för konjunkturutjämning, så bör hela företagsamheten få rätt att avsätta medel till fonderna.

Utskottet pekar vidare på svårigheten att erhålla en enkel och praktisk tillämpning för fysiska personers rätt att avsätta medel till konjunkturutjäm-

ningsfonderna på grund av att de erlägger skatt efter en progressiv skala, medan aktiebolag och föreningar skattar efter en proportionell skala. Med tanke på de utredningsresurser som står till statsmaktens förfogande tror jag att det med god vilja går att klara av dessa problem. Säkerligen har utredningsväsendet löst mycket svårare frågor än dessa. Vi skall inte förstora svårigheterna i detta sammanhang.

Det är angeläget att bereda de mindre företagen rätt till avsättning till investeringsfonderna, för det första på grund av att samhället har skyldighet att så långt som möjligt behandla alla lika och för det andra därför att det för att kunna åstadkomma ett fullvärdigt konjunkturinstrument är nödvändigt att få med det stora antal företag som de mindre utgör.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationen I av herr Lundström m. fl.

Reservation II överensstämmer mycket nära med reservation I i fråga om de principiella motiveringarna i självfinansieringsfrågorna liksom även med de motioner som tidigare framlagts för riksdagen avseende resultatutjämning och avsättning till skogskonto.

Jag ber att få yrka bifall till reservation II med hänvisning till de motiveringar som framförts i motionerna I: 574 och II: 684.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det är angeläget att man försöker skapa ett system som underlättar självfinansiering även för de företag som inte drivs i aktiebolagsform. Detta är orsaken till att vi anslutit oss till reservation I, som innebär att man skulle pröva, om det inte går att åstadkomma ett system enligt vilket det blir tillåtet även för sådana företag att göra avsättningar till konjunkturutjämningsfond.

Utskottet behandlar även en motion rörande införande av en s. k. självfinansieringsfond. Denna fond är särskilt av-

Vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m.

sedd för de allra minsta företagen, för jordbrukare, hantverkare och dylika näringsidkare. Meningen är att upp till 10 procent av årsvinsten och upp till 5 000 kronor per år skulle få avsättas, varjämte fondens totala storlek skulle maximeras till 50 000 kronor under en 10-årsperiod. Hela denna anordning är alltså avsedd uteslutande för de allra minsta företagen, som i annat fall har mycket svårt att kunna göra några avsättningar för sin självfinansiering. Därför är detta en ytterligt angelägen fråga.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationerna I och II till utskottsbetänkandet.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Den nuvarande lagstiftningen om rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning är begränsad till aktiebolag och ekonomiska föreningar. Små och medelstora företag drives i regel såsom handelsbolag eller enskild firma, och dessa företag har därför inte denna rätt till avsättning.

Principiellt bör emellertid alla företag, oavsett juridisk form, kunna konkurrera på lika villkor. Förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning bör därför ändras så, att det blir möjligt även för företag som drives i annan form än aktiebolag eller ekonomisk förening att göra avsättningar på samma villkor som den senare gruppen av företag.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation I vid utskottets betänkande.

Från vårt håll har också fogats en blank reservation till det föreliggande utskottsbetänkandet. Anledning härtill är att man har från folkpartiets sida väckt en motion som i större sammanhang tar upp bl. a. det problem som avses i reservation II. Denna motion kommer att behandlas av riksdagen vid ett senare tillfälle.

Detta är alltså, herr talman, orsaken till vår blanka reservation.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Investeringsfondsutredningen tog upp frågan om fysiska personers rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, men utredningen ville inte vara med på införandet av en sådan rätt. Man ansåg att avsättningar av detta slag skulle få föga eller intet värde för de mindre företagen; det är i regel bara de större företagen som kan hålla sig med investeringsplaner vilka har någon betydelse för sysselsättningen. Jag vill också understryka just detta förhållande att avsikten med rätten till denna avsättning inte är att företagen skall kunna samla kapital och få möjligheter till självfinansiering, utan att de under goda tider skall kunna göra avsättningar som sedan kan under sämre tider utnyttjas för att upprätthålla sysselsättningen.

I den mån de mindre företagen uppför nya byggnader, sker det endast någon eller några gånger under företagets verksamhetstid och detta gäller väl även större nyanskaffningar av maskiner. De mindre företagen har över huvud taget ganska små möjligheter att planera sina investeringar på ett sådant sätt att de förlägges just till perioder med sysselsättningssvårigheter.

Det är alltså inte, herr Nilsson i Tvärålund, nog med att även små företag har tillräckligt stora vinster för att kunna göra avsättningar, utan de måste också kunna företa en långtidsplanering som innebär att konjunkturutjämningsfondernas medel kan användas på det sätt som varit syftet.

Om fysiska personer med deras progressiva beskattning skulle erhålla denna rätt till avsättning, skulle det leda till en fullständigt ny lagstiftning med annan karaktär, i synnerhet som nog hela det fonderade beloppet måste steriliseras. Det måste införas komplicerade regler om gottgörelse för överinsättning, om tidsbegränsning av fonderna, om efterbeskattning vid återföring

Vidgad rätt till avsättning till investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m

till beskattning osv. Därest man inte gör en genomgripande omarbetning av företags- och jordbruksbeskattningen, måste bestämmelserna för att förhindra missbruk bli mer restriktiva än i nuvarande investeringsfondslagstiftning, och det kan ifrågasättas om sådana regler vore till någon fördel för de skattskyldiga. Utskottet säger att generella avskrivnings- och avdragsregler utan anknytning till fondavsättning måste vara att föredraga. Vidare hänvisar utskottet — såsom vanligt, höll jag på att säga — till allmänna skatteberedningen som också har att pröva dessa problem.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Herr Brandts argumentering överensstämmer med utskottets. Inga nya synpunkter har framkommit genom den, kanske lika litet som genom min tidigare argumentering.

Skillnaden mellan oss är den att vi reservanter tror på att också mindre företagare kan planera för framtiden, särskilt om de får bättre möjligheter till det, medan herr Brandt inte tror detta. Däri skiljer vi oss åt. Om nu de mindre företagen inte har visat sig på styva linan i fråga om sysselsättningsplanering på samma sätt som de större kan det emellertid bero på att de mindre företagen inte haft samma möjligheter.

När man hör talet här om alla svårigheter, erinrar man sig osökt argumenteringen om de hinder som ansågs föreligga när det gällde kravet på införande av skogskonto. Motioner förekom i 18 år — om jag inte minns fel — om att ett skogskonto skulle få inrättas, men tekniska svårigheter påstods omöjliggöra en sådan reform. Inte förrän en naturkatastrof inträffade kunde reformen genomföras, ty då var den nödvändig.

Jag hoppas att det inte skall behöva inträffa något liknande innan den re-

form vi nu diskuterar skall kunna genomföras.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 97 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

Reformering av förmögenhetsbeskattningen

besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 69 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13**Reformering av förmögenhetsbeskattningen**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av väckta motioner om reformering av förmögenhetsbeskattningen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 79 av herr *Per Petersson m. fl.* och II: 97 av herr *Darlin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

om förslag till 1964 års höstriksdag rörande reformering av förmögenhetsbeskattningen med särskild hänsyn tagen till att de nuvarande beskattningsreglernas återverkningar på bildande och bibehållande av riskvilligt kapital i produktionen elimineras».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 79 av herr *Per Petersson m. fl.* och II: 97 av herr *Darlin m. fl.* om reformering av förmögenhetsbeskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Magnusson* i Borås och *Darlin*, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 79 av herr *Per Petersson m. fl.* och II: 97 av herr *Darlin m. fl.* — ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till nämnda motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1964 års höstriksdag rörande reformering av förmögenhetsbeskattningen med särskild hänsyn tagen till att de nuvarande beskattningsreglernas återverkningar på bildande och bibehållande av riskvilligt kapital i produktionen eliminerades.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Det finns 250 000 å 300 000 mindre eller medelstora enskilda företag här i landet som går under benämningen familjeföretag. Detta innebär i sin tur att företagaren eller någon honom närstående bl. a. måste svara för kapitalbildningen och kapitalhållningen inom vederbörande företags.

Dessa företag utgör alldeles säkert en värdefull del av vårt näringsliv. Många av dem exporterar stora delar av sin tillverkning, andra tjänstgör som underleverantörer till större företag eller som serviceföretag. Andra åter betjänar den inhemska marknaden. Ingen

Reformering av förmögenhetsbeskattningen

av kammarens ärade ledamöter vill väl bestrida värdet av deras verksamhet.

I vår lagstiftning finns emellertid en del bestämmelser som försämrar dessa företags möjligheter till fortsatt drift och utveckling. Ett exempel på sådana försvärande omständigheter är förmögenhetsbeskattningen.

Den förmögenhetsbeskattning som träffar dessa mindre företag i enskild ägo drabbar inte en — får jag använda ordet — lyxbetonad förmögenhet. Det är i stället fråga om beskattning av de i företagen befintliga maskinerna, redskapen och lagren. Det innebär en specialbeskattning av den verktygsutrustning som behövs för produktionen.

Det finnes åtskilliga exempel på hur denna förmögenhetsbeskattning försvårar de mindre företagens verksamhet. Sådana exempel har tidigare redovisats från denna talarstol, och jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att återupprepa dem. Jag vill bara framhålla att jag kan tala om dessa ting av egen erfarenhet, eftersom jag har förmånen att driva ett företag, som har gått i arv i flera generationer. Jag vet därför hur förmögenhetsskatten kan försvåra kapitalbildningen, anskaffandet av riskvilligt kapital, i familjeföretagen.

Om vi ser på den inställning man har till dessa problem i våra grannländer eller i andra europeiska länder, finner man att vi här i Sverige synes ha den högsta förmögenhetsskatten för familjeföretag. I de anglosachsiska länderna har man praktiskt taget ingen skatt alls av denna art, i Frankrike utgår inte någon nämnvärd förmögenhetsskatt och i Tyskland bara en liten sådan. Det enda land som närmar sig vår beskattning är Norge, men även där är den lägre. Jag vet inte varför familjeföretagen har blivit så hårt straffade i den svenska lagstiftningen, jag konstaterar bara att så är fallet. Därför vill jag enträget understryka nödvändigheten av att dessa frågor blir behandlade utan påverkan av de för-

domar som så länge har fått avgöra förmögenhetsbeskattningens utformning.

Vi är alla här i landet betjänta av att företagen får en starkare och bättre ekonomi, och alla önskar vi väl konsolidera den höga levnadsstandard vi nu har. Då bör rimligtvis också alla de företag, deras redskap och maskiner, som medverkar till att trygga och höja vår levnadsstandard behandlas så att våra möjligheter till framgångsrik företagsamhet främjas.

Herr talman! Med stöd av vad jag nu anført ber jag att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 39 fogade reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att den till allmänna skatteberedningen hörande skattesystemutredningen enligt sina direktiv har att uppmärksamma frågor som sammanhänger med beskattningen av förmögenhet och dess avkastning. Utredningen skall också ta ställning till problemet att förmögenhetsskatten i förening med inkomstskatten på avkastningen i vissa fall kan ta så gott som hela avkastningen i anspråk. Den skall även beakta det berättigade i att uttaga skatt på förmögenhet som är nedlagd i produktionsmedel, exempelvis i lantbruk.

Vad angår förslaget om rätt att göra avdrag för förmögenhetsskatt i deklarationen till statlig skatt har riksdagen flera gånger avslagit yrkanden härom. Bevillningsutskottet har därvid sagt att man kan nå samma resultat genom att ändra på skatteskalorna för förmögenhet. Utskottet har också sagt att det inte kan vara en förstarangsangelägenhet att sänka förmögenhetsskatten. Det finns andra skatter, som det i så fall kan vara mera angeläget att ta itu med.

Jag tycker också det bör uppmärksammas att avdraget för kommunalskatt vid deklaration till statlig inkomstskatt

syftar till en utjämning av skattebördan, men att den kommunalskatt som uttages ju är mycket olika i olika delar av landet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse herr Brandts ord att allmänna skatteberedningen skall bevaka frågan om förmögenhetskatten, åtminstone när det gäller jordbruk. Jag frågar mig bara, herr Brandt: Varför denna skillnad mellan mindre företag av olika slag? Bör inte skatteberedningen beakta samtliga mindre företags intressen? Jag uttrycker förhoppningen att så måtte bli fallet.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart efter annat utrikesutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tre tilläggsprotokoll till konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande för Sveriges del av ändring i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15

Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

Länsstyrelserna: Avlöningar

verkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8

Länsstyrelserna: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (bilaga 13, punkt 8, s. 28—44) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, vilka erfordrades i anledning av de av departementschefen framlagda förslagen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels ock till Länsstyrelserna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 107 750 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 521) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 634), i vilka yrkades att riksdagen måtte anslå ytterligare 150 000 kr. till länsstyrelsernas naturvårdsarbete och därför till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 900 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Weibull* (I: 117) och den andra inom andra kammaren av herrar *Darlin* och *Nilsson* i Bästekille (II: 143);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Jansson m. fl.* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av fru *Lewén-Eliasson m. fl.* (II: 352), i vilka hemställts att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medge länsstyrel-

Länsstyrelserna: Avlöningar

sen i Stockholms län att anställa en befattningshavare med arvode motsvarande 25 löneklassen för att intensifiera länsstyrelsens serviceverksamhet till kommunerna på bostadsförsörjningens område, samt att riksdagen måtte höja anslaget med erforderligt belopp;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt* och herr *Keijer* väckt motion (II: 629), i vilken hemställts att riksdagen måtte anvisa medel för anställande av en befattningshavare motsvarande 25 löneklassen för att biträda vid samordnings- och planeringsverksamhet av bostadsbyggandet i Stockholms län.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 521 och II: 634, I: 117 och II: 143, I: 282 och II: 352 samt II: 629

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

2) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 750 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herr *Gustafsson* i Stockholm, fru *Lewén-Eliasson* och fröken *Olsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 282 och II: 352 samt motionen II: 629 ävensom med avslag å motionerna I: 521 och II: 634 samt I: 117 och II: 143

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

2) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 785 000 kr.;

b) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Helén*, vilka med biträdande av reservationen a) ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 521 och II: 634, I: 282 och II: 352 samt II: 629 ävensom med avslag å motionerna I: 117 och II: 143

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

2) godkänna i denna reservation intagen avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 935 000 kr.;

c) av herrar *Staxäng* och *Turesson*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Det gäller här avlöningar till länsstyrelserna. Det finns två reservationer, som i utskottsutlåtandet är hopkopplade. Men jag hör till min stora glädje, att man här kommer att skilja dem helt och hållet så att det är möjligt att ställa yrkande till varje reservation för sig.

I motioner och reservationer föreslås att till länsstyrelsen i Stockholms län skall knytas en tjänst med uppgift att sköta viss service i samband med bostadsförsörjningen i kommunerna. Vi

Länsstyrelserna: Avlöningar

känner alla till att bostadssituationen i Storstockholm helt och hållet har brakat samman, och det är nödvändigt att här vidta åtgärder för att hjälpa upp situationen. Man kan tycka att detta inte angår oss alla, men det gör det eftersom det gäller statliga tjänster, som vi har att ta ställning till och ansvara för.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen 1 a vid punkten 8.

Reservationen 1 b rör naturvården. Vi begär ett större anslag till länsstyrelserna för det arbete som dels naturvårdslagen, dels den fyraveckorsseminstern, som vi ser fram emot, kommer att ålägga länsstyrelserna. Förhållandena är inte som de skall vara. Det är i stor utsträckning länsstyrelserna som får utföra planeringsarbetet. Vi har många gånger förfasat oss över förhållandena, och här måste man ta ett krafttag och skapa en ordentlig beredskap. Kungl. Maj:t föreslår 600 000, men vi förordar vad länsstyrelsen begär, 750 000. Vi anser att det inte är orimligt utan nödvändigt att man får dessa medel till förfogande för att kunna tillsätta personal, som kan ta itu med de frågor det här gäller.

Det finns en motion som yrkar på en fast tjänst. Men vi har inte velat anslå medlen till vissa fasta tjänster, utan Kungl. Maj:t får fördela dem alltefterst som man inom länsstyrelserna anser det nödvändigt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna a och b vid punkten 8.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Tillåt några ord i anslutning till reservationen 1 a vid denna punkt. Reservationen går tillbaka till motionerna II: 352 och I: 282 samt II: 629.

Det läggs ned mycken tid och möda på att beskriva problemen i Storstockholm. Jag skall här avstå från att göra detta och bara konstatera att det hand-

lar om ett gigantiskt samhällsbyggnad som i många avseenden är ytterligt komplicerat. Det krävs därför åtgärder av mångahanda slag från de berörda kommunerna, från de interkommunala organ som skapats och från statliga myndigheter på riksplanet liksom de statliga länsorganen.

När man i olika sammanhang debatterar förhållandena i denna del av landet och då konstaterar att samhällsbyggnad i dess olika faser inte fungerar så väl, förefaller det inte sällan — det gäller också inlägg här i riksdagen — som om man mera vore ute för att söka syndabockar än för att befrämja konstruktiva lösningar.

För att komma någon vart med problemen behöver vi både stora grepp och djärva lösningar, men också blygsamma initiativ kan ha ett avgörande värde. Den idé vi nu tar upp i reservationen är utan tvekan av det senare slaget. Den fullföljer helt enkelt en framställning, som inlämnats till regeringen från länsstyrelsen förra året och som gick ut på att man skulle få inrätta en tjänst i 25 löneklassen för en befattningshavare, som skulle ägna sig åt sådana arbetsuppgifter som underlättar utbyggnaden av storstockholmsområdet. Låt mig bara citera några rader ur denna framställning, där länsstyrelsen tar upp samspellet mellan kommunerna och länsmyndigheterna beträffande planarbetet:

»Med planarbete får då förstås inte blott uppgörande av stads- och byggnadsplan utan även hela den serie av övriga planläggningsåtgärder, förberedelser och projekteringar samt gransknings- och underställningsförfaranden hos statliga myndigheter på en rad samhällsområden som måste föregå byggnadsarbetets igångsättning. Detta fordrar en komplicerad och ofta tidskrävande samordning mellan olika kommunala och statliga myndigheters verksamhet och beslut. I den dynamiska utveckling som länets förortskommuner undergår blir denna nödvändiga sam-

Länsstyrelserna: Avlöningar

ordningsprocedur mera invecklad än i de regioner där takten i utbyggnader är lugnare, allra helst som länsmyndigheternas ofta otillräckliga kapacitet vårlar en beklaglig tidsutdräkt.»

Länsstyrelsen i Stockholms län arbetar hårt för att effektivisera och samordna planlägningsproceduren både på länsplanet och i kommunerna i syfte att förkorta tiden och påskynda det faktiska byggnadsarbetet. De femåriga bostadsförsörjningsplanerna som nu är under utarbetande kommer att bli av stort värde för överblickar. Men för varje dags arbete med dessa frågor behövs arbetskraft, och det är här som länsstyrelsen behöver förstärkas för att kunna ge sitt fulla stöd åt samordnings- och planlägningsverksamheten. Den arvodestjänst vi föreslår skulle ge ökade förutsättningar härför. En sådan i och för sig blygsam insats från statsmakterna kan få avgörande betydelse. Därför ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 a av herr Gustafsson i Stockholm m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Keijer* (fp), *Sköldin* (s) och *Rimmerfors* (fp).

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Det är betydande personella förstärkningar departementschefen föreslagit på länsstyrelserna. Särskilt gäller detta utbyggnaden av länsstyrelsernas revisionsdetaljer, taxeringsassistentorganisationen och datakontoren.

För naturvårdsverksamheten har beräknats ett anslag på 600 000 kronor. Det innebär en ökning av anslaget till länsstyrelserna för detta ändamål med 120 000 kronor i förhållande till föregående år.

Utskottet anser att medel utöver vad departementschefen föreslår inte bör utgå för naturvårdsverksamheten på detta tidiga stadium. Inte heller vill vi vara med om att ta initiativ för inrättande av

några fasta tjänster för tjänstemän för naturvårdsfrågor.

Fru Lewén-Eliasson talade för yrkandet med syfte att ställa arbetskraft till förfogande för länsstyrelsen i Stockholms län så att kommunerna skulle kunna ges service på bostadsförsörjningens område. Liksom motionärerna inser utskottsmajoriteten, såsom framhålls i utlåtandet, hur angeläget det är att underlätta bostadsbyggande i stockholmsområdet. Kungl. Maj:t har emellertid genom direkta åtgärder visat sig ha sin uppmärksamhet riktad på regionens speciella problem. Något beslut i den riktning som reservationen innebär anser vi därför inte påkallat.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **TOBE** (fp):

Herr talman! Länsstyrelsen i Uppsala län har ingivit en framställning till Konungen, daterad den 20 april 1964, vari framhålls hur otillräckligt skyddet är för grusåsarna i länet och där lösningar principiellt och praktiskt av hithörande frågor efterlyses. Länsstyrelsen skriver bl. a.:

»De allvarliga konsekvenserna av den för närvarande otillräckligt reglerade grusexploateringen börjar bli alltmer uppenbara och måste enligt länsstyrelsens mening bli föremål för snabbt insatta motåtgärder. Det skulle vara synnerligen olyckligt om man av ekonomiska skäl eller på grund av brister i lagstiftningen på förevarande område tvingades resignera inför den viktiga uppgiften att skapa ett framtida skydd för de ur naturvårdssynpunkt värdefullaste åsarna i landskapet.»

Framställningen är underbyggd av en utredning, verkställd av den tjänsteman för naturvårdsfrågor som länsstyrelsen har till sitt förfogande. Anslaget på riksstaten för anställande av sådana tjänstemän räcker ju inte till för alla länsstyrelser, men genom ett snabbt ini-

Länsstyrelserna: Avlöningar

tiativ lyckades länsstyrelsen i Uppsala län försäkra sig om en tjänsteman för naturvårdsfrågor, vilken som deltidsanställd varit knuten till länsstyrelsen och kunnat göra denna utredning. Utan hjälp av denne tjänsteman hade det varit omöjligt att få arbetet utfört.

Det framhålls att man först och främst måste inrikta sig på att bevara ett antal grusåsar och sedan snygga upp efter nödvändiga grustäkter — att skulptera ett nytt landskap och se till att grustäckerna inte blir ett anskrämligt inslag i naturen. Men det är ännu tveksamt vem som skall betala planläggandet av en sådan uppsnygning, och ännu mer tveksamt är det om grustäktsinnehavarna kan åläggas att bekosta större arbeten härvidlag. En samlad och genomtänkt lösning erfordras och uppgiften är brådskande och angelägen, framhålls det.

De som verkställt utredningen har inventerat grusåsarna och funnit att skyddsobjekten har en sammanlagd volym av cirka 142 miljoner kubikmeter, vilket utgör cirka 30 procent av volymen hos de hittills obebyggda åspartierna i länet.

Riksdagen anslår medel till förvärv av områden som behöver skyddas, och däri ingår även grusåsar. Anslaget är ganska obetydligt — det var 2 miljoner förra året, och jag tror att beloppet är detsamma i år. Så småningom blir det väl en höjning, men vi får vara på det klara med att pengarna aldrig kommer att räcka för allt man skulle vilja skydda. Det gäller att ransonera objekten — det behövs en sakkunnig bedömning och vägledning när staten skall förvärva skyddsobjekt. Det är som sagt inte bara grusåsar det gäller.

När man läser den proposition rörande naturskyddet som nu lagts på riksdagens bord finner man ytterligare anledning att understryka vikten av att någonting görs på området. Erfarenheterna har visat att grusägarna inte är oemottagliga för argument, men det mäs-

te vara någon som framlägger synpunkterna för dem — en tjänsteman på länsstyrelsen måste så att säga kunna rycka ut och ta vara på de möjligheter som finns att komma överens med dem som vill utnyttja sina täkter.

Här kan jag vidare framhålla att det inte bara är fråga om enskilda grusexploatörer. Även staten kommer här in genom domänverket och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Andra intressenter på detta område är universitet och kyrkliga myndigheter. Alla dessa värnar om sitt grus. Man har precis lika stora svårigheter och ibland kanske till och med större med dessa exploatörer, eftersom de har en byråkrati, som man måste arbeta sig igenom, innan man kan komma till överenskommelse med dem.

Departementschefen, d. v. s. jordbruksministern, har som jag nyss nämnde i proposition nr 148 framhållit: »Endast genom en aktiv naturvårdspolitik från samhällets sida synes det — — — möjligt att åstadkomma den på lång sikt bästa hushållningen med naturvårderna.» Departementschefen framhåller även, att det åligger länsstyrelserna att svara för det regionala arbetet. Det innefattar bl. a. betydelsefulla beslutsfunktioner, som måste skötas av personer som är insatta i dessa frågor och som inte bara ser dem från rent juridiska aspekter. Även naturvetare måste hjälpa till med detta. Huvuddelen av det regionala inventerings- och planeringsarbete som erfordras för att omsätta naturvårdspolitiken i verkligheten åvilar därtill enligt departementschefen länsstyrelserna. Departementschefen framhåller vidare som en av naturvårdens angelägnaste uppgifter att genom lokalisering och planläggning av täktverksamheten hejda den oroväckande utveckling på detta område, som verkar förödande på hela landskapet.

Detta anslags historia är i korthet följande. Jordbruksutskottet föreslog vid förra årets riksdag i proposition nr 11 att 480 000 kronor skulle utgå för

Länsstyrelserna: Avlöningar

detta ändamål. Naturvårdsutredningen hade begärt 720 000 kronor. Detta skulle betyda genomsnittligt 30 000 kronor per länsstyrelse, vilket till nöds skulle räcka till en tjänsteman per länsstyrelse. Jordbruksutskottet hoppades dock att man för kommande år skulle kunna anpassa anslaget till de behov som förelåg. Detta låter positivt, och skrivningen var också mycket positiv.

Statsutskottets utlåtande nr 11 i år tycker jag emellertid inte är riktigt lika positivt skrivet på denna punkt. Där uttalar utskottet helt enkelt att den föreslagna medelsanvisningen räcker till; man skriver ingenting om några vidgade uppgifter just nu på detta område.

Med mitt korta anförande i denna fråga har jag velat understryka vikten av att det, om något naturvårdsarbete av betydelse skall kunna åstadkommas, måste finnas åtminstone en person per länsstyrelse för denna uppgift. Denna person behöver tills vidare inte vara fast anställd. Man kan inrätta arvodes-tjänster och tillkalla specialister på vissa områden när man vill göra en utredning, såsom vi gjort i Uppsala län beträffande grusåsarna, men det måste finnas tillräckliga anslag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 b, som innebär ett anslag av 750 000 kr.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Herr Almgren upprepar det som utskottet skrivit, nämligen att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta problem och att den åtgärd som reservanterna föreslår därför inte är nödvändig. Men man löser inte några problem bara genom att ha sin uppmärksamhet riktad på dem. Vi känner även till att Kungl. Maj:t vidtagit vissa åtgärder på detta område men inte just den föreslagna. Det behövs konkreta åtgärder. Vi har framlagt ett förslag om en sådan, och det är angeläget att detta förslag också vinner bifall.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få rikta fru Lewén-Eliassons uppmärksamhet på att en utredning, nämligen 1962 års bostadsförmedlingsutredning, har i uppdrag att skyndsamt och med förtur utreda frågan om en gemensam bostadsförmedling för storstockholmsområdet. Detta område är alltså just nu särskilt aktuellt, och dess problem är under behandling. Denna behandling kommer säkerligen också att leda till resultat i den riktning som fru Lewén-Eliasson önskar.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Såvitt jag kan förstå har den nämnda utredningen inte något att skaffa med de problem vi nu behandlar. Vad det nu gäller är att anskaffa personal till länsstyrelserna för att klara upp det arbete som släpar efter. Vilket samband har utredningen om en gemensam bostadsförmedling med detta spörsmål?

Härmed var överläggningen slutad.

Motionerna I: 282 och II: 352 samt II: 629, avseende anslag å 35 000 kronor till planering av bostadsbyggandet i Stockholms län

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationerna 1 a) och 1 b) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fru Lewén-Eliasson begärde emellertid votering i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8:o i utskottets utlåtande nr 11, såvitt avser anslag till planering av bostadsbyggandet i Stockholm län, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Gustafsson i Stockholm m. fl. och reservationen 1 b) av herr Axel Johannes Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Lewén-Eliasson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 119 ja och 69 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Motionerna I: 521 och II: 634, avseende anslag å 150 000 kronor till naturvårdsarbete

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 b) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8:o) i utskottets utlåtande nr 11, såvitt avser anslag till naturvårdsarbete, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej,

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 b) av herr Axel Johannes Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropo-

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 49 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Punkterna 9—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 23, s. 60—70) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen förordnat, dels godkänna av departementschefen förordnad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels ock till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 11 050 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Yngve Nilsson m. fl. (I: 183) och den andra inom andra kammaren av herr Nordgren m. fl. (II: 230), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen som

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

föranleddes av vad som föreslagits i motionerna;

b) godkänna i motionerna framlagd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 730 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 355), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att för personalförstärkning på arbetsmarknadsstyrelsens personalvårdsbyrå inrätta 4 nya tjänster i stället för två som Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 60 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 11 110 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 183 och II: 230 samt I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordat;

2) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 11 050 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts för-

slag och med bifall till motionerna I: 283 och II: 355 samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 230, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 samt reservanterna föreslagit;

2) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 11 110 000 kr.;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 230 ävensom med avslag å motionerna I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad reservanterna föreslagit;

2) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 730 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Under denna punkt och närmast följande behandlas anslagen till arbetsmarknadsverket. Vi vet ju att detta verk under de senaste åren har undergått en mycket kraftig expansion med allt vad det innebär av anpassningsbekymmer. I statsverkspropositionen till årets rikdag föreslår departe-

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

mentschefen att en översyn av arbetsmarknadsverkets organisation skall vidtas i syfte att rationalisera arbetet och söka begränsa behovet av arbetskraft. Departementschefen menar också att man genom en sådan organisationsundersökning bör kunna ernå ändamålsenligare arbetsfördelning mellan verket och andra organ.

Detta departementschefens initiativ hälsar vi med tillfredsställelse. Vi tror att det är nyttigt och nödvändigt att man gör denna organisationsutredning. Men det står samtidigt klart att för att departementschefens intentioner skall kunna fullföljas krävs sannolikt en hel rad organisatoriska förändringar, även personalförändringar. Under sådana förhållanden bjuder väl försiktigheten att man iakttar en viss återhållsamhet beträffande verkets personalstater. Vi har därför motionsvis framfört yrkanden om begränsningar av anslagen till arbetsmarknadsverkets avlöningar för att förhindra en fastläsning genom anställning av ytterligare personal, en fastläsning som kan försvåra den rationalisering som är förestående. De arbetsuppgifter som verket har och kommer att få torde utan större svårigheter kunna klaras med en lämplig om-disponering av tillgänglig personal eller genom anställning av extra arbetskraft, för vilket senare ändamål vi föreslår ett särskilt anslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2 b, som fullföljer det motionsyrkande jag här talat om.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Mitt yrkande under denna punkt kommer att gå i rakt motsatt riktning mot herr Turessons.

Naturligtvis är det värdefullt att man gör en översyn av arbetsmarknadsstyrelsens hela verksamhetsområde; här-

igenom kan man säkerligen göra en del besparingar. Men vi har å andra sidan beslutat att vidga arbetsmarknadsstyrelsens och arbetsförmedlingarnas uppgifter. Det gäller framför allt arbetsvården, där vi får allt större skaror av handikappade att ta hand om. Det är inte bara fråga om fysiskt handikappade utan även psykiskt och socialt handikappade, utsträffade och alkoholiserade. Vi har alltså lagt på arbetsmarknadsverket stora arbetsuppgifter, som vi alla vill skall utföras på riktigt sätt.

Det är oerhört viktigt för dessa människor att de kommer in i arbetslivet. Arbete är av grundläggande betydelse för att de skall kunna anpassas till samhället.

På arbetsförmedlingarna har uppgifterna tyvärr hopat sig så, att det på många förmedlingar blivit köer; de sökande måste helt enkelt beställa tid för att slippa vänta alltför länge vid arbetsvårdsbyråerna. 1961 uppgick antalet sökande vid arbetsvårdsbyråerna till 31 000 personer. År 1963 räknar man med — siffrorna för detta är ännu inte riktigt klara — att antalet hade stigit till 50 000. För 1964 beräknas en högst väsentlig ökning.

Vi anser att arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingarna behöver en ordentlig anslagsförstärkning för att klara dessa uppgifter. Vi yrkar därför i reservationen i enlighet med vad arbetsmarknadsstyrelsen begärt, att arbetsvården tillförs 55 nya tjänster, d. v. s. 35 fler än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Denna verksamhet kommer att påverka även det centrala planeringsarbetet på arbetsmarknadsstyrelsen, som därför behöver mer personal.

Arbetsvårdens uppgifter är inte bara att finna de rätta arbetsplatserna och de rätta arbetsgivarna, utan det är också viktigt att man följer dessa människor i arbetet och ser hur det går i fortsättningen. För denna verksamhet har man många gånger inte någon personal.

Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader

Herr talman! Jag ber att under punkt 23 få yrka bifall till reservation 2 a, där vi begär ytterligare två tjänster. Jag kommer sedan vid föredragning av punkt 25 att yrka bifall till reservation 4 a, där vi begär 35 nya tjänster utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Som fröken Elmén nämnde är oppositionen splittrad. I folkpartireservationen föreslås en uppräkning av avlöningsanslagen till arbetsmarknadsstyrelsen med 60 000 kronor utöver vad departementschefen föreslagit. Högern har däremot i sin reservation under denna punkt yrkat på en minskning av anslagen med 320 000 kronor. Under sådana förhållanden får man nog betrakta Kungl. Maj:ts förslag, vilket utskottet har förordat, som en god medelväg.

Arbetsvården är en viktig del av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet. En kraftig utbyggnad av denna gren har ägt rum de senaste åren. Arbetsvårdsverksamheten hade år 1961 131 personer till sitt förfogande, ett antal som nästa budgetår enligt Kungl. Maj:ts förslag kommer att vara 250. För att en effektivare arbetsvård skall åstadkommas måste denna betydande expansion följas av andra åtgärder, såsom samordning med exempelvis kriminalvård och nykterhetsvård, upplysning på arbetsplatserna, m. m. I folkpartireservationen förslås 55 nya tjänster i stället för 20 som Kungl. Maj:t föreslår. Detta förslag kan utskottet inte godta utan förordar departementschefens förslag om 20 nya tjänster.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets förslag under punkt 23.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 2 a) av herr Axel Johannes Andersson

m. fl., samt 3:o) bifall till reservationen 2 b) av fröken Andersson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 23:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 a) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 35 nej, varjämte 31 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 24**Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 24, s. 71 och 72) föreslagit riksdagen att till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.

I de under föregående punkt nämnda likalydande motionerna I: 183 och II: 230 hade — såvitt nu var i fråga —

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

hemställts, att riksdagen måtte till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 230, såvitt nu var i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken Andersson samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 230, såvitt nu var i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Med samma motivering som jag framförde under punkten 23 ber jag att få yrka bifall till reservation 4 a vid punkt 25.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få ta tillbaka mitt yrkande vid denna punkt. Det gäller punkt 25, till vilken jag ber att få återkomma.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herrförste vice

talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 24:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, den ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 34 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 25**Arbetsförmedlingen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 25, s. 72—80) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att bifalla de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65, dels ock till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 57 000 000 kr.

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de under punkten 23 nämnda likalydande motionerna I: 183 och II: 230, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna framlagd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1964/65;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 55 250 000 kr.;

dels de likaledes under punkten 23 nämnda likalydande motionerna I: 283 och II: 355, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att för personalförstärkning av arbetsvårdsexpeditionerna inom arbetsförmedlingen inrätta 55 nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag i stället för 20, som Kungl. Maj:t föreslagit, och därför till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 450 000 kr. förhöjt förslagsanslag om inalles 58 540 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* (I: 512) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Tvärålund m. fl.* (II: 631), i vilka hemställts att riksdagen måtte medge inrättande av särskilda befattningar för aktiv lokaliseringsverksamhet vid länsarbetsnämnderna i norrlandslänen ävensom i Kopparbergs och Värmlands län samt hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder för tillsättande av nämnda tjänster;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Knut Johansson* och *Tage Johansson* (I: 415) och den andra inom andra kammaren av herrar *Carbell* och *Eskel* (II: 616).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag

å motionerna I: 183 och II: 230, I: 283 och II: 355 samt I: 415 och II: 616, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

2) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 57 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 512 och II: 631 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 415 och II: 616, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Helén*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 283 och II: 355 och med avslag å motionerna I: 183 och II: 230 samt I: 415 och II: 616, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 samt reservationerna föreslagit;

2) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1964/65;

3) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 58 450 000 kr.;

b) av fröken *Andersson* samt herrar

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

Virgin, Staxäng och Turesson, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 183 och II: 230 ävensom med avslag å motionerna I: 283 och II: 355 samt I: 415 och II: 616, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

1) avslå Kungl. Maj:ts förslag om be- myndigande att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsför- medlingen, som föranleddes av vad de- partementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

2) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. bud- getåret 1964/65;

3) till Arbetsförmedlingen: Avlöning- ar för budgetåret 1964/65 anvisa ett för- slagsanslag av 55 250 000 kr.;

c) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gus- tafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i He- denäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Anders- son* i Knäred, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under II. bort hem- ställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 512 och II: 631 i skri- velse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört om speciell personal till länsarbetsnämnderna i norrlandslänen samt Kopparbergs och Värmlands län för aktiv lokaliserings- verksamhet.

Punkten föredrogs; och anförde där- vid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Under denna punkt ber jag att med samma motivering som jag anförde under punkten 23 få yrka bi- fall till reservation 4 b. Jag ber också att få yrka bifall till reservation 4 c, som innebär viss omDispositionering av per- sonalen vid länsarbetsnämnderna. Den- na omDispositionering skulle genomföras på

så sätt att norrlandslänen och Koppar- bergs och Värmlands län nu skulle få en förstärkning med hänsyn till den lokaliseringspolitiska verksamhet som är speciellt angelägen i dessa delar av landet. Detta innebär inte några krav på en ökning av personalen utan gäller en ren omDispositionering, och denna skul- le enligt reservanternas förmenande kunna medföra en sådan effekt att mins- kade krav på anslag till rörlighetsstimu- lerande åtgärder uppstår.

Jag ber alltså, herr talman, att få yr- ka bifall till reservationerna 4 b och 4 c.

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Under punkten 23 mo- tiverade jag en personalförstärkning hos arbetsmarknadsstyrelsen och tog därvid också upp till behandling ar- betsförmedlingens och arbetsvårdens beträngda läge på det lokala planet. Det är mot bakgrund av denna motivering som jag ber att få yrka bifall till reser- vation 4 a vid punkt 25.

Jag skulle samtidigt också vilja yrka bifall till reservation 4 c under samma punkt. Denna reservation kommer att utförligare motiveras av annan talare.

Herr **NILSSON** i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag ber som motionär att få säga några ord i samband med behandlingen av denna punkt i det fö- religgande utskottsutlåtandet.

I statsverkspropositionen redovisas arbetsmarknadsstyrelsens petita när det gäller att förstärka de lokala arbets- marknadsorganen med särskild arbets- kraft för speciella uppgifter. Denna förstärkning skulle gälla norrlandslä- nen, Kopparbergs län och Värmlands län, där det råder sysselsättningspro- blem av ett slag som motiverar en spe- ciell förstärkning av arbetsmarknads- organen. Förstärkningen avsåg enligt statsverkspropositionen förmedlare som skulle anförtros uppgifter av den arten

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

att man måste ställa särskilt höga krav på vederbörande.

Vilka speciella uppgifter var det då fråga om? Ja, det var huvudsakligen uppgifter som har samband med förflyttning av människor från ett område till ett annat. Eftersom denna flyttningssyftsamhet av de direkt berörda betraktas som ett nödvändigt tvång för att över huvud taget få en någorlunda tryggad sysselsättning, är det naturligt att förmedlingstjänstemännens uppgifter är mycket grannliga och att handläggningen av dessa ärenden kräver gott omdöme. Det är inte minst för samhället angeläget att dessa frågor handläggs på ett korrekt och omdömesgillt sätt.

Riksdagen står nu i begrepp att besluta om förstärkning av arbetsmarknadsorganen när det gäller verksamheten med förflyttning av arbetskraft. Denna verksamhet innebär att staten med statsbidrag flyttar den viktigaste lokaliseringsfaktorn, den unga arbetskraften, från områden med sysselsättningssvårigheter. Årets beslut är väl närmast att se som en fortsättning av fjolårets riksdagsbeslut på denna punkt.

Mitt hemlän berördes av fjolårsbeslutet på det sättet att åtta nya befattningshavare tillsattes vid länsarbetsnämnden med uppgift att speciellt ägna sig åt förflyttningssyftsamheten och de problem som sammanhänger med att man så att säga lösgör folk från hembygden.

De motioner som framförts från vårt håll tar i och för sig inte sikte på att förhindra denna verksamhet eller att hindra människor från att få en något tryggare eller helst helt trygg sysselsättning, tvärtom. Vi går således inte emot användningen av de så kallade rörelsestimulerande medlen. Vad vi föreslagit i motioner i år, i fjol och i förfjol är ett komplement till denna, som vi tycker, ensidiga satsning som kommer att undergräva basen för en senare, får vi hoppas, framgångsrik lokaliseringssyftsamhet.

Vi menar att samtidigt med att man förstärker arbetsmarknadsorganen då det gäller flyttningssyftsamheten bör man förstärka samma organs resurser att medverka till en förbättrad sysselsättning inom områden med sysselsättningssvårigheter. Vårt yrkande innebär ett minimikrav om man verkligen vill ge dessa områden chansen att få behålla arbetskraften till dess att förslag framlägges om en aktiv lokaliseringspolitik.

Personligen menar jag att arbetsmarknadspolitikens inriktning i dag inte är neutral då det gäller lokaliseringen av företag. Jag vill erinra om motioner som förts fram från vårt håll om att använda rörelsestimulerande medel även i riktning norrut, såsom resehjälp för kvalificerad arbetskraft.

Den fråga vi nu diskuterar är också ett exempel på att arbetsmarknadspolitik inte är neutral. Personligen anser jag det anmärkningsvärt att arbetsmarknadspolitik innebär att man med statsmedel skall stimulera förflyttning av arbetskraft söderut — nödvändig arbetskraft för all del — medan man inte tillåter att flyttning av nödvändig arbetskraft norrut underlättas med rörelsestimulerande medel.

Sent i går kväll fick jag i min hand en tidning som vid första påseendet föreföll mig rätt ovanlig. Den första sidan av en tidning brukar väl domineras av namnet på tidningen, men på den här tidningen fanns det inget namn alls på första sidan. Den upptogs i stället av ritade gubbar, som slår på stora trummor och blåser i bastuba. Avsikten med detta är väl att åstadkomma sådana effekter, att allt annat i det aktuella sammanhanget skall överröstas eller drunkna. Den sista sidan ser däremot mera normal ut; där står tryckt med röd text: »EXTRA», och sidans nedre del domineras av en annons från Svenska Handelsbanken — det är ju inte så ovanligt att se sådana annonser i skilda tidningar.

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

Tidningen redovisar, enligt vad jag kan finna, initiativ och reformer som har beslutats i enighet här i riksdagen — men de har åsatts socialdemokratisk firmastämpel. Detta gäller även den fråga som vi diskuterar i dag. Tidningen presenterar lokaliseringsspolitiken i Valdemarsvik som ett skolexempel och tar fram den som ett »examensprov» på hur lokaliseringsfrågor bör lösas. I Valdemarsvik har en modern arbetsmarknadspolitik genomförts, säger tidningen och fortsätter:

»Det gällde att rädda orten till varje pris. Att det lyckades — det berodde på att vi fick chans att spela på hela den klaviatur samhället har i beredskap i liknande situationer.

Visst. Men man spelade skickligt också. Ungefär så här: En skicklig PR-kampanj: i broschyrer, annonser, i radio, TV och tidningar slog man på trumman, positivt, fräckt: Valdemarsvik är bäst (det var före Cassius Clay!). Här finns lokaler, arbetskraft, bostäder ...»

Det är ju exakt den situation som råder inom de områden som vi nu föreslår skall få förstärkning med lokaliseringsspolitiska befattningshavare för att fylla de bostäder och de fabriktionslokaler som finns och för att ge sysselsättning åt den arbetskraft som finns. Detta anses vara ett examensprov för socialdemokratisk politik och en ny politik. För centerpartiet är den emellertid gammal och välkänd. Centern har ju i 20 års tid motionerat för att få till stånd en aktiv lokaliseringsspolitik. Felet med detta socialdemokratiska examensprov var att det i alltför stor utsträckning bara förblev ett examensprov och inte fortsattes i det vardagliga, grå politiska hantverket. Så hade emellertid varit nödvändigt för att förhindra åtskilliga av de statsunderstödda flyttningar från sysselsättningssvaga områden, som vi fått bevittna år efter år.

När man nu tar fram Valdemarsvik såsom ett lysande exempel på vad som

är möjligt att åstadkomma med en aktiv lokaliseringsspolitik, varför tillåts då inte denna politik att verka i sådana områden som är särskilt utsatta i det läge, vari vi befinner oss i dag? I stora områden i vårt land — inte bara i Valdemarsvik — är samhällsbildningen över huvud taget hotad. I vår motion, som uppföljes av reservationen 4 c, menar vi att arbetsmarknadsorganen aktivt bör medverka till att, som det står i den nyss citerade tidningen, åstadkomma ett blomstrande samhälle. Som jag nu ser det medverkar arbetsmarknadsspolitiken i stor utsträckning till att ödelägga blomstrande samhällen.

Den socialdemokratiska majoriteten i statsutskottet avvisar motionen, som syftar till att aktivisera arbetsmarknadsorganens resurser på samma sätt som den socialdemokratiska valtidsningen ger exempel på för att demonstrera vilket gott resultat som därigenom kan åstadkommas. Man har pekat på lyckosamma åtgärder — som vi också tror på, om makt och resurser sättes bakom dessa åtgärder.

Motivet för statsutskottets avslag är att riksdagen har att vänta ett förslag till en aktiv lokaliseringsspolitik inom en nära förestående framtid. Detta är naturligtvis mycket hugnesamt för riksdagen att höra, och framför allt för de områden i vårt land som nu är hotade av avflyttningen.

Jag vill emellertid kommentera detta litet. Såsom jag framhöll under remissdebatten måste man driva en lokaliseringssvänlig arbetsmarknadsspolitik, inte som alternativ till utan som komplement till en aktiv lokaliseringsspolitik. En lokaliseringssvänlig arbetsmarknadsspolitik sådan som den som tog sig uttryck i valdemarsviksfallet är nödvändigt för att åstadkomma resultat av lokaliseringsspolitiken. Det är detta vi avser med vårt förslag, att de lokala arbetsmarknadsorganen, som sysslar med flyttning av människor till andra delar av landet med bättre sysselsättnings-

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

möjligheter, skall förstärkas med kvalificerade befattningshavare med lokaliseringsspolitiska uppgifter. Därigenom skulle man även på andra håll i landet kunna uppnå resultat jämförbara med »examensprovet» i Valdemarsvik. Det är centerpolitik.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen 4 c.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Bäckmora, Boo, Vigelsbo och Fälldin (samtliga cp).

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Efter de anföranden som redan hållits kan jag fatta mig mycket kort. Jag vill bara understryka, att ett bifall till reservation 4 c inte innebär anspråk på ytterligare medel utan endast gäller omdisponering.

Det verkar inte som om det råder någon brist på medel, när det gäller att lösgöra folk för uppgiften att plocka bort människor från de områden det nu är fråga om, men att det är mycket svårt att få fram tillräckliga medel för att driva en aktiv lokaliseringsspolitik. Vi skall i alla fall komma ihåg, att de områden det här i första hand gäller redan nu har mycket gles befolkning. Den kan inte rimligen uttunnas hur långt som helst utan risk för att samhällslivet över huvud taget inte kan fungera. Norr om Dalälven bor inte mer än 15 procent av landets befolkning. Detta procenttal sjunker år efter år. Skall man då inte våga satsa på samhälleliga åtgärder i aktiverande syfte för att rädda något av det väsentligaste för att en framtida aktiv lokaliseringsspolitik skall lyckas — att det finns människor kvar? Det är i alla fall arbetskraften som är den väsentligaste faktorn.

Jag ber att få instämma i tidigare yrkanden om bifall till reservation 4 c.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag skall också fatta mig kort. Det har i motionen begärts speciell personal till länsarbetsnäm-

terna i norrlandslänen samt i Kopparbergs och Värmlands län för att möjliggöra en aktiv lokaliseringsspolitik. Vi som tillhör utskottsmajoriteten delar motionärernas åsikt, att det är viktigt med en förstärkning av länsarbetsnämnderna i län med särskilda sysselsättningssvårigheter. Detta bör enligt vår mening inte begränsas till de i motionerna nämnda länen utan även omfatta andra län med liknande situation. Då proposition om lokaliseringsspolitiken, som redan nämnts, kan förväntas inom kort och då departementschefen föreslagit att 15 av de mest arbetstygda länsarbetsnämnderna redan nästa budgetår skall förstärkas med var sin förste assistenttjänst, har vi inte funnit skäl att tillstyrka motionerna.

Jag ber med det sagda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Almgrens korta anförande på denna punkt behövs det kanske en förklaring. Att vi motionärer har begränsat vårt yrkande om särskilda befattningshavare med lokaliseringsspolitiska uppgifter vid länsarbetsnämnderna i norrlandslänen samt Kopparbergs och Värmlands län beror på att arbetsmarknadsstyrelsen och statsutskottet föreslår särskilda åtgärder för att flytta folk just från dessa län. Därför menar vi att just dessa län i första hand behöver den förstärkning som vi yrkat.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! De frågor som här diskuteras — inte minst den som berörs i reservation 4 c — avser de områden som behandlas i arbetsmarknadsutredningen, av vilken jag är ledamot. Den ställning jag där intagit kommer att redovisas senare i år. Under sådana omständigheter kommer jag inte att delta i omröstningen om reservation 4 c. För att inte i onödan senare ta kammarens

tid i anspråk vill jag redan nu nämna, att detsamma också gäller reservationerna 6 b och 6 e.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 4 a) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 4 b) av fröken Andersson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 4 a) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 38 nej, varjämte 31 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr OHLIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag förväxlade punkterna; jag skulle ha röstat nej.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 c); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 4 c) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 83 nej, varjämte 9 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärålund (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla

Arbetsförmedlingen: Omkostnader — Allmänna beredskapsarbeten m. m.

att jag röstade fel. Jag avsåg naturligtvis att rösta nej i denna fråga.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 26**Arbetsförmedlingen: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 26, s. 80—83) föreslagit riksdagen att till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 14 320 000 kr.

I de under punkten 23 nämnda likalydande motionerna I: 183 och II: 230 hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 070 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 230, såvitt nu var i fråga, till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 14 320 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 230, såvitt nu var i fråga, till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 070 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5) av fröken *Andersson* m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 27**Allmänna beredskapsarbeten m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 27, s. 83—100) föreslagit riksdagen att till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 000 kr., varav förslagsvis 150 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström* m. fl. (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 355), i vilka — såvitt här var i fråga — bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta — inom ramen för nuvarande anslag till Omskolning m. m. — genomföra arbetsmarknadsstyrelsens förslag angående arbetsprövningsverksamhet vid arbetsträningsverkstäderna, varigenom arbetsprövningsverksamheten under nästa budgetår kunde tredubblas;

dels en inom första kammaren av herrar *Tage Johansson* och *Göran Karlsson* väckt motion (I: 173);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Virgin* (I: 418) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman* m. fl. (II: 506);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Sundin* (I: 513) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. (II: 628), i vilka hemställts att riksdagen måtte med hänsyn till angelägenheten av att främja näringslivets

utveckling i Norrland uttala, att beredskapsarbeten för sysselsättning åt friställd norrländsk arbetskraft så långt möjligt finge anordnas i respektive län;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per Petersson* och *Isacson* (I: 186) och den andra inom andra kammaren av fru *Boman* (II: 212);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsström m. fl.* (I: 184) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 222), i vilka hemställts att riksdagen måtte uppräknat anslaget för industribyggnader under rubriken Allmänna beredskapsarbeten med 10 milj. kr. till 50 milj. kr., allt inom ramen för det föreslagna reservationsanslaget på 315 milj. kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 508) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 626), i vilka hemställts att riksdagen måtte medge att för respenning, familjebidrag och starthjälp finge disponeras ett belopp av 14 milj. kr. i stället för av Kungl. Maj:t förordade 18 milj. kr. samt för beredskapsarbeten avseende industrilokaler i lokaliseringspolitiskt syfte ett belopp av 60 milj. kr. i stället för av Kungl. Maj:t förordade 40 milj. kr.; samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan utformning av föreskrifterna rörande beredskapsarbeten avseende industrilokaler i lokaliseringspolitiskt syfte, att bidraget kunde utgå även för företag som etablerade sig i mindre ort i enlighet med vad som anförts i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmberg* och *Per Petersson* (I: 170) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 224), i vilka yrkats att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte utfärda sådana föreskrifter för att indu-

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

stribyggnader skulle kunna uppföras i lokaliseringssyfte som statskommunala beredskapsarbeten, att byggnaderna måtte kunna uppföras även av annan än kommun, förutsatt att vederbörande hade för avsikt att själv bedriva verksamhet i byggnaderna;

dels en inom första kammaren av herr *Svanström* väckt motion (I: 189), i vilken hemställts att riksdagen måtte besluta att vid arbetsmarknadsstyrelsens fortsatta verksamhet med beredskapsarbeten i form av uppförande av industrilokaler sådan verksamhet också finge ske i Kalmar län;

dels två likalydande motioner väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 529) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.* (II: 639), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att medel ur reservationsanslaget Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. under elfte huvudtiteln finge tagas i anspråk för bestridande av kostnader för arbetsprövning vid arbetsträningsverkstäder i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens framställning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Harald Pettersson m. fl.* (I: 525) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Knäred m. fl. (II: 614), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om övervägande av åtgärder för ökad invandring till vårt land av lämplig arbetskraft i första hand för de yrkesområden där bristen nu vore påtaglig eller kunde förväntas bli det inom överskådlig framtid;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Olsson* och herr *Svanström* (I: 524) och den andra inom andra kammaren av herrar *Dahlgren* och *Wahrendorff* (II: 617);

dels ock två likalydande motioner,

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* (I: 366) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle m. fl. (II: 435), i vilka föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om att inlösen av egnahem skulle gälla bostadsrättslägenheter, samt att inlösenförfarandet icke begränsades till de fyra nordligaste länen utan skulle avse hela landet.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 513 och II: 628 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 186 och II: 212 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 170 och II: 224 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 508 och II: 626, I: 184 och II: 222 samt I: 189 — de två förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga — godkänna vad utskottet anfört rörande uppförande av industribyggnader i lokaliseringspolitiskt syfte såsom statskommunala beredskapsarbeten;

V. att motionerna I: 508 och II: 626, i vad de avsåge resebidrag, starthjälp, familjebidrag och utrustningsbidrag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 525 och II: 614 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 524 och II: 617 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 366 och II: 435 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 418 och II: 506 till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 000 kr., därav

förslagsvis 150 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I motiveringen anförde utskottet vid behandlingen av motionerna I: 283 och II: 355 samt I: 529 och II: 639 bl. a. följande.

Utskottet anser att en utbyggnad av arbetsprövningen är angelägen. Landsingen har visat ett starkt intresse för en sådan utbyggnad. Huruvida verkstäderna skall vara anknutna till sjukhusvården eller till träningsverkstäderna torde få avgöras från fall till fall. En viss arbetsprövning bör dock enligt utskottets mening stå till träningsverkstädernas förfogande. Utskottet anser, att Kungl. Maj:t skyndsamt bör utarbeta bestämmelser angående bidrag till arbetsprövningen och förelägga riksdagen förslag härom. De i motionerna framställda yrkandena bör icke föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets yttrande bort ersättas med text av följande lydelse:

»För att minska de långa väntetiderna vid arbetsprövningen inom arbetsvården och underlätta rehabiliteringen bör såsom arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit arbetsprövning ordnas vid i varje fall vissa träningsverkstäder. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens förslag, vilket upptagits i förevarande motioner, skulle en tredubbling av arbetsprövningsverksamheten från 200 till 600 patienter per år kunna genomföras. Det förutsätter att statsbidrag utgår för de särskilda kostnader som arbetsprövningsverksamheten medför. Kostnaderna härför — kursavgifter vid prövningsavdelningarna samt utbildningsbi-

drag — beräknar arbetsmarknadsstyrelsen till 1,1 milj. kr.

Utskottet tillstyrker motionärernas yrkande att arbetsprövning bör komma till stånd vid träningsverkstäderna i den omfattning som arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit. Såsom angivits i motionerna I: 283 och II: 355 bör kostnaderna bestridas ur anslaget till Omskolning m. m.

Yrkande i anslutning till vad utskottet här anfört framställes under punkten 30 angående anslaget till Omskolning m. m.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bör vidare kostnaderna för utbildningsbidrag till klienter som genomgår arbetsprövning vid statens arbetsklirik från och med nästa budgetår bestridas från omskolningsanslaget. Klientersättningar till prövningsklinikerna bör också helt bekostas av statsmedel.»;

b) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 513 och II: 628 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anfört rörande inriktningen av beredskapsarbetena;

c) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 170 och II: 224 godkänna vad reservanternas anfört angående möjlighet för annan än kommun att uppföra industribyggnad i lokaliseringspolitiskt syfte;

d) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Anders-*

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

son i Knäred, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under IV. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 184 och II: 222 samt I: 189 även som med bifall till motionerna I: 508 och II: 626 — de två sistnämnda motionerna såvitt nu var i fråga — godkänna vad reservanternas anfört rörande uppförande av industribyggnader i lokaliseringspolitiskt syfte såsom statskommunala beredskapsarbeten;

e) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under V. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 508 och II: 626, såvitt nu var i fråga, godkänna vad reservanternas anfört rörande resebidrag, start-hjälp, familjebidrag och utrustningsbidrag;

f) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under VI. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 525 och II: 614 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anfört rörande åtgärder för underlättande för utländsk arbetskraft att flytta till vårt land.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Denna punkt upptar anslagskrav på inte mindre än 315 miljoner kronor, varav 150 miljoner kronor skall avräknas mot automobilskattemedel. Emot anslagsbeloppet som sådant har jag ingen anmärkning att göra. I

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

fråga om användningen av pengarna har däremot vi reservanter en från utskottsmajoriteten avvikande mening på flera punkter. Jag skall så kortfattat som möjligt ta upp några av våra reservationer.

Vad beträffar den med 6 a betecknade reservationen som avser arbetsprovningen skall jag inte närmare gå in på den, eftersom fröken Elmén senare kommer att redogöra för reservanternas ståndpunktstagande därvidlag.

I reservationen 6 b har vi i anslutning till motioner tagit upp frågan om friställd arbetskrafts sändande till andra delar av vårt land för att utföra beredskapsarbeten. Vi menar att med hänsyn till, såsom vi hoppas, nära förestående lokaliseringspolitiska insatser, arbetskraften bör i görligaste mån behållas i hemlandet. Därför bör endast i särskilda fall, då det inte är möjligt att åstadkomma några reservarbeten på nära håll, ifrågakomma att man till andra delar av landet flyttar dem som man vill bereda arbete. Vi hemställer alltså i reservationen, att beredskapsarbetena i möjligaste mån skall anordnas i hemorten.

I propositionen upptas en mycket intressant fråga. Där begärs nämligen anslag för uppförande som statskommunala reservarbeten av industribyggnader. Det är en verksamhet som i någon mån redan är i gång inom de norra delarna av vårt land. Statsrådet begär att 40 miljoner kronor av detta anslagsbelopp på sammanlagt 315 miljoner kronor skall användas för bidrag till uppförande av industribyggnader. Vi anser att metodiken som sådan är mycket bra. Det är väl ingen tvekan om att man måste inrikta sig på att skapa sysselsättningstillfällen av permanent karaktär i långt större utsträckning än för närvarande. Redan nu har ju beredskapsarbetena resulterat i att det anlagts gator och vägar, vatten- och avloppsledningar m. m. i åtskilliga samhällen i norrlandslänen och i Kopparbergs och Värmlands län. Det har gjorts väsentliga investeringar i skolbyggnader

och andra allmänna byggnader. Flyttar man sedan människorna därifrån därför att det inte finns tillräckligt med sysselsättning för dem innebär det — förutom alla de besvärligheter detta vållar de enskilda — att samhällseliga investeringar av betydande omfattning inte utnyttjas så som avsikten ursprungligen var. Investeringarna kommer då att framstå som misslyckade eller felaktiga, och nya investeringar måste göras på de orter dit dessa människor flyttas.

Den ökade industrilokalisering som kan åstadkommas med beredskapsmedlen bör hälsas med tillfredsställelse. I flera olika motioner har emellertid krav framförts på att ett större belopp än 40 miljoner kronor beräknas för detta ändamål. Krav har även motionsledes framförts på att dessa medel inte enbart skulle användas för de här berörda områdena utan även kunna tas i anspråk i andra delar av vårt land, där sysselsättningen är svag och där svårigheter uppstår att bereda tillräckliga arbetstillfällen. Utskottet är enigt om att föreslå att dessa anslagsmedel i särskilt trängande fall skall kunna tas i anspråk i lokaliseringssyfte även i andra delar av vårt land. Beträffande anslagstilldelningen är utskottet emellertid inte enigt. Utskottsmajoriteten föreslår att 50 miljoner kronor anslås. Vi reservanter menar däremot, att om man dels skall kunna ge ökade resurser åt de hårdast drabbade områdena, där man behöver få medel till förfogande för att driva en verkligt aktiv industrilokalisering, dels anslå medel för visst industribyggande i andra delar av landet där det finns sysselsättningssvårigheter, behövs en rejäl uppräkning av beloppet. Vi har därför i reservationen 6 d stannat vid att yrka bifall till det motionsyrkande som föreslår att 60 miljoner kronor skall få användas som bidrag till byggande av industrilokaler som statskommunala reservarbeten.

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Jag har personligen ganska stora sympatier för de synpunkter som framförts i reservation 6 c, att dessa medel skulle kunna ges till uppförande av industribyggnader i lokaliseringspolitiskt syfte även om inte kommunen är inblandad. Jag har emellertid inte kunnat ansluta mig till reservationen av den anledningen, att eftersom det är fråga om anslag för statskommunala reservarbeten lär man inte kunna koppla bort kommunerna. Då går det hela inte ihop. Därför har jag inte biträtt denna reservation.

I reservation 6 e har vi konstaterat, att om man anslår ökade medel för en aktiv industrilokalisering bör man kunna uppnå vissa besparingar i fråga om resebidrag, starthjälp, familjebidrag och utrustningsbidrag, allt kostnader som har samband med att man flyttar folk. Om man lokalt i de sysselsättnings-svaga områdena åstadkommer en ökad aktivitet och därigenom skapar flera arbetstillfällen, skulle man onekligen kunna spara på de direkt rörlighetsstimulerande åtgärderna. Vi menar att man skulle kunna spara 4 miljoner kronor och på denna punkt nöja sig med samma belopp som äskades i statsverkspropositionen föregående år.

I reservation 6 f framför vi vissa synpunkter i anslutning till motioner om underlättande för utländska arbetstagare att komma till vårt land. Vi motionärer och reservanter anser, att vi inte kommer ifrån det faktiska förhållandet att vi — även om vi kan ha visst överskott på arbetskraft vid vissa tillfällen och i vissa områden av vårt land — ändå i stort sett har en markant brist på arbetskraft. Särskilt på vissa avsnitt av arbetsmarknaden råder underskott av sådan omfattning, att man måste vidta alla de åtgärder som över huvud taget är möjliga för att införa arbetskraft utifrån. De metoder som nu använts verkar att vara alltför tidskrävande, och de resultat som uppnås blir inte vad de skulle bli,

om man kunde handla snabbt då det yppas möjligheter.

Vi pekar på vad som föreslås i propositionen om åtgärder för att tillföra arbetsmarknaden ett visst arbetskraftstillskott från Malta. Dessa framställningar lär ursprungligen ha gjorts av arbetsmarknadsstyrelsen för ungefär två år sedan, men först nu leder de fram till vissa förslag. Man borde kunna finna metoder som gör det möjligt att handla väsentligt snabbare till gagn för arbetsmarknaden i dess helhet, till gagn för de arbetstagare utifrån som är intresserade av sysselsättning i vårt land och till gagn för de arbetsgivare som skulle anställa dem.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 6 a, b, d, e och f.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Som herr Andersson i Knäred redan omnämnt har vi här en hel rad av reservationer. Det är inte mindre än sex stycken, och jag skall inte tynga kammarens protokoll med att kommentera dem alla, även om mitt namn förekommer på samtliga. Jag skall inskränka mig till att något beröra reservation 6 c — den som hade herr Anderssons i Knäred sympati även om han inte anslutit sig till den — och vidare reservation 6 d.

Reservation 6 c anknyter till en högermotion, vari det yrkas att det industristöd i form av statsbidrag till industribyggnader som i lokaliseringspolitiskt syfte må förekomma skall kunna ges även om byggnaden i fråga inte uppförs av vederbörande kommun. Begränsningen i detta avseende kan naturligtvis rent formellt och formalistiskt förklaras och försvaras med att det här gäller statskommunala beredskapsarbeten, men jag kan inte se annat än att man med ett ganska enkelt handgrepp skulle kunna ändra reglerna för medlens användning, så att även de företag som skall nyttja byggnader-

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

na kunde få uppföra dem utan att därigenom gå miste om denna möjlighet till bidrag. Läget är ju det, att sedan kommunen uppfört en sådan byggnad kan vederbörande företag överta den till det pris som den kostat kommunen. Då kan det inte finnas något sakligt skäl för att inte företaget självt skulle kunna bygga. I många kommuner som inte har tillgång till byggnadsorganisation eller byggnadskontor skulle detta arrangemang kunna vara bekvämare. Därför har vi reserverat oss under punkt 6 c till förmån för detta motionsyrkande.

Den möjlighet som nu öppnas — eller som i varje fall inte tidigare har funnits i fullt lika legala former — att i lokaliseringspolitiskt syfte stödja uppförandet av industribyggnad i vissa delar av landet innebär ju en form av subvention. Subventioner till näringslivet är vi inom den grupp i riksdagen som jag tillhör inte särskilt tilltalade av. Subvention är nästan ett fult ord för oss. Subventioner sätter lätt de företagsekonomiska krafterna ur spel och kan vara ägnade att rubba och snedvrida konkurrensförhållandet mellan företag i samma bransch. Det kan också leda till felinvesteringar. Företag kan genom befintligheten av en subvention lockas att investera på olämplig ort. Det finns avskräckande exempel på vart sådant kan leda.

Om man har denna grundinställning till frågan om subventioner åt näringslivet, kan det förefalla egendomligt att man inte bara ansluter sig till den kungl. propositionen i detta avseende utan också går ett stycke längre än Kungl. Maj:t genom att föreslå att av anslaget till allmänna beredskapsarbeten ett större belopp än Kungl. Maj:t föreslagit skall disponeras för denna form av industristöd. Varför har vi reservanter gjort detta? Jo, därför att läget här i landet för närvarande är rätt exceptionellt, med stora omställningsprocesser inom befolkningen i samband

med att betydande grenar av näringslivet undergår en mycket genomgripande mekanisering — jag tänker då kanske framför allt på den mekanisering som är aktuell för skogsbruket i norra delarna av landet — och genom en strukturrationalisering inom företagen. Allt detta medför att arbetstillfällena minskar i vissa delar av landet och att det uppstår stora problem inte bara för människorna själva utan även för kommunerna i dessa landsdelar. Om denna utveckling får fortsätta ohejdat, kan den leda till en fullkomlig utarmning av en del bygder. Det kan uppstå en ödeläggelse, som kanske inte går att reparera — även om man skulle vilja det — därest åtgärder sättes in för sent.

Det är uppenbart att i ett sådant läge aktiviteten från kommunernas sida kommer att öka; kommunerna frestas att locka till sig industrier genom kommunala subventioner. Detta är en dålig metod att stödja näringslivet. Däremot finns det förutsättningar att den väg, som nu anvisas och som innebär att kommunala subventioner inte får förekomma därest det skall utgå statligt stöd till industribyggnader, skall leda till en bättre lokalisering, till ett mera realistiskt hänsynstagande till företagsökonomiska synpunkter och till att även näringslivets erfarenheter skall kunna på ett mera allsidigt sätt inverka på bedömningarna av investeringarna.

Det kan givetvis ifrågasättas vad som i dessa sammanhang verkligen är subventionering. Har man att välja mellan att försöka skapa arbetstillfällen på en ort, där det finns arbetslös arbetskraft, genom att dit lokalisera ett företag eller en företagsfilial eller att förflytta de arbetslösa till andra orter där det redan är överfullt med människor, t. ex. i en storstadsregion, så har man inte bara att ta hänsyn till själva investeringen i företaget. Mot en primär investering i en industribyggnad av en miljon kronor svarar två gånger så stora följdinvesteringar när det gäller

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

bostäder, skolor och andra serviceanordningar för dem som överflyttas till en annan ort. Det gäller alltså att väga mot vartannat å ena sidan alternativet att människorna får stanna kvar på hemorten, där det finns bostäder, skolor, ålderdomshem och allt vad de behöver, och där göra en investering på 1 miljon kronor, och å andra sidan alternativet att flytta människorna till Stockholm och att där göra inte bara samma investering på 1 miljon kronor utan också följdinvesteringar på 2 miljoner kronor för samhällseliga serviceanordningar.

Om man ser saken på det sättet, blir inte gränsen mellan vad som ur samhällsekonomisk synpunkt utgör subventioner eller icke subventioner så tydlig och skarp som det vid första påseendet kan förefalla. Det är också bedömningar av detta slag som kommit oss reservanter att acceptera Kungl. Maj:ts förslag såsom en tillfällig företeelse i ett läge, då stora omställningsprocesser pågår i vårt land och inom vår befolkning. Men vi tror inte att den del av anslaget till allmänna beredskapsarbeten som Kungl. Maj:t velat anvisa för ändamålet, nämligen 40 miljoner kronor, är tillräckligt och vi har därför yrkat att beloppet skall höjas till 60 miljoner kronor. Detta innebär emellertid inte någon anslagshöjning utan bara en omfördelning av det totala anslaget till allmänna beredskapsarbeten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall inte bara till reservationerna 6 c och 6 d, som jag här uppehållit mig vid, utan till samtliga reservationer under 6).

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Bästekille och Nordgren (båda h).

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag vill ägna mig åt reservation 6 a som avser arbetsprövningen.

När det gäller verksamheten med re-

habilitering, omskolning och arbetsträning har det uppstått en flaskhals genom att det inte finns tillräckliga resurser för den arbetsprövning som måste föregå både arbetsträning och omskolning. Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid nu inventerat möjligheterna till en utbyggnad av arbetsprövningen och har därvid funnit, att det skulle vara möjligt att under nästkommande år bygga ut denna verksamhet. Men då måste givetvis tillräckliga medel ställas till förfogande för ändamålet. I så fall skulle man kunna öka arbetsprövningskapaciteten från 200 till 600 patienter per år, vilket skulle vara oerhört värdefullt i arbetet på att skapa en effektiv rehabilitering.

Motionärerna och reservanterna anser att det inte behövs något nytt anslag härför, eftersom omskolningsanslaget under punkt 30 i utskottets utlåtande är så pass stort, att man kunde flytta över en del till arbetsprövningen. Vi anser rehabiliteringen av handikappade människor vara oerhört viktig och vill därför med alla medel slå vakt om den verksamheten. När det nu har uppstått så stark trängsel vid arbetsprövningsinstituten, har vi reservanter ansett det vara av mycket stort värde att åtgärder vidtages för att minska köerna och få en tillfredsställande rehabilitering till stånd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 6 a vid punkten 27. Samtidigt som jag instämmer i vad herr Andersson i Knäred nyss anfört yrkar jag även bifall till reservationerna 6 b, d, e och f vid nämnda punkt.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Vid behandlingen av punkt 27 har utskottet haft att ta ställning till en rad motioner, som också har resulterat i flera reservationer till statsutskottets utlåtande.

Vad frågan om arbetsprövningen beträffar, som fröken Elmén här berörde,

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

och när det gäller arbetsmarknadsstyrelsens förslag i detta stycke som tagits upp motionsledes, har utskottet ingående behandlat den frågan och skriver på s. 21 i sitt utlåtande på följande sätt:

»Utskottet anser att en utbyggnad av arbetsprövningen är angelägen. Landstingen har visat ett starkt intresse för en sådan utbyggnad. Huruvida verkstäderna skall vara anknutna till sjukhusvården eller till träningsverkstäderna torde få avgöras från fall till fall. En viss arbetsprövning bör dock enligt utskottets mening stå till träningsverkstädernas förfogande. Utskottet anser, att Kungl. Maj:t skyndsamt bör utarbeta bestämmelser angående bidrag till arbetsprövningen och förelägga riksdagen förslag härom.»

Denna utskottets skrivning är sålunda mycket positiv och innebär att utskottet betraktar den arbetsprövning som påbörjats i landstingens regi som mycket värdefull.

I motioner och reservationer har också berörts inriktningen av beredskapsarbetena. Man vill att beredskapsarbeten för sysselsättning åt friställd norrländsk arbetskraft så långt som möjligt skall anordnas i Norrland med hänsyn till vikten av att främja näringslivets utveckling där uppe.

När utskottet behandlade motioner av liknande slag vid förra årets riksdag, uttalade utskottet att avgörande vid valet av arbetsobjekt måste vara både den prioritering som kan ges åt den ifrågasvarande investeringen och den sysselsättningspolitiska effekt som projektet medför. Det är självfallet att vid hänvisning till beredskapsarbete hänsyn också bör tagas till den arbetssökandes personliga förhållanden, varvid särskilt bör beaktas möjligheterna att bereda honom en mera stadigvarande sysselsättning.

Detta uttalande, som godkändes av riksdagen förra året, anser vi alltså vara giltigt. Något nytt uttalande beträffande inriktningen av beredskaps-

arbetena anser utskottsmajoriteten därför inte erforderligt.

Utskottet har även haft att behandla ett flertal motioner med anledning av departementschefens förslag, att 40 miljoner kronor skulle användas för att fortsätta den verksamhet som redan inletts av arbetsmarknadsstyrelsen och som innebär att arbetsmarknadsstyrelsen i lokaliseringspolitiskt syfte får uppföras som statskommunala beredskapsarbeten. I samtliga motioner som berör denna fråga är man mycket positivt inställd till denna nya form av sysselsättningsbefrämjande åtgärder. Utskottet har samma syn på frågan och jag vill gärna instämma i vad som framhållits i ett par av motionerna, nämligen att denna typ av sysselsättningsbefrämjande åtgärder utgör en av de mest framåtsyftande formerna för stöd åt bygder med svagt utvecklat näringsliv.

Det finns tre bud när det gäller detta industristöd, dels departementschefens bud på 40 miljoner kronor och dels motionernas yrkanden på 50 resp. 60 miljoner kronor. Utskottet har stannat för medelvägen och tillstyrkt motionerna I: 184 av herr Näsström m. fl. och II: 222 av herr Lassinantti m. fl., som innebär att 50 miljoner kronor beräknas för ändamålet och att beloppet avdelas inom ramen för anslaget till allmänna beredskapsarbeten m. m.

Utskottet uttalar också att verksamheten även under försökstiden borde kunna utsträckas till andra delar av landet än Norrland och vissa län därutöver. Detta skulle dock endast få ske när synnerliga skäl härtill föreligger.

I en högerreservation föreslås att annan än kommun skulle medges rätt att uppföra byggnader, under förutsättning att sådant företag avser att självt bedriva verksamheten. Herr Turesson tog ju också upp den frågan här i kam-maren. Utskottet anser att då hela verksamheten är en försöksverksamhet bör någon sådan utvidgning som föreslås i reservationen inte ske.

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

När det gäller medverkan till att underlätta för utländsk arbetskraft att komma till vårt land delar utskottet departementschefens uppfattning att åtgärder bör vidtagas för att underlätta en sådan inflyttning. Det är önskvärt att arbetskraft i första hand överföres till det husliga området och till vårdområdena. Men liksom departementschefen anser utskottet att någon strikt avgränsning inte bör göras utan att även andra yrkesområden med utpräglad brist på arbetskraft bör kunna komma i fråga.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Vid denna punkt har jag och några medmotionärer väckt en motion, nr 435, som utskottet yrkar avslag på utan någon närmare motivering.

Det är ganska märkligt att våra statliga myndigheter sedan rätt många år driver en bostadspolitik som uppmuntar människor att skaffa sig egna hem och insatslägenheter, samtidigt som samma myndigheter för en lokaliseringspolitik som avser att förmå mänskorna att flytta från sina hemkommuner till några givna orter i mellersta och södra Sverige.

Om det förs en lokaliseringspolitik, som leder till att medborgarna i vissa bestämda län eller områden inte kan få försörjningen tryggad för sig själva och sina familjer, drivs de alltså från hemorten av de samhälleliga åtgärderna. Det är då alldeles självklart, att staten måste träda emellan och ekonomiskt hålla dessa egna hemsägare skadeslösa. Men jag kan inte förstå varför inte också de som har bostadsrättslägenheter skall inrymmas i samma tankegång. Det är inte föraktliga summor som dessa människor satsar för att erhålla bostadsrätt. Nu tror jag inte att det i glesbygderna finns så många bostadsrättslägenheter i förhållande till egna hem, men i de fall

där de finns har innehavarna kommit i precis samma situation som egna hemsägarna.

Vår motion har den svagheten, att den inte tagit upp också de mindre jordbrukarnas problem. Framför allt skulle man kanske ha ägnat en viss uppmärksamhet åt de många mycket små jordbrukare, som sitter med sina lägenheter och några hektar jord och som också drabbas av den statliga politiken och i stor omfattning tvingas lämna hemkommunen. Nationalekonomiskt kan jag inte tänka mig att det skulle vara någon större förlust för staten, om man gav dem viss ekonomisk hjälp. De egna hem, bostadslägenheter och mindre jordbruk, som skulle bli tomma, kan ju utnyttjas på annat sätt.

Vi kan alltså inte förstå att inte dessa åtgärder skulle kunna beslutas och genomföras utan vad man kallar en viss försöksverksamhet. Jag har inte klart för mig vad det är för erfarenheter man avser att vinna med en sådan försöksverksamhet. Det är väl uppenbart att med den lokaliserings- och bostadspolitik som staten för är det moraliskt sett statens skyldighet att ta de ekonomiska konsekvenserna av att enskilda medborgare drabbas.

Jag har ännu svårare att förstå varför man skall ha försöksverksamhet i de fyra nordligaste länen, och jag har absolut inga förutsättningar att begripa varför man envisas med att utesluta Gävleborgs län från Norrland. Så långt jag kommer ihåg av vad jag lärde mig i skolan består Norrland av fem län. De regeringsledamöter som sysslat med dessa lokaliseringsfrågor vet ju, att om man skiljer på landskapen Hälsingland och Gästrikland, så har landskapet Hälsingland drabbats av precis samma svårigheter som vilket norrlandslän som helst. Vi har en betydande befolkningsutflyttning från Hälsingland, och problemen är av exakt samma karaktär och samma omfattning proportionellt sett. Likväl envisas man att utesluta detta landskap

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

från de favörer, som man eventuellt kan räkna med att regeringen skall ge utflyttningslänen.

Jag vet att man inom socialdemokratien i mitt hemlän drivit den uppfattningen, att om vi accepterar denna indelning och inte så mycket försöker jämställa Gävleborgs län med övriga norrlandslän, så skulle man kunna tänka sig att vissa företagare lokaliserade sin verksamhet till Gävleborgs län. Om alltså näringsidkare i södra Sverige genom en dylik indelning skulle få den uppfattningen, att Gävleborgs län inte tillhörde Norrland, skulle de uppmuntras att lokalisera industrier till Gävleborgs län. Med förlov sagt, herr talman, något enfaldigare får man leta efter. De företagare som av sådana skäl skulle lokalisera industrier eller andra företag till Gävleborgs län har väl inga förutsättningar att klara sig — i varje fall har de inte riktigt tänkt igenom vad de ger sig in på.

Jag anser sålunda att Gävleborgs län — och därvidlag hoppas jag på statsrådet Johanssons goda medverkan — även i fortsättningen skall räknas till Norrland.

Det är ju känt att samma problem som de jag här talar om finns i Värmlands och Kopparbergs län och vissa andra län i mellersta och södra Sverige. Jag förstår inte heller, varför inte detta förslag skulle kunna gälla också de länen.

Vi har alltså, herr talman, i en motion föreslagit att såväl egna hem som bostadsrättslägenheter skall komma i åtnjutande av denna förmån och att inlösningsförfarandet inte begränsas till de fyra nordligaste länen utan skall avse hela landet.

Jag förstår att det är för sent att nu ta upp frågan om att även låta mindre jordbrukare komma med, i detta sammanhang. Motionen har en svaghet i detta avseende. När jag emellertid nu tagit upp frågan kan jag passa på att rekommendera att någon annan lägger

fram ett sådant förslag vid ett senare tillfälle — det brukar ju vara lättare att få igenom ett förslag, om det inte kommer från kommunistiskt håll.

Jag ber på denna punkt, herr talman, att även få yrka bifall till reservation 6 b. Jag delar de uppfattningar som reservanterna talat för och behöver därför inte säga något mer just nu.

Herr ALMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har i viss mån själv motiverat den syn som omfattas av utskottet. Utskottet menar nämligen att det skall vara en försöksverksamhet på detta område. Utskottet anser att det är ett ganska känsligt område som man nu ger sig in på, när det gäller inlösande av egna hem. När herr Nilsson nu föreslår att även bostadsrättsföreningar skall inlösas har han tagit ännu ett steg.

Herr Nilsson påpekade emellertid att det i glesbygderna framför allt gäller egna hem. Det anslag på 500 000 kronor som vi har till förfogande är litet, och detta visar att avsikten är att det skall vara en försöksverksamhet. Man skall pröva sig fram på ett speciellt område och se hur dessa åtgärder verkar. Därför kan det vara lämpligt att man begränsar sig till norrlandsområdet och inte går utanför detta. Vi skall först se vad denna försöksverksamhet med egna hem kan leda till innan vi går vidare på den väg departementschefen beträtt.

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman är så trevlig, att man inte vill träta med honom, och jag skall inskränka mig till att hålla med herr Almgren om att försöksverksamheten skall begränsa sig till Norrland. Men även herr Almgren har väl lärt sig, att Gävleborgs län tillhör Norrland? Det finns inga argument för detta handlingssätt att taga bort Gävleborgs län ur bilden.

Att det inte finns några stora pengar

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

är inte något argument för att inte utvidga denna verksamhet. Det är bara att anslå mera pengar. Det är nödvändigt att anslå så mycket pengar som behövs.

Jag har för min del alltid ifrågasatt om de kostnader, som varit förenade med den av regeringen bedrivna bostadsbyggnadspolitiken med bostadssparande, målsparende, premier och vinster etc. för att skaffa folk egnahem, varit förnuftigt använda medel. Men har man råd att betala pengar för att uppmuntra människor att skaffa sig egnahem och bostadslägenheter i Norrland, måste man väl också skaffa fram de pengar som behövs för att hjälpa dem som genom arbetsmarknadspolitiken kommit i denna situation.

Jag vill även göra herr Almgren uppmärksam på att de egnahem som finns i de norrländska glesbygderna har ett lägre marknadsvärde än motsvarande egnahem i södra Sverige. Därför kommer dessa egnahemsägare i en än svårare situation, när de genom regeringens lokaliseringspolitik tvingas flytta från sin hemort.

Herr ALMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Huruvida Gävleborgs län skall räknas till Norrland eller inte kan alltid diskuteras. Det väsentliga är emellertid att det är fråga om en försöksverksamhet på detta område. Jag nämnde siffran 500 000 kronor som ett belägg för att denna verksamhet är en försöksverksamhet, och vi skall därför nu inte göra för mycket på en gång.

Vidare skall jag gärna hålla med herr Nilsson i Gävle om att den försöksverksamhet vi skall bedriva i fråga om inlösen av egnahem troligen kommer att leda till att vi fortsätter på den inslagna vägen. Den erfarenhet vi får kommer sannolikt att leda till att vi i fortsättningen i större utsträckning kan lösa in egnahem och kanske även bostadslägenheter. Därför hoppas jag, herr talman, att denna verksamhet efter hand kan utvidgas, så att vi kan nå det mål som vi

syftar till, nämligen att kunna hålla dem som flyttas från ett område med sysselsättningssvårigheter till ett annat skadeslösa. Om denna fråga har vi inte delade meningar.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag ämnar inte begagna tillfället att göra något inlägg om lokaliseringpolitiken i stort — vi får så småningom anledning att grundligare behandla den frågan — utan jag vill endast ge en kortfattad kommentar till reservationen 6 d av fröken Andersson m. fl.

I reservationen föreslås bl. a. att 60 miljoner kronor skall avdelas för industristöd. I och för sig kan det vara svårt att avväga beloppets storlek. Det är nämligen inte precis lokaliseringpolitiska behov som blir avgörande för hur mycket pengar som skall användas för ändamålet, utan snarare arbetsmarknadspolitiska behov — åtminstone får man den uppfattningen när man studerar huvudtiteln och de kriterier som där anges för stödet. Det heter att sådan arbetskraft skall finnas tillgänglig som inte lämpligen kan omplaceras till andra orter, att äldre arbetskraft skall anlitas i största möjliga utsträckning samt att så vitt möjligt utbildning av byggnadsarbetare skall äga rum i samband med uppförande av byggnad. Hur mycket pengar som behövs beror alltså i stor utsträckning på arbetsmarknadsläget. Att avdela 60 miljoner får väl närmast betraktas som en beredskapsåtgärd.

Men jag begärde egentligen ordet för att understryka ett uttalande i senare delen av reservation 6 d. Det heter: »I den aktuella debatten har gjorts auktoritativa uttalanden av innebörd att staten skulle medverka till företagslokalisering endast under förutsättning att den skedde till s. k. A-centra.» Vi reserverar tycker att det vore olyckligt om statsbidrag skulle utgå endast vid företagslokalisering enligt denna grund. I

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Norrland är det långt mellan A-centra, men relativt nära dessa centra ligger vad jag skulle vilja kalla för satellittätorter, vilka väl lämpar sig för lokalisering av mindre företag — och ofta är det lika angeläget att dessa orter får företag som att A-centra får det.

Jag medger emellertid att man vid läsningen av huvudtiteln inte direkt får uppfattningen att det är meningen att företagslokaliseringen skall koncentreras till A-centra, utan det heter att förläggningen bör ske till orter med goda lokaliseringsbetingelser. Uttalandet är dock något oklart, ty huruvida lokaliseringsbetingelserna skall anses vara goda eller inte beror i stor utsträckning på vilket företag det gäller — om företaget är känsligt när det gäller fraktkostnader o. s. v. En ort som har dåliga lokaliseringsbetingelser för ett företag kan mycket väl ha goda lokaliseringsbetingelser för ett annat.

Jag undrar också om det inte finns viss risk att man menar att industristödet skall koncentreras inte till A-centra men till kommunblockscentra. Låt mig anföra ett exempel från skellefteåtrakten — jag har inte kontrollerat uppgifterna, men de kan duga som exempel, även om de skulle innehålla någon felaktighet.

En charkuterifabrik, belägen vid järnvägsstation i en ort fyra mil från Skellefteå stad, har utvecklats bra och är rätt stor efter våra förhållanden. Företaget behöver ligga nära järnväg eftersom avsättningsområdet är stort. Orten är sålunda bra för detta företag ur lokaliseringssynpunkt. Företaget ville utvidga och ansökte om att få bygga med användande av industristödet. Om jag är riktigt underrättad blev svaret emellertid att företaget inte kunde få sådant stöd vid utbyggnad på den ort där företaget nu ligger, utan företaget skulle få lov att flytta till kommunblockscentrum. Där finns ingen järnväg, och kommunblockscentrum ligger dessutom fyra mil längre från Skellefteå stad än den ort där företaget nu är förlagt. Den tätorts-

service staden kan ge är alltså mera avlägsen i kommunblockscentrum.

Är dessa uppgifter riktiga, skulle som villkor för industristöd ha uppställts att företaget skulle flytta till en ort som ur företagets synpunkt hade sämre lokaliseringsbetingelser än den där företaget nu ligger. Jag vore därför tacksam om inrikesministern närmare ville klargöra hur han tänkt sig saken. Jag hoppas att det inte skall ges sådana direktiv att lokaliseringen blir bunden till vissa orter utan att förnuftet skall få tala, så att lokaliseringen kan varieras alltefter företagets art.

Jag tror för min del ingalunda att vi kan få industriföretag i alla byar i landsorten. Tätorterna måste självfallet byggas ut — det gäller att få en hygglig tätortsservice. Men ett företag i en kommun medverkar ju till att skapa möjligheter för utbyggnad av tätortsservicen även om företaget inte ligger i själva tätorten; skatteunderlaget blir större. De människor som arbetar i företaget har också tillgång till tätortsservicen trots att de inte bor i själva tätorten. Det räcker om de har tätoren inom räckhåll — och detta betyder något helt annat i bilåldern än vad det betydde på hästskjutsarnas tid.

Jag tycker alltså att man när det gäller lokaliseringsspolitiska åtgärder skall utgå från att tätorterna bör ges möjligheter att skapa ordentlig service, men det får fördenskull inte bli en sådan bindning att lokaliseringen hindras då det gäller platser som kan vara mycket väl lämpade för vissa företag.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Kammarrens ledamöter kommer inom några minuter att ta ställning till hur stort belopp som skall anslås för budgetåret 1964/65 till industribyggnader som i lokaliseringsspolitiskt syfte uppförs såsom statskommunala beredskapsarbeten. Departementschefen har föreslagit en rad föreskrifter som skall gälla för medlens disponering

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

samt uttalat att det bör bli en försöksverksamhet för att vinna erfarenhet.

Jag är för min del angelägen understrika, herr talman, att det skall vara en försöksverksamhet. Det är möjligt att ur samhällsekonomiska och även försvarspolitiska synpunkter sådana här åtgärder, som gränsar till subventioner, under vissa förutsättningar kan vara nödvändiga för att nå resultat inom vissa utvecklingsområden.

Dylika åtgärder bör enligt mitt förmenande inte utnyttjas så, att de kan hämma det redan befintliga näringslivet och skapa irritation olika företag emellan. Det föreligger stora risker för att sådana här bidrag kan snedvrída konkurrensen. De bör därför omgärdas med bestämmelser som tar hänsyn till klart företagsekonomiska faktorer. Lokaliseringspolitiken måste, såvitt jag förstår, ta sikte på framtiden. Man måste självfallet ta hänsyn till inom ett område befintlig arbetskraft, men man bör inte göra investeringar om inte rimliga förutsättningar för lönsam drift beräknas föreligga på längre sikt. En lokaliseringspolitik som förutsätter mer eller mindre permanent subventionering måste absolut avvisas, annars blir det en snedvridning av konkurrensförhållandena. Om det nu i vissa lägen är nödvändigt med dessa investeringsbidrag, så förstår jag inte varför departementschefen föreslagit att byggnadsverksamheten skall ske via kommunerna. Av flera skäl kan jag inte inse att den begränsningen är nödvändig; jag tror tvärtom att den i vissa sammanhang kan vara till nackdel. Kommunerna kan t. ex. hesitera inför uppgiften att uppföra sådana här byggnader, bl. a. på grund av svårigheterna att anskaffa den återstående delen av kapitalet. Det kan å andra sidan vara möjligt — och jag tror att det i många fall händer — att enskilda företagare eller grupper av företagare skulle vilja uppföra sådana här industri- eller verkstadsbyggnader om de finge det föreslagna stödet direkt. Jag

finner det skäligen att man låter dessa uppföra byggnader på samma villkor som föreslås gälla för kommunerna. Det måste vara riktigt att man i detta fall åtminstone jämställer enskilda företagare och kommuner. Ytterligare en anledning till att även företagen skall få uppföra sådana här byggnader är att företagsledarna sannolikt har större förutsättningar än kommunerna att bedöma de företagsekonomiska grunderna för företagets framtida utveckling.

Vad beträffar rådgivningsverksamheten som vi hoppas ytterligare skall vidgas — förslagsvis via företagarföreningarna — är det riktigare att företagen, såsom i regel sker, direkt vänder sig till företagarföreningen för rådgivning och konsultation än att de går via kommunen. Vi har erfarenhet från åtskilliga platser här i landet av att företagarföreningarnas arbete att stimulera sådan här verksamhet givit goda resultat. Låt oss bygga vidare på den utvecklingen och därigenom skapa ökade resurser för näringslivet till gagn för fortsatt ökat välbefinnande för alla.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den till punkten 27 fogade reservationen 6 c av fröken Andersson m. fl.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Tiden går ju mycket fort. Det är inte så länge sedan som det i en pressdebatt här i landet riktades ganska hårda angrepp mot regeringen och arbetsmarknadsstyrelsen, därför att arbetsmarknadsstyrelsen använde beredskapsmedel för att ge subventioner till kommunerna för byggande av industrilokaler. När det blev bekant framställdes en interpellation i första kammaren av högerens partisekreterare, som påtalade vad som skett. Vi hade en debatt om detta, och jag förklarade då att arbetsmarknadsstyrelsen hade en formell grund för dessa åtgärder och att de inte på något sätt var oriktiga eller orim-

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

liga. Nu förekommer ingenting av den kritiken, och det hälsar jag med tillfredsställelse. Jag skall inte riva i några sår, utan jag bara konstaterar att det har skett en väldig omsvängning under ett par månaders tid från en negativ inställning beträffande vad som har gjorts till en önskan om en så stor aktivitet att vi kanske bör försöka hålla igen en liten smula.

Vad beträffar den formella grunden för denna verksamhet torde det vara så, att beredskapsmedlen inte kan användas till subventioner direkt till privatföretagare, utan subventionerna måste gå via kommunen. Vill vi ha en annan ordning, måste vi ändra på författningarna. Det är möjligt att vi bör göra det, och jag är beredd att diskutera den saken. Men den diskussionen får vi ta upp när vi kommer in på frågan om lokaliseringspolitiken i allmänhet. Men jag tror inte att det finns någon anledning för riksdagen att i anslutning till det nu framlagda förslaget göra någon sådan beställning, ty då vet vi inte riktigt vad vi skall rätta oss efter. Jag anser fortfarande att denna verksamhet i huvudsak skall ligga på arbetsmarknadsstyrelsen, som är det verkställande organet. Riksdagen har observerat detta och givit sin fulla anslutning till det, såvitt jag kan bedöma av utskottsutlåtandet och reservationer. Det råder inga delade meningar på den punkten, och det tycker jag är mycket tacknämligt. Jag tror nämligen att det är nödvändigt att vi prövar alla de metoder som kan stå till arbetsmarknadspolitikens förfogande. Jag vill erinra om att när arbetsmarknadsstyrelsen kom till — det är ju egentligen ett ungt ämbetsverk — så sades det i propositionen till 1947 års riksdag: »Arbetsmarknadsstyrelsen bör sålunda ha ett vidsträckt utrymme för självständigt handlande och följaktligen icke bindas av detaljerade föreskrifter, som kunna vara ägnade att försvåra möjligheterna till snabba och effektiva ingripanden från styrelsens sida i de ofta snabbt

växlande förhållanden, som föreligga på arbetsmarknadens område.»

Man var alltså på det klara med att det var nödvändigt att ett organ, som skulle tjänstgöra på vår arbetsmarknad i den tid av omvälvning vi upplevt, hade den rörelsefrihet som erfordrades och möjligheter att ständigt anpassa sig till växlingarna på arbetsmarknaden. I det avseendet måste man väl säga att arbetsmarknadsstyrelsen har fungerat på ett utmärkt sätt och ständigt försökt anpassa sig till det aktuella läget. Det innebär att det arbetsmarknadsverk, som kom till i slutet av 40-talet och som arbetat under 50-talet, har fått en annan uppgift än det arbetslöshetsorgan som tillskapades under 30-talet och som vi hade under 40-talet, eftersom dess uppgift i huvudsak var att svara för samhällets politik att mildra de svårigheter som uppstod på grund av arbetslöshet och andra liknande omständigheter. Det blev nödvändigt att det nya verket fick en aktivare karaktär, att det inte bara sysslade med defensiva, mildrande åtgärder utan också bedrev en aktiv, i bästa mening preventiv politik. Jag skulle tro att vi nu är framme vid den tidpunkt då det kan vara anledning att på allvar diskutera en vad jag skulle vilja kalla aktiv näringspolitik, där samhället i samverkan med näringslivet griper sig an uppgiften. Denna samverkan bör ske med såväl företagare som anställda på berörda områden. Vilka metoder vi bör använda i sådant arbete får vi diskutera.

Med en aktiv samverkan menar jag i detta fall t. ex. att samhället på ett område, där en strukturrationalisering ur flera synpunkter bedöms som önskvärd, engagerar sig i en sådan uppgift. Det kan t. ex. vara fråga om att tillföra sådana områden kapital i syfte att åstadkomma en snabbare rationalisering än vad som eljest skulle vara möjligt. Men jämsides med en sådan verksamhet har samhället möjlighet att söka påverka en lokalisering av företag till områden där

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

arbetskraft blir friställd eller att flytta arbetskraft till områden där det är underskott på arbetskraft. Det är en verksamhet som vi under 50-talet och inte minst under senare år kommit in på. För rörlighetspolitiken och den i anslutning här till bedrivna aktivare sysselsättningspolitiken är det nödvändigt att vi så småningom får fastare normer.

Jag kan förstå dem som är litet otåliga över att man i arbetsmarknadspolitikerna i ganska stor utsträckning använder rörlighetspolitiken, d. v. s. att man flyttar arbetskraft från de undersysselsatta områdena till områden med en relativt hög efterfrågan på arbetskraft. Vi har emellertid inte förrän vi började med denna subventionering haft medel för att stimulera företagen till en lokalisering som ur samhällets synpunkt ter sig önskvärd. Vi har tidigare kunnat lämna anvisningar och göra rekommendationer, men först sedan arbetsmarknadsstyrelsen börjat använda beredskapsmedlen för denna direkta subventionering via kommunerna har vi fått medel för att kunna påverka lokaliseringen. Våra hittillsvarande erfarenheter tyder på att vi här har goda möjligheter. Under den tid — d. v. s. ungefär ett år — som denna verksamhet bedrivits i större omfattning har omkring ett sextiotal företag lokaliserats, i huvudsak till Norrland. Staten har satsat ungefär 35 miljoner kronor på den verksamheten. Det är de subventionsmedel som har använts till och med slutet av februari månad i år.

En redovisning av vad detta betytt i fråga om sysselsättning visar att de 35 miljoner kronor som arbetsmarknadsstyrelsen använt för denna politik givit eller kommer att ge sysselsättning, när företagen blir färdiga, åt något över 2 000 människor. Det är i och för sig ett hyggligt resultat, men de ansträngningar som gjorts skall i det mera långsiktiga perspektivet mätas mot bedömningarna av arbetskraftstillgången och sysselsättningsmöjligheterna i Norrland. Dessa prognoser visar att vi fram till

1975 kommer att ha ett arbetskraftsöverskott på ungefär 70 000 människor i Norrland, under det att vi i de södra och mellersta delarna av vårt land beräknas ha ett arbetskraftsunderskott på 80 000 människor. Även om siffrorna varit desamma står vi ändå här inför en besvärlig uppgift. Det går naturligtvis att säga att det inte är något märkligt med dessa siffror och att man kan flytta det överskott av arbetskraft om 70 000 människor, som kommer att finnas i vissa delar av vårt land, till de områden, där det kommer att råda en betydande brist på arbetskraft, för att därmed få jämvikt. Men alla som sysslat med denna sak vet att problemet inte löses så enkelt.

Det är nödvändigt att vi här använder oss av såväl flyttningspolitiken som lokaliseringpolitiken och till och med en än aktivare lokaliseringspolitik än den vi hittills bedrivit.

I lokaliseringpolitiken vill jag också innesluta användandet av investeringsfondmedel som riksdagen beslutade om förra året. Vi bestämde oss då för att investeringsfondmedel skulle få användas i lokaliseringspolitiskt syfte inom framför allt de norrländska områdena jämte delar av Värmland och Dalsland. Fram till utgången av mars i år har företagen av de befintliga investeringsfonderna fått tillstånd att använda cirka 162 miljoner kronor. Det är ett betydande belopp.

Det litet mörka inslaget i bilden är att det i huvudsak är företag som redan är etablerade inom Norrland som bygger ut sina anläggningar. Det finns i och för sig ingenting att erinra mot denna utbyggnad som får anses som önskvärd. Men de förhoppningar vi hade om att med investeringsfondmedel kunna locka företag till en lokalisering av filialföretag till dessa områden eller till att eventuellt själva flytta dit där de så väl behövs har ännu inte infriats i någon större utsträckning.

Ett undantag har dock förekommit

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

under de senaste dagarna — något som jag hade tillfälle att nämna om i ett interpellationssvar tidigt på förmiddagen. Finansministern kunde nämligen ta upp en överläggning med Volvo som begärt att få använda investeringsfondmedel för en fortsatt utbyggnad av verksamheten i Göteborg. Från finansministerns sida förklarades att det tedde sig mycket besvärligt och med hänsyn till konjunkturläget inte var tillrädligt att tillmötesgå en sådan begäran. Finansministern var dock beredd att under vissa förutsättningar ge bolaget den förmån som ligger i att få använda investeringsfondmedel i Göteborg. Förutsättningen var att bolaget var berett att lokalisera ett nytt företag till Bengtsfors och att bygga ut anläggningarna i Arvika — två orter på vilka det var utomordentligt önskvärt, för att inte säga nödvändigt, att man fick till stånd en lokalisering respektive utbyggnad.

Finansministern uppnådde ett resultat vid dessa förhandlingar genom att Volvo vägrade för- och nackdelar och ansåg att de uppställda förutsättningarna var godtagbara ut företagets synpunkt. Volvo bestämde sig sålunda för den lokalisering till Bengtsfors respektive utbyggnad i Arvika som ingick i förutsättningarna och fick förmånen att använda investeringsfondmedlen i Göteborg.

Det är klart att man här kan ställa frågan huruvida investeringsfonderna var avsedda för just dessa ändamål. Vi kanske tangerar gränsen för medlens användning, men vi anser ändå att lokaliseringspolitikerna är så nödvändig att man får ta den olägenhet som kan följa med att en påspädning sker även i ett relativt överhettat område.

Det är möjligt att diskussioner efter hand kan bli aktuella med fler företag om åtgärder av detta slag. Jag tror att vi bör stå öppna för dylika diskussioner. Men kammarens ledamöter skall ha klart för sig att det här rör sig om en avvägningsfråga som inte alltid är så lätt att klara av.

Frågan om till vilka orter lokaliseringen bör ske har berörts i en reservation och här tagits upp också av herr Gustafsson i Skellefteå. Jag vill gärna säga att av det ungefär 60-tal företag, som enligt vad jag förut nämnde hade lokaliserats med användning av beredskapsmedel, har hälften lokaliserats till så kallade A-centra. Den andra hälften har lokaliserats till B- och C-orter, för att nu använda arbetsmarknadsstyrelsens terminologi. Detta visar, menar jag, att subventionerna eller stödet i praktiken medges för lokalisering till orter dit företagen i huvudsak själva önskar komma.

Det händer — det håller jag inte för uteslutet — att man från arbetsmarknadsstyrelsens eller länsorganens sida i vissa sammanhang söker påverka företagen till en lokalisering som dessa instanser betraktar som fördelaktigare. Men jag vill framhålla att detta inte finns klart uttalat någonstans. Det gäller här att göra en företagsekonomisk bedömning av de kriterier som vi har lagt på denna form av lokalisering, det vill säga att lokaliseringen skall ske till områden där det finns goda förutsättningar för företagen. Det är den synpunkten som skall vara vägledande.

Det finns inga orter som är klassade i detta sammanhang, vilka man inte skulle kunna godta till en lokalisering i och för sig. Andra bedömningar kan vara utslagsgivande. När jag har sett på de ärenden som avslagits av arbetsmarknadsstyrelsen, vill jag säga att det inte bara är så att det är ärenden som kan innefatta lokalisering till B- och C-orter. Det finns också ärenden som innefattar lokalisering till s. k. A-orter. Det finns ingen anledning att arbetsmarknadsstyrelsen ändrar sin politik i detta avseende.

Herr Gustafsson i Skellefteå har tagit upp frågan om huruvida vi skall försöka åstadkomma en styrning in emot kommunblockens centralorter. I åtskilliga sammanhang har jag haft tillfälle att redovisa min syn på kommunbloc-

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

ken och deras funktion. I detta sammanhang kan jag göra det mycket kort.

Jag anser kommunblocken vara en sammanhängande region och att vår uppgift är att försöka göra hela området till en så levande bygd som möjligt. Vi har konstaterat att de stora företagen i huvudsak söker sig till A-centra — kärnorterna. Arbetsmarknadsstyrelsens chef har vid något tillfälle gjort ett uttalande om detta. Efter att ha gått igenom en sammanställning av de lokaliseringsföretag som gjorts under 1962 och 1963 — det finns en redovisning av dem — kan jag, om jag inte i hastigheten misstar mig, konstatera att inget företag med över 200 anställda har lokaliserats till någon mindre ort, utan dessa lokaliseringar har skett till A-orter. Det har inte varit fråga om någon styrning från arbetsmarknadsstyrelsens sida, utan det är företagsägarna som själva valt lokaliseringsort. Man får nog säga att detta ur flera synpunkter är förståeligt. Det betyder inte annat än att vi kommer att anse det önskvärt, för att inte säga nödvändigt, att man får en lokalisering av företag av den storleksordningen också till B-orter, vilka inom dessa regioner kommer att ha sin mycket bestämda funktion att fylla med sin, om jag så får säga, B-service och att man också till de s. k. C-orterna får en lämplig lokalisering. De kommer inom regioner med stora avstånd också att fylla en mycket betydelsefull uppgift då det gäller den så att säga närmaste servicen för de människor som kommer att bo kvar ute i jord- och skogsbruken.

Det är den bild av regionen-kommunblocket som jag gärna vill framställa och där man på detta sätt strävar efter att åstadkomma någonting av aktivitet, en levande bygd — om jag får använda det uttryck som framförts av folk från annan politisk schattering än den jag tillhör. Men jag vill gärna vara med om att försöka åstadkomma detta på ett så realistiskt sätt som möjligt.

Men låt mig till detta foga att avståndsfaktorn naturligtvis i dag spelar en mycket mindre roll än den tidigare gjorde. Det är vi säkerligen också överens om. I och för sig kan jag inte finna det vara besvärande om man planerar för att bygga ut satellitorter omkring våra medelstora städer, orter som ligger på två—tre miles avstånd ifrån stadskärnorna och där det blir en pendling av arbetskraften mellan satellitorterna och stadens inre. Man kan också bygga ut en del av serviceföretagen i dessa s. k. satellitorter.

Jag nämnde häromdagen i bostadsdebatten att vi för en aktiv överläggning med Uppsala stad om just dessa problem. Jag vet att man i går kväll hade ett sammanträde om en sådan planering. Detta kanske kommer att ge oss stora möjligheter att ordna boendeproblemet på ett något annat sätt än eljest.

Herr talman! Jag skall inte inveckla mig alltför mycket i detta i och för sig mycket intressanta resonemang, eftersom vi kanske kommer litet för långt ut. Jag har velat svara på herr Gustafssons i Skellefteå fråga, och mitt anförande ger väl också ett svar till reservanterna att man inte bestämt sig för en lokalisering enbart till A-centra utan att man här försöker följa upp företagens önskemål. I vissa fall kan det vara önskvärt och nödvändigt att man försöker påverka företagen.

I fråga om beloppets storlek kan man alltid diskutera huruvida det skall vara 40, 50 eller 60 miljoner kronor. Jag har nämnt att arbetsmarknadsstyrelsen fram till februari månads utgång har använt cirka 35 miljoner kronor. Vår bedömning i september—oktober i fjol gick ut på att ungefär 40 miljoner kronor skulle vara erforderliga. Utskottet har nu stannat vid 50 miljoner kronor. Med hänsyn till de erfarenheter de senaste månaderna givit oss är detta kanske en lämpligare siffra. Jag tror att den kommer att vara tillfredsställande. Om vi kommer att behöva mera, kan

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

jag inte uttala mig om. Men blir det så att riksdagen stannar för 50 miljoner kronor, då får våra ansträngningar på detta område inrikta sig på en verksamhet, som ungefärligen kommer att avsluta den summan.

Jag vill i det sammanhanget tillägga, att när arbetsmarknadsstyrelsen påbörjade den här verksamheten försöksvis under fjolåret, så gällde de flesta besluten 50 procents bidrag till kommunen. Vi har i propositionen rekommenderat att man i princip skulle lämna ungefär 35 procent, alltså en tredjedel av den faktiska kostnaden. Jag anser att man bör ha den målsättningen. Man kan då på vissa orter och under vissa omständigheter lämna ett något högre belopp, 40—50 procent. Men det hela är upplagt så, att med denna form av subventionering kommer pengarna att räcka längre.

Det är klart att det i det utlåtande som vi nu diskuterar och de reservationer som föreligger finns flera andra frågor som det skulle vara av intresse att ta upp. Jag skall inte för mycket engagera mig i dem, men låt mig ändå säga ett par saker.

Det har ju sagts några vänliga ord i fråga om den utländska arbetskraften, och man har tagit fram vad vi brukar kalla våra Maltaflickor — det ligger inte något nedsättande i detta uttryck. Det är ju så att arbetsmarknadsstyrelsen begärde att få flytta över 100 flickor från Malta. Detta kan sägas vara ett enkelt och litet ärende, men, ärade kammarledamöter, detta är egentligen en stor principfråga, ty här gäller det om vi skall betala flyttningen av arbetskraften hit eller om vi skall förskottera resan hit.

Så länge det har gällt flyttning av arbetskraft inom vårt eget land har det inte varit några större diskussioner eller några delade meningar, men nu kommer vi in på en annan och större fråga, och den kan inte utan vidare avgöras av våra myndigheter. Jag anser att inte

ens regeringen kan avgöra denna fråga ensam, eftersom den har en principiell räckvidd. Det började alltså med flickorna från Malta. Nu rör det sig samtidigt om bilarbetare och byggnadsarbetare från Amerika, det kan röra sig om varvsarbetare och andra kategorier av arbetskraft från England och från en rad andra länder. Vi kommer plötsligt mitt in i en diskussion om vilka medel vi skall använda när det gäller den utländska arbetskraften.

Vi har ansett att vi bör försöka påbörja en verksamhet som innebär att vi också ekonomiskt engagerar oss i flyttningen av arbetskraft, och det är det vi nu har begärt. Sedan vi övertagit ärendet i inrikesdepartementet har vi sagt att man bör pröva detta. Avsikten har ju varit att dessa Maltaflickor skulle placeras i hushållsarbete i sådana familjer där husmodern har en yrkesutbildning, så att hon, om hon på det sättet bleve friställd från hushållsuppgifterna, kunde gå ut i förvärvsarbete igen och utnyttja sin yrkeskunskap.

Det är mycket möjligt att man kan nå den effekten, men här kommer omedelbart upp en hel rad frågor. Skall flickorna binda sig vid en viss tids hushållsarbete, eller skall de ha rätt att gå över till industriarbete, om de efter två månaders hushållsarbete blir erbjudna anställning vid en industri?

Jag tror, ärade kammarledamöter, att arbetsmarknadsstyrelsen, som skall handlägga de praktiska uppgifterna, kommer att ställas inför en rad sådana frågor, och så blir det kanske i ännu högre grad om vi bestämmer oss för en aktivare invandringspolitik. Skall vi, när det gäller de amerikanska bilarbetare som nu är aktuella, försöka förmå företagen att betala hela resekostnaden, eller skall vi förskottera en del? Skall arbetarna, under förutsättning att de binder sig för att arbeta här under ett par år, få löfte om någon form av återresbidrag? Jag vill bara poängtera att en rad problem här anmäler sig.

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Jag har tidigare framhållit och vill gärna göra det även nu, att vi, innan vi påbörjar en mera allmän aktiv invandringspolitik, bör göra klart för oss hur den arbetskraft, som friställs i vårt jordbruk och skogsbruk och inom andra näringsområden där strukturrationaliseringen går fram, skall få sin sysselsättning tryggad. Jag tycker det är rimligt att vi har någorlunda klart för oss antingen att vi kan lokalisera företag till områden där arbetskraft friställs eller att vi kan flytta arbetarna dit där arbetskraft efterfrågas.

Sedan vill jag tillägga, att det inte bara är att försöka flytta över arbetskraft eller stimulera till en invandring hit från andra länder. När arbetarna kommer hit, har de rätt att göra anspråk på att också få en bostad. Det är möjligt att detta kan ordnas tillfälligt med det baracksystem som vi använder för beredskapsarbeten, men vi kan inte begära att de under någon längre tid skall vara bosatta på det sättet. Vidare är ju efterfrågan på arbetskraft störst i de områden där vi hittills haft det besvärligast att lösa bostadsfrågan för dem som redan bor där. Därmed avvisar jag inte på något sätt diskussionen och vill över huvud taget inte säga att regeringen inte är intresserad av detta — det är vi i hög grad — men jag har velat anmäla att vi ställs inför en hel rad problem av praktisk och annan art, som man inte utan vidare kan komma förbi. Nu hälsar jag med största tillfredsställelse att utskottet har velat godta de principer, som vi har lagt fram för hur kostnaderna skall fördelas. Sedan vi fått denna sak klarlagd, tror jag det blir lättare att handlägga ärenden av denna art, inte minst att åstadkomma snabbare handläggning — jag delar uppfattningen att det är önskvärt. Men innan detta påbörjas, måste man ändå i viss mån ha tagit ståndpunkt till de principiella problemen.

Eftersom vi nu också diskuterar arbetsprövningen, må det tillåtas mig,

herr talman, att i korthet säga något om den. Jag tror att arbetsprövningen är ett utomordentligt verksamt element i vår arbetsvård och rehabiliteringspolitik. Vi har kommit så långt, att grupper vilka tidigare fått stå utanför den gemenskap, som sysselsättning och insats i samhällsarbetet innebär, har kunnat aktiviseras och därigenom nyvinna arbetskraftsresurser kanaliseras. Arbetsvården har byggts ut och kommer att byggas ut ytterligare. Även rehabiliteringen behöver byggas ut. Det är inte på den punkten våra meningar delar sig. Det är ett misstag att tro att vi inte inser att arbetsprövningen behövs och att den behövs också vid våra träningsverkstäder. Men bara för ett par år sedan beslöt riksdagen om viss arbetsfördelning mellan staten och landstingen. Riksdagen bestämde att till träningsverkstäderna skall utgå statsbidrag med 50 procent. Nu skall man alltså vidga denna verksamhet på ett rimligt och naturligt sätt genom att också införa arbetsprövning vid träningsverkstäderna. Man kan säga, att det är ett led som går något längre än själva arbetsträningen men som bör så att säga ligga nära den och inneslutas i den. Enligt vår ståndpunkt är det då rimligt att använda samma statsbidragsmetodik som för arbetsträningen i allmänhet. Kammarrens ledamöter skall ha klart för sig att enligt arbetsmarknadsstyrelsens förslag — vilket stöds av reservanterna — skall kostnaderna för den del av arbetsträningen, som innefattas i arbetsprövningen, täckas till hundra procent av staten. Men vi kommer inte att ändra något i huvudmannaskapet. Vi vill inte frikoppla det ekonomiska ansvaret från landstingen. Vi vill i allmänhet driva den politiken, att vi kan bestämma hur stort statsbidraget skall vara. Om någon annan än staten är huvudman, bör huvudmannens intresse för verksamheten knytas fastare till den genom att han får ikläda sig vissa ekonomiska åtaganden. Det är det som är

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

vår ståndpunkt i denna fråga. Vi delar oss alltså inte när det gäller önskvärdheten att utbygga och aktivisera arbetsprövningen.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! I början av sitt anförande talade inrikesministern om den interpellationsdebatt, som han i början av denna riksdag förde i första kammaren med högerns partisekreterare, herr Holmberg. Jag tyckte mig märka en lätt biton av ironi, när statsrådet menade sig kunna konstatera en märkbar omsvängning från en klart negativ inställning i januari, såsom statsrådet formulerade det. Med anledning av detta vill jag bestämt säga, att vi inte har ändrat inställning i sakfrågan. Det är inte fråga om någon omsvängning. Den kritik som herr Holmberg framförde i sin interpellation gällde ju det formella förfaringsättet. Herr Holmberg kritiserade, att arbetsmarknadsstyrelsen utan något beslut i riksdagen hade använt dessa pengar.

Nu säger statsrådet, att det fanns en formell grund för arbetsmarknadsstyrelsens handlande. Jag är väl medveten om att statsrådet i interpellationsdebatten med herr Holmberg plockade fram en sådan grund, men av allt att döma var inrikesministern inte särskilt rodd av arbetsmarknadsstyrelsens beteendemönster. Statsrådet var emellertid lojal mot den honom underställde verkschefen och lyckades söka reda på den formella grunden för åtgärden, även om statsrådet måste gå så långt som till en kristidsförfattning från 1941.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att inrikesministern i början på sitt anförande uttryckte en viss förståelse för en omprövning av eventuella statsbidrag till industribyggen, verkstadshus, hantverkshus o. s. v. Jag hoppas att detta kommer till uttryck i den kommande propositionen, så att vi

får möjlighet att gå en bättre, rationellare och ekonomiskt fördelaktigare väg än via kommunerna.

Både statsrådet och jag, ja, praktiskt taget samtliga talare i denna debatt, har använt ett ord som vi kanske borde undvika i detta sammanhang, nämligen subventioner. Vi företagare vill ha subventioner. Vi vill ha ett näringsvänligt klimat och förutsättningar att på så många orter som möjligt skapa konkurrens på lika villkor. Vi vill på samma grunder och under samma förutsättningar kunna driva företagen, de må vara nystartade eller redan tidigare igångsatta. Jag tycker inte att det är subventioner, om man försöker utjämna de olika kostnadslägena på olika platser. Det kan åstadkommas på många sätt, genom utjämning av byggnadskostnaderna, av skatte- eller transportkostnaderna o. s. v. Det är inte subvention, det är att skapa konkurrens på lika villkor.

Statsrådet berörde även frågan om förflyttning av arbetskraften. Jag delar uppfattningen beträffande den utländska arbetskraften, nämligen att vi i första hand bör försöka placera befintlig eller friställd arbetskraft inom landet. I mina trakter tycker vi dock inte att det är riktigt att genom annonser och rese- och flyttningssbidrag medverka till att norrländsk arbetskraft lockas ner till mellersta och södra Sverige, om den redan har arbete i Norrland. Om förhållandet eventuellt är det motsatta och man vill ha arbetskraft till norrlandsföretag, får man inte motsvarande hjälp till förflyttning. Gränsen går just i mina trakter. Vi tycker att detta är en märklig utveckling och direkt i strid med den aktiva lokaliseringen. Jag hoppas att statsrådet vill medverka till att häva den tendensen.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att statsrådets svar på min fråga var bra. Han

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

sade att inga orter är så klassade att de inte kan ifrågakomma för lokalisering och stöd. Han sade också att de mindre tätorterna och satellitorterna bör utvecklas. Jag är glad att det har blivit sagt, ty det har rått en viss oro på den punkten. Det måste dock finnas betingelser för företagen. Vi har i Norrland inget intresse av att få företag till orter där företagen inte kan driva sin verksamhet. Det gagnar varken företagen, de anställda eller kommunerna, det är vi fullt eniga om.

Hur intresserad jag än är av lokaliseringspolitik gjorde den skildring som gavs beträffande Volvo mig litet betänksam. Om man från ett företag kommer till finansministern med en sådan begäran, är det naturligtvis rimligt att han upplyser om att i de och de orterna är investeringsfonderna friställda. När man lyssnade på inrikesministern fick man emellertid den föreställningen att finansministern hade sagt: »Lägg företaget där och där, så kan det gå för sig.» Då tycker jag man är inne på en dirigering som verkar betänkelig.

Jag vill understryka vad herr Nordgren sade tidigare om konkurrensförhållandena. Jag tror att särskilt för företag med lokal marknad är det angeläget att konkurrensförhållandena beaktas. Det är ingen mening med att staten hjälper nya företag som förlägges till en ort där det redan finns företag som klarar efterfrågan på den marknaden. Man får utgå från att arbetsmarknadsstyrelsen lägger den synpunkten på lokaliseringen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag är inte ute för att söka sak med högern, men jag har inte kunnat undvika att göra en kommentar till vad som har förekommit.

I början på året läste man i 30—40 ledare i högertidningarna om de väldiga övertrampen från arbetsmarknadsstyrelsens sida med regeringens goda min-

ne. Dessa ledare följdes upp av en interpellation av högerens partisekreterare, där han riktade sig mycket bestämt mot vad som här hade förevarit. Att vi sedan har blivit överens har jag hälsat med den största tillfredsställelse.

Men om det inte innebär en åsiktsförändring hos högern måste det innebära att högern har accepterat att det fanns en reell grund för de åtgärder som arbetsmarknadsstyrelsen vidtagit, och då säger jag att i så fall är vi överens. Jag begär inte att någon skall be om ursäkt för alla ledare som skrivits, ty det är tydligt att man här gick ut för snabbt. Man hade inte underlag för sin kritik, det visades av de faktiska omständigheterna.

Herr Turesson använder sig då av samma slags argumentation som använts tidigare och säger att »när inrikesministern skulle ta fram den formella grund på vilken arbetsmarknadsstyrelsens beslut vilade måste han gå tillbaka till 1941». Ja, men är detta märkvärdigt? Det var det året riksdagen fattade beslut härom. Det är möjligt att vi på flera områden har en lagstiftning från 1800-talet som i vissa fall ännu är tillämplig. Skulle det vara fel att hänvisa till just den lagstiftning som är tillämplig? Det vore ju orimligt att göra gällande något sådant. Det är nämnda bestämmelse från 1941 som utgör underlaget för denna verksamhet.

Jag tillåter mig att säga att högern inte i sin reservation på något sätt har velat göra gällande att inte den reella grunden finns och inte heller begärt någon ändring i detta. Högern har accepterat fakta. Visserligen kan fakta vara obehagliga ting — det får vi kanske var och en uppleva då och då — men man kommer inte förbi dem. Därför tycker jag att när jag till min tidigare kommentar fogade uttalandet att vi hälsar högern mycket välkommen till den ståndpunkt som vi nu har gemensamt, så skulle diskussionen på denna punkt kunna vara slut.

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Vidare tycker jag att herr Nordgren är finkänslig i överkant. Han säger att subventioner låter otäckt. Ge det ett annat namn.

Det är emellertid fråga om pengar, nämligen till de företag som i detta sammanhang fört diskussioner om kontraktsskrivning med en kommun. Det förutsattes ju att om en kommun uppför en industrilokal med hjälp av arbetsmarknadsbidrag, så är det pengar från arbetsmarknadsstyrelsen, d. v. s. statliga pengar, som används för ändamålet, och det har man inte haft något emot. Det tycker jag inte är någon skam för dessa företag. Vi har från vår sida haft all anledning att känna glädje över att vi har kunnat på det sättet påverka så många företag att bygga ut inom de områden där det verkligen behövs.

Om jag uppfattade herr Gustafsson i Skellefteå rätt, så hade han i och för sig ingenting emot att investeringsfondsmedlen användes i detta sammanhang. Men han ansåg tydligen att om regeringen försökte påverka ett företag till lokalisering till en viss ort, så skulle det innebära en farlig dirigering.

Det gäller här mycket besvärliga ställningstaganden. Jag känner ungefär till gången av förhandlingarna med Volvo. Företaget begärde att få investera medel i Göteborg, Köping och en del andra orter. I första omgången sade finansministern att det inte gick, men att om Volvo ville investera medlen inom en del områden som är utpekade i detta sammanhang såsom Norrland och några andra delar av landet, så stod den möjligheten öppen. Finansministern påpekade att Volvo ju redan hade ett företag i Arvika och frågade om det inte kunde utbyggas. Där skulle medlen få användas. Volvo tog sig en funderare på detta och kom sedan tillbaka och sade att företaget kunde tänka sig att bygga ut i Arvika under förutsättning att det fick investera medlen även i Göteborg. Då gjorde finansministern ett nytt försök. Han framhöll att

man sökt att till Bengtsfors lokalisera riksbankens företag i Tumba men att detta försök strandat på att man inte kunnat få erforderlig förbindelse om virkesleveranser från skogsägarnas sida. Därefter frågade finansministern om Volvo kunde lokalisera företaget till Bengtsfors.

Jag kan inte finna att detta är otillständigt. Vi måste vid våra förhandlingar agera på det sättet. Andra orter kommer in i diskussionen i annat sammanhang. Diskussioner av denna art pågår, när vi försöker åstadkomma lokalisering till orter där sådan verkligen behövs. Jag hoppas att vi i princip kan vara överens om detta tillvägagångssätt vid våra ansträngningar att lokalisera företag. Om vi inte får använda dessa stimulerande åtgärder, d. v. s. byta förmån mot förpliktelser, så får vi överväga längre gående åtgärder, om det skall bli något av med vår lokaliseringspolitik. Vi kan inte bara ge upp.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har naturligtvis inte alls någon anledning att söka sak med inrikesministern, men jag fann det angeläget och nödvändigt att med anledning av inrikesministerns uttalande konstatera att högerpartiet inte ändrat åsikt eller svängt om i sak i denna fråga.

Vad debatten i januari gällde var om det formella tillvägagångssättet var korrekt eller inte. Visst var det väl märkvärdigt att man tvingades åberopa en lagstiftning från år 1941, märkvärdigt inte för att lagen var gammal utan därför att den hade tillkommit för att tjäna helt andra syften. Det var en kristidslagstiftning.

Jag hade inte för avsikt att ta upp den debatten igen — det var inrikesministern som började. Inte heller tycker jag vi har anledning att be någon om ursäkt. Är det någon som skulle göra det, skulle det vara arbetsmarknadsstyrelsen, som borde be riksdagen

om ursäkt för att verket förbrukat pengar för ett ändamål som riksdagen aldrig anslagit medel till.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Mot det sista protesterar jag. Riksdagen har nämligen anvisat beredskapsmedel, ur vilka arbetsmarknadsstyrelsen använder en del för beredskapsarbeten som syftar till bygande av industrilokaler. Riksdagen har alltså anvisat medel och har även bestämt om den formella grunden, inte i, som herr Turesson säger, en kristidslagstiftning utan i en lagstiftning som reglerar beredskapsmedlens användning.

Jag säger fortfarande att fakta är obehagliga ting, men man kommer inte förbi dem.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Man har här diskuterat principerna för import av arbetskraft och de frågeställningar som uppkommer i detta sammanhang. Samtidigt saknar vi prognoser och material som belyser den dolda arbetslösheten och undersysselsättningen just bland kvinnorna.

Under punkt 27 i detta utskottsutlåtande har behandlats motionerna nr 524 i första kammaren och 617 i denna kammare. De utmynnar i ett önskemål om en utredning för att kartlägga den dolda arbetslösheten och undersysselsättningen bland kvinnorna. Det avstyrks av utskottsmajoriteten, som dock konstaterar:

»Utskottet anser det vara ur arbetsmarknadssynpunkt värdefullt med kunskaper om hur stor den dolda arbetskraftsreserven bland kvinnorna är.»

Därmed sätter utskottsmajoriteten också punkt för sin välvilja och för sin vilja att över huvud taget närmare angripa de problem som den sagt att det skulle vara värdefullt att få utreda.

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Utskottet avfärdar helt enkelt frågeställningen med att ifrågasätta »om ej mycket material till frågans belysande redan nu kan hämtas ur statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar» och drar därav den slutsatsen att motionerna inte kan tillstyrkas.

Jag vill dock ställa frågan: Om en sådan kartläggning hade varit möjlig genom det redan befintliga materialet, varför är den då inte gjord eller varför har utskottet ej beställt en sådan? Utskottsmajoriteten har ju i sin skrivning uttalat att en dylik utredning skulle vara värdefull från arbetsmarknadspolitisk synpunkt.

Jag har, herr talman, inga yrkanden utan har endast velat fästa uppmärksamheten på den inkonsekvens som präglar utskottets handläggning av denna fråga.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Låt mig först beträffande diskussionen mellan herr Turesson och inrikesministern om den nya möjligheten att använda de statskommunala beredskapsarbetena som lokaliseringsfaktor påpeka att det uppenbarligen inte fanns någon annan utväg. I riksdagen har det gjorts ett flertal framställningar i vilka man uppmanat regeringen att ta initiativ, och olika förslag hade redovisats i riksdagen, men regeringen och riksdagsmajoriteten sade: »Nej! Här gör vi ingenting. Här kan vi ingenting göra. Lokaliseringsutredningen är ju under arbete.»

De norrländska länsarbetsnämnderna, som upplevde situationen på mycket nära håll, inbjöd emellertid arbetsmarknadsstyrelsen till besök. Efter att ha haft kontakt med de verkliga förhållandena fann man en möjlighet att använda beredskapsarbetena i lokaliseringspolitiskt syfte.

Det är att hälsa med tillfredsställelse att regeringen har ställt sig bakom denna åtgärd. Något annat var för övrigt inte att vänta efter det mottagande som

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

åtgärden fått i de bygder där den har verkat.

Inrikesministern gav en redovisning av finansministerns lokaliseringsarbete. Det gällde 4 miljoner kronor i Bengtsfors — om jag inte hörde fel — och 11 miljoner kronor i Arvika. Jag tror emellertid inte att inrikesministern redovisade hur många miljoner kronor man samtidigt släppte loss i Göteborg. Investeringsfondsmedlen är ju ytterst ägnade att vara ett konjunkturinstrument. De skall släppas när vi har en konjunkturdoppning för att stimulera den ekonomiska aktiviteten. I dessa dagar får vi den ena påminnelsen efter den andra om att vi måste vidta åtgärder för att bromsa den ekonomiska aktiviteten. Jag skulle vara tacksam, om inrikesministern ville lämna kammaren en redovisning över med hur många miljoner kronor man har spått på den ekonomiska aktiviteten i Göteborg i samband med dessa åtgärder i Bengtsfors och Arvika. Jag skulle också vara tacksam, om inrikesministern ville närmare utveckla huruvida denna åtgärd står i överensstämmelse med de allmänna regler som skall gälla för investeringsfondernas utnyttjande.

Jag vill även göra en direkt fråga i anledning av ett yttrande som inrikesministern fällde när han kommenterade statsutskottsmajoritetens beslut att föreslå en uppräknings av ramen för beredskapsmiljonerna från 40 till 50 miljoner kronor. Han sade då ungefär: »Om riksdagen tar de 50 miljonerna, får arbetsmarknadsstyrelsen naturligtvis inrikta sig på den nivån.» Det är uppenbart att inrikesministern och jag är ense om att här finns både ett behov och förutsättningar att möta detta behov. Vi skulle alltså kunna säga att om riksdagen beslutar sig för 60 miljoner kronor får arbetsmarknadsstyrelsen inrikta sig på 60 miljoner kronor. Då skulle vi nå en något bättre effekt.

Det skulle också vara värdefullt, om

inrikesministern ville klarlägga en annan fråga, som utgör en fortsättning på den föregående. Vi vet att dessa 40 eller 50 eller 60 miljoner kronor skall tas ur den totala beredskapsramen. Om vi får en god konjunktur brukar arbetsmarknadsstyrelsen normalt skära ned beredskapsarbetena så långt det är möjligt. Om man nu fattar det principiella beslutet att skära ned beredskapsarbetena över huvud taget, delar inrikesministern min uppfattning att det är nödvändigt att statskommunala beredskapsarbeten i syfte att stimulera till lokalisering fritas från denna generella bedömning?

Man måste väl ändå ha klart för sig att det är just i en uppåtgående konjunktur, när alla ser optimistiskt på framtiden, som de verkliga förutsättningarna för en investeringsvilja finns i dessa bygder liksom även i de expansiva områdena. Om huvudregeln för användningen av beredskapsmiljonerna skulle vara att driva lokaliseringspolitik bara vid konjunkturdoppningarna, föreligger det säkra garantier för att verksamheten inte blir särskilt framgångsrik. Enligt min uppfattning är det nödvändigt att bejaka en sådan ordning att dessa medel får begagnas även för statskommunala beredskapsarbeten vid en starkt uppåtgående konjunktur, alltså i ett läge då investeringsvilja verkligen är för handen.

Det skulle vara värdefullt, om inrikesministern vore beredd att redovisa sin syn på den problematik jag berört.

Låt mig också mer parentetiskt säga några ord om utskottets uttalande angående beredskapsarbeten. Vi får naturligtvis hoppas att konjunkturen håller i sig, så att det inte behövs så mycket beredskapsarbeten. Men om det skulle inträffa en konjunkturedgång, vill utskottsmajoriteten att man fortfarande skall ha möjlighet att bedriva en stor del av beredskapsarbetena i södra Sverige med hjälp av norrländsk arbetskraft. Utskottet anser att det mås-

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

te ske en prioritering, varvid hänsyn tas både till sysselsättningseffekten och till möjligheterna att på denna väg ordna stadigvarande sysselsättning för arbetskraften. Man skall alltså centralt här i Stockholm avgöra, om exempelvis anläggandet av en viss vägstump i Västernorrland, Västerbotten eller Jämtland utgör ett angelägnare företag än ett vägprojekt i en annan del av landet.

Vidare har det väl i rätt klar text utsagts att de nuvarande rörlighetsstimulerande medlen inte är tillräckliga för att förmå människorna att söka sig till andra delar av landet i den utsträckning som vore önskvärt, utan att beredskapsarbeten även måste tillgripas i sådant syfte. Med andra ord: önskan att åstadkomma en sådan omflyttning är så stark att man inte vill nöja sig med de rörlighetstimulerande medlen, utan också vill använda de rena beredskapsarbetena för detta ändamål.

Herr talman! Det är framför allt dessa frågor som jag har velat fästa inrikesministerns uppmärksamhet på. I övrigt ber jag att få ansluta mig till de yrkanden som herr Andersson i Knäred framställt.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill först säga några ord i anledning av herr Fälldins fråga angående frisläppandet av investeringsfondsmedel för investeringsverksamhet i Göteborg. Det har ju redan publicerats uppgifter om den saken. Såvitt jag minns har Volvo fått tillstånd att för ändamålet använda cirka 90 miljoner kronor, vilket onekligen är ett betydande belopp.

Jag vill emellertid erinra om att med den form för frisläppandet av dessa medel, som regeringen på finansministerns förslag har beslutat om, sker inte

någon begränsning av de investeringsfondmedel som arbetsmarknadsstyrelsen disponerar över.

Vidare är det fråga om att använda medlen under en period på upptill tre år. Det är mycket tänkbart att den sysselsättningspåfrestning, som uppkommer genom den ökade investeringsverksamheten, till en början blir mycket ringa, men att den växer i slutet av treårsperioden, då kanske konjunkturläget har blivit ett annat. Självfallet vet man i dag föga om den saken, men det kan mycket väl vid den tidpunkten råda bättre balans i fråga om konjunkturerna.

Den allmänna förutsättningen för att investeringsfondmedel skall få användas i den ordning, som Volvo erhållit tillstånd att göra, är att det rör sig om tillverkning av exportvaror. Detta är kanske det viktigaste kriteriet i sammanhanget. Därtill kommer den förutsättningen att det skall finnas arbetslöshet på den ort eller inom det område där medlen skall användas.

Jag avslöjar nog inte någon hemlighet, om jag säger att från Volvos sida fanns ett önskemål att investeringsfondmedel skulle få användas även för företagets tillverkning av traktorer och andra artiklar i Hallsberg och Eskilstuna. Denna framställning kunde inte bifallas, eftersom det inte var fråga om en tillverkning för export. När det gäller tillverkningen uppgick däremot Volvos export under fjolåret till ungefär 800 miljoner kronor, och man behövde ha tillgång till investeringsfondmedel för att ytterligare utbygga denna del av verksamheten.

Inte ens med hänsyn till att tillstånd att använda investeringsfondmedel, tidigare hade lämnats, ansåg finansministern och regeringen det från början möjligt att i nuvarande konjunkturläge medge användning av sådana medel i Göteborg. Vi är överens om den olägenhet, som denna medelsanvändning i och för sig innebär, men denna olägenhet måste vägas mot fördelarna av att åstad-

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

komma en lämplig lokalisering. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig att man hade bestämt sig för att låta Volvo begagna sina egna medel även för utbyggnaden i Göteborg.

Det är visserligen en betydande ekonomisk favör, men då godtar man ändå en lokalisering till två ställen på orter, där det hittills har visat sig svårt att åstadkomma en utbyggnad av företagen. Vi kommer troligen att efter hand ställas inför en rad sådana avvägningsfrågor, företrädesvis till dess vi har slagit fast reglerna och metoderna för lokaliseringspolitiken.

Som jag tidigare anförat här i kammaren arbetar vi för närvarande på en proposition, som vi räknar med skall kunna behandlas vid höstriksdagen, och då hoppas jag att vi skall kunna fastställa normerna för lokaliseringspolitiken. Kanske kan vi då också ersätta användningen av investeringsfondsmedel i lokaliseringspolitiskt syfte med något annat och använda fondmedlen för avsett ändamål, nämligen som ett konjunkturpolitiskt instrument.

Som herr Fälldin sade gjordes det starka påtryckningar inte minst från norrlandslänen. Vi hade också egna erfarenheter av besvärigheterna i stora delar av vårt land. Därför måste vi skynda på så snabbt som möjligt och gick då fram på två vägar, nämligen att dels använda beredskapsmedel och dels investeringsfondsmedel. Förslag härom underställes också riksdagen. Men i princip är vi som sagt överens om att investeringsfondsmedlen skall användas för andra uppgifter. Jag hoppas att det också skall bli så i framtiden, när vi har diskuterat lokaliseringspolitiken.

Sedan vill jag som svar på herr Fälldins frågor säga, att de belopp av beredskapsmedel som vi nu använder för lokaliseringssändamål tas i anspråk i ett läge, som präglas av allmän konjunkturuppgång. Detta tycker vi är riktigt, ty som herr Fälldin sade är det just i det läget som vi har de största förut-

sättningarna att lokalisera företag till utsatta orter. På det sättet måste vi arbeta även i framtiden, när vi har slagit fast vår lokaliseringspolitik.

Detta är dock frågor, som vi får överväga närmare när lokaliseringspropositionen har lagts fram.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*.

Mom. I

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 b); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 b) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 96 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 c); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o mom. III) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 c) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 147 ja och 32 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 d); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o mom. IV) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 d) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 88 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. V

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 e); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Allmänna beredskapsarbeten m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o) mom. V) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 e) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 89 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 f); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27:o) mom. VI) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 f) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 94 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VII

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. VIII

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 366 och II: 435; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. IX

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter framställde herr andre vice talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 6 a); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering beträffande punkten 27:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Omskolning m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 6 a) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 93 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

Punkterna 28 och 29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30**Omskolning m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 30, s. 103—106) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1964, dels ock till Omskolning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wallmark* och *Risberg* (I: 368) och den andra inom andra kammaren av herr *Darlin m. fl.* (II: 433), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att till Omskolning m. m. för budget-

året 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kr.;

dels de under punkten 27 nämnda likalydande motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu var i fråga;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Ryding m. fl.* väckt motion (II: 502), i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att möjligheterna av en utvidgning av bestämmelserna för startbidrag till omskolade undersöktes samt att förslag snarast framlades härom.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 368 och II: 433

1) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1964;

2) till Omskolning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 502 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående utbildningsbidrag till kvinnor med änkepension, m. m.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 368 och II: 433

1) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1964;

2) till Omskolning m. m. för budget-

Omskolning m. m.

året 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kr.;

b) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i *Hedenäset*, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Andersson* i *Knäred*, *Helén* och *Turesson*, vilka under förutsättning av bifall till den vid punkten 27 avgivna reservationen a) ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservationerna anfört angående utgivande av statsbidrag för anordnande av arbetsprövning vid arbetsträningsverkstäder.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Den omställningsprocess som jag berörde under en tidigare punkt på föredragningslistan berör stora grupper av befolkningen i vårt land och för med sig behov av omskolning i en omfattning som vi kanske tidigare inte kunnat tänka oss. Alla är överens om att dessa behov föreligger, och alla borde också kunna vara överens om att det är angeläget att omskolningsverksamheten blir effektiv — att den snabbast möjligt leder till goda försörjningsmöjligheter.

Erfarenheten av den verksamhet som bedrivs visar i stor utsträckning att man, när det gäller många yrken, vinner i effektivitet, om verksamheten så snart som möjligt kan förläggas till företagen; då nås ofta de bästa resultaten och utbildningen klaras på kortast möjliga tid. Näringslivets erfarenheter härvidlag är mycket goda. Men tyvärr är endast cirka 10 procent av omskolningsverksamheten knuten till företagen. Den andelen kan ökas och bör också ökas. Det skulle tillgodose såväl den arbetslöses eget intresse av att så snart som möj-

ligt kunna komma ut i förvärvsarbete och få normala, hyggliga inkomster som näringslivets intresse av att utan för långa dröjsmål få behovet av arbetskraft tillgodosett.

Utskottsmajoriteten konstaterar att detta önskemål, som framförts i motioner, kan nås redan med nuvarande regler och genom god kontakt mellan arbetsgivare och omskolningsverksamhet. Det är alldeles riktigt. Men vi reservanter vill — liksom motionärerna — att detta skall ske i vidare utsträckning än vad som för närvarande är fallet. Vi vill också dra den konsekvensen av att omskolningsverksamheten i större utsträckning förläggs till näringslivet att behovet av pengar minskas, så att anslaget kan sänkas med 15 miljoner.

Herr talman! Jag ber med denna motivering att få yrka bifall till reservation 7 a.

Fru **RYDING** (k):

Herr talman! I motion II: 502 har vi hemställt att en undersökning måtte företagas i syfte att utvidga bestämmelserna för startbidrag till omskolade. Vi pekar på att erfarenheterna visar, att en del av de omskolade, när de kommer ut i det normala arbetslivet, till en början och i vissa fall inte kan komma upp i en förtjänst som det går att leva drägligt på. Detta kan bero på bl. a. att vederbörande inte tillägnat sig verkstadens arbetsmetodik och inte heller från början har tillräckliga yrkeskvalifikationer för att kunna hänga med i ett pressande ackordsarbete. Problemet är givetvis individuellt för olika yrkesgrupper, som vi också påpekat i vår motion.

I arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär av den 12 juni 1963 finns bestämmelser om att starthjälp kan utgå till omskolade under vissa förutsättningar. Vi ville genom vår motion få till stånd en undersökning av möjligheterna att till dessa förutsättningar foga också de av oss angivna fallen.

Med nuvarande begränsning av be-

Omskolning m. m.

stämnelserna följer, att om den omskolade har svårigheter att erhålla en rimlig förtjänst i öppna marknaden kommer han inte att trivas. Pressen blir honom kanske övermäktig, när han tvingas arbeta på ackord som han inte behärskar, och följden måste bli dåliga nerver och dålig arbetsanpassning. Den påkostade omskolning han fått ger då inte önskat resultat.

Jag vill hävda att dessa förhållanden är av den arten, att en sådan undersökning som vi föreslagit är motiverad. Denna undersökning bör göras om man vill gå med på att en människa skall betraktas som en individ och inte bara som ett arbetsnummer vilket som helst och även därför, att den omskolningsverksamhet som bedrivs skall kunna få önskad effekt både för den enskilde och för samhället.

Denna motion har nu statsutskottet avstyrkt i sitt utlåtande nr 11 under punkt 30. Jag har flera gånger läst igenom utlåtandet under denna punkt, men jag har inte kunnat finna någon som helst motivering för avstyrkandet. I anständighetens namn borde utskottet ha kunnat prestera en motivering för sin avstyrkan, om än aldrig så kortfattad. Skulle det vara så att utskottet inte anser, att det finns bärande skäl för en sådan undersökning som vi begärt, hade man väl inte behövt vara så blygsam att man inte anfört detta i sin skrivning.

Jag befinner mig nu i den situationen, att jag måste uppmana utskottets talesman att muntligen förklara den korta satsen i utskottsutlåtandet på s. 25: »Motionen II: 502 kan utskottet ej tillstyrka.»

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Vid denna punkt är fogad en högerreservation, som herr Turesson nyss yrkat bifall till. Den föreslagna minskningen av anslaget skulle åstadkommas genom kortare omskolningskurser, varigenom de omskolade

snabbare skulle komma ut i förvärvslivet. Vi är övertygade om att allt görs för att kurserna skall få en lämplig avvägning och att syftet redan nu kan nås genom god kontakt mellan arbetsgivarna och dem som handhar omskolningsverksamheten.

Fru Rydings yrkande kan synas beaktansvärt. Man kommer emellertid i detta sammanhang in på ett område, som det närmast hör arbetsmarknadsparterna till att lösa. Som exempel kan nämnas att det inte bara är de omskolade som till en början kan ha svårt att komma upp i ett hyggligt förtjänstläge. Detta kan även gälla för andra nyanställda. Det blir fackföreningarnas uppgift att härvidlag bevaka de anställdas intressen, och detta bör gälla även för de omskolades vidkommande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru RYDING (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Almgren för den upplysning han lämnat. Beträffande det han nämnde om fackföreningarnas uppgift vill jag påpeka, att vi i vår motion skrivit att det borde vara lämpligt att koppla in den fackliga organisationen på platsen. Vi anser emellertid att det skulle vara till fördel för de omskolade att ha ett anslag att falla tillbaka på som en hjälp i starten. Jag är ledsen att jag inte lät mig övertygas av herr Almgrens motivering.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 502.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag tar till orda i denna debatt för att uppehålla mig något vid frågan om utbildningsbidraget och det system vi har för att uppmuntra omskolning till olika yrken.

Frågan om utbildningsbidraget behandlades ganska ingående av fjolårets riksdag, då inrikesministern i sin pro-

Omskolning m. m.

position mycket utförligt redovisade dels arbetsmarknadsstyrelsens yrkande, dels de remissvar som avgivits av riksförsäkringsverket, socialstyrelsen och statskontoret.

Frågan gäller i vilken utsträckning samhället med hjälp av generösa utbildningsbidrag skall medverka till att vi får till stånd en tillräcklig omskolning. Utskottet begär nu att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till ändring av grunderna för denna bidragsgivning.

Det bör uppmärksammas att utskottet vill att det skall införas en behovsprövning i fråga om omskolningsbidraget, varvid hänsyn skall tas till makes inkomst. Utskottet förordar också att man i vissa fall, t. ex. när det gäller försäkringstagare, skall kunna höja det bidrag som utgått.

Enligt de nuvarande bestämmelserna skall när det gäller gift kvinna ingen hänsyn tas till makes inkomst, medan utbildningsbidraget för vissa försäkringstagare kan reduceras med två tredjedelar, d. v. s. från 410 till 135 kronor. I den framställning som arbetsmarknadsstyrelsen gjorde under fjolåret förordades, att man inte tillämpade så strikta regler för avdrag. Arbetsmarknadsstyrelsen ville att även försäkringstagarna skulle få en generös behandling, eftersom det var viktigt att de verkligen uppmuntrades att genomgå en omskolning och på det sättet så snart som möjligt skulle kunna komma ut i förvärvslivet och klara upp sin situation. Försäkringsverket ansåg att detta var väl generöst och rekommenderade detta avdrag med två tredjedelar. Dessa bestämmelser har lett till att det i en omskolningskurs kan finnas deltagare som uppbär 410 kronor per månad, även om deras män har ganska betydande inkomster, samtidigt som det i samma kurs har funnits deltagare som haft änkepension och därför bara fått behålla en tredjedel av utbildningsbidraget. Dessa änkers pension har varit betydligt

mindre än den inkomst som maken till en i kursen deltagande hemmafru haft.

Nu begär utskottet dels att det skall bli en behovsprövning, dels att man i vissa fall skall kunna höja bidraget till försäkringstagare; det sistnämnda är naturligtvis önskvärt. Men att införa en behovsprövning anser jag vara olämpligt. Vi bör nämligen göra klart för oss att syftet med utbildningsbidragen är att uppmuntra bland annat hemmafruar att på nytt ge sig ut i förvärvslivet.

Det gäller här i första hand två kategorier. Den ena gruppen utgörs av dem som deltar i reaktiveringskurser. Sådana kurser anordnas för sjuksköterskor, sjukgymnaster och för olika slag av sionomer. Det är alltså här fråga om yrken där vi har en utpräglad brist på arbetskraft och där varenda hemmafru som genomgår en sådan här utbildning är dubbelt värdefull därför att hon med en gång kan göra en insats. För denna kategori har utbildningsbidraget haft den stora betydelsen, att det uppmuntrat dessa hemmafruar att genomgå en reaktiveringskurs. Utbytet av denna utbildningsverksamhet har inte varit ringa; dessa reaktiveringskurser har motsvarat det resultat man uppnår vid åtskilliga sjuksköterskeskolor.

Den andra grupp man försökt uppmuntra till omskolning utgörs av sådana gifta kvinnor, som varit tveksamma huruvida de över huvud taget skulle ge sig ut på arbetsmarknaden. De har varit osäkra och tvehågsna och har i många fall helt enkelt varit rädda för att på nytt ge sig ut i arbetslivet. Dessa hemmafruar har utgjort vad man kallar den dolda arbetslöshet som döljer sig i hemmen. Det är här ofta fråga om, ska vi säga en ren nöd, inte i materiell mening men i personlig mening. Arbetet skulle för många av dessa kvinnor betyda en verklig hjälp i deras svårigheter samtidigt som det skulle tillföra näringslivet den arbetskraft det behöver.

Men den behovsprövning som nu utskottet rekommenderar och själv har

Omskolning m. m.

tagit initiativet till kommer också att drabba andra kategorier. Jag föreställer mig att den kan komma att drabba partiellt arbetsföra, medelålders män med olika handikapp, vilkas hustrur har en jämförelsevis hög inkomst, m. fl.

Det är här också fråga om en princip. Utbildningsbidraget är inte en form av socialpolitik och man kan inte heller jämföra utbildningsbidraget med de olika former av studiehjälp som utgår till andra studerande. Dessa utbildningsbidrag har ju ett arbetsmarknadspolitiskt syfte.

Ett syfte med utbildningsbidragen är att man skall försöka förhindra att en person oförvållat blir arbetslös; här är utbildning och omskolning den viktigaaste och bästa vägen. Det andra syftet med utbildningsbidragen är att i någon mån försöka komma tillrätta med bristen på arbetskraft. Utbildningsbidragen har detta dubbla syfte: att hjälpa den enskilde och samtidigt hjälpa näringslivet.

Det har inte fogats någon reservation till denna punkt, och jag får därför nöja mig med att ge några allmänna råd och rekommendationer till Kungl. Maj:t i anslutning till det beslut som riksdagen kommer att fatta.

Den första rekommendationen är att Kungl. Maj:t ser till att de tillämpningsföreskrifter som utfärdas inte blir för krångliga och att man inte inför en mycket rigorös behovsprövning. Inkomstprövningen bör inte gå så in i detalj, att de sökande måste förete debetsedlar för att exakt visa vilka inkomster mannen — vanligen är det ju kvinnor som söker dessa bidrag — har och att han inte har några extrainkomster, etc.

Den andra rekommendationen är att bestämmelserna för utbildningsbidraget fortfarande skall möjliggöra en arbetsmarknadspolitisk anpassning, så att bidragen används på de områden där man verkligen har en allvarlig arbetskraftsbrist, t. ex. på vårdområdena. Det finns

då heller ingen anledning att behövspröva dessa bidrag, eftersom vi på dessa områden behöver all den arbetskraft som över huvud taget står till buds. Dessa utbildningsbidrag bör betraktas som en uppmuntran, som ett medel att göra utbildningen attraktiv, så att de människor som eljest inte skulle söka denna utbildning verkligen utnyttjar dessa möjligheter.

Min tredje rekommendation är att Kungl. Maj:t ser till att tillämpningen anpassas till förhållandena i olika delar av landet. Förhållandena är olika på de områden där det finns ett visst överskott på arbetskraft och på de områden där det är brist på arbetskraft. Tillämpningen måste vara så smidig och anpassningsbar, att vi inte här får ett nytt krångelinstrument. Detta värdefulla medel bör i stället användas så att arbetskraften går till de områden där den verkligen behövs.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde fru *Ekendahl* (s) och fru *Eriksson* i Stockholm (s).

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Som herr Kellgren nämnde är det utskottet självt som tagit initiativet till det förslag till ändring av bestämmelserna för omskolningsbidrag som herr Kellgren tog upp till diskussion. Anledningen till detta är att det inträffat fall av mycket upprörande karaktär. Det har nämligen hänt att en änka endast fått 135 kronor i bidrag under det att en hustru till en man, vilkens inkomst varit uppe i 40 000 å 50 000 kronor om året, kunnat få 410 kronor i månaden i sådant omskolningsbidrag. Jag skall be att få läsa upp den passus i utskottets utlåtande, där vi föreslår ändring av bestämmelserna — jag tycker att den bör komma med i protokollet.

»Enligt gällande bestämmelser skall den som åtnjuter pension, sjukpenning eller annan försäkringsersättning under

Omskolning m. m.

vissa förutsättningar kunna erålla utbildningsbidrag motsvarande högst en tredjedel av grundbidraget, vilket följaktligen i dessa fall reduceras från 410 till 135 kr. Enligt av arbetsmarknadsstyrelsen utfärdade föreskrifter reduceras däremot i regel inte grundbidraget på grund av makes inkomst. Följden har blivit att exempelvis en kvinna med änkepension erhåller 135 kr. per månad medan däremot en annan deltagare på samma kurs, vars make har höga inkomster, erhåller 410 kr. Utskottet anser att föreskrifter bör utfärdas, som tar större hänsyn till vederbörandes behov av bidrag och som medför att utgående bidrag i ovannämnda fall blir enhetliga. I samband därmed bör möjlighet öppnas att i särskilda fall höja det högsta bidrag, som nu kan utgå till försäkringstagare.»

Utskottet anser med andra ord att man bör höja bidraget till änkor och likställda och att det inte heller är något fel om man reducerar bidraget för de deltagare, vilkas män har mycket höga inkomster.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det upprörande ligger däri — vilket herr Almgren påpekade — att änkorna får nöja sig med 135 kronor. Utskottet hade gått på en riktig linje om det hade föreslagit, att det inte skall göras någon begränsning alls i utbildningsbidraget, utan att alla bör få 410 kronor i månaden i bidrag. På det viset skulle man kunna stimulera en del änkor att ge sig ut på arbetsmarknaden och där göra en värdefull insats både för sig själva, samhället och näringslivet.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Med den skrivning utskottet gjort tror jag att departementschefen kommer att utfärda ganska generösa tillämpningsföreskrifter. Jag tror

inte herr Kellgren behöver vara orolig på den punkten.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7 a) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 28 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

dels ock på bifall till motionen II: 502; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. IV

Utskottets hemställa bifölls.

*Punkten 31***Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Under denna punkt begär Kungl. Maj:t ett reservationsanslag om 10 miljoner kronor för bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade. De huvudmän som bygger sådana verkstäder föreslås i propositionen få bidrag med 325 kronor per m².

I motioner från såväl centerpartiet, folkpartiet som socialdemokratiska ledamöter har begärts att bidraget skall höjas och utgå med 390 kronor i stället för 325 kronor per m². Det statliga bidraget skulle alltså uppgå till samma belopp som staten nu beviljar för byggande av provisoriska skollokaler.

I center- och folkpartimotionerna begärs också att reservationsanslaget skall räknas upp från 10 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit, till 15 miljoner kronor. Detta senare belopp överensstämmer med arbetsmarknadsstyrelsens äskande.

De socialdemokratiska motionärerna nöjer sig emellertid med en uppräknning av bidragsbeloppet från 325 till 390 kronor per m² utan att begära en höjning av reservationsanslaget. De menar att av Kungl. Maj:t föreslagna 10 miljoner kronor får anses tillräckliga.

Utskottet har enhälligt accepterat en höjning till 390 kronor per m². Att jag låtit anteckna en blank reservation till utlåtandet beror närmast på utskottets underlåtenhet att förordna ett ökat reservationsanslag för detta ändamål.

Vi inom oppositionspartierna brukar ofta beskyllas för att vara vårdslösa så till vida att vi skulle begära ökade anslag för olika ändamål utan att vilja anvisa medel för att täcka de ökade utgifterna. Nu har man från socialdemokratiskt håll föreslagit ett ökat bidragsbelopp utan att vilja öka anslaget. Hur det kommer att gå ihop vet jag inte. Vi har från oppositionspartiernas sida ansett oss kunna acceptera vad utskottet föreslagit. Men jag har med min blanka reservation velat understryka det betänksamma i att bevilja ökade bidrag utan att anvisa pengar härtill.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Frågan om de partiellt arbetsföras problem har under senare år alltmer kommit att ägnas något av den uppmärksamhet som frågan kräver. De senaste årens riksdagar har beviljat anslag i stegrad takt för anordnande och drivande av verkstäder för partiellt arbetsföra. Trots de stegrade anslagen har utbyggnadstakten inte kommit att bli vad man hoppats på. Enligt tillgänglig statistik anmälde sig på arbetsförmedlingen under 1963 inte mindre än 49 633 partiellt arbetsföra som arbetssökande. Av dessa lyckades arbetsförmedlingarna placera drygt 23 000, de flesta av dessa i öppna marknaden. Det återstår i runda tal 26 000, vilka i bokstavig mening trängs om mindre än 4 000 platser som finns tillgängliga på arbetscentraler eller vid ett fåtal inbyggda verkstäder.

I motion II: 211 och I: 165 har jag och några medmotionärer tagit upp detta problem och kommit fram till att en samlad utredning omfattande alla de problem som sammanhänger med de partiellt arbetsföras förhållanden borde företagas för att om möjligt lägga fram förslag, som kunde avhjälpa den skriande platsbrist som råder på detta område.

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

Utskottet hänvisar i sitt utlåtande till det utredningsarbete som bedrivs inom arbetsmarknadsutredningen och centrala rehabiliteringsutredningen och menar att med hänsyn härtill bör motionsyrkandena inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om man studerar direktiven till dessa utredningar, skall man konstatera, att arbetsmarknadsutredningen bland sina många stora uppgifter, där bl. a. frågan om ytterligare effektivisering av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för att upprätthålla full och produktiv sysselsättning ingår, också som ett delproblem har att infoga de handikappade i produktionen. Även centrala rehabiliteringsutredningen kommer vid sina överväganden enligt utredningsdirektiven in på problem, som sammanfaller med vissa av dem som vi i motionen aktualiserat, men frågan kan inte heller i denna utredning komma att få en belysning som blir ett samlat grepp på hela denna stora fråga. Det krävs åtminstone ett delvis nytt grepp om frågan skall få sin lösning. Detta står fullständigt klart för mig. Hur skall man annars kunna förklara att nytillskottet av såväl verkstäder som platsantalet vid redan befintliga verkstäder ökar så långsamt som fallet är, trots att — såsom utskottet helt riktigt erinrar om — de senaste årens ökade anslag som ställts till huvudmännens förfogande för att ställa i ordning verkstäder och för att täcka en del av de underskott som regelmässigt uppstår för huvudmännen i denna verksamhet.

Jag har någon erfarenhet av verksamhet av detta slag, eftersom jag tillhör styrelsen för en verkstad som har såväl platser för arbetsträning som för skyddad sysselsättning. De medel som statsmakterna ställer till förfogande för att exempelvis täcka driftunderskotten utgör inte mer än en mycket liten del av det totala underskottet. Huvudmännen, som i de allra flesta fall är primärkommunen, får bära den stora kostnaden. Samhället har dock inte bara att

räkna med utgifter för verksamheten, eftersom det även blir fråga om inkomster i form av klienternas inbetalda skatter. För den verkstad som jag har kontakt med har lönesumman under fjolåret uppgått till 535 000 kronor. Klienternas skatter har utgjort inte mindre än 109 000 kronor. Det är alltså en icke obetydlig summa som staten får tillbaka i form av skatt, även om staten inte erhåller hela detta belopp utan får dela det med kommunen.

Vad som är viktigt i denna fråga är att det ordnas så att de människor, som av olika anledningar drabbas av ett handikapp, ändå i mån av möjlighet beredes tillfälle att medverka till sin egen försörjning. Av det klientel som jag själv har kunnat studera har många börjat med en arbetsförmåga som legat under 20 procent av vad en normalarbetare presterar. Så småningom har man dock efter en för all del ganska lång tid själv verksamt kunnat bidra till sin egen försörjning.

Vad detta kommit att betyda för dessa människor kan kanske inte många fler än de göra sig en föreställning om som haft befattning med problemen, men ni kan vara övertygade om att det har den allra största betydelse för dessa människor.

I motionen har vi också pekat på att genom den verksamhet som bedrivs inom arbetscentraler eller liknande verkstäder så minskas utbetalningarna från såväl folkpensioneringen som från ATP. Genom att människor som tidigare inte alls kunnat medverka till sin egen försörjning, eller som om de inte beretts denna sysselsättning, inte skulle ha kunnat medverka till sin försörjning, nu givits denna möjlighet, minskas antalet förtidspensionsfall eller kommer i vissa fall pensionen att utgå med lägre belopp. Vi har därför ifrågasatt om inte ATP-fonderna i någon mån borde medverka med ekonomisk hjälp till verksamhet av detta slag, då avsevärda be-

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

lopp sparas i fonderna som annars skulle ha utbetalats i förtidspensioner.

Jag skall slutligen, herr talman, för att ytterligare belysa hur det ser ut på detta område med några siffror visa vilken prestationsförmåga de anställda vid en sådan verkstad kan ha. Siffrorna är resultatet av en, det måste sägas, subjektiv bedömning, eftersom all dylik bedömning måste betraktas som sådan, men som ändå gjorts så objektiv som möjligt. Av 86 anställda presterade 22 stycken högst 20 procent av vad en normalarbetare presterar, 12 stycken mellan 20 och 40 procent, 28 stycken mellan 40 och 60 procent, 19 stycken mellan 60 och 80 procent, och 5 stycken mellan 80 och 100 procent av den prestation som en normalarbetare beräknas utföra.

Mot bakgrunden av dessa siffror står det tämligen klart att, om dessa människor inte beretts anställning under skyddade förhållanden, många av dem aldrig skulle kunnat komma att göra någon produktiv insats mera. Nu lyckas man få i gång många av dem på nytt, självförtroendet återvänder, och många kan efter längre eller kortare tid på nytt slussas ut i det normala arbetslivet på den öppna arbetsmarknaden.

Med stöd av vad jag här anfört skulle utan tvekan en utredning, som uteslutande kunnat ägna sig åt denna fråga, haft en stor uppgift att fylla. Utskottet har dock inte ansett sig kunna tillmötesgå denna framställning, därför att utredningar är på gång, varvid vissa av de frågeställningar jag här pekat på ingår som delproblem. Jag tycker att detta är leedsamt, men med hänsyn till att det är ett enhälligt utskott tjänar det givetvis ingenting till att ställa något yrkande, utan jag får nöja mig med de gjorda påpekandena och återkomma ett annat år.

I detta anförande instämde fru *Eriksson* i Ängelholm, herrar *Henningsson*, *Svenning*, *Levin* och *Fridolfsson*, fru

Lindskog samt herr *Hammarberg* (samtliga s).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkten 32**Bidrag till driften av verkstäder för handikappade**

Kungl. Maj:t hade (punkt 33, s. 107 och 108) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 529) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.* (II: 639), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära dels att särskilt bidrag finge som nu utgå med 50 procent av redovisat underskott, dock ej med nu gällande maximibelopp 2 000 kr. per arbetsplats och år utan till denna del efter prövning av bidragsbeloppets storlek i varje särskilt fall, dels att bidrag till halvskyddad sysselsättning finge utgå med högst 3 kr. per arbetstimme i stället för nu gällande 1 kr., allt enligt arbetsmarknadsstyrelsens framställning; dels att riksdagen till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för nästa budgetår anvisade ett förslagsanslag av 17 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 355), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta bifalla arbetsmarknadsstyrelsens förslag om nya bidragsregler för bidrag till driften av verkstäder för handikappade och i anledning därav anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

med 4 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag om inalles 17 000 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m. fl.* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammarberg m. fl.* (II: 217), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta dels att särskilt driftbidrag efter arbetsmarknadsstyrelsens prövningskulle kunna utgå till huvudmännen för arbetsträningsinstitutioner med högre belopp än nu gällande maximibelopp av 2 000 kr. per arbetsplats och år, dels att bidrag till verkstäder för halvskyddad sysselsättning finge utgå med högst två kronor för varje av partiellt arbetsför fullgjord arbetstimme.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 529 och II: 639, I: 283 och II: 355 samt I: 177 och II: 217, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande driftbidrag till verkstäder för handikappade;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 529 och II: 639 samt I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 529 och II: 639 samt I: 283 och II: 355 och i anledning av motionerna I: 177 och II: 217, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört rörande driftbidrag till verkstäder för handikappade;

II. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 529 och II: 639 samt I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ANDERSSON** i Knäred (cp):

Herr talman! Denna punkt har ju nära anknytning till den föregående. Därför vill jag till den redogörelse som herr Bengtsson i Landskrona lämnat endast framföra en reflexion. Centrala rehabiliteringsutredningen utreder för närvarande dessa synnerligen viktiga frågor. Beredningen och departementet inbjöd tillsammans huvudmännen för denna verksamhet till överläggningar i frågorna vid en stor konferens som hölls för några veckor sedan i riksdagshuset. Därför är det naturligt att utskottet inte ansåg sig böra hemställa om ytterligare en utredning.

Den fråga vi nu skall ta ställning till rör bidraget till driften av verkstäder för handikappade. Till huvudmännen för denna verksamhet, kommuner och i vissa fall landsting, utgår statsbidrag med 50 procent av kostnaderna, dock högst 2 000 kronor per arbetsplats. Såsom herr Bengtsson i Landskrona påpekade, får huvudmännen i realiteten bära den helt övervägande delen av kostnaderna. Ju mer handikappat klientelet är desto högre blir kostnaderna, och då statsbidraget är maximerat till 2 000 kronor, får huvudmännen alltså ingalunda 50 procent av kostnaderna täckta.

Till den halvskyddade verksamhet som bedrivs vid vissa industriföretag utgår statsbidrag med 1 krona per timme. Detta har visat sig helt otillräckligt, vilket medfört att på flera år inte ett enda nytt företag har engagerat sig i verksamheten, utan att det fortfarande

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

bara är fem, sex företag i hela landet som erbjuder sådan halvskyddad sysselsättning. Eftersom erfarenheterna av verksamheten är goda vore det önskvärt att utvidga den. I detta syfte har man i motioner från både socialdemokrater, centerpartister och folkpartister hemställt om förbättring av stödet.

Man har begärt att bidraget till huvudmännen för verkstäder för handikappade skall höjas, så att de verkligen utgår med 50 procent av kostnaderna och inte som nu maximeras till 2 000 kronor per arbetsplats. Dessutom har representanter för centern och folkpartiet yrkat att bidraget till den halvskyddade sysselsättningen skall utgå med 3 kronor per timme; socialdemokratiska motionärer har föreslagit 2 kronor. Utskottsmajoriteten har inte sträckt sig längre än till att föreslå höjning av timersättningen till 2 kronor. Utskottet avstyrker höjning av bidraget per arbetsplats till kommuner och landsting.

Vi reservanter menar att detta är otillfredsställande. Här behövs onekligen krafttag. Jag vill understryka att de synpunkter som herr Bengtsson i Landskrona framförde vid föregående punkt är synnerligen beaktansvärda även i detta sammanhang.

Detta är en samhällsangelägenhet av ekonomisk art, men det är framför allt en fråga om humanitet. De flesta av de människor det gäller vill ha möjlighet att bidra till sin försörjning. Men då måste vi skapa arbetsplatser, halv- eller helskyddade, som ger dem de möjligheter de har rätt att kräva. För närvarande är resurserna helt otillräckliga.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag vet inte om jag skall säga att det är missförstånd eller dålig bevakning från min sida som gör att jag

återfinns bland utskottsmajoriteten och inte bland reservanterna. Dock stöder jag helhjärtat reservanterna i dessa frågor, nämligen dels när det gäller att öka timersättningen i den halvskyddade verksamheten och dels när det gäller den nuvarande maximeringen av förlusttäckning vid de skyddade verkstäderna.

Jag instämmer helt i vad herr Andersson i Knäred här anför. Det är av utomordentligt stor betydelse att halvskyddad verksamhet kommer till stånd inom industrierna. Jag har sett en hel del sådana exempel i min vanliga civila gärning, men jag har också upptäckt att en del industrier har lagt ned denna verksamhet, som de kanske har drivit under flera år och att under de senaste åren några nya halvskyddade verkstäder inte anordnats. Detta är att beklaga, inte minst därför att jag tror att det många gånger går lättare att på ett naturligt sätt komma in i arbetslivet och anpassa sig till det genom de halvskyddade verkstäder som industrien ordnar.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 9 vid punkten 32.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Debatten under elfte huvudtiteln har ju pågått ganska länge; den har varat under ett flertal timmar. Jag skall därför fatta mig mycket kort på denna punkt.

Det är alldeles riktigt som herr Andersson i Knäred säger att det är en viktig punkt vi här behandlar. Vi kan också konstatera att under de senaste åren väsentliga förbättringar av driftbidragen till verkstäder för handikappade har genomförts.

Den halvskyddade verksamheten som industrierna bedriver har tyvärr inte fått den omfattning som vore önskvärd. För att ytterligare stimulera denna verksamhet har utskottet därför tillstyrkt motionsyrkandet att timersättningen till företagen fördubblas från 1 krona till

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

2 kronor för varje timme som partiellt arbetsför utför arbete.

Beträffande slopandet av tvåtusenkronorsgränsen för underskottstäckning anser utskottet, med hänsyn till att dessa bidragsregler varit i tillämpning under en mycket kort tid, att någon ändring nu inte bör göras.

Jag ber med det anförda herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 32:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 76 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkterna 33—79

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80**Lånefonden för allmänna samlingslokaler**

Kungl. Maj:t hade (punkt 93, s. 211) föreslagit riksdagen att till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per Petersson m. fl.* (I: 527) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* (II: 641);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 11) och den andra inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* (II: 13), i vilka hemställts om åtgärder till stöd åt bygdegårdar, godtemplarlokaler och Folkets hus i utglesningsområdena, förslagsvis enligt följande grunder: 1) avskrivning av hela den räntefria stående delen under den 10-årsperiod som lånen löpte; 2) nedsättning genom avskrivning av den statliga amorteringsdelen med samma procentsats som befolkningstalen sjunkit från lånets ikraftträdande till den 1 januari 1964 samt med ytterligare avskrivning av lånet med 10 procent som kompensation för den orättvisa åldersfördelning som uppstått genom statliga åtgärder för de produktiva åldrarnas förflyttning;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 367) och den andra inom andra kammaren av herr *Ringaby* (II: 434).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

å motionerna I: 367 och II: 434 till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 11 och II: 13 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 527 och II: 641 icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det förefaller oss motionärer som om utskottet inte riktigt hade förstått vilken betydelse samlingslokaler i glesbygderna har. Framför allt tycker vi att utskottet inte har satt frågan i samband med de viktiga näringspolitiska frågor som berörts tidigare i dag i debatten. Den ödeläggelse som nu hotar ett stort antal samlingslokaler på landsbygden kan inte förhindras bara med den hjälp som bygdegårdar, godtemplarlokaler och Folkets hus eventuellt kan få genom de s. k. rekonstruktionsbidragen.

En av anledningarna till att glesbygdskolorna dras med så stora ekonomiska problem är det faktum att statsmakterna inte tillräckligt värdesatt den kulturgränning som enskilda människor utfört för att skaffa samlingslokaler i glesbygderna. Statsbidragen var mycket snålt tilltagna redan från början och olösliga ekonomiska svårigheter uppstod för initiativtagarna till sådana lokaler. Bestämmelserna har dessutom kringgärdats med en sådan mängd restriktioner, att de som verkligen lyckas utverka statsanslag måst vara utrustade med en ovanligt seg vilja och vara beredda till stora personliga offer.

Hur stort anslagsbehovet är framgår av att det för närvarande finns ansökningar som uppgår till mer än hälften av de anslagsbelopp som anvisats under den senaste tioårsperioden. Dessutom beräknar man att det finns en dold efterfrågan på minst 80 miljoner kronor. Då kommer man inte långt med de be-

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

lopp som kan erhållas i form av rekonstruktionsbidrag. Ett hinder för erhållande av sådana bidrag är för övrigt den omständigheten att enligt bestämmelserna rekonstruktionsbidrag kan erhållas endast under förutsättning att kommunen i »väsentlig omfattning» lämnar bidrag till företagets rekonstruktion. Kommunerna har som bekant så stora ekonomiska svårigheter för närvarande att det är mycket svårt att utverka sådan kommunal medverkan.

Jag hävdar därför att det borde genomföras en sådan förbättring som vi har föreslagit i vår motion och hemställer om bifall till motion II: 13.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 11 och II: 13; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 81 och 82

Lades till handlingarna.

§ 16

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, och

Meddelande ang. plena fredagen den 24 och tisdagen den 28 april

Interpellation ang. ändringar i djurskyddslagstiftningen i syfte att förhindra eller försvåra handeln med stulna djur

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstatligande av Vetenskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 17

Meddelande ang. plena fredagen den 24 och tisdagen den 28 april

Herr TALMANNEN yttrade:

Kammarens sammanträde fredagen den 24 april avses skola avslutas omkring kl. 23.00. Enligt den preliminära planen skall arbetsplena anordnas i båda kammarna tisdagen den 28 april med början kl. 14.00. För att tiden för frågestunderna icke skall sammanfalla tar andra kammarens tisdagsplenum sin början redan kl. 13.00. Sammanträdet avses skola avslutas omkring kl. 18.00.

§ 18

Ordet lämnades på begäran till

Herr LUNDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till naturvårdslag m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter onsdagen den 6 instundande maj.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 19

Interpellation ang. ändringar i djurskyddslagstiftningen i syfte att förhindra eller försvåra handeln med stulna djur

Ordet lämnades på begäran till

Herr LEVIN (s), som yttrade:

Herr talman! Under senare tid har vissa vetenskapliga institutioners uppköp av försöksdjur samt svårigheterna för allmänheten att få insyn i denna uppköpsverksamhet liksom de stora svårigheterna som möter vid försök till efterforskningar av stulna djur, på grund av det förbjudna tillträdet för djurägarna till institutionernas förvaringsplatser för försöksdjur, väckt stor uppmärksamhet. Det är framför allt ett par fall från Lund och Stockholm som nu kommit i blickpunkten och givits stort utrymme i press och på annat sätt. Det är som känt särskilda omständigheter som gjort att just dessa fall kommit att observeras, men alla känner till att denna verksamhet, handeln med stulna katter och hundar, har haft och har stor omfattning utan att de flesta av de bestulna haft möjligheter att fullfölja efterspanandet av sina försvunna djur.

I ett av de betänkanden som avgivits av den år 1953 tillsatta djurskyddsutredningen föreslås en ordning som skulle medge en viss insyn i institutionernas verksamhet i handhavande av försöksdjuren. I det slutbetänkande, som utredningen avgav i december 1963, föreslogs bland annat åtgärder till skydd för bandhundarna, en sak som även den väckt ett mycket stort intresse i vida kretsar i landet. Gång på gång påminnes vi genom press, radio och television om vilket grymt och meningslöst djurplågeri bandhundarna fortfarande är utsatta för på många håll, varför snara åtgärder i enlighet med vad utredningen föreslagit är väl befogade.

Aven i övrigt innehåller de olika betänkanden som utredningen avgivit många och välbehövliga förslag till förbättringar av djurskyddslagstiftningen.

Kommer förslag till ändringar i djurskyddslagstiftningen att föreläggas 1965 års riksdag?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp),
som yttrade:

del rengöringsmedel. Dessa ämnen angriper i första hand växt- och djurvärlden men kan via födoämnen också bli en fara för människor. En öppen och hittills föga beaktad fråga är i vad mån höga koncentrationer av konstgödsel och bekämpningsmedel i förening med en sjunkande multhalt och försämrad jordstruktur kan försvaga eller förändra det biologiska tillståndet i matjorden med åtföljande risker för växternas friskhet och kvalitet och därmed deras användbarhet som föda åt människor och djur. Befolkningens tillväxt och koncentration till stora bebyggelsecentra i förening med den ökade användningen av »obiologiska» ämnen inrymmer skönjbara risker för en kulturens självförgiftning. Angreppen kommer via jord, luft och vatten samt via födoämnen och läkemedel.

Jag är medveten om att ett omfattande arbete är i gång för att bemästra dessa problem. Här skall därför endast ett par frågor beröras.

Avfallsprodukterna från hushåll och industrier kan med nuvarande avlopssystem på ett hygieniskt och effektivt sätt avlägsnas från respektive byggnader och deras omgivning. Man kan säga att problemet är löst fram till respektive reningsverk. Men inte heller längre. Även det högradigt renade vattnet innehåller stora mängder lösta salter. 13 provtagningar år 1960 i Fyrisån vid Flottsund, där ån medför det renade vattnet från Uppsala stad visar att vattnet per liter innehåller 16 mg oorganiskt kväve, 2,7 mg fosfat, 13 mg kali, 16 mg magnesium, 39 mg sulfat, 93 mg calcium, 71 mg natrium och 95 mg klor. Detta är, säger Sven L. Jansson, professor i växtnäringslära vid lantbrukshögskolan, Ultuna, rena växtnäringslösningen jämfört med det ursprungliga åvattnet. Professor Jansson fortsätter:

»Växtnäringsämnen i det renade vattnet vållar vattenvårdsproblem genom att de stimulerar utvecklingen av

Interpellation ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter

alger och högre vattenväxter i recipienterna. Dessas igenväxning påskyndas. Därtill kan den genom vattenvegetationens assimilation bildade organiska substansen vid sin nedbrytning vålla föroreningsproblem — syrebrist och fiskdöd — liknande dem som det organiska materialet i det obehandlade avloppsvattnet orsakar. Det kan inte hjälpas, men så länge som de oorganiska växtnäringssämnena lämnas kvar, blir den höggradiga, biologiska reningen av avloppsvattnet något av en chimär.»

Även om det höggradigt renade vattnet inte medför problem, som för dagen är alltför påträngande, torde det bli nödvändigt att genom forskning och experimentverksamhet söka utvägar för de lösliga salternas avskiljande från det vatten som från reningsverken tillföres vattendrag och sjöar. Dessutom är det ju i praktiken så att mycket avloppsvatten tillföres recipienterna, som inte är höggradigt renat eller inte renat alls.

Mera aktuell är frågan vad man skall göra med de beståndsdelar, som genom sedimentation och biologisk rening avskiljes i reningsverken. Detta material som kallas råslam och aktivt slam, har hög halt av organisk substans, men låg halt av lösliga salter. Det är starkt vattenhållande, råkar snabbt i förruttelse, har vidrig lukt och obehagligt utseende samt kan innehålla sjukdomsalstrare. Det måste på något sätt behandlas, så att man utan alltför stora svårigheter kan handskas med detsamma. Så sker för närvarande i reningsverken, även om man inte på något slutgiltigt sätt löst denna del av problemet. Därefter återstår uppgiften att så placera rötslammet att det i varje fall inte kan göra någon skada. Helst bör det komma till nytta. Dessa frågor är inte lösta. Härom skriver professor L. Janson år 1962 i en artikel i Växt-Närings-Nytt:

»De anordningar, som vidtages för

rötslammets bortskaffande, är i jämförelse med själva reningsverkets tekniska standard häpnadsväckande primitiva och ineffektiva. Följden blir att rötslammen vållar svårigheter; reningsverken löper bokstavligen risken att dränkas i rötslam. Panik uppstår, illa genomtänkta och dyrbara nödlösningar måste tillgripas. Stockholms stads nu mycket omdebatterade tippning av rötslam i Östersjön är ett exempel på detta.»

Nyligen har man satt i fråga att forsla rötslam från Stockholm och tippa det i Atlanten. Men förutsatt att alla stora städer runt Atlantens kuster tillgrepp en dylik metod. Fanns det då någon garanti för att inte en del fiskslags yngelplatser och en del stränder förorenades genom att slammet med vind och strömmar koncentrerades inom vissa områden? Uppslaget har en förtjänst. Det visar hur olöst denna fråga är och hur vilset tankarna går.

En annan metod som också diskuterats är att förbränna rötslammet. Denaska som uppkommer att relativt lätt att placera. Då den är rik på fosfor och kalk kan den användas som gödningsmedel. Denna metod kräver emellertid kraftiga förbränningsanläggningar. Dessa kommer i sin tur att alstra luftföroreningar och kräver därtill betydande kontinuerliga kostnader för driften.

Den på lång sikt mest invändningsfria metoden synes vara att rötslammet efter lämplig behandling användes som gödselmedel och därmed återföres till det biologiska kretsloppet. Den nuvarande formen för avfallsprodukternas undanskaffande innebär att stora mängder organisk substans och växtnäringssämnena slutgiltigt berövas åkerjorden. Detta kan bli en fara. Visserligen är det f. n. relativt billigt att tillföra jorden handelsgödsel, men dels måste risken för minskad multhalt och försämrad struktur beaktas och dels finns det en stor mängd ämnen — troligtvis långt flera än vi f. n. känner till — som i

Interpellation ang. användningen och spridningen av avfallsprodukter

små mängder är nödvändiga för växterna och i andra hand för djuren och människorna. Det blir därför allt svårare att på lång sikt garantera växterna en fullvärdig jordmån enbart med tillförsel av handelsgödsel. Kan vi finna ekonomiskt och tekniskt acceptabla metoder att återföra det organiska avfallet och största möjliga mängd av när-salterna till åkerjorden, så minskas riskerna för att vi skall hamna i en återvändsgränd både beträffande renhållningen och beträffande växtodlingen.

För att lösa detta problem behövs en fortsatt forsknings- och försöksverksamhet beträffande rötslammets värde och egenskaper som gödselmedel. Det kräver vidare att man genom forskning, försök och experiment kommer fram till bästa möjliga metoder för rötslammets behandling vid reningsverken, så att det utan onödigt stora kostnader kan transporteras och spridas. Slutligen måste man ha lämpliga tekniska anordningar för avfallsprodukters transport och spridning samt en organiserad samverkan emellan kommunens hälsovårdsmyndigheter och de jordbrukare som skall taga emot avfallsprodukten.

Räknar man i genomsnitt med ett ton substans på hektar och år skulle det för Uppsalas del krävas överenskomelse med ett antal jordbruk, som tillsammans förfogar över 1 500 hektar åker. Lämpligast som mottagare är relativt stora gårdar med kreaturslös eller kreaturssvag drift. För Stockholms del skulle det bli fråga om en areal på 15 000 å 20 000 hektar. Då Stockholms län och stad har omkring 140 000 hektar åker bör det inte ens för stockholmsområdet vara omöjligt att ordna saken vad beträffar mottagaresidan.

Den fråga som här berörts är inte ny och ej heller förbisedd av riksdagen. Vid 1963 års riksdag förekom motioner i detta ämne av professor Osvald m. fl. De hörda myndigheterna tillstyrkte motionerna eller uttalade sig positivt. Allmänna beredningsutskottet

tillstyrkte inte motionen men hade en positiv skrivning och föreslog att vad som anförts skulle i en skrivelse givas tillkänna för Kungl. Maj:t.

Frågan är väl därför inte om något skall göras utan när, hur och med vilken kraft problemet skall angripas. Uppenbarligen är det så att detta problem berör ett flertal myndigheter. Det gäller naturvården, jordbruket, avloppstekniken, samhällsplaneringen etc. Därmed föreligger risken att ingen myndighet utifrån sin intresseinriktning och sitt kompetensområde kan taga hand om hela frågan. Självfallet vill eller kan inte heller någon part satsa tillgängliga anslag för syften som går utöver dessa i lag och instruktioner fastställda uppgifter.

Det måste därför ankomma på Kungl. Maj:t att ställa anslag till förfogande för en forsknings-, försöks- och upplysningsverksamhet, som omspannar problemets alla sidor. Även vissa tekniska problem måste lösas. Det gäller bl. a. avfallsprodukternas behandling och transport. Först när detta är klart, kan organisationsproblemet mera definitivt lösas och möjligen vissa författningsbestämmelser behöva utfärdas.

Med stöd av det ovan anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet eller det statsråd som skall handlägga frågan få framställa följande interpellation:

Kan man förvänta att herr statsrådet under den närmaste tiden tillsätter en kommitté eller arbetsgrupp, som får i uppdrag att söka utreda och lösa de problem beträffande användning och spridning av avfallsprodukter som berörts i motiveringen till denna motion?

Är herr statsrådet beredd utverka att en dylik kommitté eller arbetsgrupp utrustas med erforderliga medel och så allsidig expertis att den själv eller genom utläggande av konkreta uppdrag beträffande forskning, försök och konstruktionsarbete kan nå ett så snabbt

Interpellation ang. prövning av ett vakuumsystem för avloppsledningar

resultat som de naturliga förutsättningarna medger?

Denna anhållan bordlades.

§ 21**Interpellation ang. prövning av ett vakuumsystem för avloppsledningar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp), som yttrade:

Herr talman! I en motion 1956, II: 359, som rörde frågan om friare bebyggelse på landsbygden, påpekade jag hur ogynnsamt det var att t. o. m. bygande av enfamiljshus ute på landsbygden alltmer blev beroende av anslutning till våra konventionella avloppssystem med vattenklosetter. »Det kan väl», skrev jag, »inte överstiga de nutida ingenjörernas förmåga att i detta fall skapa ett alternativ. Därmed bör ej heller avloppsledningar i övrigt vålla några större svårigheter.»

Det var ej vid den tiden känt att ingenjör Joel Liljendahl arbetade med konstruktion av en ny klosett. På hösten 1957 beviljade regeringen ingenjör Liljendahl ett forskarlån på 300 000 kr., ett halvår senare hade världspatent säkrats på den nya uppfinningen. Sedan har uppgifter gång efter annan varit synliga i pressen.

Liljendahlsystemet förutsätter att klosettavfallet och bad-, disk- och tvättvatten, BDT-vatten, bortföres i skilda ledningar. Systemets anhängare gör gällande att BDT-vattnet inte behöver bli föremål för någon rening. Det innehåller, framhåller man, mindre föroreningar än det högrgradigt renade vatten, som släpps ut från våra reningsverk. Det bör därför utan svårighet kunna mottagas även av recipienter med relativt svag kapacitet eller i vissa fall uppsugas av marken. Det framhålls också att BDT-vattnet utan några risker från hygienisk synpunkt skall kunna släppas ut i de ledningar, som mottager takvat-

ten samt dräneringsvatten från byggnadens närmaste omgivning. Mest besvärande beträffande BDT-vattnet synes de alltmera använda syntetiska tvättmedlen kunna bli. Detta är förmodligen ett problem, som i fortsättningen måste uppmärksammas, oavsett vilket avloppssystem som användes.

Såvitt jag kunnat utläsa ur för mig tillgängligt material kan frågorna om BDT-vattnets belastning med salter och andra ämnen inte betraktas som definitivt avgjorda. Därför kräves fortsatt forskning och en opartisk bedömning av denna fråga.

Liljendahls klosett bygger på vakuumsystem. Det förutsätter en vakuumpump och en effektiv slutventil vid mottagningsstället. Varje spolning omfattar en så liten del vatten att hela vattenmängden inte blir mera än ca 8 l per person och dygn. Det är ungefär den vattenmängd, som den konventionella klosetten kräver för en spolning. Genom att klosettavfallet, som motsvarar ca 75 % av den totala mängden föroreningar från bostadsområdena, blandas med en så liten mängd vatten och bortföres i särskilda ledningar blir behandlingen av detta avfall vid reningsverken i hög grad förenklad. Av kvävet finnes 95 % i klosettavfallet.

Härtill kommer att man kan använda ledningar med väsentligt klenare dimensioner än i det konventionella systemet. Vid Stäket är klosetterna från 28 enfamiljsvillor kopplade till en 2" plastledning. Detta försök har pågått i flera år. Vakuumsystemet förutsätter inte att man i ledningar inomhus alltid måste ha fall. Detta ger större frihet vid planeringen. Här till bidrar också de klenare rördimensionerna.

Här nedan lämnas en förteckning över anläggningar, som är i drift, under utförande eller föremål för projektering.

Anläggningar under drift

År 1957: Anläggning för en villa, J. Liljendahl, Gyllenstiernas väg 8, Stäket.

Interpellation ang. provning av ett vakuumsystem för avloppsledningar

År 1958: En anläggning som betjänar ett sjömanshem med en mindre restaurang samt en idrottsanläggning anordnad för sjöfolk. »Handelsflottans Välfärdsråd», Djurgården, Stockholm.

År 1959: Tillämpningsområde för 28 villor i Iljansboda, Stäket. Järfälla kommun i samråd med Länsbostadsnämnden Stockholms län.

År 1959: Anläggning för en villa. Arkitekt Anders Herneck, Kristinedal, Uddevalla.

År 1960: Anläggning för bensinstation och parkeringsplats vid Johanneshovs Isstadion. Nynäs Petroleum, Nynäsvägen—Sandstuvägen, Stockholm.

År 1960: Villa för sommarvistelse. Civilingenjör H. Birke, Stattnäs, Nynäshamn.

År 1962: Anläggning för gruvstuga (matsal). LKAB nivå 380, Kiruna.

År 1962: Anläggning för skola (500 elever). Nonoalco, Mexico City, Mexico, Mexikanska Staten.

År 1963: Anläggning för kontorshus. Allmänna Ingenjörskyrån. Kraftkontoret. Artillerigatan 42, Stockholm.

År 1963: Manskaphus, kompressorbyggnad, Leveäniemi, Svappavaara, LKAB, Kiruna.

Toalettanläggning (19 toaletter) för badplats, Hästhagen, Örebro, Örebro Stad.

40 villor för fritidsvistelse. Instön, Ramstrand, Bohuslän.

Anläggningar under utförande

Kommunalhus och bostadshus, kv. Fredrik, Bromsten. Stockholms Stads Fastighetskontor. Beräknas färdigt under maj 1964.

Anläggning för bensinstation, Johanneshov. Nynäs Petroleum, Nynäsvägen, Stockholm.

500 bostadslägenheter. Nonoalco, Mexico City, Mexikanska Staten.

Sjukhus. Sandilands, Bahamas. The Public Works, Nassau, Bahamas.

Sekundär- och tertiärkrossverk. Sovringsverk och verkstadsbyggnad. Leveäniemi, Svappavaara. LKAB, Kiruna.

Anläggningar under projektering

Lövsta Upptagningshem, Åkersberga inom Vallentuna kommun. Stockholms Stads Fastighetskontor, Stockholm.

I-etappen (ca 9 000 lägenheter) utbyggnad av Tijuana, Mexico. Mexikanska Staten.

Liljendahlssystemet har alltså i viss inte obetydlig utsträckning prövats. De flesta anläggningar är dock relativt nya. Man måste vidare beakta att det är fråga om en testning samtidigt som utvecklingsarbetet pågår.

Självfallet har ingenjör Liljendahls system blivit olika bedömt. Så har det under tidernas lopp varit med många uppfinningar. Det gamla konventionella avloppssystemet med allt vad det rymmer bäres upp av mäktiga ekonomiska intressen och invanda arbetsformer i fråga om projektering och anläggningsverksamhet. Reformen inom själva byggnadsverksamheten — och det nya systemet förutsätter sådana — synes inte heller vara lätta att genomföra. Å andra sidan visar den ovan lämnade förteckningen över anläggningar att vakuumklosetten är föremål för ett stort positivt intresse både i vårt land och i andra länder.

Naturligtvis är det svårt för den som inte är fackman att taga en bestämd ståndpunkt till ingenjör Liljendahls uppfinning. Det är ju inte heller nödvändigt, inte ens önskvärt. Vad frågan från samhällets synpunkt närmast gäller är huruvida tiden är mogen för en objektiv provning av vakuumsystemet i större skala. Så är enligt min mening fallet. Det är tre stora frågor, som var för sig rymmer åtskilliga delproblem, vilka bör besvaras. Den första gäller hur ett fullt utvecklat Liljendahlssystem skulle återverka på byggnadsmetoder och byggnadskostnader. Den andra frågan gäller systemets kostnad, funktion och driftsäkerhet fram till reningsverket. Den tredje frågan som bör besvaras är hur systemet återverkar i fråga om metod, teknik och kostnad på reningsfrågorna

Interpellation ang. möjligheterna för gammalsvenskbybor att återförenas med anhängarna i Sverige

och de från markvården och växtodlingens synpunkt nyttiga ämnena återförening till det biologiska kretsloppet. Jag hänvisar i detta fall till en del synpunkter som framförts i en annan denna dag lämnad interpellation.

Även om ingenjör Liljendahls system inte skulle kunna ersätta vårt nuvarande avloppssystem i större befolkningscentra, kan det ändå visa sig vara värdefullt för skärgårdssamhällen, fritidsområden och mindre gruppbebyggelse ute på landsbygden. Mycket talar för att detta system blir väsentligt billigare i anläggning och skonsammare mot miljö vid dessa former av bebyggelse.

Med tanke på de kostnader, som ordnandet av sanitetsanläggningarna medför, och de risker från miljö och naturvårdssynpunkt, som det ökade trycket från våra tätorter medför, måste det betraktas som en angelägen uppgift för statsmakterna att vidtaga sådana åtgärder att ingenjör Liljendahls system blir prövat.

En möjlighet borde vara att man utvalde två inte alltför stora samhällen, som i olika avseenden vore så lika varandra som möjligt i allt som rör de sanitära frågorna och byggde ett konventionellt avloppssystem i det ena samhället samt ett Liljendahlssystem i det andra. Självfallet bör då personer, som har en positiv inställning till vakuumsystemet, få möjlighet att i samarbete med ingenjör Liljendahl ombesörja planläggning och utförande av vakuumsystemet medan jämförelse och bedömning av resultaten bör göras av en opartisk arbetsgrupp. Allsidig sakkunskap och olika myndigheter och intressenter, som har med dessa frågor att göra, bör på ett eller annat sätt vara inkopplade.

Förmodligen kan det tänkas andra arbetsformer än den här nämnda. Det väsentliga är att en objektiv bedömning snarast möjligt kommer till stånd.

Med stöd av det ovan anförda hemställer jag om andra kammarens till-

stånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet eller det statsråd som skall handlägga frågan få framställa följande interpellation:

Vill herr statsrådet medverka till lämpliga åtgärder för att få till stånd en opartisk prövning av ingenjör Joel Liljendahls vakuumsystem och till att denna prövning jämväl får omfatta konsekvenserna i fråga om byggnadskostnaderna och naturvårdens problem?

Denna anhållan bordlades.

§ 22**Interpellation ang. möjligheterna för gammalsvenskbybor att återförenas med anhängarna i Sverige**

Ordet lämnades på begäran till

Herr RIMMERFORS (fp), som yttrade:

Herr talman! Vid upprepade tillfällen har de s. k. gammalsvenskbybornas situation aktualiserats inför Sveriges regering och riksdag. Gammal-Svenskby, som på ryska heter Verbivka, d. v. s. Pilträdsbyn, ligger mellan Nikopol och Berislav i Sydryssland. Här, på den ukrainska slätten, bosatte sig 1782 en svensk folkspillra, som närmast kom från Dagö.

Den stora hemflyttningen till Sverige skedde 1929 genom den svenska regeringens och Svenska röda korsets försorg. Några blev kvar och några återvände rätt snart till Ryssland.

Sedan åtskilliga år har vissa medlemmar av den svenska kolonien i Ukraina hos de ryska myndigheterna anhållit om tillstånd att resa till Sverige för att här förenas med sina anhängare. Vid vissa tillfällen har de ryska myndigheterna ställt i utsikt individuella utresetillstånd, men det har hittills alltid slutat med avslag.

Våren 1956, då statsminister Erlander och dåvarande inrikesminister Hedlund

Interpellation ang. möjligheterna för gammalsvenskbybor att återförenas med anhöriga i Sverige

besökte Sovjetunionen, utfärdades en kommuniké, som samtidigt offentliggjordes i Sverige och Sovjetunionen, där det sades att svenskar bosatta i Sovjetunionen skulle beredas möjlighet att resa till Sverige. Eftersom gammalsvenskbyborna i sina identitetshandlingar kallas »ryska medborgare av svensk nationalitet», trodde de att vägen nu skulle öppnas också för dem. Så blev emellertid inte fallet.

Det senaste exemplet, som rymmer åtskilligt av djup tragik, gäller en gammal mor som inbjudits till sin son och hennes familj i Sverige. Modern heter Adolina Christiansdotter Utas och är född 1893. Samtidigt inbjöds också hennes dotter Maria Utas med minderårig dotter samt sonen Emil Utas och dennes hustru. Orsaken till att just denna familj vill utvandra till Sverige är det förhållandet att de inte har några släktingar kvar i Gammal-Svenskby. Däremot har modern fem barn och trettio andra släktingar i Sverige. De ryska myndigheternas enständiga vägran att låta denna mor återse sina anhöriga i sitt gamla hemland har både hos henne och barnen i Sverige skapat förstämning och förtvivlan. Denna känsla av maktlöshet är så mycket större som de lokala myndigheterna i Verbivka velat medverka till en positiv lösning. Bysovjeten i Gammal-Svenskby har visserligen avstyrkt utresetillstånd för de unga familjerna men *tillstyrkt det i fråga om modern*. Trots detta har de ukrainska myndigheterna i Kiev avslagit framställningen.

Då man kan utgå ifrån att saken aldrig prövats i Moskva, återstår bara möjligheten att via den svenska regeringen föra saken till högsta ort. Det måste efter alla de påvisbara förändringarna i Sovjetunionen ligga också

i Rysslands intresse att genom åtgärder som står i överensstämmelse med västerländsk människobehandling ge exempel på vilja till humanitet.

Man kan befara att de ständiga avstyrkandena i Ukrainas huvudstad Kiev aldrig nått Moskva. Med tanke på den större frihet i det östvästliga umgänget som signalerats av regeringschefen Chrustjov vågar man räkna med ett långt större hänsynstagande än under Stalin-tiden till de rent mänskliga omständigheterna. För detta stora rike måste det te sig helt meningslöst att med lagens makt kvarhålla en gammal utsliten kvinna, vars enda längtan i livet är att få återförenas med barn och barnbarn i det gamla hemlandet. Interpellanten är övertygad om att, därest exempelvis dessa individuella utresenärenden förelades den verkliga statsledningen i Ryssland, utgången bara kunde bli en. En sådan angelägenhet borde lämpligen föras på tal vid regeringens samtal med den ryske regeringschefen under det nu förestående statsbesöket.

Med hänvisningar till vad ovan anförts ber jag att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få ställa följande fråga:

Är herr utrikesministern villig att för andra kammaren redogöra för sin syn på möjligheterna att i samband med regeringschefen Chrustjovs besök i Sverige medverka till ett positivt svar på enskilda gammalsvenskbybors hittills avvisade ansökningar att få återförenas med sina anhöriga i Sverige.

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.01.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 22 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1964/65 till Statistiska centralbyrån: Centralt företagsregister m. m. och till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m., jämte vissa motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! I föreliggande utlåtande har statsutskottet behandlat Kungl. Maj:ts framställning om bidrag till skattetyngda kommuner. I anslutning till statsverkspropositionen har väckts två motioner, I: 124 och II: 152, med förslag till ändring av 2 § i den nu gällande förordningen, så att landskapet Hälsingland skulle hänföras till den mellersta av de tre gränsunderlagsområdena, d. v. s. att 70 i stället för 55 skulle få räknas som procentsats.

Gävleborgs län intar en mellanställning i olika avseenden. Länet tillhör odiskutabelt Norrland men skiljer sig från den norrländska strukturen i vissa

avseenden på grund av sitt geografiska läge. Vad vi motionärer har velat fästa uppmärksamheten på är att de båda i länet ingående landskapen uppvisar stora skiljaktigheter. Vi har i vår motion framhållit att Hälsingland ständigt minskar i folkmängd, vilket givetvis medför ekonomiska bekymmer för kommunerna.

Olikheterna mellan de båda landskapen Gästrikland och Hälsingland har också observerats av statsmakterna på olika områden. Fjolårets beslut om viss dispositionsrätt av investeringsfonderna gäller t. ex. Hälsingland men icke Gästrikland, och försöksverksamheten med statsbidrag till industribyggnader — som vi har behandlat tidigare under dagen — har pågått och pågår fortfarande i Hälsingland. Arbetsmarknadsstyrelsen har också på senare tid på andra sätt försökt att förstärka och utöka näringslivet i landskapet. Resultaten härav har inte uteblivit.

Vi motionärer ansåg det därför vara följdriktigt, att staten medverkade även genom att göra bestämmelserna för skattelindringsbidrag mera gynnsamma. Av naturliga skäl jämförde vi då Hälsingland med det i norr angränsande landskapet Medelpad.

Motionerna har varit remitterade till 1958 års skatteutjämningskommitté, och av samtliga i utskottsutlåtandet redovisade tabeller framgår tydligt de stora skiljaktigheter som föreligger mellan Gästrikland och Hälsingland. Däremot har kommittén inte gjort motsvarande uppdelning av Västernorrlands län, varför man kommit till den slutsatsen, att Hälsingland icke intar en så ogynnsam ställning, att det kan anses befogat att hänföra landskapet till högre bidragsgrupp. Det hade givetvis varit

Bidrag till skattetyngda kommuner m. m.

önskvärt att kommittén hade belyst verkliga förhållandet genom att redovisa Medelpad för sig.

Kommittén framhåller i sitt remissvar, att 1965 års vårriksdag kommer att föreläggas förslag till ett nytt bidragssystem. Skulle detta komma att bygga på kommitténs förslag, bör man enligt kommittén ha att räkna med att de ekonomiska problemen för kommuner med svag skattekraft kommer att få en godtagbar lösning. Ja, vissa illavarslande tecken har väl kunnat spåras från kommittén och dess arbete, och även om det kanske är för tidigt att ställa sig pessimistisk tror jag ändå att kommittén kanske har försökt att ingjuta alltför stor optimism. Jag tror inte att 1958 års skatteutjämningskommitté kommer att framlägga förslag som innebär godtagbara lösningar för landets kommuner.

Utskottet har nu följt skatteutjämningskommitténs förslag att inte tillstyrka bifall till motionerna, och vi motionärer får ge oss till tåls i avvaktan på förslaget till ändrade grunder. I motionerna har vi som ett alternativ till ändring av 2 § antytt, att man kanske kunde medgiva kommunerna i Hälsingland rätt att efter ansökningstidens utgång den 31 januari i år inkomma med ansökningar om bidrag för år 1965 samt att Kungl. Maj:t därvid i varje särskilt fall skulle pröva, om skäl förelåg att hänföra någon kommun till högre gränsunderlagsområde.

Utskottet erinrar om att Kungl. Maj:t har sådan rätt, men prövningen kan inte nu komma i fråga, eftersom kommunerna av naturliga skäl inte ansett det vara lönt att inge ansökan med hänsyn till gällande gränsunderlagsbestämmelser. Jag uttalar här den förhoppningen, att motionerna ändå kan ha givit 1958 års skatteutjämningskommitté anledning att ta under övervägande de synpunkter vi anfört samt att kommitténs förslag i sinom tid verkligen blir en lösning som kan godtagas.

Herr talman! För dagen avstår jag därför från att ställa något yrkande.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Bäckmora (cp) och Westberg (fp).

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion i egentlig mening med herr Ekström i Iggesund i detta ärende. Det är ju ett tämligen invecklat tekniskt problem att göra en uppdelning av landet i gränsunderlagsområden med avseende på bidrag till de skattetyngda kommunerna. Jag tror att jag kan nöja mig med att säga, att ett studium av de tabeller som finns redovisade i utlåtandet ger klart vid handen, att det är en väsentlig skillnad mellan Hälsingland och de områden i landet som nu befinner sig i det 70-procentiga gränsunderlagsområdet.

Det finns också andra områden och enstaka kommuner, som med precis samma rätt skulle kunna säga, att de är lika berättigade som Hälsingland att hänföras till det högre gränsunderlagsområdet.

Som herr Ekström själv har sagt, ligger det i Kungl. Maj:ts hand att hänföra områden eller enstaka kommuner till ett högre gränsunderlagsområde, om det visar sig att det finns fog för detta. Jag tror inte man kan säga att det finns så starkt fog i detta fall, eftersom varje sådan indelning — det sades redan när indelningen gjordes — med nödvändighet måste bli mer eller mindre schablonmässig.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag håller med herr Gustafsson i Stockholm om att man givetvis måste tillämpa schabloner. Det kan ju inte vara rimligt att man skapar ett sådant system, att man »rycker loss» kommuner här och där i landet. Men vad vi ville trycka på i motionen var,

Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun

att om Hälsingland skulle hänföras till det övriga Norrland, skulle man få en sammanhängande enhet. Det hade, som jag tidigare sade, varit önskvärt att 1958 års skatteutjämningskommitté hade gjort samma uppdelning av Västernorrlands län i Ångermanland och Medelpad som man nu — vilket vi är glada för — gjort beträffande Hälsingland och Gästrikland. Då skulle det ha visat sig att hälsingekommunerna är i en sämre ekonomisk situation än medelpadskommunerna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 2

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av institut för verkstadsteknisk forskning,

nr 50, i anledning av väckta motioner angående pensionerna vid de av staten övertagna enskilda järnvägarna,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för Chalmers provningsanstalt, m. m., och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till ersättning i anledning av nedläggning av viss tullstation.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3**Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner angående fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av

utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 35 av herrar *Torsten Andersson* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 47 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning av frågan om huvudkontorsandelens storlek vid kommunal beskattning samt om framläggande av därav föranledda förslag till ändring av kommunalskattelagen § 58 i enlighet med motionernas syfte;

dels ock uttala att — i avvaktan på nämnda utredning och den lagändring som därav kunde föranledas — huvudkontorsandelen vid LKAB:s kommunala beskattning ej finge utgöra mer än 5 procent av sagda aktiebolags i Sverige skattepliktiga belopp; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 202 av herr *Hedström* m. fl. och II: 250 av herr *Svanberg* m. fl.

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 35 av herrar *Torsten Andersson* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 47 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., ävensom

2) de likalydande motionerna I: 202 av herr *Hedström* m. fl. och II: 250 av herr *Svanberg* m. fl.,

samtliga motioner angående fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Hedenäset (cp):

Herr talman! Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktions- och huvudkontorskommunerna har aktualiserats i ett antal motioner. Till det föreliggande utskottsutlåtandet är att

Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun

säga, att reciten ger en historisk återblick av intresse. De synpunkter som nu anföres i utskottets skrivning kan vi motionärer i stort sett instämma i. Där emot synes utskottets yrkande inte vara konsekvent mot bakgrund av vad utskottet anfört.

Av reciten framgår att redan kommunalskatteberedningen i sitt betänkande av år 1942 var så tveksam om huvudkontorsandelens lämpliga storlek, att man resonerade om helt borttagande av denna andel. Detta sades »överensstämma med beredningens allmänna uppfattning i fördelningsfrågan». Av intresse är även att riksdagen så sent som 1963 med ändring av Kungl. Maj:ts förslag bestämt, att vid beskattning av kraftverksrörelse huvudkontorsandelen skall utgöra endast 5 procent mot i propositionen föreslagna 10 procent.

Vad som särskilt aktualiserat denna fråga och föranlett motionerna är otvivelaktigt frågan om LKAB:s kommunala beskattning. Huvudkontorsandelen utgjorde där 10 procent fram till omorganisationen 1956.

Vid riksdagsbehandlingen 1956 förelåg ett uttalande från statsutskottet om att man »enligt vad utskottet inhämtat torde kunna räkna med att inom ramer för nuvarande skattelagstiftning möjligheter skall föreligga att bestämma huvudkontorsandelen för det nya LKAB till allenast 5 procent». Det oaktat har regeringsrätten i ett utslag av den 5 juni 1963 fastställt huvudkontorsandelen till 7,5 procent.

Den kommunala beskattningens uppgift är väl uteslutande att finansiera olika serviceanordningar, som det bedömts lämpligt att organisera genom den kommunala samfälligheten. Detta gör även att kraven på olika serviceåtgärder står i ett visst förhållande till antalet invånare. Kostnaderna för undervisning, sjukvård, bostadsförsörjning, vägar, vatten och avlopp etc. står i ett ungefärligt förhållande till antalet in-

vånare. Vissa variationer kan uppvisas, men i stort gäller sambandet mellan behov och antal invånare.

Det kan, synes det mig, mot denna bakgrund inte vara riktigt att 7,5 procent av LKAB:s i Sverige beskattningsbara inkomst skall beskattas i huvudkontorskommunen. Av företagets omkring 7 000 anställda är endast noga räknat 77 anställda vid huvudkontoret, i vilket antal också har inräknats personalen vid kurs- och semestergården ute i Stockholms skärgård. Följaktligen är endast omkring 1 procent av företagets anställda placerade vid huvudkontoret. Kan det då vara riktigt att huvudkontorsandelen skall bestämmas till 7,5 procent, d. v. s. sju gånger så mycket?

Det har upplysts att motivet för den höga huvudkontorsandelen skulle vara det förhållandet, att LKAB tillsammans med TGOJ har ett gemensamt försäljningsbolag förlagt till Stockholm. Detta resonemang är inte heller hållbart. Försäljningsbolaget har nämligen endast 31 anställda. Även om man, eftersom LKAB har den mycket större malmkvantiteten, räknar med 20 anställda för LKAB:s räkning, kommer man fortfarande till slutsatsen att föga över 1 procent av de anställda tjänstgör i Stockholm.

Ytterligare en synpunkt må i detta sammanhang anföras. Att antalet anställda vid LKAB:s huvudkontor är förhållandevis litet är en följd av att företaget sökt decentralisera olika arbetsuppgifter, som i och för sig kunde utföras vid ett huvudkontor, till de olika förvaltningarna. Detta har även lett till att huvudkontoret för detta företag har mindre antal anställda än vad som är fallet vid andra jämförbara företag. Då således åtskilliga huvudkontorsfunktioner inom LKAB är decentraliserade till de olika förvaltningarna, är det orimligt att hela huvudkontorsandelen skall gå till Stockholms stad.

Utskottets skrivning är som jag redan erkänt förhållandevis positiv. På s. 8

Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun

anföres som en tolkning av 58 § kommunalskattelagen: »Fördelningsregeln i 58 § kommunalskattelagen är avsedd att förhindra bl. a. orättvisor av denna art och innebär således att vid fördelningen särskild hänsyn skall tagas till sådana omständigheter som att en viss verksamhet dragit nytta av kommunala anordningar eller att kommunen åsamkats särskilda kostnader för verksamheten.»

Några särskilda kostnader kan Stockholms stad näppeligen ha vållats av att LKAB förlagt sitt huvudkontor dit. Inte heller kan det förhållandet, att företaget högst avlönade tjänstemän personligen blir beskattade i Stockholm vara grund för några särskilda kompensationskrav.

I slutet av sitt yttrande anför utskottet: »Enligt utskottets mening bör vid huvudkontorsandelens bestämmande — därest intresseprincipen skall upprätthållas i den utsträckning som förutsatts vid fördelningsregelns tillkomst — restriktivitet iakttagas när det gäller att gå utöver den för normalfallen fixerade femprocentgränsen. Med hänsyn till det anförda och då den i motionerna aktualiserade frågan torde kunna lösas i rättstillämpningen är utskottet inte berett att medverka till en utredning av den art motionärerna avser.»

Jag vill understryka detta utskottets uttalande och uttala den förhoppningen, att skattemyndigheterna skall observera och rätta sig efter detta, så att vi kan se fram emot en nedjustering av LKAB:s huvudkontorsandel till i första hand 5 procent. Samtidigt som jag uttalar denna förhoppning syns det mig dock som om det hade varit mera konsekvent och säkrare hade givit resultat, om riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t givit sin mening till känna.

Av denna anledning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion II: 47, i vilken även inrymmes det yrkande som gjorts i motion II: 250.

Herr HAMMARSTEN (s):

Herr talman! Eftersom jag är en av dem som står bakom de likalydande motionerna I: 202 och II: 250 samt sedermera haft tillfälle att deltaga i bevillningsutskottets behandling av motionerna och därvid anslutit mig till utskottets förslag vill jag anföra några synpunkter.

Motionsparet har sin uppkomst i det enligt vår mening märkliga förhållandet som kommit att gälla — herr Larsson i Hedenäset var nyss inne på detta — i rättstillämpningen när det gäller fördelningen mellan produktionskommuner och huvudkontorskommuner för LKAB. Eftersom LKAB:s verksamhet i så stor utsträckning äger rum i Norrbotten — något som har sin förklaring i att grundvalen för företaget är de norrbottniska naturtillgångarna — borde fördelningen vara en annan. Tillgängliga siffror rörande de anställdas fördelning mellan produktions- och huvudkontorskommuner är ett ytterligare skäl för motionärernas åsikt, att 5 procents huvudkontorsandel i detta fall måste anses riktigare än nu tillämpade 7,5 procent. De anställdas antal är enligt den senaste verksamhetsberättelsen för LKAB 6 400 anställda i produktionskommunerna i Norrbotten och 77 vid huvudkontoret; av de vid huvudkontoret anställda har cirka 25 procent på grund av företagets bundenhet till produktionen under mycket stor del av året sin verksamhet förlagd till produktionskommunerna.

Under bevillningsutskottets handläggning av motionerna har — såsom framgår av reciten — påpekats att statsutskottet behandlade frågan i samband med LKAB:s förstatisering. I sitt utlåtande nr 155 år 1956 uttalade statsutskottet, utan att ingå på skattefrågorna, att enligt vad utskottet inhämtat man torde kunna räkna med att inom ramen för nuvarande skattelagstiftning möjlighet skulle föreligga att bestämma

Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun

huvudkontorsandelen för det nya LKAB till allenast 5 procent.

Sedan bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 36 — helt i linje med den enligt min mening riktiga praxis som riksdagen tillämpar — förklarat sig inte vilja göra något ställningstagande i fråga om rättstillämpningen, ger utskottet en positiv skrivning, vilken i mycket stor utsträckning tar hänsyn till motionärernas önskemål. Detta tar sig bl. a. uttryck i uttalandet — låt mig understryka det — att enligt utskottets mening »restriktivitet iakttages när det gäller att gå utöver den för normalfallen fixerade femprocentsgränsen».

Jag betraktar utskottets skrivning som så positiv, att jag i nuläget ansett mig kunna biträda utskottets förslag. Att som herr Larsson i Hedenäset vilja föra ut frågan i en — som vi alla vet — lång och tidsödande utredning synes mig mot bakgrund av utskottets positiva skrivning mindre välbetänkt. Fattar riksdagen beslut i enlighet med utskottets enhälliga förslag kommer detta att i praktiken innebära att vi nått vårt mål.

Herr talman! Jag ber att med hänvisning till det anförda och till den föreliggande positiva skrivningen få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i dess betänkande nr 36.

I detta anförande instämde fru Jäderberg (s).

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Efter den senaste ärade talarens inlägg skulle jag kunna inskränka mig till att yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan, som också han gjorde.

Jag vill dock säga att motionerna rönt ett sådant mottagande hos bevillningsutskottet, att det enda som saknas för fullständig tillstyrkan är att utskottet skulle ha tagit ställning till den del av motionerna som rör ett enskilt fall —

något som utskottet avböjt. Motionärerna utgår nämligen från att LKAB skulle beskattas på annat sätt än vad regeringsrätten beslutat. Det ligger i sakens natur, herr talman, att ett riksdagsutskott inte vill göra något sådant. Det vore inte välbetänkt av utskotten att ge sig in på sådana ting.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag skall inte provocera fram någon längre debatt. Jag vill bara säga, att såvitt jag kan bedöma har riksdagen utan vidare rätt att bestämma hur lagarna i fortsättningen skall tillämpas.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 35 och II: 47; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Island för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar,

nr 20, i anledning av väckt motion om ett särskilt kreditinstitut för investeringar i enskilda fritidshem,

nr 21, i anledning av väckta motioner om en aktiv samhällsplanering av glesbygder, m. m.,

nr 22, i anledning av väckta motioner angående utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet,

nr 23, i anledning av väckt motion

Förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

angående riksdagens behov av service för utlandskontakter, och

nr 24, i anledning av väckt motion om livränta till fru Ebba Tranæus;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om lagstadgad skyldighet för politisk organisation att offentligt redovisa sin finansiering,

nr 20, i anledning av väckta motioner om enhetliga avgifter för polismyndighets förvaring av upphittat gods, och

nr 21, i anledning av väckta motioner angående traktamentsersättningen till ledamot av jury i tryckfrihetsmål; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 5

Förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen.

I följande sex, inom riksdagen väckta motioner hade yrkanden om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen framställts, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 27 i första kammaren av herrar *Erik Filip Petersson* och *Harry Carlsson* samt nr 32 i andra kammaren av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Carlsson* i Huskvarna om förbättring av folkpensionärernas ställning i sjukförsäkringen;

2) de likalydande motionerna nr 223 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 295 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* angående åldringsvården; samt

3) de likalydande motionerna nr 592

i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 720 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* angående förtida uttag av folkpension, m. m.

Motionerna under 1) och 3) hade i sin helhet hänvisats till lagutskott. Motionerna under 2) hade i vad avsåge ändring i lagen om allmän försäkring hänvisats till lagutskott och i övrigt till allmänna beredningsutskottet. I den mån motionerna hänvisats till lagutskott hade de tilldelats andra lagutskottet. Motionerna under 3) komme, såvitt de gällde förtida uttag av folkpension, att behandlas av utskottet i annat sammanhang.

I motionerna I: 27 och II: 32 hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om snabb utredning och förslag till innevarande års riksdag till förbättring av folkpensionärernas ställning i sjukförsäkringen».

I motionerna I: 223 och II: 295 hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt förslag till lag om ändring i 4 kap. 3 § lag om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381).

I motionerna I: 592 och II: 720 hemställdes, såvitt nu var i fråga,

»att begränsningen av ersättningen till folk- och förtidspensionärerna för sjukhusvård till 180 dagar upphäves;

att en särbestämelse införes för folk- och förtidspensionärer avseende full ersättning genom försäkringskassorna för läkar- och medicinkostnader;

att riksdagen till vederbörande utskott hemställer att utarbeta och för riksdagen förelägga förslag till lagtext».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 27 och II: 32,

2) motionerna I: 223 och II: 295, såvitt avsåge ändring i lagen om allmän försäkring, samt

3) motionerna I: 592 och II: 720, såvitt avsåge sjukförsäkringsförmånerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin

Förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört, samt

B. att motionerna i samma delar, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Hübinette* och fröken *Wetterström*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt avsåge ändring i lagen om allmän försäkring, ävensom i anledning av motionerna I: 27 och II: 32 samt I: 592 och II: 720, såvitt avsåge sjukförsäkringsförmånerna, måtte för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till lag om ändring i 4 kap. 3 § lagen om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381), av innebörd att i fråga om folk- och förtidspensionärer längsta tiden för erhållande av sjukpenning och ersättning för sjukhusvård skulle utsträckas från 180 till 360 dagar, samt

B. att motionerna i samma delar, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! I lagen om allmän försäkring ingår vissa bestämmelser som samordnar förmånerna från sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen. Enligt dessa bestämmelser har ålderspensionär rätt till sjukpenning och ersättning för sjukhusvård för sammanlagt högst 180 dagar efter det att han har fyllt 67 år. Den som åtnjuter hel förtidspension kan inte få sjukpenning men har rätt till ersättning för sjukhusvård under en tid av sammanlagt högst 180 dagar. För den som har hel förtidspension vid 67 års ålder och då övergår till att uppbära ålderspension skall

de 180 dagarna räknas gemensamt för tid då den försäkrade uppburit sjukpension och ålderspension. Om den försäkrade förbrukat de 180 dagarna som förtidspensionär har han sedan inte rätt till ytterligare sjukhjälpstid när han blir ålderspensionär.

Innan lagen om allmän försäkring trädde i kraft den 1 januari 1963 gällde att ersättning för sjukhusvård utgick under 180 dagar och sjukpenning under 90 dagar för varje sjukdom för sig. Visst medförde bestämmelserna om en enhetlig sjukhjälpstid förenklingar och administrativa fördelar, men för folkpensionärerna kom de att innebära en försämring. Det vore därför rimligt och riktigt att utöka de 180 dagarna till 360.

Denna fråga togs upp i riksdagen förra året, och i år har den framförts i motioner bl. a. från högerpartiet. Jag vill gärna vitsorda att utskottet skriver ytterst positivt. Man hänvisar till 1961 års sjukförsäkringsutredning, som har att verkställa en översyn av sjukförsäkringen, och säger att utredningen enligt sina direktiv bl. a. har att undersöka fördelarna och nackdelarna av en helt avgiftsfri sjukhusvård. Vidare säger utskottet att det »synes erforderligt att frågorna om folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen omprövas mot bakgrund av det nya läge som sålunda kan uppkomma». Det är bara det, herr talman, att utredningar som vi alla vet tar lång tid, och vi vet inte om 1961 års sjukförsäkringsutredning anser sig kunna ge förtursrätt för den fråga som gäller folkpensionärerna. Eftersom folkpensionärerna med rätta känner sig missgynnade, tycker vi att det finns starka skäl för att riksdagen redan nu genomför den ändring som vi har föreslagit. Ären går ju, och även om rättvisa så småningom kommer till stånd blir det ändå många som inte kommer att uppleva den dagen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den till utskottsutlåtan det fogade reservationen.

Förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det kan ju för all del låta bra att såsom sker i reservationen i ett enda penndrag föreslå att sjukhjälpstiden för folkpensionärerna skall utökas från 180 till 360 dagar. Den som besvärar sig med att läsa reservationen upptäcker emellertid lätt, att reservationen innehåller en mycket stor svaghet. Ett bifall till reservationen innebär nämligen inte någon som helst utökning av sjukhjälpstiden för de pensionärer, som utförsäkrats enligt de begränsade bestämmelserna. Med andra ord: den pensionär som redan erhållit sjukhjälp under 180 dagar skulle icke få någon ytterligare sjukhjälp.

Troligen har reservanterna och motionärerna bemödat sig om att komma till rätta med denna svaghet men tvingats nöja sig med att föreslå att denna ingalunda oväsentliga detalj överlämnas till utredning. I reservationen anförs nämligen att den nya lagstiftningen — d. v. s. den lagstiftning som reservanterna föreslår — »torde icke utan närmare utredning kunna ges tillämpning för den som vid lagstiftningens ikraftträdande är utförsäkrad. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att efter utredning framlägga förslag i detta hänseende».

Att en utökning av sjukhjälpstiden till 360 dagar icke skall gälla för de pensionärer, som redan erhållit sjukhjälp i 180 dagar, är till yttermera visso inskrivet i övergångsbestämmelserna.

Jag har det bestämda intrycket, att ett bifall till reservationen skulle göra ont värre. Uppspaltning i kategorier är inte populära åtgärder bland våra folkpensionärer.

Förutom högermotionen, på vilken reservationen bygger, har utskottet även haft att behandla ett par andra motionsyrkanden, som också de berör folkpensionärernas ställning i sjukförsäkringen.

I en motion från kommunisthåll, i denna kammare undertecknad av herr

Hagberg m. fl., föreslås obegränsad sjukhjälpstid för folkpensionärer och full ersättning från sjukförsäkringen för läkar- och medicinkostnader.

I en annan motion, i denna kammare undertecknad av herrar Jönsson i Inge-
marsgården och Carlsson i Huskvarna, yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om en snabb utredning om förbättring av folkpensionärernas ställning i sjukförsäkringen.

1961 års sjukförsäkringsutredning har som bekant att göra en översyn av sjukförsäkringen och de förmåner som är sammankopplade med denna. Bl. a. skall utredningen enligt sina direktiv undersöka fördelarna och nackdelarna med en helt avgiftsfri sjukhusvård. Utredningen skall också undersöka frågan om hur läkemedelsförmånerna bör utformas. Det ligger dessutom inom ramen för utredningens uppdrag att ta upp problem som aktualiseras under utredningens gång.

Utskottsmajoriteten är väl medveten om att frågan om pensionärernas ställning i sjukförsäkringen och utformningen av deras sjukhjälpförmåner är betydelsefull för folkpensionärerna. Vi anser att detta frågekomplex bör behandlas i samband med den allmänna översyn av sjukförsäkringen som redan pågår. Särskilt frågan om fri sjukhusvård kan komma att ställa de nu aktualiserade spörsmålen i en helt ny belysning.

Utskottet har föreslagit att motionerna överlämnas till utredningen att beaktas av denna. Eftersom även reservanterna måste hänskjuta en betydelsefull del av sitt förslag till utredning, förefaller det mig som om det hade varit mest realistiskt av reservanterna att förena sig med utredningsmajoriteten i dess förslag.

Jag vill till sist endast uttala det önskemålet, att sjukförsäkringsutredningen måtte behandla här föreliggande frågor med all den skyndsamhet som är möjlig.

Förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad andra lagutskottet hemställt.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman anmärker på att det förslag som framläggs i reservationen inte utan närmare utredning kan tillämpas på dem som redan är utförsäkrade. Men det är väl inte så ovanligt, herr Anderson i Sundsvall, när det gäller en komplicerad fråga att man inte med en gång presenterar en lagtext. Jag anser att herr Anderson inte har anledning att komma med anmärkning mot det sätt på vilket reservationen utformats.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ville i mitt anförande bl. a. peka på just den omständigheten, att det inte är en särskilt enkel sak att utforma här ifrågakvarande bestämmelser. Detta har även reservanterna medgivit genom att i en väsentlig del av sitt förslag begära utredning.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Som redan framhållits av utskottets ordförande har vi i motion nr 720 i denna kammare rest två särskilda frågor, som hänskjutits till behandling av andra lagutskottet och som kammaren har att ta ställning till i detta sammanhang.

Den ena av dessa båda frågor gäller ett upphävande av den nuvarande begränsningen till 180 dagar av ersättningstiden för sjukhusvård beträffande folkpensionärer och förtidspensionärer. Den andra frågan gäller en begäran att genom en särbestämmelse tillerkänna folk- och förtidspensionärer full ersättning för läkar- och medicinkostnader.

När detta förslag ställdes i fjol avisades det av utskottet och av riksdagen.

Enligt vår mening bör sjukhusvården vara fri. Särskilt viktig är en sådan bestämmelse för gamla och för långvarigt sjuka. Med ålderdomen följer ofta långvariga sjukdomar, såsom hjärt- och kärlsjukdomar, astma, invalidiserande sjukdomar, tuberkulos o. s. v. Det är inte få fall där den nuvarande ersättningstiden om 180 dagar är helt otillräcklig. Har vederbörande vid sidan om sjukvårdskostnaderna utgifter i form av hyra för bostad, underhållsplikt och annat blir situationen mycket svår. Förtidspensionärer, som ju har en lägre ersättning än övriga, drabbas härnäst av begränsningsregeln.

I verkligheten lär knappast en förändring på dessa punkter reellt sett betyda någon ökad belastning för det allmänna. Om nämligen ersättning inte utgår från försäkringen, blir det kanske nödvändigt för socialvården att gripa in i en mängd fall där svårigheter uppstår. Detta har lett till att kommuner fått vidta särskilda åtgärder. Norrbottens läns landsting har sålunda beslutat att ge fri medicin åt alla folkpensionärer och förtidspensionärer.

Problemet måste alltså lösas. Det verkar efter hand att ha blivit ett så svårt problem, att man ansett sig tvungen att lösa detsamma bakom riksdagens rygg. Men det blir naturligtvis inte en bra lösning utan en ganska ofördelaktig sådan, sett ur bl. a. skattesynpunkt.

Nu har, som framgår av utlåtandet, utskottet bättrat sig jämfört med i fjol. Utskottet vill ha hela frågan utredd, och det är enligt min och mina kamraters mening inget orimligt krav. Jag har av utskottsutlåtandet kunnat utläsa, att utskottet utgår ifrån att en utredning kommer att aktualisera viktiga förändringar inom sjukförsäkringen — och förändringar i den riktning som rekommenderats av oss. Även om utskottet förklarar att utredningen skall ske förutsättningslöst, kan jag inte tänka mig att denna utredning genomförs utan att resultera i positiva förslag.

Förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Högerreservationen har brutit ut en del av problemet. Den kategoriklyvning som föreslås av högerpartiet skulle såsom herr Anderson i Sundsvall redan har påpekat innebära nackdelar för många. Detta gör att även om jag kan sympatisera med själva tanken att forcera fram en lösning, anser jag det knappast riktigt att göra det så som högerreservationen föreslår med hänsyn till att sådana viktiga saker som frågan om den fria medicinen och den fria läkarvården icke tas upp där. Jag vill för min del inte minska betydelsen av utskottets i jämförelse med tidigare år ändrade ställningstagande och ämnar därför inte ställa något annat yrkande än utskottets.

Jag kanske får understryka vad utskottets ordförande sade som avslutning på sitt anförande, nämligen att det är nödvändigt att man kommer fram till ett snabbt avgörande i denna fråga. Det är en brännande fråga för många gamla och sjuka människor, och den är verkligen mer än mogen för en lösning.

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Jag är en av dem som står bakom motion nr 32 i denna kammar. Även om utskottets förslag inte innebär ett tillstyrkande av motionen i dess helhet, kan jag ändå konstatera att frågan nu har fallit ett bra stycke framåt. Jag skulle tro att den väg utskottet har föreslagit är en farbar väg för att inom rimlig tid få folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen omprövad och förbättrad.

Vilket resultat som skall uppnås kommer givetvis som här redan har sagts att bli beroende av vad 1961 års sjukvårdsutredning kommer fram till vid sin behandling av frågan. Jag skulle vilja uttrycka det önskemålet, att denna utredning tar upp frågan till behandling inom den närmaste tiden.

I övrigt är allt redan sagt som bör

sägas när det gäller denna frågas allvar och vikt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hübinette och fröken Wetterström.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Wetterström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 157 ja och 30 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 6

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 342, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kam-

Ändring i semesterlagen, m. m

maren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugu ledamöter, tio från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom, än även de ytterligare framställningar, som av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner gjorts eller kunde komma att göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor;

och beslöt kammaren antaga berörda inbjudan.

Ett protokollsutdrag i ärendet justerades och avsändes till första kammaren.

§ 7

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Södertälje (s), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig att hemställa att kammaren måtte besluta att utse tio suppleanter i det särskilda utskottet.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 8

På hemställan av herr andre vice talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrátt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum fredagen den 24 innevarande april företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskottet.

§ 9

Ändring i semesterlagen, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 36 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 februari 1964 dagtecknad proposition, nr 58, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester och

2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 maj 1963 (nr 115) om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås sådana ändringar i semesterlagen att semester inte skall behöva sammanfalla med sjukdomstid eller tid för annan s. k. semesterkvalificerande frånvaro såsom exempelvis repetitionsövning. En arbetstagare, som är sjuk eller inkallad till repetitionsövning under semestern, skall sålunda efter framställning hos arbetsgivaren äga rätt att få sjukdoms- eller inkallelseperioden räknad bort från semestern. Sjukdom skall, om arbetsgivaren så påfordrar, av arbetsgivaren styrkas med läkarintyg eller uppgift från allmän försäkringskassa. Semester, som återstår efter frånräkning, får förläggas till särskild period. Denna skall vara sammanhängande, om arbetsgivaren inte medger annat.

Propositionen innehåller även förslag om sättet för beräkning av semesterlön i vissa fall vid långtidssjukdom.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckt motion

1) nr 48 i andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Landskrona och *Svenning* angående beräkningen av semesterlön och semesterersättning i vissa fall;

Ändring i semesterlagen, m. m.

B. i anledning av propositionen väckta motioner

2) de likalydande motionerna nr 665 i första kammaren av herrar *Augustsson* och *Helge Karlsson*, samt nr 810 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Landskrona m. fl. ävensom

3) de likalydande motionerna nr 673 i första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* och nr 818 i andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.*

I motionerna I: 673 och II: 818 hade hemställts, »1) att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 58 måtte besluta att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skall avse de tre första dagarna av en sjukperiod, 2) att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningsändringar».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 673 och II: 818, måtte bifalla förevarande proposition, nr 58, i motsvarande del;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 665 och II: 810, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i de delar som icke omfattades av utskottets hemställan under A och B;

D. att motionen II: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Hübinette*, som ansett att utskottet under A. bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 673 och II: 818 måtte med avslag å förevarande proposition, nr 58, såvitt gällde 10 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, för sin del antaga paragrafen i den i reservationen angivna lydelsen, innebärande att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skulle avse de tre första dagarna av varje sjukperiod;

2) att samma motioner, i den mån

de icke kunde anses besvarade genom vad reservanten under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Vår gällande semesterlag är bara ett år gammal, knappast ens det, eftersom den är daterad den 17 maj 1963. Redan när denna lag tillkom diskuterades konstellationen sjukdom under semester. Den kommitté som hade sysslat med vår gällande semesterlagstiftning menade att man inte kunde i lag detaljreglera för alla tänkbara fall. Man finge, ansåg kommittén, räkna med parternas eget förnuft och förmåga att komma överens. Departementschefen var helt med på detta, flertalet remissorgan likaså ävensom andra lagutskottet i sitt utlåtande för ett år sedan. Men ändå är man färdig att redan nu föreslå ändring av den endast årsgamla lagen, i trots av att man kunnat konstatera en mycket liberal och smidig praxis i fråga om behandlingen av sjukdomsfall som inträffat under semestertid.

Det förslag som nu föreligger i ärendet innebär alltså bl. a. att var och en som med stöd av läkarintyg, svenskt eller utländskt, kan åberopa sjukdom under semester — om det så är blott för en enda dag — skall äga rätt till motsvarande ny semesterledighet.

Under den remissbehandling som detta ändringsförslag också varit underkastat har det riktats en mycket stark kritik särskilt mot att även enstaka sjukdagar skulle vara utbytesgilla. Bland kritikerna finns sådana institutioner som statens avtalsnämnd, Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges redareförening, RLF, Svenska kommunförbundet och Svenska stadsförbundet, vilken senare organisation frambållit det orimliga i att även några enstaka sjukdagar skulle vara utbytesgilla se-

Ändring i semesterlagen, m. m.

dan vi fått den fjärde semesterveckan, som av statsmakterna inte ansetts behövlig av rekreationsskäl.

Det är ju alldeles klart att den, som drabbas av sjukdom under sin semester, har otur och att det finns alla skäl för att i möjligaste mån försöka gottgöra honom därför. Men jag frågar: Är det verkligen rätt att i en lagstiftning trygga medborgarna mot varje sådan otur, i synnerhet om den är av mycket kort varaktighet, t. ex. ett par dagars sommarförkylning eller någon dags magknip under semestervistelse på en badort vid Medelhavet? Kan man inte tänka sig att en sådan banalitet lämnas utanför lagstiftningen? Ett slikt obetydligt inkräktande på en så pass lång semestertid som fyra veckor borde man väl ändå kunna lämna till parterna på arbetsmarknaden att handsaks med efter eget sunt förnuft och omdöme — vilket departementschefen själv och många med honom ansåg för så kort tid sedan som förra året.

Herr talman! Av dessa skäl yrkar jag bifall till den reservation av herr Hübner som är knuten till andra lagutskottets utlåtande nr 36 och som innebär att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skall avse de tre första dagarna av varje sjukperiod.

I detta anförande instämde herrar Ringaby, Eliasson i Moholm, Nordgren, Darlin, Stiernstedt och Wachtmeister (samtliga h).

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Till en del utgör den proposition, som ligger till grund för andra lagutskottets utlåtande nr 36, en effektivering av en beställning som riksdagen gjorde i fjol, då riksdagen beslöt tillstyrka att repetitionsövning som inträffar under semester inte skall räknas som semestertid. Utöver denna effektivering har Kungl. Maj:t — såsom den föregående talaren framhöll — utvidgat saken och i propositionen tagit med förslag om att även kortvarig sjukdoms-

tid eller annan s. k. semesterkvalificerande frånvarotid, som inträffar under semestertid, inte skall behöva räknas som semester.

Man kan självfallet ifrågasätta om det var nödvändigt att Kungl. Maj:t på sätt som skett utvidgat riksdagens beställning. Jag kan också förstå den betänksamhet hos näringslivets folk, som framgår bl. a. av remissyttrandena. Man misstänker att det kan uppstå krångel och besvärligheter, om semesterfirarna-arbetsdagarna, när de kommer tillbaka från semestern, gör anspråk på att få ny semestertid för en eller annan dag, då sjukdom inträffat.

Inom andra lagutskottet har vi mycket noga övervägt dessa spörsmål vid behandlingen av propositionen. Såsom framgår av utlåtandet, har vi ändå ansett, att man inte skall överdriva svårigheterna. Det är ju i författningen inskrivet, att arbetsgivaren har rätt att kräva, att sjukdomstiden styrkes med läkarintyg. Vi vågar tro, att arbetsdagarna för en eller annan sjukdomsdag, som inträffat under semestern, inte vill underkasta sig det besvär som i våra dagar är förenat med att skaffa läkarintyg. Dessutom föreligger den omständigheten, att de inte heller, vare sig i form av lön eller ersättning från sjuk-kassa, kan få ekonomisk gottgörelse för ytterligare semesterdagar, såvitt inte särskilda avtalsbestämmelser gör det möjligt.

Vi menar att man inte skall överdriva svårigheterna. Lika väl som vi i fjol hyste förhoppning om att arbetsmarknadens parter på ett smidigt sätt skulle komma till rätta med dessa besvärligheter, vågar andra lagutskottets majoritet även nu hysa den förhoppningen att parterna, inte minst arbetstagarparten, skall behandla dessa frågor med det mått av vett, sans och gott omdöme som är önskvärt för att inte onödigt irritation skall behöva uppstå.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ändring i semesterlagen, m. m.

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Det är riktigt att det inte föreligger någon som helst meningsskiljaktighet i fråga om repetitionsövningars inverkan på semester. Jag ger också utskottets ärade ordförande rätt i att det inte föreligger någon meningsskiljaktighet om sjukdom som sådan. Det är bara den där kortvariga sjukdomen reservanten har opponerat emot — och jag har stött denna hans reservation.

Herr Anderson i Sundsvall yttrade också att man kan ifrågasätta om det var riktigt att utvidga riksdagens beställning på sätt som skett. Jag kan förstå hans tveksamhet därvidlag, ty såvitt jag vet har man från arbetstagarpartens sida inte uttalat något som helst önskemål i denna angelägenhet. Vidare hävdar herr Anderson att det relativa besvär, som det innebär att skaffa sjukintyg, skulle medföra att arbetstagarna sannolikt inte bryr sig om att kräva förlängd semester efter en eller ett par dagars sjukdom. Om detta är fallet — vilket det förmodligen är — så är det väl också ett bevis för hur onödigt det är att lagstifta i detta avseende.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Sydow begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit reservationen av herr Hübinette.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr von Sydow begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 29 nej, varjämte 15 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B—D

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion angående föreskrifter om gonorrétest på blivande mödrar,

nr 38, i anledning av väckt motion om ränta å arbetsgivaravgift inom ATP,

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m., och

nr 40, i anledning av väckta motioner om höjning av folkpensionsavgiften; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om dels upphävande av bestämmelserna om minimimått på torsk, dels ock minimimåtten på fisk,

nr 23, i anledning av väckta motioner angående förarbevis vid passagerarbefordran med motorbåt,

nr 24, i anledning av väckt motion om djurägares ersättningsskyldighet, och

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

nr 25, i anledning av väckta motioner om förenkling av fastighetsböckerna.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11**Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till detta utlåtande, därför att jag vill gärna fästa uppmärksamheten vid att ökade anslag till jordfonden bör kombineras med ökade personalresurser i lantbruksnämnderna. Departementschefen har ju behandlat lantbruksstyrelsens anslagskrav synnerligen välvilligt vad beträffar anslagen till jordfonden. Han har faktiskt åskat mera pengar under detta budgetår än lantbruksstyrelsen har begärt. Däremot har departementschefen ställt sig avvisande till en begärd ökning med 500 000 kronor till personalförstärkning.

När utskottet har avstyrkt ett motionsyrkande på den punkten, alltså beträffande nämnda anslagshöjning med 500 000 kronor, så har utskottet till stöd för sitt ställningstagande åberopat, att lantbruksstyrelsen under förra budgetåret överskred sitt avlöningsanslag med inte mindre än 446 000 kronor och att departementschefen nu har uppräknat detta anslag med den summan. Det är tillfredsställande att han gjort det.

För egen del har jag, när jag biträtt utskottets avslagsyrkande, utgått ifrån att departementschefen, om det under

det kommande året skulle uppstå behov av nya överskridanden, är lika välvillig då som han har varit under förra året.

Nu förhåller det sig ju så, att man naturligtvis inte i ett utskottsutlåtande gärna kan uppmäna till överskridanden och inte heller kan beställa sådana. Jag har därför valt att genom en blank reservation fästa uppmärksamheten vid saken och hemställa till departementschefen om en välvillig behandling, om nya överskridanden skulle behövas.

Utbudet av fastigheter till lantbruksnämnderna har nämligen varit mycket stort under senare år och ökat i mycket snabb takt. En aktiv inköpspolitik är nödvändig, om man skall kunna omhänderta all den mark, som utbjuds till försäljning, och sedan få till stånd bärkraftiga enheter av den. För att kunna fullfölja denna uppgift är det tydligen nödvändigt med en förstärkning av personalresurserna i lantbruksnämnderna. Att man inte har tillräckligt med personal har blivit en flaskhals. Lantbruksnämnderna har, enligt de uppgifter jag har fått, ökat sin inköpsverksamhet mycket kraftigt under det senaste året, och man förutser att en lika kraftig ökning kommer att ske framöver. Det gäller inte bara att inköpa fastigheterna utan också att kunna sälja dem. Försäljning av en fastighet kräver betydligt mer tid än ett inköp gör. Man skall planera en ny fastighet, man skall förhandla om priset, och många gånger får man försöka övertyga vederbörande om att det är riktigt att han köper ytterligare en egendom. Säljaren är det däremot i regel lättare att komma överens med. Han är beredd att sälja, och den affären kan i regel genomföras snabbt.

Bristen på personalresurser avspeglar sig inte minst i det förhållandet att de av lantbruksnämnderna ägda fastigheterna vid 1963 års ingång uppgick till 2 005 men vid årets utgång till 2 514. Innehavet hade alltså under 1963 ökat med något över 500 fastigheter. Samma tendens gör sig emellertid också gäl-

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

lande när det är fråga om inköp av de fastigheter som hemjudes till försäljning. Antalet hembjudna fastigheter, som inte kunde köpas därför att lantbruksnämnderna hade för knappa personalresurser, var vid 1963 års början 746. Under året ökade antalet sådana fastigheter och uppgick vid årets slut till 1 193. Läger man samman dels det ökade innehavet av fastigheter som man inte hunnit sälja, dels de hembjudna fastigheter som man inte hunnit köpa, blir antalet ungefär 1 000. Denna ökning beror enligt lantbruksnämnderna på att de saknar personal för att kunna göra dessa affärer.

Den relativt kraftiga ökning av jordfonden som departementschefen föreslår borde därför ha kombinerats med en förstärkning av personalresurserna. Det hade kanske varit bättre om anslaget till jordfonden hade minskats med låt mig säga en halv miljon eller en miljon kronor och personalresurserna i stället hade förstärkts med motsvarande belopp. Så har emellertid inte skett, och jag hoppas därför att statsrådet ställer sig välvillig om lantbruksnämnderna skulle ånyo begära överskridanden av sitt avlöningsanslag.

Eftersläpningen beträffande inköpsmöjligheterna medför en fördröjning av bildandet av bärkraftiga enheter. Detta kan i sin tur innebära att unga människor, som vill satsa på jordbruk, drives bort just därför att tillräckligt stora gårdar inte blir tillgängliga för dem i rätt tid. Om lantbruksnämndernas inköp fördröjes och det blir en ständigt ökande kvot av fastigheter som lantbruksnämnderna sålunda inte hinner att köpa, löper man risken att försäljning kommer att ske till någon annan än lantbruksnämnden. En sådan egendom kanske då säljes till en person utanför jordbrukets krets, låt oss säga till en person som vill köpa fastigheten därför att där finns privata jaktmarker, ett gott fiskevatten etc. Om detta inträffar kan en sådan fastighet för lång tid framöver

vara undandragen rationaliseringsarbetet inom jordbruket.

Jag har, herr talman, endast velat påtala behovet av ökade resurser på personalsidan, så att lantbruksnämnderna snabbt och effektivt kan bedriva sin verksamhet på detta område. Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande i dess helhet.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Frågan om jordbrukets ställning i vårt land och dess möjligheter att framgent fungera som livsmedelsproducent i den utsträckning som behövs för folkförsörjningen är inte bara ett problem för dem som har sin utkomst inom jordbruket. Det är lika visst ett problem för samtliga medborgare här i landet, och det kan framför allt komma att bli ett stort problem för konsumenterna, d. v. s. för oss alla — det är jag angelägen understryka. Vi är ju alla konsument. Den framtida livsmedelsproduktionen måste göras sådan att vårt behov av livsmedel kan tillfredsställas.

Det äger ju rum en kraftig folkökning, och man har beräknat att omkring år 1970 kommer det att finnas cirka 8,3 miljoner människor här i landet. Denna folkökning är ingen unik företeelse för Sverige. Överallt i Europa och den övriga världen pågår en enorm folkökning. Detta i förening med den omfattande nedläggningen av jordbruk i vårt land — cirka 5 000 jordbruk årligen — gör att man blir bekymrad inför den framtida livsmedelsförsörjningen. Skulle det av en eller annan orsak inträffa avspärrningsförhållanden, skulle sannolikt redan nu läget på livsmedelsförsörjningens område vara ganska prekärt.

Enligt en av professor Artur Hansson på Viad gjord beräkning kommer det om endast tre, fyra år att finnas ett underskott på kor, och därigenom uppstår en brist på balans mellan produk-

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

tion och konsumtion. Det behövs ju en tillräckligt stor kostam för att vi skall få kalvar för köttproduktionen. I detta avseende kan inte margarinindustrin ersätta kostammen. Denna utveckling mot en minskad kostam är inte heller något som utmärker endast vårt land, utan den kännetecknar lika mycket ett sådant utpräglat jordbruksland som Danmark. Det kommer sålunda att råda en markant brist på kött både i Sverige och Danmark om endast några år.

När riksdagen går att medverka till utformningen av det svenska jordbruket, är det högst angeläget att man ser till att jordbruket får förutsättningar för den livsmedelsproduktion som är nödvändig ur konsumenternas synpunkt. Jag tror inte att vi behöver påskynda nedläggandet av jordbruksmark; snarare är det motiverat med en fortsatt brukning av de arealer som alltjämt finns kvar.

Strukturrationaliseringen är odiskutabelt ett viktigt led i utformningen av det framtida jordbruket och skogsbruket. Det äskande om förstärkning av jordfonden med ytterligare 35 miljoner kronor, vilket göres i jordbruksutskottets föreliggande utlåtande, är enbart att notera med tacksamhet. Det gäller att ge lantbruksnämnderna möjligheter att köpa de gårdar som är till salu för att ha dem liksom i en jordbank till att lägga samman eller byta med andra och därigenom så småningom åstadkomma en vettig struktur inom jordbruket och skogsbruket.

Det är gott och väl med denna förstärkning av jordfonden. Jag tror dock inte att denna åtgärd gör det möjligt för lantbruksnämnderna att i önskvärd takt fullfölja sina uppgifter. På deras bord ligger i dag många försenade ärenden som alltjämt får vänta på sin lösning på grund av personalbrist, såsom också herr Hansson i Skegrie har nämnt. En förstärkning med sakkunnig personal i och för effektivisering av lantbruksorganisationen är en nödvän-

dig åtgärd som rent av bör komma i första hand.

I debatten om den framtida strukturrationaliseringen av det svenska jordbruket är det, herr talman, ett par frågor jag särskilt vill beröra. De olika värderingsnormer som tillämpas av å ena sidan lantbruksnämnderna och å andra sidan domänverket, eller rättare sagt de olika kapitaliseringsfaktorer som tillämpas av dessa två statens organ och som ger till resultat att de kommer fram till olika värden, är ett irritationsmoment som vi snarast måste komma till rätta med. Ständigt hör man jordbrukare som skall sälja sin fastighet säga: »Jag skall försöka sälja till staten, ty den kan betala bra mycket högre pris än någon annan.» Bara detta utgör ett hinder för en sund rationalisering. Härmed har jag inte sagt att domänverket överbetalar; jag vill bara framhålla den felaktiga värderingsgrund som en av dessa parter tillämpar.

Den andra frågan gäller domänverkets markköp. Jag har ingen anledning, herr talman, att börja en ny debatt i detta ämne. Vi har ju helt nyligen ganska ingående i denna kammare diskuterat dessa problem i samband med ett interpellationssvar. Även om jag skulle ha haft vissa synpunkter att framföra vill jag inte fortsätta en sådan debatt, dels med anledning av de utredningar som pågår, dels på grund av utskottets skrivning i berörda avseende, som jag — i varje fall för dagen — vill tolka som relativt positiv. Jag vill nöja mig med att uttrycka den förhoppningen att detta måtte leda till att, i händelse fastigheter i framtiden är till salu som lantbruksnämnderna anser sig behöva ha såsom rationaliseringsobjekt — antingen just då eller senare — eller sådana som betraktas som bärkraftiga en- eller tvåfamiljsgårdar, domänverket framdeles inte skall kunna göra anspråk på att få köpa sådana fastigheter. Dessa gårdar behövs bättre

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

i det lovliga syftet att skapa en riktig jordarrondering, med bonden som ägare och brukare av den svenska jorden och skogen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till jordbruksutskottets förslag i sin helhet.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I det utskottsutlåtande som här föreligger har jordbruksutskottet också haft att behandla ett par motioner, i vilka vi motionärer påyrkat sådana ändrade regler för tillämpningen av 11 § rationaliseringskungörelsen att densamma på initiativ av länsarbetsnämnd kan utnyttjas för begränsad upprustning av ekonomibyggnad på småbruk, där ägaren av länsarbetsnämnden icke anses lämplig för omskolning på grund av ålder eller annan orsak.

Med den takt, varmed strukturrationaliseringen inom jordbruket pågår, upphör varje dag ett betydande antal småbruk att vara självständigt drivna enheter. Brukarna av sådana fastigheter söker sig ofta över till andra yrken och sysselsättningar. Men det finns inom denna grupp också ett stort antal jordbrukare som kommit till den ålder att de icke gärna kan ge sig ut på någon ny arbetsmarknad eller omskolas för annan verksamhet. Dessa brukare har i regel inget annat val än att stanna kvar på sina ofullständiga jordbruk, och eftersom dessa jordbruk i många fall icke hänföres till bestående jordbruk, är ägaren som regel också uteslängd från möjligheten att erhålla bidrag och lån när det gäller upprustning av byggnader o. d.

I motionerna nr 237 i första kammaren och nr 280 i denna kammare har vi framhållit de problem som dessa människor ställs inför, och vi har föreslagit sådana ändringar av gällande bestämmelser att ägare till och brukare av dessa såsom icke bestående betraktade jordbruk, vilka på grund av ål-

der eller annan orsak inte kan omflyttas eller omskolas, icke skall vara uteslängda från möjligheten att erhålla visst stöd till upprustning av ekonomibyggnader och viss yttre rationalisering.

Tankegångarna bakom dessa motioner innebär inte något försök att riva upp den pågående rationaliseringen inom svenskt jordbruk, utan motionerna syftar endast till en humanare behandling av de kategorier småbrukare som med hänsyn till sin ålder inte gärna kan passas i arbetsmarknaden och inte heller placeras i en ny miljö. Problemet skulle alltså klart avgränsas till att gälla endast denna kategori av icke bestående jordbruk, och stödet skulle närmast vara att betrakta som en hjälp till självpositionering.

I motionerna har också framhållits att den arbetsmarknadsmässiga prövningen av frågor som rör dylikt stöd skulle bland annat ske genom länsarbetsnämnderna och anslutas till arbetsmarknadsorganens planeringsverksamhet. Vi anser också att en sådan åtgärd icke bör utgöra något hinder för strukturrationaliseringen, om enstaka gårdar under en övergångstid får brukas av sin nuvarande ägare och först efter den nuvarande generationens fränfälle inlemmas i angränsande större jordbruksföretag.

Bland de remissinstanser som har yttrat sig över motionerna vill jag också hänvisa till lantbruksstyrelsen, som i sitt yttrande helt och hållet har instämt i motionernas yrkanden.

Jordbruksutskottet har emellertid avstyrkt dessa motioner med hänvisning till bl. a. att det redan nu torde föreligga möjligheter för lantbruksnämnderna att i vissa fall av denna art lämna byggnadsstöd. Jag har dock en alldeles bestämd känsla av att lantbruksnämnderna är mycket restriktiva på detta område.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört om dessa motioner skulle jag en-

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

dast vilja uttala den förhoppningen att lantbruksnämnderna vid prövningen av sådana fall som åsyftas i motionerna ville tillämpa dessa bestämmelser något mera generöst än vad som nu sker.

Jag har därför, herr talman, inte något yrkande.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Herr **STIERNSTEDT** (h):

Herr talman! Även jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation, och jag begärde ordet för att något motivera denna.

Det torde inte råda några delade meningar om att en fortsatt rationalisering av jordbruket är en nödvändig förutsättning för dettas framtida bestånd som en fri och självständig näringsgren och att staten härtill bör lämna sitt stöd i form av hjälp till självhjälp — detta icke minst med hänsyn till den stora eftersläpning som uppstått på detta område. Det är inte min mening att ta upp någon debatt om orsaken till eftersläpningen — som främst gäller jordbrukets byggnadsbestånd — men den torde närmast vara att finna i den bristande lönsamheten, som ej medgivit företagsmässiga avskrivningar och nyinvesteringar, vilket i sin tur har minskat möjligheterna till en successivt genomförd rationalisering. Man har därför fått nöta på det gamla byggnadsbeståndet så långt det gått, även om rationella metoder inte varit möjliga i dessa byggnader.

De krångliga jordlagarna har enligt min mening även varit ett hinder för jordbrukarnas egna initiativ till att successivt utvidga sina arealer och därigenom göra sina jordbruk mera bärkraftiga.

Även om vi således i princip är eniga om att en rationalisering av jordbruket är nödvändig och att staten härtill bör lämna sitt kraftiga stöd, vill jag uttrycka vissa betänkligheter mot de metoder som nu tillämpas inom den s. k. koncentrerade rationaliseringsverksamhe-

ten i Norrland, särskilt med hänsyn till de stora kostnaderna i förhållande till de utvunna resultaten. Jag tänker då främst på de höga administrations- och planeringskostnaderna.

Som framgår av uppgifter i propositionen har intill den 1 oktober 1963 52 rationaliseringsobjekt, innehållande 215 brukningsdelar, godkänts av Kungl. Maj:t. Därav har 108 erhållit tillskottsjord varvid arealen åker ökat i medeltal från 13 till 22 hektar och arealen skog från 67 till 99 hektar. Härtill har tilldelats statsbidrag med 7 296 000 kronor, vilket blir i medeltal 34 000 kronor per brukningsenhet. Men av dessa medel har inte mindre än 1 702 000 kronor avdelats till administrations- och planeringskostnader, vilket i runt tal utgör 8 000 kronor per brukningsdel. I dessa kostnader har inte inräknats löner för personal, som avlönats från vederbörande myndigheters avlöningsanslag och som delvis arbetar med den s. k. KR-verksamheten. Nära en fjärdedel av det tilldelade statsbidraget har således använts till administrations- och planeringskostnader.

En god företagsekonomisk planläggning är självfallet nödvändig innan så stora statsbidrag, som här kommer i fråga, tilldelas. Men det är minst sagt ägnat att förvåna, att denna planering skall behöva dra så stora kostnader som här redovisats.

Nu har det sagts att denna KR-verksamhet endast är en försöksverksamhet och att det är därför den kostar så mycket pengar. Men jag tycker att man borde ägna en del av försöksverksamheten åt att söka sig fram till lägre administrations- och planeringskostnader.

Herr talman! Jag har intet yrkande utan har bara velat göra dessa reflexioner kring detta ärende.

Herr **LINDSTRÖM** (s):

Herr talman! Att reservationerna till detta utlåtande allesammans är blanka tror jag departementschefen, som har

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

lagt fram förslaget för riksdagen, kan tolka som en fjäder att sätta i sin hatt.

Vi känner nog alla de bekymmer som utskottets ärade ordförande uttryckte, nämligen personalbristen ute i lantbruksorganisationen. Men säg mig något område i detta land där vi inte har att brottas med personalsvårigheter — jag vet inte om något sådant område.

Det är alldeles riktigt som utskottets ordförande säger här, att vår personal kanske inte hinner med att värdera och köpa in i den takt som skulle kunna vara möjlig just nu. Vi befinner oss alldeles säkert i en skarv, där utbudet är särskilt stort. Det är i och för sig ett bekymmer, men det skall väl gå över. Vi får också ha med i bilden att vi måste ha nya människor som träder till och tar vara på alla dessa små fastigheter som vi nu är beredda att — för all del med betydande kostnader för statsmakterna — slå samman till större enheter — vilket de i många fall tidigare varit.

Herr Persson i Heden uttryckte bekymmer för vår jordbruksproduktion. Jag delar inte hans farhågor i detta avseende. Ingen kan vara blind för den snabba utveckling som det svenska jordbruket befinner sig i, och jag är övertygad om att vi med effektivare maskiner, kunnigare brukare, bättre och produktionskraftigare djur alltjämt kommer att behålla en produktion av livsmedel, som skapar en försvarlig trygghet vid en eventuell avspärrning.

Herr Eriksson i Bäckmora gav, som jag fattade det, uttryck för ett visst vemod när han konstaterade den snabba nedläggningstakten. Varje generation har väl haft en sådan känsla när den blickat tillbaka. Det ligger en stor livserfarenhet i den bibliska liknelsen om Lots hustru. Jag tror att vi skall ta varning av det exemplet och inte alltför mycket blicka tillbaka utan i stället blicka framåt och med tillförsikt ta itu med problemen.

Jag tillhör ju själv den generation, som nu är i färd med att dra sig tillbaka.

Men jag är alldeles övertygad om att ingen lantbruksnämnd i detta land är så hänsynslös att den inte med nuvarande bestämmelser kan bistå de äldre jordbrukarna med det byggnadsunderhåll, som krävs för att de skall kunna fortsätta fram till pensionsåldern. Jag vet inte något fall där den lantbruksnämnd som jag tillhör satt sig på tvären i sådana situationer som herr Eriksson i Bäckmora berörde.

Herr talman! Med hänsyn till att reservanterna inte har ställt några andra yrkanden än bifall till utskottets förslag skall jag bara med dessa erinringar också be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till den siste ärade talaren, att jag aldrig uttryckte något vemod över nedläggnings-takten i jordbruket. Vad jag var inne på var konsekvenserna av nedläggningen för vissa grupper av brukare, framför allt för dem som nått så hög ålder att man inte kunde räkna med vare sig omskolning eller förflyttning av dem. Jag ansåg att de inte skulle utestängas från möjligheterna till stöd för upprustning av ekonomibyggnaderna.

Jag vidhåller min uppfattning att lantbruksnämnderna är ganska restriktiva på detta område, vilket kan vara förståeligt med hänsyn till den företags-ekonomiska inriktning som verksamheten har och naturligtvis också måste ha, men i denna omställningsprocess måste man också ta mänskliga hänsyn och sådana hänsyn måste inte minst tas när det gäller dagens generation av äldre småbrukare.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindström hade inte behövt begära ordet för att yrka bifall till utskottets hemställan. I mitt an-

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

förande yrkade nämligen jag bifall till utskottets skrivning i dess helhet.

Och det förhållandet att det råder brist på arbetskraft på andra områden tycker jag inte får medföra att vi i detta fall ser mellan fingrarna. Lantbruksnämnderna överskred förra budgetåret sina anslag med nära en halv miljon kronor, och det godkände departementschefen. Det tycker jag tyder på att även departementschefen vill förstärka resurserna, om detta är möjligt. Det är ju dagens melodi på jordpolitikens område att skapa större fastigheter, och om vi skall kunna lyckas därmed måste vi ha tillräckliga resurser.

Till herr Eriksson i Bäckmora vill jag säga att utskottet har tolkat remissinstanserna så att det med nu gällande bestämmelser finns möjligheter att nå vad herr Eriksson i Bäckmora har motionerat om. Om man inte lyckas med det, måste orsaken vara att man inte på ett rätt sätt tillämpar de regler som gäller.

Sedan vill jag till herr Stiernstedt säga att utskottet betraktar KR-verksamheten som en försöksverksamhet i stor skala, och där kan man väl som i all annan försöksverksamhet anlägga både positiva och kritiska synpunkter. Jag tror dock att vi får betrakta verksamheten i Norrland som en positiv insats, som vi bör slå vakt om och fortsätta med framöver.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindström yttrade att han inte kunde dela mina farhågor rörande det svenska jordbrukets möjligheter att i framtiden producera de livsmedel vi behöver. Enligt herr Lindström har vi effektiva maskiner och en god trygghet för att få behålla den produktion vi nu har. Ja, jag skulle bli mycket glad om vi, trots den stora folkökning som kan väntas i vårt land, i Europa och i hela den övriga världen, kunde öka livsmedelsförsörjningen och

följa med i den pågående standardhöjningen. Men vi måste nog där ta fasta på vad experterna anför. Jag nämnde förut om vad professor Artur Hansson på Viad sagt om den köttbrist vi troligen kommer att få vidkännas inom en snar framtid.

Som jag framhöll i mitt förra anförande fordras det ju också en kostam, om vi skall få de råvaror vi behöver i köttproduktionen. Margarinindustrien kan inte skaffa fram de kalvar vi behöver. Måste vi inte också ha en livsmedelsberedskap, likavisst som vi nu har en militär beredskap?

Om nedläggningen av åkerarealen i fortsättningen sker i samma takt som nu, kan våra husmödrar i framtiden bara duka fram kylhuslagrat smör på bordet, för att bara ta ett exempel. Och om vi skall ha en treårig livsmedelsberedskap, som vi måste ha om det skall vara någon mening med den, måste vi så att säga sätta in varorna i ena änden på kylhuslagren och ta ut dem i den andra. Då blir även en mycket stor del av allt kött och fläsk kylhuslagrat, innan vi får det på matbordet, vilket jag är övertygad om att Sveriges husmödrar och konsumenter inte skulle vara trakterade av.

Jag skulle vara glad om utvecklingen blev sådan som herr Lindström skisserade, men det finns ju ändå en optimal gräns för de skördar som kan utvinnas ur våra åkerarealer och för de kvantiteter mjölk våra kor kan producera. Det går inte att pressa den gränsen hur långt som helst.

Herr LINDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! När utskottets ärade ordförande kunde ta kammarens tid i anspråk för att anmärka på mig för att jag lade mig i hans ämbete litet grand, får jag kanske också uppta tiden med att be om överseende med att jag gjorde det. Men jag tyckte att de frågor som behandlas i utskottets utlåtande är av så stor vikt att även en enkel ledamot

Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

av utskottet kunde få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten nämnvärt. Jag hade över huvud taget inte tänkt deltaga i diskussionen, men vad herr Hansson i Skegrie sade i sitt första anförande föranledde mig att begära ordet.

Jag håller med herr Hansson i Skegrie om att arbetskraftstillgången för lantbruksnämnderna är knapp, men jag instämmer i princip i vad herr Lindström anförde. Jag vet inte om herr Hansson gjorde ett överilat uttalande när han hävdade att den nuvarande knappheten på arbetskraft i lantbruksnämnderna skulle kunna medföra att lantbruksnämnderna inte hinner med att köpa in jordbruk som erbjuds dem av jordbrukare och att det då skulle föreligga risk för att dessa jordbruk försäljs till människor som endast är intresserade av jakt och fiske. Yttrandet kan ju inte gärna ha sin grund i bristande kännedom om förhållandena, när det görs av jordbruksutskottets ordförande.

Jag är själv sedan många år ledamot av lantbruksnämnden i Stockholms län, och jag vet att det inte får gå till på detta sätt. Det är lantbruksnämnden som meddelar förvärvstillstånd, såvida det inte föreligger släktskapsförhållande.

Ibland händer det emellertid — förhållandena är kanske speciella i Stockholms län därför att så många jordbruk redan tidigare gått ur jordbrukarhänder — att lantbruksnämnden inte kan köpa ett jordbruk som erbjuds, därför att lantbruksnämnden inte kan betala priset. Den icke-jordbrukare som vill sälja har haft gott om pengar och lagt ned mycket kapital i jordbruket, framför allt i corps de logi. Ingen vanlig bonde kan betala det pris som begärs, och jordbruket kan inte göras lön-

samt och användas i rationaliseringsverksamheten.

Det är det ena fallet. Det andra fallet är att lantbruksnämnden erbjuds att köpa jordbruk som inte kan användas för rationaliseringsändamål på grund av att arronderingen i förhållande till andra jordbruk inte är lämplig. Då får man låta jordbruket gå ur jordbrukarhänder, och lantbruksnämnden avstår från sina rättigheter. Men i alla övriga fall är det lantbruksnämnden som avgör om jordbruket skall inköpas för rationaliseringsändamål eller försälas i annan ordning.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag har inte alls något emot att herr Lindström också yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag fattade honom bara på det sättet att han tolkade reservanternas ställningstagande så, att de skulle vara motståndare till utskottets förslag, och det hade varit en felaktig tolkning.

Herr Trana säger att den kvot som lantbruksnämnderna inte hinner inköpa ingalunda uppkommer på grund av att lantbruksnämnderna har brist på personal. Jag frågar: Vad beror den då på? Det har inte saknats pengar hos lantbruksnämnderna. Orsaken måste finnas någonstans, och enligt de uppgifter lantbruksnämnderna själva lämnat uppkommer ifrågavarande kvot just genom att det tar så lång tid att förhandla med folk när det gäller köp och än mer när det gäller försäljning. Det är detta som gjort att personalen inte räckt till för att administrera inköp och försäljningar.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Men detta innebär ju inte, herr Hansson i Skegrie, att lantbruksnämnderna slänger i väg jordbruket till vem som helst — det innebär

Familjepolitiken m. m.

endast att man får vänta tills lantbruksnämnderna klarat upp saken. Vad jag opponerade mig emot var att herr Hansson i sitt första inlägg påstod att risk förelåg att andra än jordbrukare fick förvärva jordbruken på grund av att lantbruksnämndernas personal inte räckte till.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 12

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader.

Den i memorialet föreslagna voteeringspropositionen godkändes.

§ 13**Familjepolitiken m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels väckta motioner angående familjepolitiken och dels delar av motioner om bättre förhållanden för kvinnlig arbetskraft m. m.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats följande motioner angående familjepolitiken:

1) de likalydande motionerna I: 624 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 771 av herr *Hedlund m. fl.* vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utarbetande av ett familjepolitiskt program enligt i motionerna angivna grunder, avsett att genomföras inom en period av 3—5 år och omfattande:

1. höjning av de allmänna barnbidragen under perioden med 500 kronor per barn,

2. avveckling av de generella bostads-subventionerna och familjebostadsrabatterna och överförande av därigenom inbesparade medel till den allmänna familjepolitiken att användas för för-

bättring av barnbidragsförmånerna i enlighet med vad i motionerna angivits,

3. införande av allmänt vårdnadsbidrag om 1 200 kronor per år till mödrar med barn under viss ålder, förslagsvis omkring tre år, och med högre belopp till ensamföräldrar efter prövning och samordning med andra förmåner i enlighet med vad i motionerna angivits,

4. riktlinjer och grunder för de familjepolitiska åtgärderna, avsedda att sedan ovan nämnda höjningar genomförts säkerställa dels att ytterligare familjepolitiska förbättringar komme till stånd, dels att de familjepolitiska förmånerna bibehölle sitt realvärde, dels att barnfamiljerna erhöle skälig andel av de allmänna standardhöjningarna;

2) de likalydande motionerna I: 627 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 780 av herr *Wedén m. fl.* vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att utredning skulle ske på det familjepolitiska området på sätt som i motionerna angivits,

A. avseende planering av en serviceinriktad och familjevänlig bebyggelse;

B. avseende statsbidrag till familjedaghem;

C. avseende barnpsykologisk rådgivning vid barnavårdscentralerna;

D. avseende inrättande av professur i barnpsykologi;

E. avseende statsbidragsbestämmelserna för familjerådgivningsverksamheten samt i samband därmed frågan om utbildningskapaciteten beträffande kuratorer; samt

F. avseende direktiv till pensionsförsäkringsutredningen att utreda de s. k. hemmadöttrarnas problem m. m.; samt

3) de likalydande motionerna I: 638 av herr *Virgin m. fl.* och II: 766 av herr *Heckscher m. fl.* vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning i syfte

a) att få till stånd en intensifierad forskning om den kollektiva vårdens inverkan på barn,

Familjepolitiken m. m.

b) att bereda familjedaghemsmammorna större möjligheter att förkovra sig för sin fostrarinsats,

c) att utvidga och förbättra undervisningen i familjekunskap i grundskolan.

Utskottet hade upptagit motionerna till samtidig behandling och hade i sammanhanget jämväl behandlat delar av följande motioner, nämligen

4) de likalydande motionerna I: 386 av herrar *Lager* och *Adolfsson* och II: 462 av fru *Ryding m. fl.* i vad gällde i motionsyrkandena under b) och c) gjorda hemställanden om utredning och förslag i syfte

att öka forskningen beträffande förskolebarnen i samband med att man bättre tillgodogjorde sig utländska rön på detta område samt att genom saklig upplysning förmedla resultaten härav till allmänheten samt

att ändra statsbidragsgivningen för social hemhjälp så att den bättre komme att stimulera en kraftig utbyggnad av denna verksamhet;

5) de likalydande motionerna I: 387 av herrar *Lager* och *Adolfsson* och II: 463 av fru *Ryding m. fl.* vari, under hänvisning till den motivering som anförts i de under 4) angivna motionerna, i här ifrågakommande del av motionsyrkandet hemställdes,

att en plan framlades för hur man före år 1970 skulle höja de allmänna barnbidragen till en nivå, som motsvarade $\frac{1}{3}$ av de verkliga barnkostnaderna, samt införa indexreglering av desamma.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av

1) de likalydande motionerna I: 624 och II: 771,

2) de likalydande motionerna I: 627 och II: 780,

3) de likalydande motionerna I: 638 och II: 766,

4) de likalydande motionerna I: 386 och II: 462 samt

5) de likalydande motionerna I: 387 och II: 463,

de under 4) och 5) omförmälda motionerna såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t gäve till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Skoglösa* och *Svanström*, fru *Olsson* samt herr *Magnusson* i Nennesholm, vilka ansett att utskottets motivering i vissa delar bort ha annan, i reservationen angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SKOGLÖSA (cp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag och några andra ledamöter av allmänna beredningsutskottet fogat en reservation, och jag vill med anledning härav framföra några synpunkter.

I motionerna I: 624 och II: 771 har anförts att samhället bör sträva efter att utjämna standardskillnaden mellan barnfamiljer och andra grupper i samhället. Enligt en statistik byggd på 1958 års levnadskostnadsundersökning är kostnaderna för ett barn i en tvåbarnsfamilj 2 700 kronor per år. Räknar man dessutom med skötseln av ett barn i hemmet, kommer man till resultatet att denna kostnad stiger med ytterligare 2 400 kronor per barn.

När man ser på dessa förhållanden måste man fastslå, att stödet till barnfamiljerna är otillfredsställande. I centerpartimotionerna har yrkats att riktlinjer för ett familjepolitiskt program skall uppdragas. I motionerna yrkas vidare på en höjning av de allmänna barnbidragen med 500 kronor under en period av tre till fem år. Vidare yrkar motionärerna att man skall införa vårdnadsbidrag, som skulle utgå med 1 200 kronor per år och barn.

Vi menar i centerpartiet att det är av synnerligen stor betydelse att sådana förhållanden kan skapas för barnfamiljerna, att de inte får det sämre ställt än andra grupper i samhället. Det är nämligen önskvärt och betydelsefullt

Familjepolitiken m. m.

att mödrarna i hemmet kan ta vård om främst de små barnen. Mödrarna bör inte fördenskull utsättas för så stora försäkelser, att de får det sämre ställt än andra medborgare i vårt samhälle.

Enligt reservationen skulle skisserandet av ett konkret familjepolitiskt program vara av betydande värde, liksom fallet varit på andra områden, där man uppgjort program av jämförligt slag.

I sitt utlåtande angriper utskottsmajoriteten både den upprustningsplan som uppgjorts för en period av 3 till 5 år och de riktlinjer som angivits för tiden därefter. Vi är medvetna om att man kommer att invända att det pågår utredningar i dessa frågor och att man fördenskull inte för närvarande skall göra något på detta område. Vi menar emellertid att det i stället, eftersom det nu pågår utredningsarbete i en del av de frågor som berörs i motionerna och i reservationen, skulle finnas stora förutsättningar för att relativt snabbt kunna få fram de upplysningar och det material som fordras för programmets utarbetande. Vi anser också att det för detta ändamål bör tillsättas en parlamentarisk utredning.

Herr talman! Med dessa kortfattade motiveringar ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vi har inom allmänna beredningsutskottet haft att behandla en rad motioner från olika partier, vilka alla tagit sikte på att ge ett bättre stöd åt barnfamiljerna och i synnerhet att hjälpa de mödrar, som nu utför ett dubbelarbete genom att ha både förvärvsarbete och omvårdnad av barn i hemmet.

Det är intressant att konstatera att familjepolitiken vunnit så stor förstäelse inom olika partier. Det har skett en förändring på detta område under bara de senaste åren. Motsättningarna har varit stora, och de är kanske fortfarande stora när det gäller vilka medel man

skall använda. Att partierna tagit ställning efter tycke och smak vid detta tillfälle, såsom t. ex. centerpartiet gjort, har försvårat för oss att bli eniga i dessa frågor. Men det finns dock en allmän vilja att lägga över en större del av våra samlade resurser på barnfamiljerna än man gjort tidigare.

Det finns en samlad vilja från alla partier att åstadkomma något på detta område. Detta visade sig redan 1962, när beredningsutskottets utlåtande om familjepolitiken vann riksdagens bifall. Utskottet krävde en utredning av familjefrågorna och ett ökat stöd till barnfamiljerna. Den hemställan som då gjordes har givit resultat. Den har åtminstone överlämnats dels till familjeberedningen, dels till den sittande skatteberedningen, och den har såvitt vi förstår tagits upp på det sätt som var avsett, nämligen att vinna stöd för åtgärder utöver dem som tidigare varit planerade.

Det har också därefter gjorts en hel del till barnfamiljernas fromma. Det har införts höjda forskottsbidrag och höjda barnpensioner. Det föreligger förslag om vidsträckta sociala studiebidrag, och vi har alldeles nyligen höjt barnbidragen med 150 kronor per år.

I utskottets utlåtande behandlas 10 motionspar, i några fall endast vissa delar av motioner, som i övrigt kommer att handläggas av andra utskott.

Motionerna tar upp förslag om barnbidrag, vårdnadsbidrag, familjebostadsbidrag och även frågan om skatteavdrag. Det har i de flesta fall varit fråga om utredningsförslag, men i en del fall har det också antytts att det varit fråga om förslag till direkta åtgärder. Höjning av barnbidragen har redan riksdagen beslutat om i dag efter utlåtande från andra lagutskottet.

Utskottet har ansett att de förbättringar av familjestödet som nu föreslagits icke kan ligga till grund för ett beslut i dag. Vi hänvisar till att familjeberedningen har en rad av dessa frågor

Familjepolitiken m. m.

under utredning och att skatteberedningen kommer att ta ställning till förändringar i beskattningen, som ger ökade skatteintäkter och även ökade bidrag till barnfamiljerna. Familjeberedningen har också i uppdrag att skissera förslag om ökade kontantbidrag till barnfamiljerna i form av barnbidrag eller vårdnadsbidrag. Vi anser att centerpartiets motion med förslag om att slopa familjebostadsbidraget och i stället öka det direkta barnbidraget bör övervägas tillsammans med andra propåer om ökade bidrag till barnfamiljerna. Det är omöjligt att i dag ta ställning till något av dessa förslag för sig, då olika utredningar inom en ganska snar framtid kommer att framlägga förslag om långt gående reformer.

En annan av de frågor som tas upp gäller daghemmen. I fjol beslutade riksdagen om kraftiga ökningar av det statliga stödet till daghemmen. Även i år kommer riksdagen att ta ställning till förslag om ökning av detta stöd. Sedan i fjol har arbetet att öka tillgången på daghemsplatser i hög grad intensifierats. En särskild arbetsgrupp med representanter från skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen och socialstyrelsen håller på att undersöka möjligheterna att ytterligare öka antalet daghemsplatser.

I en av motionerna har föreslagits att statsbidrag bör utgå även till familjedaghemmen. Det är en fråga som utskottet inte direkt tagit ställning till. Vi har hänvisat till att den frågan utreds av familjeberedningen och räknar med att förslag kommer att framläggas i frågan.

Vi har också hänvisat till att det önskemål som framställts i en högermotion om utbildning av familjedaghems-mammorna torde komma att behandlas av familjeberedningen, som kommer att ta upp daghemsvården i hela dess vidd.

Ett förslag om ökad undervisning i familjekunskap har framställts. På grundskolans schema upptas redan lek-

tioner i detta ämne. Vi har ansett det vara svårt att ta ställning till frågan om antalet veckotimmar i familjekunskap bör utökas. De erfarenheter man kan få av den undervisning som nu bedrivs i grundskolan bör avvaktas. Vi hoppas emellertid på att eleverna skall få fördjupade kunskaper i ämnet och att ökat utrymme skall ges både i grundskolan och i andra skolorformer utan att i dag våga förordna en omläggning av timplanen.

Även frågan om hemhjälp åt barnfamiljerna har tagits upp i en motion. Vi hänvisar till att en proposition om ökat statsbidrag till hemhjälp är att vänta. Vi ansluter oss till familjeberedningens yttrande med krav på att den sociala hemhjälpen även bör byggas ut för barnfamiljerna. Vi anser att någon ytterligare utredning i frågan inte är erforderlig.

Ett av de önskemål vi tar upp gäller barnpsykologisk forskning. Vi förväntar att familjeberedningen i enlighet med det uttalande vi fått från beredningen kommer att ta upp även detta spörsmål.

I en av motionerna har uttalats önskemål om barnpsykologisk ledning på barnavårdscentralerna och att dessa inte bara borde intressera sig för de mycket små barnens vård utan även lämna vägledning när det gäller uppfostran av något äldre barn, en uppgift som i dag ter sig svårare och mer problematisk än den tidigare gjort. Vi är medvetna om dagens brist på den expertis, som behövs för att förse barnavårdscentralerna med personal för psykologisk rådgivning. Vi förväntar att statsmakterna i så snabb takt som det är möjligt företar åtgärder på detta område.

Det har också väckts förslag om en professur i barnpsykologi. Utskottet har icke ansett sig kunna ta ställning till det förslaget, men självfallet är det en fråga av mycket stort intresse.

I folkpartimotionen tar man upp frågan om familjerådgivningen. Familje-

Familjepolitiken m. m.

rådgivningen har ju under de cirka fem år som den bedrivits med statsbidrag varit en försöksverksamhet. Den har ingalunda fått den omfattning man hade hoppats; vi har tyvärr fått familjerådgivning endast på relativt få platser. I folkpartimotionen har föreslagits att man borde ompröva statsbidragsreglerna för familjerådgivningsverksamheten. Utskottet har inte velat gå in närmare på detta problem, men vi är ense med motionärerna om att en översyn av villkoren för familjerådgivningen vore på sin plats. Kanske har man under de fem år som denna verksamhet pågått fått de erfarenheter som behövs för en ytterligare utbyggnad av familjerådgivningen. Utskottet har hemställt att Kungl. Maj:t måtte pröva huruvida så är fallet.

Kommunisterna har i en motion föreslagit att barnbidragen skall indexregleras. Ett sådant förslag har även framställts av centerpartiet. Utskottet har inte ansett sig kunna ta ställning till det förslaget. Det vore enligt utskottets uppfattning meningslöst att på detta sätt ta ställning till en enda detalj i familjestödet, när man inte kan fatta beslut om hela problemkomplexet på en gång. Man kan t. ex. fråga sig, om varje höjning av de indirekta skatterna skall följas av en höjning av barnbidragen. Hittills har det varit fallet; när den indirekta beskattningen har höjts, har vi också höjt barnbidragen. Detta är en fråga av lika stort intresse som frågan om barnbidragens indexreglering. Man kan vidare fråga sig, om varje hyreshöjning skall följas av en höjning av barnbidragen. Det är en fråga som man omedelbart ställer sig när man tar del av centerpartiets förslag om att familjebostadsbidraget skall slopas och att det kontanta stödet till barnfamiljerna helt skall regleras genom barnbidraget. En annan fråga är: Skall vårdnadsbidraget knytas till socialförsäkringen? Vad blir följden av det? Skall vårdnadsbidragen, om villka centerpartiet i sin motion framlägger förslag och som de andra partier-

na också tar upp i sina motioner, bli skattefria liksom t. ex. invaliditetssättningen? Om man inte vill ta ställning till alla dessa frågor, är det meningslöst att föreslå en indexreglering av barnbidragen; man är ju inställd på att barnbidraget, vårdnadsbidraget, familjebostadsbidraget och skatteavdraget för barnfamiljerna tillsammans skall betraktas som *ett* stöd till barnfamiljerna, där de olika momenten får vägas mot varandra.

Utskottet har inte velat ge sig in på en avvägning mellan de olika förslag som framlagts, utan menat att en sådan endast kan ske om man tar upp problemet i hela dess vidd. Frågorna om skattefria barnbidrag, skatteavdrag, indexreglering, värdebeständiga socialförsäkringsförmåner, ändring av skatteskalorna, konsumtionsbeskattning, bostadssubventioner och hyreshöjningar måste tas upp till behandling i ett sammanhang för att en prövning skall ha något värde.

När vi kommit så långt i vårt resonemang, fanns det kanske anledning att undra: Vad är det egentligen centern vill? Vi funderade nog inte så länge på det, ty vi vet att centern över huvud taget vill hävda sig inför höstens val som ett särskilt familjevänligt parti. Ingen vill nog påstå att deras förslag går längre än de övriga partiernas förslag. Ingen — inte ens centerpartisterna själva — vågar påstå att det finns någon möjlighet för riksdagen att bifalla deras förslag utan att ta hänsyn till resultatet av de mycket stora utredningar som nu arbetar. Centerpartiet säger försiktigtvis — centern är ett mycket försiktigt parti som aldrig någonsin slår runt — att de medel som behövs för en ökning av barnbidraget får tas från familjebostadsbidraget. Man redovisar inte vilka ekonomiska följder ett bifall till centerns förslag skulle få, men man säger, att vi under alla förhållanden bör se till att vi har erforderliga resurser. Det är alltså inte något särskilt storartat program man lägger

Familjepolitiken m. m.

fram, och i varje fall har förslaget en del konsekvenser som man inte helt och hållet redovisar. Men på några punkter redovisar man alltför mycket. Det gäller i varje fall ett förslag, som ingen i utskottet utom centerpartisterna oförbehållsamt skulle säga ja till, nämligen att vårdnadsbidraget endast skall ges till de mammor som stannar hemma hos sina barn. Punkt och slut! Man drar en mycket bestämd gräns mellan de mödrar som har förvärvsarbete och de mödrar som ägnar sig helt åt hemarbetet, och man föreslår att vårdnadsbidraget endast bör utgå till de mödrar som är hemma. När vi i utskottet frågade centerpartiledamöterna om detta verkligen var fallet, svarade de först: Ja, det är självklart. När vi sedan frågade dem litet närmare om hur det verkligen förhöll sig, svarade de: Nej, så är det naturligtvis inte. De pratade litet grand fram och tillbaka. Om man emellertid läser centerpartimotionen, framstår det som ganska klart, att motionärerna gör en bestämd skillnad mellan de mödrar som har möjlighet att stanna hemma hos sina barn och de mödrar som har yrkesarbete; motionärerna tar inte samma hänsyn till de senares försörjningsbörda och vårdkostnader.

Det hade nog varit lyckligare om centerpartiet inte heller i detta fall hade gått in så i detalj utan lika litet som på andra punkter gått in på konsekvenserna av sitt förslag. Samma dag som vi i utskottet från alla partiers sida var ense om att försöka skriva oss samman och uttrycka vårt stora intresse för ett rejält stöd för barnfamiljerna, där vi i avvaktan på resultatet av de utredningar som pågår, bortsåg från de olika förslag som framlagts, gjorde centerpartiet en utbrytning. Partiet hade samma dag sitt TV-program, där man ville briljera med sin motion, och det blev då svårt för partiets representanter i utskottet att på morgonen ta avstånd från sina förslag till förmån för en gemensam

skrivning. Jag tror inte att vi betraktar det sättet att agera som särskilt tilltalande.

Vi ser centerpartiets liksom andra partiers motioner i detta fall som uttryck för en verklig vilja att skapa bättre villkor för barnfamiljerna. Men vi ser inte något skäl att tillmäta centerpartiets ansträngningar större värde än de andra partiernas. Att särskilt vilja framhäva centerpartiets ansträngningar är ett litet för enkelt sätt att göra propaganda. Centerpartiet borde i stället kunna samsas med oss, stärka fronten och vara berett att ansluta sig till ett förslag om stöd till barnfamiljerna, även om det familjepolitiska programmet skulle genomföras på kortare tid än 3—5 år, som centern önskar, och även om man inte skulle vara beredd att slopa familjebostadsbidraget och även om man skulle föreslå ett vårdbidrag som är högre än 1 200 kronor.

Det vore skönt att inte se ett av partierna låst i sina positioner utan berett till omprövning och berett att vara generöst och kanske litet mera vidsynt i sina förslag.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att anföra några synpunkter utöver dem som utskottets ärade ordförande så vältaligt framförde. Jag kan fatta mig kort.

Riksdagen har i dag beslutat om en höjning av det allmänna barnbidraget från den 1 juli med 150 kronor per år varigenom bidraget kommer att uppgå till 700 kronor jämnt. Samtidigt rullas hela den aktuella familjepolitiken upp i det utlåtande som allmänna beredningsutskottet avgivit och som här kommenterats. Jag noterar att inget riksdagsparti och ingen enskild riksdagsman har motsatt sig denna höjning av barnbidraget. Det råder alltså allmän enighet om att barnfamiljerna nu står i tur

Familjepolitiken m. m.

för en standardhöjning. Det kan visserligen sägas att denna höjning inte bringar barnbidraget helt i nivå med den standardutveckling som ägt rum under de 15 år barnbidraget existerat. Den 1 juli kommer det kanske att fattas 40—50 kronor i årsbeloppet för att barnbidraget skall vara helt up to date. Men ingen räknar å andra sidan med att samhällets mellanhavanden med barnfamiljerna är slutreglerade med detta. Alla räknar tvärtom med ett ökat familjestöd när allmänna skatteberedningen är klar med den omfördelning av skattetrycket med bl. a. förskjutningar från direkt till indirekt skatt, varom förslag väntas före sommaren.

Dagens barnfamiljer är den främsta produktionsfaktorn i framtidens ekonomi och det är inte mer än rätt att de kommer att få en större del av välförhållandet än vad de nu har och en allmän förbättring av sina villkor. Vi hoppas och tror att de uppgifter om skatteberedningens intentioner, som då och då varit synliga i pressen, är symptomatiska för beredningens allmänna inställning till familjestödet.

Det har här sagts av förste reservanten i hans anförande att barnfamiljernas ekonomi är sämre än andras. Det framgår också av de nya siffror som 1960 års folkräkning släppt ifrån sig. Det visar sig att 6 procent av den vuxna befolkningen försörjer en tredjedel av alla barn under 16 år och att det verkligen föreligger ett behov av utjämning av barnkostnaderna mellan olika medborgargrupper. Hur familjestödet bör utformas, så att barnkostnaderna fördelas mellan en rimlig självrisk, som föräldrarna tar, och en återstod, som vi alla solidariskt tillskjuter, är en fråga som kan besvaras med alternativa lösningar. Årets familjepolitiska motioner, som allmänna beredningsutskottet har behandlat i sitt föreliggande utlåtande, bidrar med en rad olika förslag och uppslag till ett vidgat familjestöd. När man läser dessa motioner i en följd

frapperas man av att de har så mycket gemensamt. Det finns en gemensam grundval av värderingar och idéer att bygga på. När beredningsutskottet granskat motionerna har utskottet remitterat dem till olika pågående utredningar och kommittéer för att ta »blodprov» på det arbete som bedrivs i kommittéerna. Svarsrapporterna visar att det mesta som föreslås av utredningen redan är föremål för debatt och under utredning. Det skulle kunna ge en obehagrad person intrycket att motionärerna och kommittéerna har knuckat idéer från varandra och att de bara tävlar om upphovsmannarätten. Det förhåller sig säkert inte på det sättet. I stället är det så att själva den friska debatten i en demokrati som vår verkar befruktande på hela tankevärlden. Vi får så att säga en rad idébarn gemensamma för de olika åsiktsriktningarna.

Beredningsutskottet har i sin skrivning bl. a. hänvisat till familjeberedningens pågående arbete. Ett flertal av de frågor som upptagits i motionerna är där föremål för undersökningar dels därför att dessa frågor framförts vid tidigare riksdagar, som bestämt utredningar, dels därför att frågorna upptagits spontant i familjeberedningen. De har så att säga fötts i den allmänna debatten. Man brukar säga att en del tankar ligger i luften. Det gäller flera av de frågor som är redovisade i centerpartiets reservation. De är gemensamma för en rad partier. När jag om någon minut får tillfälle att rösta — första kammaren behandlar precis samma ärende just nu — kommer jag emellertid att rösta emot reservationen. Det beror inte på att jag ogillar tankegångarna i den. Det finns mycket som är riktigt i reservationen såsom också beredningsutskottets ärade ordförande lätt förstå att utskottet anser. Men när utskottet hänvisar till att dessa frågor redan är under utredning, kan jag som familjeberedningens ordförande instämma, och jag kan tillägga att vissa re-

Familjepolitiken m. m.

sultat och överväganden är så nära förestående, att ytterligare beställningar hos Kungl. Maj:t är meningslösa. I själva verket är det enbart tekniska svårigheter som har gjort att familjeberedningen inte har levererat sin PM om ökat stöd till barnfamiljerna tidigare — åtminstone denna vecka. Den torde i varje fall framläggas före slutet av denna månad. Det betyder inte att den innehåller utarbetade förslag till familjestödjande åtgärder, ty storleken och omfånget av olika åtgärder sammanhänger med det finansiella utrymme som skatteberedningen preparerar för familjestödet. Men bakgrundsfakta för det principiella stödet framlägges. I medvetande om detta vill jag alltså rekommendera kammaren att låta sig nöja med utskottets skrivning och ge denna sitt fulla stöd.

Herr SKOGLÖSA (cp):

Herr talman! Det var tydligen en ömtålig sak som centerpartiet i sina motioner vidrörde och vågade reservera sig för. Det hördes både på tonen och framgick av aggressiviteten i det anförande som vår annars så synnerligen lugna och sansade ordförande i beredningsutskottet ådagalade här.

Jag skulle för min del bara vilja peka på ett par saker som beredningsutskottets ordförande här talade om. Hon frågade om vårdbidragen skulle vara skattefria, om barnbidragen skulle indexregleras. Ja, det är någonting som centerpartiet har tagit fram i sin motion. Vi har menat att skrivelsen till Kungl. Maj:t bör uppta synpunkter av alla de slag som kan vara värda beaktande. Men när det samtidigt yrkas på en utredning, bör man väl i det sammanhanget prova alla detaljer, alla de olika avväganden som kan göras. Om man läser motionen finner man att där står att alla dessa saker skall provas i samband med skattepolitiska och andra avgöranden som kan inverka.

Så säger utskottets fru ordförande:

Vad vill centern? Jo, den vill inför höstens val föra fram dessa frågor och liksom göra sig bred med detta. Jag skulle vilja fråga fru ordföranden om vi inte redan 1963 kom med förslag om höjda barnbidrag, förslag som då kallades överbud men som en enhällig riksdag i år har accepterat? Är det inte ungefär likadant med alla de saker vi i motionen och reservationen fört fram? Statsrådet Lindström sade att hon inte ogillar tankegången i motionen men att hon inte kommer att rösta för reservationen. Detta om något anser jag vara ett belägg för att det är kloka och riktiga synpunkter som är framförda i motionen och att det inte hade varit ur vägen att prova dem på det sätt som reservanterna här har föreslagit. Jag skulle också kort och gott kunna säga att såväl fru ordförandens yttrande som fru Lindströms yttrande här helt gick i stil med det resonemang som ligger till grund för vad vi i reservationen har velat framföra. Om jag finge uttrycka min mening skulle det vara att såväl ordföranden i beredningsutskottet som fru Lindström borde ha yrkat bifall till reservationen.

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! Jag hade tillfälle att något delta i den förberedande diskussionen vid behandlingen av detta ärende och tar mig därför friheten att göra några kommentarer till denna behandling, som här också berörts av fru Eriksson. Hon kände ett behov av att avleverera en våldsam salva mot centern, icke helt obekant för oss i sådana här sammanhang.

Jag frågar: Varför var fru Eriksson så illa berörd? Är förslagen för bra för att få lov att framföras i annan form än i skriften »Bara en hemmafru»? Varför är man så angelägen om att slå fast att centerpartiet inte är mera familjevänligt än något annat parti? Vi har inte gjort anspråk på att vara detta. Vi har anhängit om objektiv prövning i vanlig ordning i utskottet av de förslag vi

Familjepolitiken m. m.

framställt, och vi har inte anhållit om någon värdering om vilket parti som är mer familjevänligt än det andra.

Fru Eriksson säger att centerpartiet ensamt har mod att framställa förslag i en rad fall i denna utformning. Därefter säger statsrådet Lindström att de förslag som centerpartiet här framställt är vi alla eniga om. Nu frågar jag mig: Vilken av damerna skall vi tro i sammanhanget?

När det gäller själva sakfrågan sätter fru Eriksson en mängd frågetecken. Hur skall det vara och bli med detta? Ja, det är just därför som vi har anhållit om ett samlat program och om en utredning på en rad punkter som vi också i likhet med fru Eriksson anser vara oklara.

Beträffande skatteutredningens arbete vill jag säga att det väl inte är helt bekant för oss vad som kan komma därur. Eftersom fru Eriksson i Stockholm emellertid här gör vissa antaganden, tar också jag mig friheten att göra det antagandet att beträffande barnbidragens roll vid behandlingen i skatteutredningen det är fråga om att i det sammanhanget kompensera barnfamiljerna för nya pålagor som eventuellt kan drabba dem genom utredningens nya förslag. Det är alltså inte fråga om den reella lyftning av barnfamiljernas standard som vi avser med vårt förslag.

Fru Eriksson säger också när hon berör motionens innehåll en del om vem som skall ha vårdnadsbidragen. Jag måste beklaga den mycket vanliga men underliga ambitionen att lägga in tolkningar och skrivsätt som inte finns i vare sig motion eller reservation. Vi föreslår, står det i motionen, att införandet av ett allmänt vårdnadsbidrag bör ingå i det familjepolitiska reformprogrammet. »Detta bidrag synes böra utgå med samma belopp till alla mödrar med barn under viss ålder, oavsett om det finns ett eller flera barn i aktuell ålder. Bidraget bör sålunda utgå till modern för hennes insats i hemmet.»

Härom säger fru Eriksson att bidraget bör utgå endast till mödrar som stannar hemma. Det är inte vår mening. Jag hoppas att det inte skall råda någon oklarhet på den punkten. Jag vill understryka vad som följer i fortsättningen. I kommentaren har vi klart utsagt, att på grund av den svåra avvägningen anser vi att detta vårdnadsbidrag skall utgå till alla mödrar. Detta är också vårt slutliga yrkande. Jag hoppas att det inte skall behöva bli något mer missförstånd här.

I detta anförande instämde herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Dahlgren* (båda cp).

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I motionen står det att samma belopp skall utgå till mödrar med barn under viss ålder oberoende av om det finns ett eller flera barn i aktuell ålder. Men det står på annat ställe i motionen att bidraget *inte* skall utgå till mödrar, som ägnar sig åt yrkesarbete.

Det skulle vara intressant att höra hur många av centern som håller på det ena och hur många som håller på det andra — skillnaden är ju väsentlig. Men man skall inte fästa sig vid småsaker. Meningen är väl att det ena skall passa den ena dagen, och det andra passa en annan dag.

Herr Larsson i Borrbj säger här, att jag har påstått att det bara är centern som har mod att framställa väsentliga och bestämda krav för barnfamiljerna. Mod! Centerns förslag har snarare varit präglade av vankelmod, ty de är inte alls entydiga. Jag hävdar att det i och för sig inte säger så mycket om vad man vill, när man bara talar om att barnbidraget skall indexregleras, men icke vad som skall ske om familjebostadsbidraget skall försvinna. Har man tänkt sig in i hur detta skulle gestalta sig? Skulle familjebostadsbidraget och hyresregleringen försvinna, de allmänna

Familjepolitiken m. m.

subventionerna försvinna och man där-
efter få höjt barnbidrag?

Jag bara frågar: Skulle barnbidraget
följa med vid hyreshöjningar också?
Skall vårdnadsbidraget anknytas till so-
cialförsäkringarna? Skall det bli stan-
dardsäkert? Skall det bli skattefritt?

Jag pekar på en rad frågor i centerns
förslag som icke är fixerade, medan
centern just vill ge sken av att ha ett
fixt förslag.

Det är väldigt intressant att få veta
att man vill göra upp ett familjeprogram,
men vill man inte göra mer än att ta
de ting i betraktande som centern här
har nämnt, då blir det ett snävt program.
Då har man sagt: Vi tar inte ansvar för
vad som händer i skatteberedningen.
Det är det här vi vill — punkt och slut.
Då kan också hela favören för barnfa-
miljerna äventyras av vad som händer
i skatteberedningen. Det är dock inte
olikt centern att ha en uppfattning i
en beredning och sedan gå ut och häv-
da en annan uppfattning i ett annat
sammanhang.

Vi trodde dock att skatteberedningen
var av den naturen, att vad man där
kom överens om var relativt bindande
för partierna. Och är det så på väsent-
liga punkter, kan vi inte känna oss fria
att skissera ett familjepolitiskt program
som inte tar hänsyn till vad som sker
i beredningen. De andra partierna —
som är lika intresserade av att få ige-
nom sina motioner — avstår från detta
med tanke på att man i dag inte kan
skapa program och se bort från de över-
enskomelser som partierna måste träf-
fa — i bl. a. skatteberedningen.

Jag är realistisk när jag påstår att
centern är intresserad av att framhålla
sig som ett familjepolitiskt parti fram-
för de andra. Man tar emellertid bara
med sina förslag i motiveringen — och
kommer fram till detsamma som övriga
partier: Att ge Kungl. Maj:t till känna.

Vad beträffar min inställning till vård-
nadsbidraget, uttalad i en liten skrift,
så står där uttryckligen att det — jag

kallar det barnförsäkring — är tänkt
som ett bidrag direkt till varje barn.
Sedan bör det vara familjens ensak
om mamman eller pappan har förvärvs-
arbete eller ej. Bidraget bör fästas vid
varje barn. Det är alltså ett förslag
ganska olikt det som centern har häv-
dat.

Herr LARSSON i Borrbby (cp):

Herr talman! Fru Eriksson i Stock-
holm säger att det passar oss att säga
en sak en dag och en annan sak en an-
nan dag. Nu har hon i dag för oss läst
upp en halv mening ur vår motion,
och då frågar jag henne, varför det
inte skulle passa att fortsätta att läsa
upp resten av den meningen samma
dag. Hon slutade sin uppläsning med
en sats om att bidraget inte borde utgå
till mödrar, som ägnar sig åt yrkes-
arbete. Jag fortsätter: »emedan sam-
hället då bör göra insatsen genom barn-
tillsyn e. d. Ur administrativ synpunkt
torde dock en sådan ordning bli kom-
plicerad.» Av den anledningen har vi
under yrkandet i punkten 3 sagt: »in-
förande av allmänt vårdnadsbidrag om
1 200 kronor per år till mödrar med
barn under viss ålder, förslagsvis om-
kring tre år, och med högre belopp till
ensamföräldrar efter prövning och sam-
ordning med andra förmåner i enlighet
med vad i motionen angivits».

Jag hoppas än en gång att vi skall få
slutgiltigt prövat det som står i motio-
nen och det som står i reservationen
och att man inte skall ge uttryck för
några andra tolkningar.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Ju fler gånger centerpartisterna går
upp i debatten, desto bestämdare blir
deras uppfattning! De har tidigare var-
rit vankelmödiga: Herr Larsson i Borrb-
by visste inte riktigt vad han skulle
tycka i utskottet. Nu tycks han ha
den meningen om bidragen till barn-
familjerna att vi inte bör lägga oss i
om modern bidrar till vårdnaden ge-

Effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation

nom att ha förvärvsarbete eller genom att stanna hemma. Det är vi bara tack-samma för.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring av motive-ringen, som föreslagits i reservationen; och fann herr talmannen den förra pro- positionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Skoglösa begärde emel- lertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposi- tion upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller allmänna beredningsutskottets hemstäl- lan i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i re- servationen av herr Skoglösa m. fl.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringsproposi- tionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres- ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans le- damöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Skoglösa begärde emellertid röst- räkning, varför votering medelst om- röstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 153 ja och 27 nej, varjämte 17 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskot- tets hemställan med oförändrad motive- ring.

§ 14**Effektivisering av samhällets rådgiv- nings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation**

Föredrogs allmänna beredningsut-

skottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälp- verksamhet för kvinnor i abortsitua- tion.

Sedan utskottets hemställan föredra- gits anförde

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Bakom den motion vi nu behandlar ligger ett stort antal hän- vändelser i olika former från gyneko- loger, som uttalat stora bekymmer över att de så ofta ställs inför ansökningar om abort, där den sökande utan det sociala motivet — utan att alltså svåra sociala brister föreligger — aldrig skulle ens ha kommit på tanken att begära abort. Hade läkaren haft rejäla sociala hjälpresurser att falla tillbaka på, kunde redan en aktualisering av eventuell abort ha undvikits i ett sä- kerligen mycket stort antal fall.

Jag har känt behov av att såsom mo- tionär i detta ärende betona vikten av att åtgärder nu verkliga vidtages för att förstärka dessa resurser. Det är ett underbetyg åt samhället att det skall förhålla sig på det sätt, som läkarna här har påtalat. Sådana här fall har med säkerhet också starkt bidragit till att tanken på fri abort kommit upp och i varje fall till att den tanken spritt sig, kanske särskilt bland mindre efter- tänksamma och i problemen oinitierade grupper ute bland folket. Om ingen- ting görs åt den här saken, kommer sä- kerligen denna tanke att hållas aktuell även i fortsättningen.

En åtgärd för att minska arbortan- sökningarna är givetvis en upplysnings- verksamhet, som är ägnad att särskilt vägleda ungdomen så att antalet fall, då de kommer i dylika situationer, ned- bringas, men detta sammanhänger gi- vetvis med en förbättring av sexualun- dervisningen, och jag skall inte beröra den frågan nu.

Då en abortsituation uppkommit, bör

Effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation

samhällets hjälpresurser vara så utbyggda och omedelbart stå till kvinnans förfogande under framför allt den första svåra tiden av graviditeten, att hon frivilligt avstår från abort. Helst bör denna stödverksamhet för blivande mödrar vara så känd och effektiv, att utvägen med abort inte behöver tas med i beräkningen. Föreligger trots allt en ansökan om abort från kvinnans sida, bör kontakten med de stödjande organen vara så snabb och intim, att kvinnan omedelbart får den hjälp hon behöver.

Vi motionärer har med tillfredsställelse noterat att såväl medicinalstyrelsen som läkarorganisationerna ställt sig bakom vårt krav på förstärkning av det nuvarande blygsamma anslaget på 160 000 kronor för tillgodoseende, som det heter, av överhängande hjälpbehov åt abortsökande. Det har utlovats att medicinalstyrelsen skall begära mera pengar nästa år — men det har man ju gjort de senaste budgetåren. Man har begärt mera pengar för ändamålet med resultat för all del att de till en början blev en blygsam anslagshöjning och sedan — på grund av denna erfarenhet — ingen höjning alls; jag avser budgetåren 1963/64 och 1964/65. Om medicinalstyrelsen verkligen får socialdepartementet med på en höjning vet vi ju nu ingenting om, även om jag gärna medger att utskottets välvilliga skrivning borde kunna inge goda förhoppningar i den riktningen.

Jag vill understryka angelägenheten av att något här verkligen sker för att radikalt förstärka det ekonomiska stödet åt abortsökande. Det gäller för övrigt inte bara att klara de nödortftiga behoven utan att gripa in med en rikt differentierad hjälp.

Vårt yrkande avser faktiskt också inte bara en höjning av det särskilda anslaget, utan det är enligt vår motion fråga om behov av en effektivisering av rådgivnings- och stödverksamheten

över huvud taget. Men vi säger att detta främst bör ske genom att man ställer ökade ekonomiska resurser till förfogande för den hjälpverksamhet som jag här åsyftar.

Jag skall, herr talman, för att ge ytterligare tyngd åt detta krav referera till en undersökning, som har påbörjats i mars i år och som är byggd på sju särskilda frågor i en enkät till landets 20 godkända byråer för stöd och rådgivning i abortförebyggande syfte. Det har hittills bara kommit in nio svar, men i dem bekräftas det på ett mycket påtagligt sätt att ekonomiska trångmål i många fall är en väsentlig faktor bland abortmotiven, även om dessa trångmål kan vara av ganska olika beskaffenhet. Jag skall av tidsskäl inte referera alla dessa nio svar, även om det vore frestande, utan bara nämna mentalpolikliniken i Göteborg, som meddelar, att vad som vid sidan om de ekonomiska bekymren kanske framstår som än mera dominerande och svårlöst är bostadsfrågan. Vidare anför man behovet av sociala hjälpanordningar såsom daghemsplatser, familjedaghem, speciella daghem för skiftesarbetande mödrar, barnvänliga arbetsplatser och vilo- hem för mödrar med barn under skolåldern.

Det finns som sagt ytterligare åtta svar och där pekar man genomgående på behovet av en förstärkning av de ekonomiska hjälpresurserna, så att man verkligen kan sätta in kraftigt ekonomiskt stöd av olika slag i de fall, då detta bedöms vara erforderligt.

Jag vill med det anförda med allt eftertryck vädja till regeringen, närmast socialministern, att nu på allvar försöka rusta upp och effektivisera den abortförebyggande verksamheten. På grund av det enhälliga utskottsutlåtandet har jag, herr talman, inte något yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Införande av sommartid

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om införande av sommartid.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 764, av fru *Gärde Widemar* och fröken *Elmén* hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om införande på försök av sommartid i Sverige i enlighet med Nordiska rådets rekommendation i ämnet.

Utskottet hemställde att motionen II: 764 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Carl Albert Anderson*, *Widén*, *Tage Johansson*, *Wallmark* och *Carlsson* i Huskvarna, fru *Jäderberg*, herrar *Svensson* i Kungälv och *Hamrin* i Kalmar samt fröken *Anderson* i Lerum, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motion II: 764 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om införande på försök av sommartid i Sverige.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Frågan om införande av sommartid börjar nu bli gammal. Den har vandrat genom Nordiska rådets utredningskvarn. Sedan Danmark enhälligt motsatt sig ändring har frågan fallit i Nordiska rådet och man kan säga att den har nollställts. Vi är alltså tillbaka till utgångspunkten, och man kan dra den slutsatsen att Sverige nu har fria händer att handla som Sverige vill.

Vårt land befinner sig i detta avseende, kan man säga, mellan många eldar. Norge har sommartid från slutet av

Införande av sommartid

mars till slutet av september, d. v. s. under sex månader, och är nu inne i det sjätte försöksåret. I Finland har man östeuropeisk tid, d. v. s. Norges sommartid hela året om. Går man västerut finner man att Storbritannien har sommartid. Dess sommartid sammanfaller alltså med den tid vi för närvarande har. Det finns sålunda ganska många exempel på att man på andra håll kunnat ordna denna fråga i den riktning som reservanterna har föreslagit.

Varför skall man då ändra på klockan? Ja, svaret är ganska enkelt. Man vill så länge som möjligt få del av den tid på dagen då solen lyser som mest. Nog förefaller det mig ganska felaktigt att klockan är 2—3 när solen går upp på sommaren, medan vi själva ligger ganska länge, och går ned vid 9—10-tiden, varvid kvällen blir ganska kort. Om man skall försöka få ut den rätta tiden borde man ställa klockan på 12, när solen står mitt på himlen, och sedan fördela arbetsdagen lika på båda sidor om 12-slaget. Det skulle kanske innebära en ännu radikalare ordning än den som reservanterna föreslår. Man räknar med att införandet av sommartid skulle förlänga den ljusa eftermiddagstiden med 180 timmar under sommarhalvåret. Nu har vi att räkna med cirka 550 timmar i Oslo och i Stockholms-trakten.

Vad som talar för sommartid är framför allt enligt mitt förmenande trivsel-synpunkten. Man skulle med sommartid bättre kunna tillgodogöra sig fritiden. I debatten har även framhållits hälso-synpunkten. Medicinalstyrelsen i både Sverige och Norge har tillmätt denna synpunkt stor betydelse. Mot införandet av sommartid står kommunikationsverkens betänkligheter. Det är besvärligt att ändra tidtabellen två gånger om året. Det är faktiskt svårt att veta hur stor betydelse man skall tillmätta det problemet. På andra håll i världen går det dock ganska bra att ordna den frågan. Onekligen medför det emeller-

Införande av sommartid

tid besvär. För min del skulle jag därför helst se att finsk tid infördes. Jag tror att den lösningen vore den enklaste därför att då kom vi ifrån detta problem.

Att jag inte har framfört denna åsikt i utlåtandet eller i en reservation beror på att jag endast var närvarande vid behandlingen av ärendet men inte vid justeringen av utlåtandet. Jag tror dock att man i beslutet också kan få intyda en begäran att regeringen tar under övervägande att införa östeuropeisk tid. Utskottsminoriteten hemställer alltså om införande på försök av sommartid på det att vissa erfarenheter skall kunna vinnas.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen och inlägger i detta tillstyrkande också den förhoppningen att regeringen allvarligt prövar införandet av östeuropeisk, d. v. s. finsk, tid.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Motiveringarna för denna motion är kanske inte så många. Vad man fäster sig vid är att hälsoskäl talar för att man skall förlänga den ljusa delen av dagen och på så sätt skapa större trivsel, som det står i motionen. Mot förändringen anföres en hel del skäl, och de lär väl komma att framföras här också. Bl. a. vill man på landet inte börja dagen så tidigt. Daggen ligger då ännu våt, säger man, och kreaturen kan visst inte heller börja så tidigt. Kanske vice ordföranden herr Skoglösa kan ange skälen närmare.

Vi hade år 1916 tillfälligt sommartid. När resultaten av erfarenheterna härav summerades visade det sig att människorna på landsbygden var missnöjda, att man sparade på lyse och bränsle, att man fick mera friluftsliv och att man sov mindre. Det är ju ganska blandade erfarenheter, och de utgjorde tydligen inte så övertygande skäl för införandet av sommartid att försöket förnyades

1917. Vi har i stället hållit oss till den gamla tiden.

Vid olika tidpunkter har motioner framlagts om införande av sommartid, och frågan har också kommit upp i Nordiska rådet. De yttranden som Nordiska rådet 1958 infordrade var instämmande från många håll. Arbetsarkyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, luftfartsstyrelsen, telestyrelsen, Svenska turisttrafikförbundet och Svenska turistföreningen förordade sommartid. De som talade mot införandet av sommartid får någon annan räkna upp. Nordiska rådet var inte enhälligt och man rekommenderade då ländernas regeringar att var för sig verka för att man skulle få gemensam sommartid.

Det har gjorts undersökningar rörande vad folk tycker om sommartiden. En Sifo-undersökning visade att även nästan hälften av jordbrukets företrädare — 47 procent — ansåg att sådan skulle vara fördelaktig. I Norge gjordes en liknande undersökning, och där var det ännu fler av jordbrukarna som gillade sommartiden.

Medicinalstyrelsen har särskilt intresserat sig för frågan och gjort en undersökning om förutsättningarna för att införa sommartid. Den framhåller att antalet ljusa timmar skulle öka. Vi skulle få 40 procent mer ljus om vi bor i Skåne, 30 procent mer i Mellansverige och 22 procent mer i norra Sverige. Varje människa skulle sammanlagt få 180 soltimmar mer om vi införde sommartid än om vi behåller den nuvarande tiden.

Medicinalstyrelsen talar också om att man skulle få 10—15 procent mer ultraviolett strålning på sig under sommaren och att detta innebär att man skulle få en mycket bättre hälsa och ett bättre humör, eftersom mörker verkar deprimerande på människor.

Alla dessa skäl är kanhända inte så tungt vägande som de man brukar vilja anföra i riksdagen. Jag undrar ändå, om inte detta förslag visar på en väg som

Införande av sommartid

är lättare att gå än många andra i vår strävan att göra livet ljusare och behagligare att leva för människorna.

Jag vill poängtera att hälsoskäl utgör den främsta motiveringen för förslaget om sommartid i Sverige. Sedan skulle det komma såsom ett påbröd att vårt land skulle få gemensam sommartid med Norge och Finland; danskarna vill ju inte för sin del göra någon ändring. Men det väsentliga för dem som motionerat och reserverat sig är det ökade antalet soltimmar och förlängningen av den ljusa delen av dagarna.

Det är beklagligt att danskarna är så motsträviga i detta avseende, men jag har svårt att finna att det kan vara någon avgörande omständighet för oss. På många områden har danskarna tidigare haft andra uppfattningar än vi, men det har inte hindrat oss från att genomföra praktiskt förnuftiga åtgärder av olika slag. Även om vi skulle få ställa om klockan när vi kommer till Köpenhamn, kan vi inte förbise fördelarna av en omläggning som förlänger den ljusa tiden på dagarna.

Allt detta talar enligt min uppfattning för att vi i Sverige bör åtminstone göra ett försök med sommartid under två år. Därigenom skulle vi, om frågan på nytt tas upp i Nordiska rådet, ha större och mer aktuella erfarenheter att stödja oss på. Det bör inte vara omöjligt att övervinna de betänkligheter som införts från jordbrukets sida. Inte heller kan det vara alltför svårt att genomföra en omläggning av kommunikationstabellerna, vilket framhållits såsom den största olägenheten.

Herr talman! Jag anser att det är väl värt att göra ett försök med sommartid. Faller försöket väl ut, har man en god grund för att fatta ett beslut som kan bli gemensamt för hela Norden. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Carbell (s).

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga vill jag först uttala min tillfredsställelse över att yrkandet i motionen samlat så många reservanter till utskottets utlåtande. Jag instämmer helt i vad som här anförts av såväl herr Svensson i Kungälv som fru Eriksson i Stockholm.

Frågan om införandet av sommartid — d. v. s. att flytta fram klockan en timme på våren och flytta tillbaka den en timme på hösten — är kanske inte så stor i och för sig, men den handlar innerst om att bereda större glädje och trevnad åt svenska folket under det ljusa halvåret. Från den synpunkten anser jag, precis som fru Eriksson, att det är ett mycket viktigt problem vi behandlar här i dag.

Herr Svensson i Kungälv och fru Eriksson har båda redogjort för vilka tider och tidsskillnader som gäller i de nordiska länderna och för hur situationen ter sig på det nordiska planet för närvarande. Jag skall därför inte uppehålla mig vid den saken just nu.

År 1958 antog Nordiska rådet en rekommendation att närmare undersöka förutsättningarna för att införa sommartid i de nordiska länderna efter enhetliga regler. För Sveriges del undersöktes dessa förutsättningar av en arbetsgrupp som var tillsatt av järnvägsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och medicinalstyrelsen. Dessa myndigheter ansågs vara de mest sakkunniga då det gällde att bedöma verkningarna av en övergång till sommartid.

Arbetsgruppen konstaterade att dagsljusvinsten vid sommartid blir förhållandevis mycket stor, särskilt i södra och mellersta Sverige. Antalet ljusa timmar efter klockan 18 skulle öka i södra Sverige med cirka 40 procent, i Mellan-sverige med cirka 30 procent och i norra Sverige med mellan 22 och 24 procent.

Medicinalstyrelsen tillstyrkte införandet av sommartid och föreslog att man

Införande av sommartid

försöksvis skulle tillämpa denna under två år. Styrelsen uttalade samtidigt att det från hälsosynpunkt vore angeläget att man bättre finge utnyttja soltimarna under sommarhalvåret.

Järnvägsstyrelsen framhöll naturligtvis de olägenheter som skulle uppkomma genom övergång till sommartid, framför allt på grund av att man då skulle tvingas ändra tågtidtabellerna både på våren och på hösten. Den påpekade också att omläggning till sommartid kunde ha en viss negativ inverkan i internationella sammanhang, bl. a. på frekvensen av turister till Sverige under sommaren. Järnvägsstyrelsen uttalade emellertid också att vissa fördelar kunde följa av gemensam sommartid för Sverige och Norge. Denna vore i varje fall att föredra framför en sådan ordning att sommartid tillämpades enbart i Norge och inte i Sverige. Dock ansåg järnvägsstyrelsen att detta inte kunde uppväga de olägenheter som det skulle medföra att tillämpa en annan tid än Danmark.

Lantbruksstyrelsen, liksom de övriga instanser som kunde anses företräda jordbrukets intressen, framhöll vilka nackdelar sommartid skulle kunna medföra för jordbrukets del, särskilt med tanke på skörden. Jag instämmer i fru Erikssons förmodan att vi kommer att få höra mera om olägenheterna för jordbruket från annat håll.

Det är klart att både fördelar och nackdelar är förbundna med en omläggning till sommartid. Det gäller emellertid att bedöma om fördelarna är så väsentliga att de uppväger nackdelarna. Det är svårt att åstadkomma en riktig värdering av sådana fördelar som ökad trivsel och förbättrad hälsa i jämförelse med sådana nackdelar som stegrade kostnader för järnvägsväsendet.

Men vi kan ju göra jämförelser med Norge. Den omläggning till sommartid som företogs i Norge för litet mer än fem år sedan har slagit mycket väl ut. Det norska socialdepartementet har

nyligen gjort en undersökning om erfarenheterna från de gångna sex somrarna med särskild sommartid. Det har därvid tillämpats ett omfattande remissförfarande, och enligt departementets uttalande är resultatet därav att ett klart flertal inom befolkningen föredrar ordningen med särskild sommartid. Man har därför också rekommenderat fortsatt tillämpning i Norge av sommartid.

Naturligt nog finns det i Norge ett stort intresse för att även Sverige skall gå in för sommartid. Det är onekligen vissa nackdelar med att olika normaltider tillämpas på ömse sidor om en gräns.

Från början trodde man att samtliga nordiska länder skulle kunna införa enhetliga bestämmelser på detta område, men efter det senaste mötet i Nordiska rådet verkar det tyvärr som om några förutsättningar härför inte längre vore för handen. Danmark har ganska bestämt sagt nej när det gäller att ändra sin normaltid ens på sommaren. Men det finns knappast anledning att i detta avseende koppla ihop vårt land med Danmark. Sverige har ju landgräns mot både Finland och Norge, och jag tror därför att vi är mer beroende av en enhetlig ordning i förhållande till Norge och Finland än till Danmark.

Vid det senaste mötet i Nordiska rådet framfördes ett förslag om övergång inte bara till sommartid utan till östeuropeisk tid året runt, d. v. s. sommartid under hela året. Till en början tyckte väl många med mig att det lät litet lustigt med sommartid året runt, men onekligen ligger det ganska mycket i förslaget, såsom även herr Svensson i Kungälv nyss framhöll. Genom en övergång till östeuropeisk tid skulle bl. a. nackdelarna med en ändring av järnvägstidtabellerna försvinna.

Förslaget vann inte Nordiska rådets gillande, men det kommer förmodligen tillbaka. Och frågan om en övergång till östeuropeisk tid är ju inte heller föremål för överläggningen i dag. Det hade

Införande av sommartid

väl knappast funnits anledning för allmänna beredningsutskottet att ta upp frågan med anledning av den föreliggande motionen, men förslaget innebär en intressant utveckling av det hela och återkommer kanske, som sagt, i en eller annan form.

Genom den förskjutning, som införandet av sommartid innebär, kan vi bättre utnyttja sol- och dagsljuset i all synnerhet om hösten och våren. Den ljusa delen av eftermiddagen förlängs med en timme, vilket ger större möjligheter till friluftsliv efter arbetstidens slut och över huvud taget till ökad fritid för de flesta. Såsom redan framhållits har den medicinska sakkunskapen sagt att ett bättre utnyttjande av dagsljuset skulle verka direkt stimulerande för den mänskliga organismen. Det är naturligtvis inte så lätt att bevisa detta, men vi har väl själva en viss erfarenhet av hur stimulerande dagsljuset är. Den längtan efter solen, som vi känner under det mörka halvåret, utlöser naturligt nog hos oss alla en önskan att på bästa möjliga sätt tillvarata den livgivande solen under det ljusa halvåret.

Många kanske tror att vår nuvarande normaltid är den naturliga och tvekar därför att ändra på den. Jag vill då nämna att normaltiden har ändrats flera gånger på olika håll i Europa. För inte länge sedan företog både Frankrike, Holland och Belgien en sådan ändring att deras normaltid skulle bättre överensstämma med andra länders.

Att man i Danmark inte är intresserad av att ändra sin normaltid kanske får ses i samband med att man önskar ha samma normaltid som Tyskland, som ju Danmark i sin tur har landförbindelse med.

Det finns ingen tid som kan sägas vara naturlig. Det skulle i så fall vara att följa solens rytm, men det har vi kanske ändå ingen möjlighet till. Men vi kan försöka ordna det så att vi får så stor glädje av solen som möjligt.

Många människor inrättar helt säkert

sina sov- och uppstigningstider mindre efter solen och mera efter radio- och TV-programmen. När de är slut går man och lägger sig, och man börjar sin dag igen i anslutning till någon programpunkt i radio. Det skulle vara ganska lätt att ändra svenska folkets sovvanor i samband med en omläggning av radions sändningstider.

Ur trafiksynpunkt bör det också vara fördelaktigt att en större del av trafiken försiggår i dagsljus. Det skulle säkerligen minska antalet trafikolyckor. Vi vet ju av erfarenhet att de flesta olyckorna inträffar efter mörkrets inbrott.

Omläggningen till sommartid är för mig en anpassning till ändrade ljusförhållanden, alltså till de förhållanden som råder under sommarhalvåret, och jag är övertygad om att en sådan omläggning skulle medföra ökad trivsel och avsevärt bättre hälsa. Det tycker jag mer än väl uppväger de nackdelar som uppkommer för järnvägstrafiken. Dessutom har vi inte begärt något definitivt ställningstagande i dag utan vad vi begärt är att sommartid införas på försök. Och det kan vara värt ett försök, inte minst med tanke på de fördelar det skulle innebära att under sommaren få samma tidräkning som i Finland och Norge.

I likhet med fru Eriksson i Stockholm anser jag emellertid inte detta vara huvudskälet. Minst lika viktigt är att en omläggning skulle bereda svenska folket ökad trivsel och bättre hälsa. Vi får inte vara så traditionsbundna att vi inte vågar göra ett sådant försök. Låt oss ändra på vår tidräkning en timme varje höst och vår, så får vi se vad det blir för resultat av det. Vi kanske blir mer än nöjda.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

I detta anförande instämde fröken Elmén och herr Hamrin i Kalmar (båda fp).

Införande av sommartid

Herr **SKOGLÖSA** (cp):

Herr talman! Reservanterna har anfört en mängd argument, både för och emot, men jag skall nöja mig med att bara anföra några ord.

När man talar om fördelarna med sommartid anför man i första hand hälso- och trivselsynpunkter, och man säger att vi skulle få fler ljustimmar. Men jag vill fråga om inte antalet ljustimmar blir precis detsamma. Det beror väl bara på hur dags på dagen man stiger upp. Och man kan väl göra den uppoffringen att stiga upp litet tidigare, om man så gärna vill ha de där solstunderna på morgnarna.

Vad nackdelarna angår torde de vara så väl kända att jag inte här behöver upprepa dem. De är mest kännbara för kommunikationerna och jordbruket. Jag skall emellertid göra de två senaste talarna besvikna och inte ytterligare kommentera svårigheterna härvidlag. De torde var så allmänt kända att man inte behöver orda mer därom.

En av orsakerna till att utskottsmajoriteten avstyrkt motionen har dessutom varit att Danmark står utanför och att vi har en mycket livlig trafik och mycket intima förbindelser med Danmark.

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt mera utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **SVENSSON** i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och i anledning av herr Skoglösas anförande bara kvittera med att säga att om vi inför sommartid, så kan ju också herr Skoglösa gå upp en timme senare.

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp) kort genmäle:

Herr talman! På landet är det väl möjligt att gå upp tidigare, men i staden är det inte så enkelt. Man kan ju inte komma till sitt arbete tidigare, om det

inte går några spårvagnar eller om man inte öppnar tidigare på arbetsplatsen.

Fördelen med sommartid är att man börjar arbetet en timme tidigare, och det kan man ju inte göra i staden, om inte sommartid införes.

Herr **NILSSON** i Bästekille (h):

Herr talman! Det har varit intressant att lyssna till alla s. k. sakskal som anförts för att vi skulle få det bättre om sommartid infördes. Jag tror dock det händer mycket sällan att en så dåligt motiverad fråga som denna hamnar på kammarens bord.

Försök att införa sommartid gjordes redan 1916 och året därpå kom frågan tillbaka. Den avslogs då därför att man ansåg att det räckte med det försök som gjorts året förut. Sedan dess har frågan kommit tillbaka ytterligare två gånger och då rönt samma öde. Alla vet också hur det gick när frågan senast behandlades i Nordiska rådet. Då sade en överväldigande majoritet nej till förslaget om en rekommendation, vilket var fullkomligt riktigt.

Nu sägs det här att det är så lätt att göra en ändring och att konsekvenserna inte blir så stora för kommunikationerna och jordbruket. Ja, man har t. o. m. sagt att ändringen skulle hälsas med glädje av jordbrukarna. Detta är fullständigt felaktigt. Man kan ju göra undersökningar på många sätt, men gå ut till jordbrukarna och fråga dem om de vill ha sommartid! Medan dagen ligger kvar kan ingen uträtta något arbete i jordbruket, och när arbetet går som bäst — då skall man sluta.

Danskarna, som i många fall är mycket kloka människor, har sagt ett klart nej till den föreslagna reformen, och i sydliga Sverige har vi precis samma uppfattning som de. Vi har inte behov av någon ändring av detta slag. Det har anförts som ett argument att man skulle få 180 timmars extra soltid, och bara detta skulle motivera att man av hälso-skal införde sommartid. Jag skall ge

Införande av sommartid

ett gott råd till mina vänner här i kammaren som står för reservationen. Ni skall inte bara tänka på de 180 extra soltimmar ni kan få med sommartid. Stig upp tidigare, så kan ni få 280 timmar soltid extra, och hälsan kan bli mycket bättre än genom denna lilla reform.

Herr talman! Med hänsyn till den sena tidpunkten skall jag bara under hänvisning till vad som redan sagts yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror att det skulle lända kammaren till heder att bifalla utskottsförslaget. Det andra förslaget är fullkomligt omotiverat, har inte något som helst sakligt stöd.

I detta anförande instämde herr *Eliasson* i Moholm (h).

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Efter denna salva är det bäst att reservanterna hukar sig medan han laddar om. Medan detta sker skall jag erinra om att herr Svensson i Kungälv sade att det var fel att solen gick upp så tidigt och att den gick ned så sent. Det må vara hans ensak; det får han göra upp med vår Herre om. Det står inte i riksdagens makt att ändra på den saken.

Den enda lösningen är väl den som ett par kloka människor, herr Jöns Nilsson i Bästekille inbegripen, har anført. Stiger man upp tidigt slipper man lura sig själv. Då är tiden som den skall vara, och då får man alldeles gratis alla de fördelar som reservanterna har talat om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Man har här hänvisat till medicinalstyrelsens utredning, och det bör då kanske anföras att orsaken till att medicinalstyrelsen sagt sig vilja genomföra detta förslag på försök under två år är att vissa hälsoargument, talande för sommartid, ur vetenskaplig synpunkt är otillfredsställande under-

byggda och att de inte är så imperativa att inte argumenten för och emot behöver noggrant vägas mot varandra. Det är sålunda enligt medicinalstyrelsens utredning inte bevisat vilken styrka hälsoargumenten har.

Till dem som talat om att praktisera finsk tid vill jag säga: Gå ut och tala med de människor, exempelvis skogsarbetare, som sålunda under vintertid skulle gå ytterligare en timme tidigare i mörker och kyla till sitt arbete! De skäl herr Svensson och fru Gärde Widemar anförde bygger på förutsättningen att alla människor har sin arbetsplats nära intill sin boplatz och arbetar i ljusa och uppvärmda lokaler. För de människor som inte gör det är ett dylikt förslag närmast hänsynslöst.

Förslaget innebär också att de skolbarn, som vi i dag har på våra vägar två månader om året i mörker, finge tillbringa fyra månader på vägarna i mörker. Det är någonting som var och en bör tänka på.

Frågan om jordbrukets situation kan man inte bara vifta undan. Vi skulle kunna lösa problemet genom att lantarbetarna hade annan arbetstid. Men ingen inom jordbruket kan hävda det, ty även jordbruket behöver kunnig arbetskraft, och sådan får man inte genom en annan lagstiftning om arbetstiden än vad som gäller om andra kategorier.

Förslaget är sålunda utomordentligt dåligt underbyggt, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få instämma i allt som sagts mot införande av sommartid ur jordbrukets synpunkt, men jag vill tillägga några argument.

När man för något år sedan fick en rekommendation från Nordiska rådet om sommartid, var det klart att Danmark inte ville vara med. Den svenska regeringen ville inte göra annorlunda än Danmark. När frågan åter kom upp till behandling på Nordiska rådets se-

Införande av sommartid

naste möte här i Stockholm, föreslog visserligen sociala utskottet bifall till ett från norsk sida framställt yrkande att man i Sverige och i Norge skulle gå över till den finska tiden. Man skulle alltså slippa ändringarna höst och vår. Året runt skulle man vara en timme tidigare än den svenska tiden. Men det skulle innebära att Sverige skulle få en annan tidsräkning än Danmark.

Beträffande trafiksynpunkterna är det att märka att vi har den stora nord-sydgående och syd-nordgående från Sverige till kontinenten och från kontinenten till Sverige över Danmark. Att Danmark i tidsavseende skulle kunna göra något annat än Mellaneuropa är ju helt orimligt med hänsyn till den enorma trafik som går mellan Danmark och Västtyskland. Det är vidare att märka att Danmark i Kastrup har den fjärde lufthamnen i storleksordning i hela Europa. Att man där skulle tillämpa annan tidsräkning än angränsande lufthamnar är lika orimligt. Det är alltså klart att Danmark aldrig kommer att lämna den mellaneuropeiska tiden.

Då är frågan: Skall Sverige med hänsyn till sina kommunikationer med Danmark ha annan tid än Danmark?

Vi var nyligen nere i bl. a. Köpenhamn, Malmö och Hälsingborg och fick se på möjligheterna till en fast förbindelse över Öresund. Man överväger i detta sammanhang om man skall skapa en gemensam stor lufthamn för Skåne och Danmark på Saltholm eller om man skall ha ett utbyggt Kastrup. I den situation som vi befinner oss med den enorma trafik som förekommer till Danmark och till kontinenten via Danmark är det fullständigt orimligt att tänka sig, att vi i Sverige skall kunna ha någon annan tidsräkning än den som tillämpas i Danmark och på kontinenten.

Slutligen, herr talman, vill jag be kamraren om ursäkt för att jag talat så länge så sent på natten. Jag vill också påpeka att klockan, om vi hade infört sommartid och börjat med denna nu,

skulle ha varit en kvart över 12 i stället för en kvart över 11 på natten!

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! När denna fråga nu återförts till det allvar, med vilket den ändock bör betraktas, vill jag bara framhålla att opinionen är ytterst delad. Det är en minoritet inom utskottet som stannat för att tillstyrka införandet av sommartid men man räknar med att två tredjedelar av människorna skulle önska ett införande av sommartid.

Jag tror att man överdriver de svårigheter sommartiden kan innebära för jordbrukarna. För Norges del gav — såsom redovisas i reservationen — en motsvarande undersökning år 1960 vid handen att av jordbrukargruppen 52 procent — alltså mer än hälften — föredrog den sommartid som där införts, medan 38 procent var negativt inställd till denna. Av samtliga tillfrågade ville 67 procent ha sommartid. Detta bör man ha klart för sig.

Man har också diskuterat huruvida sommartiden skulle ha någon betydelse eller inte. Ja, det är ändå så att eftermiddagarna under sommaren blir korta. Kan man förlänga dem genom denna operation vore väl detta en fördel.

Jag tror också att man skall bortse från våra kommunikationer med övriga delar av världen. Vi har även kommunikationer med Norge och med Finland. Dessa kommunikationer är väl lika värdefulla som trafiken till och från Danmark. Jag tror att man överdimensionerar svårigheterna både från kommunikationssynpunkt och från jordbrukssynpunkt. Jag tror att det skulle vara av värde för vårt land att på försök införa sommartid under ett år.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Nog verkar det som om flera här överdimensionerar svårigheterna att införa sommartid.

Till herr Nilsson i Bästekille vill jag säga, att det har i alla fall hänt en del

Införande av sommartid

sedan år 1916 — åtminstone på andra områden än jordbrukets — så jag kan inte förstå varför man i dagens läge skall åberopa det försök med sommartid som då gjordes.

Vidare: Den rekommendation som Nordiska rådet avslag gällde en enhetlig sommartidsreglering i hela Norden, som Danmark inte ville vara med om. Däremot hänvisades övriga länder till att försöka få till stånd enhetlig tid. Det var alltså i och för sig inget ståndpunktstagande från rådets sida mot sommartid i de länder som ville enas om sådan.

Jag förstår inte alls varför herr Gustafsson i Kårby drog fram detta att skogsarbetarna skulle få gå i mörker till sitt arbete. Det får de väl göra ändå vintertid, vare sig sommartid införts eller ej. Det är inte detta vi resonerar om.

Vad skolbarnen beträffar erhåller de kompensation på eftermiddagen genom att de kommer att gå hem tidigare. De får alltså en timmes mera sol än de annars skulle få.

Vi menar, att detta kan inte ske på annat sätt än genom att man ställer om klockan. Samhället anpassar sig inte efter den enskildes tider utan man måste ha en gemensam tidsangivelse för att få bl. a. trafiken och arbetsplatserna att fungera.

Det citat ur medicinalstyrelsens yttrande som anfördes var säkert korrekt. Men jag gjorde också ett direkt citat ur medicinalstyrelsens uttalande, som gav vid handen att medicinalstyrelsen varmt tillstyrker försök med sommartid i två år. Detta föreslås också i reservationen, och något annat har vi heller inte yrkat på här i dag.

Låt mig avslutningsvis säga, att jag tycker att jordbrukarna skulle ta del av de erfarenheter av sommartid som de norska jordbrukarna gjort. En undersökning i Norge visade att det t. o. m. blivit bättre skörderesultat och att detta delvis tillskrivs sommartiden. Jag är dock ingen expert på sådana frågor

och vill därför inte ge mig in på dem, men jag rekommenderar herrar jordbrukare i kammaren att ta del av rapporten rörande undersökningen.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Bara två korta repliker.

Herr Svensson i Kungälv säger att det görs överdrifter från jordbrukarhåll och han hänvisar till att systemet med sommartid i Norge fungerat ganska väl. Jag vill inte på något sätt undervärdera Norges jordbruk, herr Svensson i Kungälv, men att jämföra det med jordbruket i södra Sverige är något som faller på sin egen orimlighet.

Fru Gärde Widemar sade att det hänt en hel del sedan år 1916. Ja, det har det gjort, men solen går fortfarande upp på samma tid och ned samma tid.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det är inte solens tid vi vill ändra på, utan det är herr Nilssons i Bästekille.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Det är bara ett vägande argument som inte anförts: Att vrida klockan baklänges är mycket skadligt, och att vrida sex miljoner klockor baklänges en gång om året medför en nationalekonomisk förlust som vi måste ta hänsyn till.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Interpellation ang. skillnader i arvodering enligt timplärarkungörelsen

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 51 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Interpellation ang. skillnader i arvodering enligt timplärarkungörelsen

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärålund (cp), som yttrade:

Herr talman! I den allmänna debatten under de senaste två decennierna har frågor rörande värderingar av olika yrken och utbildningsvägar diskuterats livligt. Särskilt har detta varit fallet i samband med överväganden om utformningen av grundskolan.

Skolberedningen formulerade sin uppfattning om utjämning av skillnader i värderingen av olika yrken på följande sätt (sid. 265—266):

»De tidigare jämförelsevis stora skillnaderna i värderingen av olika yrken som förefanns i samhället utanför skolan har visserligen kraftigt utjämnats under senare årtionden, men stora olikheter kvarstår alltjämt. Det är då önskvärt, att skolan i sin mån bidrar till att utjämna kvarstående skillnader eller åt-

minstone ser till att dessa inte konserveras.»

Under rubriken »Dragkampen mellan praktiskt och teoretiskt» (sid. 277) uttalades följande:

»Ojämnheten i dragkampen mellan praktiskt och teoretiskt påverkas i utjämnande riktning med säkerhet endast till en mindre del av skolans vidtagna eller uteblivna åtgärder, även om man å andra sidan får akta sig att underskatta vad skolan kan göra. De dominerande faktorerna ligger dock utanför skolan. Först en ändring av värderingarna i samhället utanför skolan torde resultera i mer genomgripande förändringar i elevernas och målsmännens värderingar av de olika utbildningsvägarna inne i skolan.»

I Kungl. Maj:ts proposition 1962: 54 angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. framhöll departementschefen bland annat följande i ifrågavarande avseende (sid. 264):

»Nära sammanhängande härmed står strävan att bygga upp den obligatoriska skolan så, att den så långt möjligt bidrar till att utjämna skillnader i värderingen av olika yrken. Vad beredningen här anför överensstämmer klart med numera allmänt godtagna riktpunkter för utvecklingen inom vårt samhälle.»

Praktiskt taget alla grupper och medborgare i samhället torde numera allmänt ansluta sig till den mening, som uttrycks i ovanstående citat. Dessa intentioner bör självfallet vara vägledande för erforderliga administrativa åtgärder för genomförande av skolreformen.

I timplärarkungörelsen stadgas beträffande arvodering av lektioner respektive demonstrationer och övningar vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor bland annat följande (SFS 1963: 434 4 § 2 mom.):

»Vid tillämpning av kungörelsen jämställas

a) med läroämne

— — —

Interpellation ang. skillnader i arvodering enligt timplärarkungörelsen

lektioner vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor,

— — —
b) med yrkesämne demonstrationer och övningar vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor — — —»

Enligt nämnda bestämmelser kan arvode för en timmes undervisning utgå med exempelvis 21:45 kronor (BT 17) vid lektion och med 16:10 kronor (DT 17) vid demonstration eller övning (ortsgrupp 4). Ersättningen tar inte hänsyn till ämnets art utan enbart till formen för undervisningen.

Man kan knappast göra gällande att lektioner alltid ställer större krav på lärarens kvalifikation och förberedelse tid än demonstrationer och övningar. Skillnaderna i ersättnings storlek torde kunna tas som uttryck för den uppfattningen att lektionen (teori) är värdefullare för utbildningsresultatet än demonstrationer och övningar (praktik). Bestämmelser av nämnda slag synes därför ägnade att konservera de skillnader i värderingar som statsmakterna ansett böra utjämnas.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat skillnaden i arvodering, som enligt timplärarkungörelsen grundas på formen för undervisningen?

Har statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder för att undervisningen i nämnda

avseenden skall ersättas efter andra grunder än vad som nu är fallet?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tre tilläggsprotokoll till konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; och

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande för Sveriges del av ändring i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen.

§ 18**Meddelande om enkel fråga**

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Kellgren*, till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående rätt för lärare att tillgodoräkna tjänstgöring i annat nordiskt land såsom merit.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 23.31.

In fidem

Sune K. Johansson